

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Václav Janeček

**TEORETICKÁ KONCEPCE
PŘIMĚŘENÉHO ZADOSTIUCINĚNÍ
V RECENTNÍM PRÁVU - VYBRANÉ
OTÁZKY**

Rigorózní práce

Teorie práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 8. prosince 2015

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 8. prosince 2015

.....
Václav Janeček

PODĚKOVÁNÍ

Psaní této práce pro mne bylo velikou výzvou, kterou bych nepřekonal, nebýt laskavé podpory mé *almae matris* a zejména pak Katedry teorie práva a právních učení a jejích členů. Můj dík patří především prof. JUDr. Aleši Gerlochovi, CSc., který mi jako hlavní řešitel projektu SVV 260 135, v jehož rámci jsem tuto studii zpracovával, poskytl mimořádně příznivé podmínky pro můj výzkum. Nejen, že mi umožnil prezentovat dílčí poznatky na jeho vědeckém semináři, ale s jeho podporou jsem mohl rovněž vycestovat na krátkodobý výzkumný pobyt na University of Oxford, kde jsem si ujasnil některé klíčové myšlenky z této práce.

Rád bych také poděkoval doc. JUDr. Karlu Beranovi, Ph.D. za jeho trvalou odbornou a morální podporu při mém současném doktorském studiu, bez níž bych tuto práci rovněž nedokončil.

Na obsahu této práce se projeví debaty s řadou dalších osob. Za jejich postřehy či někdy i písemné připomínky jim patří můj vřelý dík, neboť mne uchránili před některými důležitými omyly či nepřesnostmi. Zvláště bych pak chtěl poděkovat za kritické věcné i formální připomínky Martinu Buluškoví, Evě Stankové a Ondřeji Trnkovi.

Konečně za stálou osobní podporu děkuji své přítelkyni a rodině.

Vzor citace dle ČSN ISO 690:

JANEČEK, Václav. *Teoretická koncepce přiměřeného zadostiučinění v recentním právu – vybrané otázky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015. 186 s.

JANEČEK, Václav. *A Theoretical Conception of Just Satisfaction under Recent Law - Selected Issues*. Prague: Charles University in Prague, 2015. 186 p.

Tato rigorózní práce byla zpracována v rámci projektu specifického vysokoškolského výzkumu Univerzity Karlovy v Praze s názvem: „Paradigmatické proměny práva a jejich vliv na ochranu subjektivních práv“, který je registrován pod č.: SVV 260 135.

© Václav Janeček, 2015
Podle právního stavu ke dni 1. 10. 2015

ABSTRAKT

Teoretická koncepce přiměřeného zadostiučinění

v recentním právu – vybrané otázky

Jak napovídá již název práce, cílem předkládané studie je postihnout teoretickou koncepci přiměřeného zadostiučinění. Zadostiučinění u nás představuje způsob náhrady nemajetkové újmy, tedy újmy na statcích, které nelze vlastnit ani zcizit. V této práci se postupně ptám na (1) základní kategorie, na nichž zadostiučinění spočívá, dále analyzuji (2) jejich vzájemný vztah a díky tomu pak podávám odpovědi na otázky po tom, (3) kdy lze přiměřené zadostiučinění požadovat, (4) jakou nemajetkovou újmu lze zadostiučiněním nahradit, (5) jak ji lze nahradit a konečně, (6) za jakých podmínek může mít dle občanského zákoníku zadostiučinění preventivně-sankční funkci.

Práce je tak rozdělena do devíti kapitol, ve kterých se nejprve věnuji jazykovému a právnímu významu pojmu zadostiučinění (kapitola 2 a 3). Poté se zabývám otázkou systému deliktního práva ve vztahu k přiměřenému zadostiučinění, a to i ve srovnávacím měřítku. V rámci systému deliktního práva zkoumám vztah subjektivní a objektivní odpovědnosti a roli přiměřeného zadostiučinění v něm. V téže, stále třetí kapitole hledám a analyzuji základní specifika náhrady nemajetkové újmy oproti povinnosti k náhradě škody a vysvětluji zde jejich relaci. To mne ovšem přivádí k potřebě analyzovat důkladně rovněž základní předpoklady vzniku povinnosti k náhradě škody jako takové, bez jejichž pochopení by teoretická koncepce zadostiučinění nikdy nebyla srozumitelná a komplexní. Ve čtvrté, nejrozsáhlejší kapitole tak rozebírám základní a zvláštní skutkové podstaty zakládající odpovědnost za způsobenou újmu, jejich prvky i vztah těchto prvků. Rozebírám zde mj. otázku zavinění, příčinné souvislosti a či prevenční povinnosti. Závěr čtvrté a následně celá pátá kapitola pojednávají o důležité proměně, kterou občanský zákoník přinesl do pojetí kauzality a to zavedením tzv. ochranného účelu normy. Zkoumám zde ale také princip předvídatelnosti a jeho vztah k ochrannému účelu normy. V této kapitole využívám jak metody srovnávacího, tak právně-historického výzkumu.

Následně, po vymezení základních kategorií a předpokladů vzniku povinnosti nahradit způsobenou škodu, se v šesté kapitole vracím ke specifikům předpokladů náhrady nemajetkové újmy, tj. ke specifikům vzniku práva na přiměřené zadostiučinění, a ukazuji, jak se obecné předpoklady koncepčně projevují při přiznávání přiměřeného zadostiučinění. Zároveň zde vytvářím metodu, která vede ke snadné identifikaci těchto předpokladů a která umožňuje stanovit, jakou nemajetkovou újmu lze v souladu s právem nahradit. Na to navazuje i sedmá kapitola, kde svou metodu uvádím do praxe a sestavuji tak systematický výčet skutkových podstat deliktů, u nichž lze poškozenému přiznat přiměřené zadostiučinění. V osmé kapitole nejprve vysvětluji, v jakých formách se zadostiučinění poskytne a jaké jsou jeho funkce. Zde věnuji zvláštní pozornost právě preventivně-sankční funkci zadostiučinění. Závěrem pak na základě všech předchozích zjištění ohledně teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění odpovídám na otázku, zda, kdy a za jakých předpokladů je preventivně-sankční funkce zadostiučinění v novém občanském zákoníku doktrinálně přípustná. Konečně v deváté, poslední kapitole shrnuji všechny zásadní závěry mé práce.

Klíčová slova: přiměřené zadostiučinění; nemajetková újma; adekvátnost

ABSTRACT

A Theoretical Conception of Just Satisfaction under Recent Law - Selected Issues

As it is apparent from its title, the overall aim of this study is to analyse the theoretical conception of just satisfaction. Satisfaction is a type remedy which is being awarded for non-pecuniary loss, i.e. for loss on all rights other than those which a person can own or translate. In this work I look at (1) basic categories of the conception of just satisfaction and (2) on their mutual relation. Then I also ask, (3) when it is possible to award just satisfaction, (4) what kind of non-pecuniary loss a claimant can sue, (5) how it shall be repaired, and finally (6) under what circumstances the award of just satisfaction can bear punitive or preventative function.

This study is divided into nine chapters. First I look at linguistic and juristic meaning of the notion satisfaction (chapter 2 and 3). Then, I delve into the system of delictual liability and the role of just satisfaction in this system. Here I also use a comparative method of research. In this system I ask on the relation between negligence and strict liability. In the same, third chapter I look for and analyse basic characteristics of just satisfaction in relation to damages. This brings me to more basic question on the elementary conditions from which the remedy in question and also damages in general can arise. Thus in the fourth, longest chapter I analyse general and special conditions for the assessment of damages and their relation. I focus, inter alia, on the question of culpability, causation and preventative duties. The final part of this chapter and whole of the next fifth chapter investigate an important change to the conception of causation that was introduced by the Civil Code, i.e. a protective purpose of a norm. I also analyse the principle of foreseeability and its relation to the protective purpose doctrine. In this chapter I use both comparative and historical methods of research. Subsequently, after I describe basic categories and preconditions of remedial awards, I turn back to the specific characteristics of the awards for non-

pecuniary damages in the sixth chapter. In addition, I develop a method how to easily identify these preconditions and which shall establish the scope of reparable non-pecuniary loss. This is being followed in the seventh chapter where I use this method in practice, and I make a detailed list of relevant statutory provisions for the preconditions of just satisfaction. In the eight chapter I first explain in what form the just satisfaction can be awarded, and then I ask on its functions. Here I primarily focus on the preventative and punitive function. At the end of this chapter, I answer the question on doctrinal acceptability of these function in the new Czech civil law. Finally, in the last ninth chapter I conclude all important findings of my research.

Key words: just satisfaction; non-pecuniary damage; adequacy

OBSAH

PODĚKOVÁNÍ	i
ABSTRAKT	iii
ABSTRACT.....	v
OBSAH.....	vii
1. ÚVOD.....	1
2. POJEM PŘIMĚŘENÉHO ZADOSTIUČINĚNÍ.....	6
3. PŘIMĚŘENÉ ZADOSTIUČINĚNÍ V DELIKTNÍM PRÁVU.....	11
3.1. Nominální a systematické vymezení přiměřeného zadostiučinění.....	11
3.2. Náhrada nemajetkové újmy v českém právu	18
4. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU	25
4.1. Základy nové koncepce odpovědnosti za újmu	25
4.1.1. Subjektivní a objektivní odpovědnost.....	26
4.1.2. Specialita náhrady nemajetkové újmy	34
4.2. Základní skutkové podstaty	42
4.2.1. Úmyslné porušení dobrých mravů - § 2909	42
4.2.2. Zaviněný zásah do zákonem chráněných práv - § 2910	57
4.3. Zvláštní skutkové podstaty	65
4.3.1. Zásah do práv ze smlouvy - § 2913 (malá generální klauzule).....	67
4.3.2. Další skutkové podstaty	69
4.4. Proč není § 2900 základní skutkovou podstatou	70
4.5. Ochranný účel normy	72
5. ADEKVÁTNOST ÚJMY (PRÁVNÍ KAUZALITA)	81
5.1. Princip předvídatelnosti.....	85
5.2. Předvídatelnost v teorii odpovědnosti	87
5.2.1. Předvídatelnost jako obecný nástroj omezení rozsahu nahraditelné újmy..	
.....	92

5.3.	Dosavadní koncepce předvídatelnosti v platném právu	99
5.4.	Princip předvídatelnosti dle občanského zákoníku	102
5.4.1.	Role předvídatelnosti u nových skutkových podstat.....	102
5.5.	Předvídatelnost vs. ochranný účel	105
5.6.	Další faktory zdánlivě omezující rozsah odpovědnosti	107
6.	NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY	108
6.1.	Předpoklady povinnosti k náhradě nemajetkové újmy	109
6.2.	Metoda zjišťování povinnosti nahradit nemajetkovou újmu	117
7.	JEDNOTLIVÉ SKUTKOVÉ PODSTATY DLE § 2894 ODSŤ. 2.....	120
7.1.	Zvláštní povinnost odčinit jakoukoliv nemajetkovou újmu	122
7.2.	Zvláštní povinnost odčinit konkrétní druh nemajetkové újmy dle občanského zákoníku.....	124
7.3.	Zvláštní povinnost odčinit konkrétní druh nemajetkové újmy dle jiných právních předpisů	124
8.	ZADOSTIUČINĚNÍ JAKO PROSTŘEDEK NÁPRAVY	128
8.1.	Forma zadostiučinění.....	128
8.2.	Cíl a funkce zadostiučinění.....	132
8.2.1.	Preventivně-sankční funkce zadostiučinění	134
8.2.2.	Připustnost preventivně-sankční funkce zadostiučinění dle občanského zákoníku.....	136
9.	ZÁVĚRY PRÁCE.....	139
	PŘÍLOHA	153
	SEZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ	170
	JUDIKATURA A JINÁ ROZHODNUTÍ	174
	BIBLIOGRAFIE.....	177
	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	186

1. ÚVOD

Předkládaná studie zabývající se vybranými otázkami institutu přiměřeného zadostiučinění v recentním právu vznikla převážně v průběhu roku 2015 jako součást specifického vysokoškolského výzkumu pod názvem „Paradigmatické proměny práva a jejich vliv na ochranu subjektivních práv“, který je registrován pod č.: SVV 260 135. Základem této práce byla však rovněž má diplomová práce s názvem „Sankční aspekty náhrady škody (právně-komparativní analýza)“, kterou jsem zpracovával pod vedením doc. JUDr. Karla Berana, Ph.D. a jež byla v roce 2013 obhájena na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Konečně se na této práci odráží můj výzkum anglického deliktního práva, jemuž jsem se pod vedením Dr. Marka Daviese v akademickém roce 2012/2013 věnoval na University of Sussex ve Velké Británii a který vyústil v několik odborných publikací na toto téma.¹

Jak napovídá již název práce, cílem předkládané studie je postihnout teoretickou koncepci přiměřeného zadostiučinění. Zadostiučinění u nás představuje způsob náhrady nemajetkové újmy, tedy újmy na statcích, které nelze vlastnit ani zcizit. Nemajetkové hodnoty a imateriální statky dnes přitom chrání čím dál tím více právních norem, proto je myslím nanejvýš důležité mít jasno v tom, jak je tato ochrana vlastně koncipována. Dnešní generace Y klade mnohem menší důraz na materiální statky a naopak více pozornosti upíná k soukromí, důstojnosti, rovnosti či k boji proti bezpráví. Jednoduše řečeno jim jde spíše o pohodu než o peníze.

---

¹ JANEČEK, V. (2013). K přípustnosti sankční náhrady škody. In: *Právní rozhledy*, č. 5, s. 153-159; (2013). Sankční náhrada škody. In: *Právník*, č. 10, str. 989-1012; (2014). Exemplary Damages: A Genuine Concept? In: *European Journal of Legal Studies*, vol. 6(2), str. 189-206; či (2014). Funkce náhrady škody. In: GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol.: *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, str. 37-66.

Základním předpisem, který náhradu nemajetkové újmy upravuje, je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „**občanský zákoník**“). Ten se zcela otevřeně rozhodl opustit starou koncepci soukromoprávní odpovědnosti za škodu, která byla založena na primitivním materialismu zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále jen „**OZ 1964**“) a připouštěla zásadně toliko náhradu majetkové škody.² Soukromé deliktní právo tak přijetím občanského zákoníku doznalo výrazných změn. Jednak byla sjednocena dosud roztržštěná úprava obchodněprávní a občanskoprávní odpovědnosti za způsobenou újmu. Dále došlo nově k systematickému sjednocení a koncentraci zákonné i smluvní odpovědnosti do jediné hlavy zákona. A konečně byla nově stanovena jednotná obecná pravidla pro odpovědnost za způsobenou nemajetkovou újmu.

To je na jednu stranu potěšující, neboť právo tímto krokem jasně sleduje aktuální společenské směřování. Na druhou stranu se tím přirozeně otevírají problematické otázky ohledně toho, jak je novou úpravu třeba chápat a aplikovat. Občanský zákoník toho o koncepci přiměřeného zadostiučinění příliš neříká a většinou jen odkazuje na úpravu týkající se náhrady škody (majetkové újmy). Už sama přípustnost náhrady nemajetkové újmy ovšem z přiměřeného zadostiučinění dělá velice závažný institut. Nemajetková újma, tj. újma na všem, co není naším majetkem, ale co právo chrání, představuje potenciálně ohromnou masu případů. Domnívám se proto, že je třeba vyjasnit základní koncepci přiměřeného zadostiučinění a objevit tak mantinely jeho užití. S tím souvisí i údajná pluralita funkcí zadostiučinění.

Poškození si dnes v řízení před soudem často stěžují, že soudce náležitě nezohlednil preventivně-sankční složku přiměřeného zadostiučinění, a že jim tak přiznal pouze kompenzační a tedy menší částku, než by bylo spravedlivé. O sankční funkci zadostiučinění se dnes běžně hovoří také na právnických fakultách, v justici či v advokacii. Tato funkce zadostiučinění byla ovšem podrobněji zdůvodněna

---

² VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 19, 563.

a zkoumána jen ve vztahu k OZ 1964. Sám jsem dříve upozorňoval, že s ní mohou být spojeny velké problémy a že hrozí, že soudy přiznají poškozenému částku přiměřeného zadostiučinění v rozporu se zákonem, resp. bez zákonné opory, neboť sankční funkci zadostiučinění je možno dovodit pouze doktrinálním výkladem a nikoliv prostou aplikací právního předpisu. Je tedy otázkou, zdali má tato (dnes tolik populární) funkce své platné místo i v občanském zákoníku.

V této práci chci tedy podrobně analyzovat teoretickou koncepci přiměřeného zadostiučinění v současném českém právu, a to ve vztahu k vybraným otázkám. Chtěl bych zde tak postupně prozkoumat (1) základní kategorie, na nichž zadostiučinění spočívá, dále analyzovat (2) jejich vzájemný vztah a díky tomu pak podat odpovědi na otázky po tom, (3) kdy lze přiměřené zadostiučinění požadovat, (4) jakou nemajetkovou újmu lze zadostiučiněním nahradit, (5) jak ji lze nahradit a konečně, (6) za jakých podmínek může mít dle občanského zákoníku zadostiučinění preventivně-sankční funkci.

Tyto otázky chci zodpovědět metodou doktrinálního právního výzkumu, tj. pomocí induktivních, deduktivních, analytických a syntetických soudů, přičemž cílem pro mne bude dosažení srozumitelné a koherentní teoretické koncepce zadostiučinění, kterou bude možno dále jednak teoreticky rozvíjet, a především, kterou bude možno uplatnit přímo v praxi. Nehodlám zde tudíž vypracovat další komentář k zákonu, nýbrž provést důkladnou analýzu vybraných aspektů institutu přiměřeného zadostiučinění a najít tak, či alespoň přiblížit jeho teoretické zakotvení. V tomto ohledu se tudíž mé zkoumání nebude omezovat jen na texty právních předpisů, ale také na judikaturu či chápání zadostiučinění ve světle cizích právních řádů, předcházejícího OZ 1964, úvah o spravedlnosti, právních principů či ve světle právní teorie. Ve svém výzkumu budu tudíž v nepatrné míře pracovat také metodou komparativní, právně-historickou a metodou hodnotové jurisprudence.

Teoretickému či doktrinálnímu přístupu k právu bývá často vytýkáno, že je odtržen od reality. Teorie, analýza a abstrakce je ovšem to jediné, co nám všem umožňuje překročit pouhý text zákona a aplikovat jej v praxi. Mým cílem je tedy postihnout

strukturu odpovědnosti za újmu a způsob jejího projevu v přiměřeném zadostiučinění. Domnívám se totiž, že pochopení této struktury a vztahu může velice dobře posloužit jako vodítko při práci s právními předpisy ve spletitých životních situacích. Jak správně podotýká Filip Melzer, „[n]ení právo praktické a právo teoretické, nýbrž právo je praktické i teoretické. Právo je disciplína, která teoreticky korektně řeší praktické problémy.“³ Jednotná teoretická koncepce zadostiučinění by tak měla usnadnit orientaci v platném právu a vrhnout světlo na některé základní pojmy nové delikt ní odpovědnosti.

Osou mého zkoumání tak budou výše předestřené otázky. Vysoká míra jejich abstraktnosti, jakož i dosavadní stav poznání v této oblasti práva u nás mne přivedly k rozhodnutí položené otázky zodpovědět nikoliv opakováním či soupisem řady vzájemně nesourodých názorů, nýbrž vlastním konstruktivním způsobem. Má práce tak je sice zasazena do kontextu české právní vědy, avšak jejím cílem není vysvětlit či usmířit komplikované a abstraktní rozpory v mínění či premisách řady autorů. Domnívám se, že otázku teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění je dosti obtížné uchopit i bez toho. Chci zde tudíž sledovat primárně meritum mého výzkumu, tj. vlastní povinnost nahradit nemajetkovou újmu.

Práce je tak rozdělena do devíti kapitol, ve kterých se nejprve věnuji jazykovému a právnímu významu pojmu zadostiučinění (kapitola 2 a 3). Poté se zabývám otázkou systému delikt ního práva ve vztahu k přiměřenému zadostiučinění, a to i ve srovnávacím měřítku. V rámci systému delikt ního práva zkoumám vztah subjektivní a objektivní odpovědnosti a roli přiměřeného zadostiučinění v něm. V téže, stále třetí kapitole hledám a analyzuji základní specifika náhrady nemajetkové újmy oproti povinnosti k náhradě škody a vysvětluji zde jejich relaci. To mne ovšem přivádí k potřebě analyzovat důkladně rovněž základní předpoklady vzniku povinnosti k náhradě škody jako takové, bez jejichž pochopení by teoretická koncepce zadostiučinění nikdy nebyla srozumitelná a komplexní.

---

³ MELZER, F. (2015). O teorii a praxi v právu. *Epravo.cz*, dostupné z URL: <http://www.epravo.cz/top/efocus/o-teorii-a-praxi-v-pravu-98476.html> [http://perma.cc/9Q93-SCZR].

Ve čtvrté, nejrozsáhlejší kapitole tak rozebírám základní a zvláštní skutkové podstaty zakládající odpovědnost za způsobenou újmu, jejich prvky i vztah těchto prvků. Rozebírám zde mj. otázku zavinění, příčinné souvislosti a či prevenční povinnosti. Závěr čtvrté a následně celá pátá kapitola pojednávají o důležité proměně, kterou občanský zákoník přinesl do pojetí kauzality a to zavedením tzv. ochranného účelu normy. Zkoumám zde ale také princip předvídatelnosti a jeho vztah k ochrannému účelu normy. V této kapitole využívám jak metody srovnávacího, tak právně-historického výzkumu. Následně, po vymezení základních kategorií a předpokladů vzniku povinnosti nahradit způsobenou škodu, se v šesté kapitole vracím ke specifickým předpokladům náhrady nemajetkové újmy, tj. ke specifickým vzniků práva na přiměřené zadostiučinění, a ukazuji, jak se obecné předpoklady koncepčně projevují při přiznávání přiměřeného zadostiučinění. Zároveň zde vytvářím metodu, která vede ke snadné identifikaci těchto předpokladů a která umožňuje stanovit, jakou nemajetkovou újmu lze v souladu s právem nahradit. Na to navazuje i sedmá kapitola, kde svou metodu uvádím do praxe a sestavuji tak systematický výčet skutkových podstat deliktů, u nichž lze poškozenému přiznat přiměřené zadostiučinění. V osmé kapitole nejprve vysvětluji, v jakých formách se zadostiučinění poskytne a jaké jsou jeho funkce. Zde věnuji zvláštní pozornost právě preventivně-sankční funkci zadostiučinění. Závěrem pak na základě všech předchozích zjištění ohledně teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění odpovídám na otázku, zda, kdy a za jakých předpokladů je preventivně-sankční funkce zadostiučinění v novém občanském zákoníku doktrinálně přípustná. Konečně v deváté, poslední kapitole shrnuji všechny zásadní závěry mé práce.

2. POJEM PŘIMĚŘENÉHO ZADOSTIUCINĚNÍ

Dříve než započnu s vlastní analýzou institutu přiměřeného zadostiučinění v recentním českém právu, budu se krátce věnovat jazykovému významu slova zadostiučinění a jeho etymologii. Slova *zadostiučinění* a *satisfakce* budu přitom v kontextu této práce považovat za synonyma.

Dle slovníku spisovné češtiny rozlišujeme dvě významové roviny pojmu zadostiučinění, a to jednak zadostiučinění jako „omluva či odčinění nějakého ublížení nebo prohřešení“ a za druhé jako „uspokojení vznikající z dosažení něčeho [...]: pocítit mravní, vnitřní, hřejivé zadostiučinění ze své práce, za uznání.“⁴ Satisfakce je tedy (1) *odčiněním*, a zároveň (2) *uspokojením*. Oba uvedené významy lze doložit i analýzou těchto pojmů v českém národním korpusu.⁵ Slovník spisovné češtiny pak pouze první významovou rovinu spojuje též s právnickým chápáním zadostiučinění, resp. se satisfakcí jako „poskytnutí[m] omluvy, náhrady (peněžní nebo jiné) za utrpěné bezpráví.“⁶ Toto umělé rozdělení obou významových rovin je, jak se dále pokusím ukázat, ne zcela důvodné.

---

⁴ Slovník spisovné češtiny – dostupné z URL: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zadostiu%C4%8Din%C4%9Bn%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> [http://perma.cc/34MD-NTKV].

⁵ Pro pojem *zadostiučinění* viz https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&corpname=omezeni%2Fsyn2010&queryselector=iqueryrow&iquery=zadostiu%C4%8Din%C4%9Bn%C3%AD&default_attr=word&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&remote=1 [http://perma.cc/3T5Q-CV2W]; pro pojem *satisfakce* pak viz https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&reload=&corpname=omezeni%2Fsyn2010&queryselector=iqueryrow&iquery=satisfakce&lemma=&lpos=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=&default_attr=word&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword=&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&sca_opus.nazev= [http://perma.cc/2L6R-LNJ6].

⁶ Slovník spisovné češtiny – dostupné z URL: <http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zadostiu%C4%8Din%C4%9Bn%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> [http://perma.cc/34MD-NTKV].

Z etymologického hlediska je pojem satisfakce zakotven v latině - *satisfactiō, ōnis, f.* Jedná se o složeninu slov *satis* (adv.) a *facere* (verb.), tedy příslovce *dost, dosti* a slovesa *činit, konat*. Samotné latinské slovo *satis* má pak základ v řeckém ἄδην,⁷ a sloveso *facere* v řeckém φαίνω,⁸ což jsou termíny prakticky stejného významu jako jejich latinské protějšky. Satisfakce je tedy, etymologicky vzato, *dosti-učiněním*. Termín dostiučinění, nikoliv zadostiučinění, se pak objevuje např. v nejstarších předpisech českého občanského práva, jakož i ve starší české občanskoprávní nauce.⁹ Rozlišování mezi dostiučiněním, zadostiučiněním a satisfakcí však nemá většího praktického významu, neboť se z hlediska jejich obecného jazykového významu jedná o tři variace téhož.

Jak je patrné z latinského základu tohoto slova (*satisfactiō, ōnis, f.*), představovala satisfakce již ve svém původním klasickém významu¹⁰ jakousi omluvu, prominutí, odčinění, vysvětlení. To lze doložit například Caesarovými Zápisky z války Galské apod.¹¹ Počátkem našeho letopočtu se pak význam latinského termínu satisfakce ustálil jako „reparace či odčinění bezprávi“.¹²

⁷ LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=satis&la=la#lexicon> [<http://perma.cc/5ZQM-UCVX>].

⁸ LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dfacio> [<http://perma.cc/2W3P-WPXA>].

⁹ Viz § 880a a § 1490 zákona č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský ve znění zákona č. 69/1916 Ř. z., císařského nařízení, jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému. Stejně pak viz např. § 42 zákona č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927; či § 369 zákona č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního. Podobně viz též ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Codex Bohemia, str. 660 a násled.; či rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 4. 1923, sp. zn. R I 304/23; či ze dne 29. 12. 1923, sp. zn. Rv II 412/23 a mnohé další.

¹⁰ O klasické latině hovoříme nejčastěji ve vztahu k období let 75 př. n. l. až 200 n. l.

¹¹ Caes. Gal. 6.9. Viz též LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dsatisfactio> [<http://perma.cc/JW3B-2MV7>].

¹² LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dsa>

Přesto lze z latinských analů dohledat též druhý význam tohoto pojmu, který se nápadně blíží tomu, o čem pojednává Slovník spisovné češtiny, totiž o satisfakci jako uspokojení. Ve veledíle římského práva - *Digesta seu Pandectae* – se tak užívá výrazu *satisfactio* ve smyslu „uspokojení za splnění dluhu (*satisfactio pro solutione est*)“.¹³ Podobně na jiném místě *Digest* stojí, že „pojmem *solutio* je třeba rozumět jakoukoliv alternativní formu uspokojení (*satisfactio*) věřitele.“¹⁴ Obecně lze tudíž satisfakci chápat také jako uspokojení druhé strany. Důležitým rysem tohoto uspokojení je přitom jeho sekundární povaha – nejde o splnění primární povinnosti, nýbrž o uspokojení *za* splnění dluhu, tedy *namísto* primární povinnosti. Se satisfakcí je tedy již historicky spjata jeho druhotná, sankční, či zajišťovací povaha.¹⁵

I v obecném občanskoprávním pojetí je možno nalézt obě varianty významu zadostiučinění. Dle Hendrychova Právníckého slovníku je „[z]adostiučinění (neboli satisfakce) pojmem používaným v souvislosti s vyrovnáním následků újmy spočívající v ohrožení či porušení osobnostních a osobních práv. Konkrétní forma satisfakce odpovídá povaze porušeného práva. [...] Poskytnutí [zadostiučinění] je určeno k odčinění vzniklé nemateriální újmy.“¹⁶ Obdobně je pak definována satisfakce jako „vyrovnání újmy způsobené na osobnostních a osobních právech fyzické osoby nebo osobních právech právnické osoby.“¹⁷ O druhém významu, totiž zadostiučinění jako uspokojení, pak dřívější občanskoprávní nauka hovoří s odvoláním na francouzské právo. Dle této

---

tisfactio [<http://perma.cc/JW3B-2MV7>] či dílo Cornelia Tacita *O původu, poloze, mravech a národech Germánů* (*De origine, situ, moribus ac populis Germanorum*), (Tac. Ger. 21).

¹³ *Dig.* 46, 3, 52.

¹⁴ *Dig.* 50, 16, 176.

¹⁵ K tomu více viz např. ZAKRZEWSKI, R. (2004/2009). *Remedies Reclassified*. Oxford: OUP, str. 61 či ZIMMERMANN, R. (1996). *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: OUP.

¹⁶ HENDRYCH, D. a kol. (2009). *Právnícký slovník*. Praha: C. H. Beck, citováno dle Beck-Online [přístup dne 5. 6. 2015].

¹⁷ Tamtéž.

nauky se zadostiučinění nepřiznává jako náhrada „citového pokoření, ale penízem se má umožniti citové obveselení“ či právě uspokojení.¹⁸

Zdá se tedy, že obecný *právní* význam pojmu zadostiučinění je, alespoň dle slovníkové definice, o něco málo techničtější a užší, než je tomu u jazykového významu obecného. Satisfakce ve významu (1) *odčinění* je totiž dle právního slovníku vázána toliko na oblast osobnostních či osobních práv. Podobně bychom ve světle výše uvedeného mohli říci, že satisfakce je (2) *uspokojením* za citové pokoření, tedy že umožňuje citové obveselení za zásah do osobní sféry poškozeného. Nicméně i zde se v obou případech jedná o reparaci, odčinění či uspokojení za bezpráví, a to nikoliv jen bezpráví osobní či osobností povahy.

Navíc osobní či osobnostní práva mohou být rovněž předmětem interpretačních sporů. Uvážíme-li, že z normativního hlediska je osoba souhrnem subjektivních práv,¹⁹ pak je zásah do jakéhokoliv subjektivního práva zásahem do práva osobního, resp. osobnostního. Přísně vzato by tudíž jakýkoliv delikt proti subjektivním právům poškozeného představoval zásah do jeho osobních, resp. osobnostních práv, a jako takový by představoval důvod pro přiznání přiměřeného zadostiučinění. *Právní* význam pojmu satisfakce proto myslím nelze *a priori* jen na základě slovníku chápat jako užší a techničtější variantu jeho běžného jazykového významu.

Z výše uvedeného dovozují první obecný závěr. Pojem zadostiučinění dnes pokrývá oba dva své historické významy, a zahrnuje tedy jak (1) *odčinění*, tak (2) *uspokojení*. Důležité přitom je, že jde o *odčinění* či *uspokojení* namísto původního plnění, resp. namísto původní povinnosti. V právním slova smyslu lze z výše uvedeného dovodit

---

¹⁸ ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Codex Bohemia, str. 672.

¹⁹ K tomu viz KNAP, K. – ŠVESTKA, J. – JEHLIČKA, O. – PAVLÍK, P. – PLECITÝ, V. (2004). *Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Linde, 440 str.

stručnou definici pojmu satisfakce. Původní, resp. primární povinnosti odpovídá primární právo.²⁰ Satisfakce je tak alternativním *odčiněním* či *uspokojením* za primární právo poškozeného, které bylo zasaženo, resp. jemuž nebylo učiněno zadost. Pro pojem zadostiučinění není přítom stěžejní, zdali jde o alternativní *odčinění* či *uspokojení* za primární právo osobní či osobnostní povahy. V další kapitole nicméně ukáží, že pozitivní právo zakotvuje výjimku z tohoto pravidla, a to ve prospěch majetkových práv, pro jejichž odčinění (nikoliv již uspokojení) vyhrazuje pojem *náhrada škody*.

Dále se na základě výše uvedeného domnívám, že současný význam pojmu zadostiučinění/satisfakce se do značné míry překrývá s tím, který zde byl dán též historicky, a to v jeho původní řecké, latinské i české podobě. V dalších částech této práce se tudíž nebudu zabývat konkrétním historickým vývojem institutu přiměřeného zadostiučinění. Naopak budu vycházet z předpokladu, že tento koncept (ať už v obecném či právním slova smyslu) je víceméně konstantní. To mi umožní při hledání teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění pracovat s větším množstvím pramenů. Ostatně ani dle Důvodové zprávy k současnému občanskému zákoníku není proč se domnívat, že by v chápání termínu satisfakce došlo k jakémukoliv zásadnímu posunu. Základním rámcem mých dalších úvah bude však s ohledem na praktickou využitelnost předložených poznatků především recentní české právo.

---

²⁰ Primárním právem na tomto místě rozumím „claim – right“ ve smyslu Hohfeldovy analýzy základních právních pojmů, jak jí podal v HOHFELD, W. N. (1913). Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning. In: *Yale Law Journal*, roč. 23, str. 16-59.

3. PŘIMĚŘENÉ ZADOSTIUČINĚNÍ V DELIKTNÍM PRÁVU

3.1. Nominální a systematické vymezení přiměřeného zadostiučinění

Základní nominální (pojmové) vymezení přiměřeného zadostiučinění najdeme v ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku. Ten stanoví, že „[n]ebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.“ Podobně v § 2951 odst. 2 občanského zákoníku najdeme normu, podle níž se „[n]emajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním.“ Pojmově lze tedy z hlediska platného práva učinit závěr, že se přiměřené zadostiučinění přiznává jako odčinění nemajetkové újmy. Naproti tomu majetková újma se odčiní naturální nebo relutární náhradou škody.²¹

Z hlediska pojmového vymezení přiměřeného zadostiučinění, ale také náhrady škody v občanském zákoníku, je namístě připomenout, že v evropském měřítku není takovýto široký přístup všeobecně přijímaný. Tak například v Anglii se újma odčínuje pouze formou náhrady škody (*damages*), a to výlučně v penězích. *Damages*, ať už jako náhrada majetkové či nemajetkové újmy je tedy pojmově spojena toliko s finančním odškodněním. Podobně kapitola 10. Principů evropského deliktního práva (PETL), nazvaná *Damages* (v češtině Náhrada škody), označuje za náhradu škody pouze finanční plnění a v čl. 10:104 stanoví, že namísto náhrady škody lze požadovat navrácení v předešlý stav (*restoration in kind*). Podobně Principy evropského smluvního práva (PECL) ve svém článku 9:502 omezují pojem náhrady škody na finanční náhradu.

---

²¹ Viz § 2951 odst. 1 občanského zákoníku, dle něhož se „[š]koda nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.“

Naproti tomu český občanský zákoník pod náhradu škody i pod přiměřené zadostiučinění zahrnuje jak peněžité, tak nepeněžité odčinění vzniklé újmy.

Ačkoliv cílem této práce není kritika či snaha reformovat pojmosloví českého deliktního práva, resp. práva na náhradu škody, budu v tomto oddíle stručně analyzovat základní koncepční schéma občanského zákoníku a ukážu jeho odlišnost od evropského standardu vyjádřeného v PETL.

Nejprve se zaměřím na to, jak je v občanském zákoníku přiměřené zadostiučinění systematicky zařazeno. Přiměřené zadostiučinění je traktováno v hlavě III, nazvané „Závazky z deliktů“. Tato hlava pak spadá do části čtvrté, která reguluje relativní majetková práva. Ze systematického zařazení institutu zadostiučinění v občanském zákoníku lze pak myslím dovodit základní odpověď na otázku, co to přiměřené zadostiučinění je. Je nepochybné, že povinnost k poskytnutí přiměřeného zadostiučinění představuje závazek – dluh delikventa vůči poškozenému. Tento dluh pak vzniká porušením právní povinnosti dlužníka (škůdce), tj. deliktem.

Mohu tak vyslovit další dílčí závěr ohledně toho, co je to přiměřené zadostiučinění a jaké jsou jeho předpoklady. Přiměřené zadostiučinění je dluh a jeho předpokladem je delikt. Tím se již zužuje výměr přiměřeného zadostiučinění podaný v závěru předcházející kapitoly. S přihlédnutím k minulé kapitole lze však zároveň doplnit, že tento dluh spočívá v alternativním *odčinění* či *uspokojení* namísto primárního práva, které bylo deliktem zasaženo.

Z výše předestřené systematiky občanského zákoníku dále plyne, že přiměřené zadostiučinění je u nás součástí deliktního práva (*arg. a rubrica*). Tím se dostávám ke klíčovému problému deliktního práva, a totiž k deliktní odpovědnosti. V teoretické rovině lze rozlišovat mezi tím, co tvoří předpoklady deliktní odpovědnosti, a tím, jaké jsou prostředky nápravy deliktu, tj. jaké jsou následky deliktu. Předpoklady odpovědnosti tudíž v teoretickém slova smyslu tvoří jednu větev deliktního práva a zahrnují všechny obecné i zvláštní skutkové podstaty deliktů. Naproti tomu prostředky nápravy tvoří druhou větev deliktního práva, která upravuje způsoby, jimiž má být delikt odčiněn.

V současném českém deliktním právu jsou těmito prostředky nápravy (1) náhrada škody a (2) přiměřené zadostiučinění.²² Tento teoretický rámec lze zjednodušeně schematizovat takto:

<i>Deliktní právo</i>		
<i>Předpoklady odpovědnosti</i>	<i>Prostředky nápravy</i>	
	<i>Náhrada škody</i>	<i>Přiměřené zadostiučinění</i>

Na rozdíl od jiných právních řádů (např. německého či maďarského) ovšem v českém pozitivním právu není otázka prostředků nápravy za delikt upravena samostatně vedle vlastních předpokladů odpovědnosti. Pro srovnání lze uvést, že i PETL o prostředcích nápravy pojednávají uceleně a samostatně v desáté kapitole. Podobně v Anglii se za samostatné odvětví práva považuje právo nápravných prostředků (*law of remedies*).²³ Občanský zákoník ovšem o náhradě škody či přiměřeném zadostiučinění pojednává společně s jednotlivými skutkovými podstatami.

Tak například § 261 občanského zákoníku stanoví, že pokud „spolek poruší základní členské právo [svého] člena závažným způsobem, má člen právo na přiměřené zadostiučinění.“ Hned v jednom ustanovení občanského zákoníku najdeme společně jak předpoklady odpovědnosti, tak prostředek nápravy – přiměřené zadostiučinění. O přiměřeném zadostiučinění jakožto prostředku nápravy se zde ovšem nic nedozvídáme. Mnohem přesnější by tedy snad bylo uvést, že přiměřené zadostiučinění je tu následkem deliktní odpovědnosti. Jestliže totiž spolek poruší členské právo, pak přeci dle § 261

²² Pro lepší srozumitelnost zde záměrně pojednávám pouze o těchto dvou prostředcích nápravy, neboť mám za to, že pouze tyto dva prostředky představují základní formy alternativního odčinění či uspokojení namísto primárního práva, které bylo deliktem zasaženo. Příkladem jiného prostředku nápravy by mohla být negatorní žaloba. Negatorní žaloba ovšem směřuje k obnovení primárního práva a nikoliv k jeho alternativnímu nahrazení. Zároveň zde pomímím speciální prostředky alternativní nápravy jako je smluvní pokuta, úrok z prodlení, odpovědnost za vady či bezdůvodné obohacení.

²³ Z poslední doby viz např. ZAKRZEWSKI, R. (2004/2009). *Remedies Reclassified*. Oxford: OUP. Shodně pro smluvní právo viz též WINTERTON, D. (2015). *Money Awards in Contract Law*. Oxford: Hart Publishing, str. 110.

občanského zákoníku následuje právo na přiměřené zadostiučinění. To by ovšem dle mého názoru bylo rovněž nepřesné. Předpokladem delikttní odpovědnosti je tu zásah do práv člena spolku, tj. újma na jeho právech, a následkem je odpovědnost spolku za tuto újmu. Ustanovení § 261 občanského zákoníku ovšem neříká, zda je předpokladem odpovědnosti újma majetková či nemajetková. Prostředek nápravy této újmy by měl přitom přímo záviset na tom, o jakou újmu jde (viz níže). V § 261 občanského zákoníku se tak patrně nejasně říká, že spolek odpovídá pouze za nemajetkovou újmu způsobenou zásahem do základních členských práv svých členů. To je ale v příkrém rozporu s § 2894 občanského zákoníku, podle něhož „[p]ovinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody)“, tj. majetkové újmy.

Mám tedy za to, že bychom měli v delikttním právu pracovat se subtilnějšími kategoriemi, než jak činí text občanského zákoníku, a výše uvedené kategorie „předpokladů odpovědnosti“ a „prostředků nápravy“ důsledně rozlišovat. V opačném případě totiž budou vznikat logicky rozporná řešení právních otázek, jak jsem ukázal výše, či jak tomu bylo například ve slavném sporu mezi Prótagorou a Euathlem, který sofisté formulovali již v antickém Řecku.

Prótagorás byl věhlasným právníkem a Euathlus se od něj chtěl tomuto umění naučit. Uzavřeli spolu proto smlouvu, podle níž se Prótagorás zavázal Euathla naučit právníckému řemeslu a to za stanovenou odměnu. Jako záruku kvality Prótagorových služeb si pak Euathlus vymínil podmínku, podle níž nemusel Prótagorovi za jeho výuku platit vůbec nic, pokud by prohrál svůj první soudní spor. Smlouva byla tedy uzavřena. Euathlus se u Prótagora vyučil a vrátil se zpět ke svému životu. Roky plynuly, ale Euathlus stále nevedl žádný soudní spor. Prótagoras se tedy rozhodl, že Euathla zažaluje o částku za výuku. U soudu pak Prótagoras přednesl zhruba tuto řeč:

Jestliže Euathlus tento spor prohraje, musí mi zaplatit podle soudního rozhodnutí.

Jestliže naopak zvítězí, pak mi musí zaplatit podle smlouvy.

Tak jako tak mi Euathlus zaplatí.

Euathlus, vyučen Prótagorou ve schopnosti argumentace, na to namítl toto:

Jestliže ve sporu s Prótagorou zvítězím, pak mu podle soudního rozhodnutí nemusím nic zaplatit.

Jestliže naopak prohrají, nemusím Prótagorovi zaplatit podle smlouvy.

Tak jako tak Prótagorovi nemusím nic platit.

Vzniká zde tedy jasný logický rozpor. Euathlus musí a zároveň nemusí Prótagorovi zaplatit. Na základě stejných skutkových předpokladů i na základě týchž pravidel (pravidla smlouvy a pravidla soudního rozhodnutí) dochází Prótagorás i Euathlus každý ke zcela opačnému závěru. S jistou mírou zjednodušení lze říci, že tento praktický právní problém nikdo nedokázal vyřešit, dokud Leibniz v 17. století ve své magisterské práci²⁴ nepřišel s důsledným rozlišením mezi předpoklady a následky odpovědnosti. Předpokladem smluvní odpovědnosti je tu první soudní spor, jehož se Euathlus zúčastní. Soud proto nemůže Euathlovi v řízení proti Prótagorovi uložit úhradu smluvní odměny za výuku, neboť dokud sám soud nerozhodne, nebudou naplněny předpoklady odpovědnosti. Do té doby tudíž ani nelze smysluplně uvažovat o následcích či snad dokonce o soudních prostředcích nápravy případného porušení povinnosti uhradit smluvní odměnu. Teprve rozhodnutí soudu o Prótagorově žalobě aktivuje smluvní odpovědnost Euathla a teprve poté se Prótagorás může domáhat své odměny. Abych se tak při analýze teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění vyhnul podobným paradoxům, budu v této práci důsledně mezi předpoklady odpovědnosti a prostředky nápravy rozlišovat.

Stěžejním předpokladem delikt ní odpovědnosti je tradičně vznik újmy na straně poškozeného. Pozitivně byl obecný pojem „újma“ do českého delikt ního práva zaveden až přijetím občanského zákoníku. Tento pojem dle občanského zákoníku zahrnuje

---

²⁴ LEIBNIZ, G. W. (1664). *Specimen Questionum Philosophicarum ex Jure Collectarum*. Leipzig. QXII, 4.

jak újmu majetkovou (škodu), tak újmu nemajetkovou. Termín *škoda* je tedy dle platného práva spojen již jen s újmu na jmění (majetkovou újmu).²⁵ Tak například při ublížení na zdraví může poškozenému vzniknout jak (1) nemajetková újma, či přesněji újma na přirozených nemajetkových právech poškozeného (způsobené duševní útrapy, bolesti a další nemajetkové újmy, či překážka lepší budoucnosti),²⁶ tak (2) škoda, tj. majetková újma (typicky půjde o následnou škodu spočívající v nákladech spojených s péčí o zdraví, či o ztrátu na výdělku).

Bez ohledu na drobné jazykové odlišnosti českého práva od PETL, který namísto termínu *újma* užívá termínu *škoda*, lze myslím vymezení základních předpokladů odpovědnosti považovat za totožné. V českém právu i dle PETL je tak předpokladem odpovědnosti majetková či nemajetková újma.

Mnohem výraznější odlišnosti lze nicméně spatřovat v pojetí prostředků nápravy. Přiměřené zadostiučinění jako speciální prostředek nápravy deliktu totiž nemá v PETL obdobu. Přiměřené zadostiučinění je v českém právu spolu s náhradou škody prostředkem nápravy vzniklé újmy, tj. prostředkem nápravy následků či účinků deliktu. Od náhrady škody se ovšem přiměřené zadostiučinění odlišuje primárně povahou újmy, kterou napravuje. Zatímco náhrada škody odčínuje újmu na jmění, přiměřené zadostiučinění je tu, aby odčinilo újmu nemajetkovou. To vyplývá z ustanovení § 2894 odst. 2²⁷ a z § 2951 odst. 2 občanského zákoníku.²⁸ Teoretické pojetí vztahu přiměřeného

---

²⁵ Viz § 2894 odst. 1 občanského zákoníku, podle něhož „[p]ovinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).“

²⁶ Viz též DOLEŽAL, A. – DOLEŽAL, T. (2014). *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe*. Praha: BOFIA Medical, str. 23 – 24.

²⁷ § 2894 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že „[n]ebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.“

²⁸ § 2951 odst. 2 občanského zákoníku stanoví, že „[n]emajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním. Zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.“

zadostiučinění jako prostředku nápravy vůči předpokladům odpovědnosti lze tedy schematizovat následovně.

<i>Deliktní právo dle občanského zákoníku</i>				
<i>Předpoklady odpovědnosti</i>	<i>Prostředky nápravy</i>			
	<i>Náhrada škody</i>		<i>Přiměřené zadostiučinění</i>	
	<i>Naturální</i>	<i>Relutární</i>	<i>Morální²⁹</i>	<i>Relutární</i>
<i>Majetková újma</i>			-----	-----
<i>Nemajetková újma</i>	-----	-----	<i>Morální</i>	<i>Relutární</i>

Naproti tomu PETL znají pouze jeden univerzální prostředek nápravy, a to náhradu škody v penězích. Není přitom rozhodné, zda jde o náhradu za majetkovou či nemajetkovou újmu (slovy PETL „škodu“). Schéma deliktního práva dle PETL lze tedy zjednodušeně zachytit následovně.

<i>Deliktní právo dle PETL</i>			
<i>Předpoklady odpovědnosti</i>	<i>Prostředky nápravy</i>		
	<i>Náhrada škody (relutární)</i>	<i>Naturální náhrada škody</i>	
<i>Jen, když je to možné a není to břemeno pro škůdce</i>			
-----		-----	
<i>Majetková škoda</i>			
<i>Nemajetková škoda</i>			

Z výše uvedeného srovnání je zřejmé, že české pojetí náhrady nemajetkové újmy dává poškozenému více možností, jak dosáhnout nápravy, neboť mu umožňuje žádat rovněž morální nápravu za nemajetkovou újmu, a to formou přiměřeného zadostiučinění (slovy zákona „jiný způsob [zadostiučinění]“ - § 2951 odst. 2 občanského zákoníku). Tím se samozřejmě otevírá otázka, zda sleduje české deliktní právo stejné cíle jako většina

²⁹ Jinými slovy přiměřené zadostiučinění v jiné než peněžité formě.

Evropy, resp. jaké zakotvují PETL. Není totiž zcela jasné, proč by stejných cílů za stejných předpokladů mělo být dosahováno jinými prostředky.

Na druhou stranu, právě kvůli tomu, že český občanský zákoník o přiměřeném zadostiučinění jakožto prostředku nápravy pojednává místy nejasně spolu s předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu,³⁰ nelze v občanském zákoníku jednoduše říci, jak je vlastně zadostiučinění koncipováno a jaké cíle sleduje. Nad rámec výše uvedeného teoreticko-systematického pojetí přiměřeného zadostiučinění coby prostředku nápravy se tak o jeho koncepci nominální a systematickou analýzou mnoho nedozvíme.

Nyní se tak mohu omezit pouze na další dílčí závěr, že přiměřené zadostiučinění je prostředkem nápravy nemajetkové újmy. Zároveň však musím metodicky zohlednit to, že o něm občanský zákoník pojednává spolu s předpoklady odpovědnosti. V následující analýze se tudíž při zkoumání institutu přiměřeného zadostiučinění dle českého práva nemohu omezit pouze na jeho roli jako soukromoprávního prostředku nápravy, ale bude také nezbytné, abych analyzoval předpoklady, za nichž vůbec povinnost k náhradě nemajetkové újmy vzniká.

3.2. Náhrada nemajetkové újmy v českém právu

Předpoklady k vlastní náhradě nemajetkové újmy, resp. ke vzniku práva na přiměřené zadostiučinění bychom ve Sbírce zákonů našli v 15 zákonech (novely v to nepočítaje).³¹ Tyto zákony upravují skutkové podstaty deliktů, za něž je možno poškozenému přiznat přiměřené zadostiučinění, případně upravují přiměřené zadostiučinění jako vlastní prostředek nápravy. Přiměřeného zadostiučinění, resp. náhrady nemajetkové újmy se

---

³⁰ Dalším příkladem tohoto mísení je, vedle již zmiňovaného § 261 (náhrada újmy při porušení základních práv člena spolku), např. ustanovení § 2956 a násl. (náhrada újmy při újmě na přirozených právech člověka) či § 2971 občanského zákoníku (náhrada újmy z důvodů hodných zvláštního zřetele), které stanoví předpoklady odpovědnosti, a to v oddíle o způsobu a rozsahu náhrady, tedy v oddíle, který by se měl s ohledem na výše předestřené teoretické rozdělení deliktního práva věnovat prostředkům nápravy. Podobně je o přiměřeném zadostiučinění jako o prostředku nápravy pojednáváno spolu s jeho předpoklady v § 2988 občanského zákoníku (náhrada újmy při porušení pravidel hospodářské soutěže). Další příklady lze najít v řadě zvláštních předpisů.

³¹ Dle právního stavu k 1. říjnu 2015.

samozřejmě dotýkají i další prameny práva. Jsou to jednak podzákoné předpisy, dále některé zákony či nálezy Ústavního soudu. Ty ovšem nejsou pro koncepci zadostiučinění určující. Na přiměřené zadostiučinění se totiž pouze odvolávají, či nestanoví žádné nové práva a povinnosti (podzákoné předpisy), případně se zadostiučiněním jen spojují další (např. daňové) důsledky. Poněkud samostatnou skupinu předpisů potom tvoří 11 úmluv o smírčím, rozhodčím a soudím řízení mezi Československem a celou řadou států z přelomu dvacátých až třicátých let 20. století. Ani ty ovšem pro koncepci zadostiučinění nejsou významné. To jsou samozřejmě jen předpisy platné a účinné. Předpisy již zrušené nejsou předmětem této práce.

Z hlediska zkoumání teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění nám tak zmíněných patnáct (15) předpisů dává jistý pozitivně-právní základ, o nějž bychom se mohli při zkoumání teoretické koncepce zadostiučinění opřít. Konkrétně jsou to následující předpisy:³²

<i>Číslo a název zákona</i>	<i>Ustanovení</i>
<i>1. zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „občanský zákoník“)</i>	<i>§ 261, § 2543, § 2894, § 2951, § 2956, § 2957, § 2958, § 2959, § 2969, § 2971, § 2988</i>

³² Plné znění daných ustanovení je obsaženo v příloze č. 1 na konci této práce. Na tomto místě je zároveň třeba podotknout, že s ohledem na dobu vypracování této studie zde nezohledňuji poslední novelu zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce. Ten s účinností od 1. 10. 2015 zavádí do pracovního práva komplexní úpravu náhrady majetkové a nemajetkové újmy. K tomu blíže viz zákon č. 205/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zrušuje zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, a zrušují nebo mění některé další zákony. Dále viz též prováděcí nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. Lze však shrnout, že tato úprava je komplexní a speciální, a tudíž pravidla dle občanského zákoníku se zde prakticky neuplatní. Srov. § 4 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, který zakotvuje subsidiaritu občanského zákoníku. Mám nicméně za to, že zákoník práce obsahuje komplexní úpravu, kde se mnou představená teoretická koncepce uplatní snad jen velice omezeně.

<p>2. zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o ochraně osobních údajů“)</p>	§ 21
<p>3. zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích), (dále jen „zákon o obchodních korporacích“)</p>	§ 3, § 71, § 193, § 430
<p>4. zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev (dále jen „zákon o přeměnách“)</p>	§ 57
<p>5. zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), (dále jen „zákon o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci“)</p>	§ 31a
<p>6. zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), (dále jen „autorský zákon“)</p>	§ 40
<p>7. zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, (dále jen „zákon o vynálezech“)</p>	§ 75

<p>8. zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví (dále jen „zákon o právech z průmyslového vlastnictví“)</p>	<p>§ 5</p>
<p>9. zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochraně práv k odrůdám), (dále jen „zákon o ochraně práv k odrůdám“)</p>	<p>§ 27</p>
<p>10. zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), (dále jen „antidiskriminační zákon“)</p>	<p>§ 10</p>
<p>11. zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů (dále jen „zákon o služebním poměru příslušníků BS“)</p>	<p>§ 77</p>
<p>12. zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (dále jen „zákon o pobytu cizinců“)</p>	<p>§ 107</p>
<p>13. zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu (dále jen „zákon o protiprávnosti komunistického režimu“)</p>	<p>§ 4</p>
<p>14. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen „trestní zákoník“)</p>	<p>§ 48, § 60, § 63, § 65, § 75, § 82, § 83, § 85, § 86, § 89, § 91, § 196a</p>

(dále jen „**trestní řád**“)

Zde je třeba podotknout, že s ohledem na různorodou konstrukci vymezení práva na náhradu nemajetkové újmy nelze s jistotou vyloučit, že se nemajetková újma odčituje i v jiných případech, než v těch, které jsou stanoveny ve výše uvedených právních předpisech. Takový závěr, totiž že právo na náhradu nemajetkové újmy je vymezeno jen ve výše uvedených zákonech, bych mohl učinit pouze tehdy, pokud bych nejprve v platném právu identifikoval všechny případy odčinitelné újmy a poté bych z nich vyloučil ty, které se týkají majetkové újmy (škody). Takový úkol je ovšem dle mého názoru předem odsouzen k nezdaru, protože rozhodnutí, zda určitá újma představuje škodu (majetkovou újmu) či nikoliv (nemajetkovou újmu), je často předmětem interpretace. To lze demonstrovat například na institutu ceny zvláštní obliby. Dle starší české občanskoprávní nauky byla náhrada ceny zvláštní obliby náhradou majetkové újmy.³³ Dnes je tato náhrada většinou považována za náhradu újmy nemajetkové.³⁴ Výčet tak často bude záviset na postoji interpreta a nelze jej považovat za objektivní.

Další omezení představuje právě skutečnost, že občanský zákoník i zvláštní předpisy traktují předpoklady odpovědnosti i následky odpovědnosti smíšeně. Takto široce pojaté deliktní právo si z povahy věci nevystačí jen s pojmy nemajetková újma a přiměřené zadostiučinění. Tak například v samotném občanském zákoníku se setkáme s obratem

³³ Tak např. SEDLÁČEK, J. (2010/1933). *Obligační právo. 3. díl*. Praha: Wolters Kluwer, str. 29, cenu zvláštní obliby považuje buď za individuální obecnou cenu věci nebo za „újm[u] majetkov[ou], která je spojena se ztrátou nějaké věci (na př. rodinná památka), která má být pachatelem nahrazena.“ V komentáři s Roučkem ovšem pro změnu uvádí, že jde o škodu imateriální - ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Codex Bohemia, str. 948.

³⁴ Viz např. BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2894. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, str. 1498; HRÁDEK, J. (2014). Komentář k § 2894. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer, str. 876; či NOVOTNÝ, P. – KOUKAL, P. – ZÁHOŘOVÁ, E. (2014). *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, str. 45.

„újmou za narušení dovolené“ (§ 2543 odst. 1) a nikoliv třeba s termínem „nemajetková újma spočívající v narušení dovolené“. Podobně najdeme atypické označení práva na náhradu nemajetkové újmy i v jiných předpisech. Například dle zákona o ochraně osobních údajů (§ 21 odst. 3) má poškozený právo na přiměřené zadostiučinění, pokud mu „vznikla v důsledku zpracování osobních údajů subjektu údajů jiná než majetková újma“. Čistě na základě statistické textuální analýzy právních předpisů proto nelze dospět k jednoznačnému závěru, že zkoumaný předpis reguluje předpoklady či následky odpovědnosti za nemajetkovou újmu. Výrazy jako je „nemajetková újma“, „přiměřené zadostiučinění“ či „satisfakce“ nám nepostačí. Přesto si zde, krom ustanovení občanského zákoníku, nekladu za cíl identifikovat výčet všech předpisů, které materiálně upravují otázku náhrady nemajetkové újmy. Kritériem je pro mne formální obecné označení.³⁵

Výčet uvedených 15 předpisů je tedy kombinací textuální analýzy provedené pomocí právních informačních systémů a kompilací názorů publikovaných v české odborné literatuře k novému občanskému zákoníku.

Na tomto místě se konečně nabízí otázka, zdali se ve všech výše vyjmenovaných případech, kdy má poškozený právo na náhradu nemajetkové újmy, jedná o tentýž institut přiměřeného zadostiučinění, či zdali jde jen o shodné označení několika odlišných (soukromoprávních) prostředků nápravy (remedur).

V prvorepublikových publikacích k náhradě vzniklé újmy³⁶ se lze setkat s názory, podle nichž lze pozitivně-právně, ale i koncepčně chápat odpovědnost za vzniklou újmu

---

³⁵ Tak například zde pomímám předpisy, které upravují náhradu za bolest či za snížení společenského uplatnění, která se objevuje v celé řadě zvláštních právních předpisů v souvislosti se služebním úrazem či nemocí z povolání (zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti; zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze; zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání; zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů; zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě). Z hlediska prostředků nápravy mají tyto předpisy pravidla pro stanovení výše náhrada stanoveny v prováděcích předpisech a v zásadě kopírují úpravu dle zákoníku práce.

³⁶ KRČMÁŘ, J. (1947/2014). *Právo občanské III. Právo obligační*. Praha: Wolters Kluwer; či ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému*

dvojím způsobem. Jednak by to byla odpovědnost za újmu traktovaná v právu občanském, a dále odpovědnost jak je upravena ve zvláštních právních předpisech. To ovšem podle mého názoru nemůže znamenat dualitu soukromého a občanského práva. Taková pozice by totiž byla neudržitelná. Koncepti odpovědnosti za vzniklou újmu, a tedy i koncepti přiměřeného zadostiučinění, je třeba vidět jednotně a koherentně. Mám za to, že v opačném případě by se rozpadla vnitřní logika soukromého práva³⁷ a řešení konfliktů předvídaná právními předpisy by nebyla spravedlivá.

Domnívám se tudíž, že institut přiměřeného zadostiučinění je pouze jeden a že se jím v rámci soukromoprávního odpovědnostního vztahu odčičňuje nemajetková újma. Z toho pak v dalším textu vycházím. Není přitom rozhodné, zdali speciální ustanovení soukromého či veřejného práva upraví odchylku, podle níž se bude v konkrétním případě postupovat. Stejně tak není rozhodné, zdali je důvodem vzniku soukromoprávního odpovědnostního vztahu porušení předpisů veřejné či soukromého práva. V této studii tedy hledám univerzální teoretickou koncepci přiměřeného zadostiučinění. Právě z tohoto důvodu musím nutně začít svou analýzu u základního předpisu soukromého práva, který se subsidiárně použije všude tam, kde zvláštní předpis nestanoví jinak, a to u občanského zákoníku.³⁸

---

zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Praha: Codex Bohemia.

³⁷ K otázce vnitřní logiky soukromého práva a její významnosti pro soukromé právo jako takové viz blíže např. WEINRIB, E. J. (2012). *The Idea of Private Law*. Oxford: OUP, str. 28-46.

³⁸ Viz § 9 odst. 2 občanského zákoníku, který stanoví, že „[s]oukromá práva a povinnosti osobní a majetkové povahy se řídí občanským zákoníkem v tom rozsahu, v jakém je neupravují jiné právní předpisy.“

4. ZÁKLADNÍ USTANOVENÍ V OBČANSKÉM ZÁKONÍKU

Přesuňme se nyní k novému kodexu soukromého práva – občanskému zákoníku – a podívejme se, jak je v něm přiměřené zadostiučinění zakotveno. Již jsem uvedl, že občanský zákoník pojednává o deliktním právu v širokém slova smyslu, a že do něj tudíž zahrnuje jak předpoklady vzniku odpovědnosti za majetkovou či nemajetkovou újmu, tak prostředky nápravy této újmy. Za účelem analýzy institutu přiměřeného zadostiučinění se tudíž nejprve systematicky zaměřím na předpoklady vzniku odpovědnosti za nemajetkovou újmu a až poté rozeberu vlastní prostředek její nápravy, tedy přiměřené zadostiučinění jako takové.

4.1. Základy nové koncepce odpovědnosti za újmu

Casum sentit dominus, neboli náhodu pociťuje vlastník. Toto pravidlo bývá považováno za základní princip soukromého deliktního práva a v podstatě znamená, že újmu nese ten, komu byla způsobena, pokud není stanoveno jinak.³⁹ To, že si každý nese své ztráty, tedy je, a historicky vždy také byla, jedna ze základních zásad deliktního práva. Pouze tam, kde právní řád stanoví, že za újmu odpovídá někdo jiný, se pravidlo *casum sentit dominus* neuplatní. Běžný život, tím spíše život v tržní ekonomice, spočívá na tom, že si vzájemně konkurujeme a působíme si přímo či nepřímo ekonomické či jiné ztráty. Tak například pokud se na malém městě otevře nová restaurace, přijdou tím o část svých zisků ostatní restauratěři. V řadě případů je ale takové jednání zcela v souladu s právem, a proto si tyto ztráty nese každý sám. Jinak je tomu ale tehdy, pokud je újma způsobena nedovoleně. V takovém případě vzniká škůdci povinnost újmu nahradit – jsou totiž naplněny předpoklady odpovědnosti za tuto újmu.

³⁹ Viz např. VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 483 a 566; či VÍTOVÁ, B. – DOHNAL, J. – KOTULA, J. (2015). *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku*. Olomouc: ANAG, str. 11.

Občanský zákoník systematicky koncentruje pravidla pro odpovědnost za újmu především (nikoliv však výlučně) do hlavy III, části čtvrté, nazvané *Závazky z deliktů*. Jejich základním společným rysem je to, že jde o újmu, kterou někdo jiný způsobil zaviněným zásahem do cizích práv či do dobrých mravů. V celé řadě zvláštních případů pak dokonce odpovědnost za delikt vzniká bez ohledu na zavinění.

4.1.1. *Subjektivní a objektivní odpovědnost*

Jedním z klíčových základních ustanovení o odpovědnosti za vzniklou újmu je § 2895 občanského zákoníku, který stanoví, že „[š]kůdce je povinen nahradit škodu bez ohledu na své zavinění v případech zvlášť stanovených zákonem.“ Zákon v něm výslovně vytváří základní dělení odpovědnosti za vzniklou újmu, a to na odpovědnost subjektivní a objektivní, tj. na odpovědnost za jednání (zavinění) a za výsledek (bez ohledu na zavinění). Odpovědnost za zavinění přitom v souladu s dosavadní tradicí považuje za základní typ a odpovědnost za výsledek za typ doplňkový. Úloha § 2895 občanského zákoníku je tedy z hlediska koncepce odpovědnosti stěžejní.

Subjektivní a objektivní odpovědnost se samozřejmě dále dělí (k tomu viz dále), leč v prvním přiblížení lze uvést, že objektivní odpovědnost se uplatní jen ve zvlášť stanovených (rozuměj speciálních) případech, kde je přísnější režim upřednostněn na základě jiných důležitých právních zájmů.⁴⁰ Vedle stanovení vůdčí úlohy subjektivní odpovědnosti v oblasti náhrady vzniklé újmy je pravidlo § 2895 občanského zákoníku ve své podstatě jen legálním zakotvením principu *lex specialis derogat legi generali*, tedy pravidla, že zvláštní ustanovení (*lex specialis*) má před obecným ustanovením zákona (*lex generalis*) přednost.

---

⁴⁰ Např. z důvodu vysokého rizika vzniku škody, či z důvodu ekonomického prospěchu, který má potenciální škůdce z určité rizikové činnosti atd.

Občanskoprávní doktrína řadí mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu, tedy i vzniku povinnosti tuto újmu nahradit, vždy nejméně

- (1) *porušení povinnosti,*
- (2) *vznik újmy a*
- (3) *příčinnou souvislost mezi nimi.*⁴¹

Tyto tři předpoklady najdeme též v základních ustanoveních občanského zákoníku o povinnosti nahradit škodu, a to v § 2909 (*úmyslné* porušení dobrých mravů) a v § 2910 (*zaviněné* porušení zákonné povinnosti). S ohledem na znění § 2895 občanského zákoníku je pak systematicky možno doplnit, že základním předpokladem vzniku povinnosti nahradit újmu je rovněž

- (4) *zavinění.*

Pouze v zákonem *zvlášť stanovených případech (lex specialis)* se pak od tohoto předpokladu na základě § 2895 občanského zákoníku odhlíží – tj. povinnost nahradit újmu vzniká bez ohledu na vlastní zavinění škůdce. Zásadně je tedy dle občanského zákoníku ke vzniku povinnosti nahradit újmu třeba (1) porušení povinnosti, (2) vzniku újmy, (3) příčinné souvislosti mezi nimi a (4) zavinění. Ve zvláštních případech, tedy v případech tzv. objektivní odpovědnosti pak jen (1), (2) a (3).

Ustanovení § 2895 občanského zákoníku se ovšem stalo též předmětem kritiky. Asi nejzásadnější kritiku formuloval Čech, podle nějž není nikde v občanském zákoníku

---

⁴¹ Srov. např. ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer, str. 374 a násl.; BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2910. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, str. 1542; NOVOTNÝ, P. – KOUKAL, P. – ZÁHOŘOVÁ, E. (2014). *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, str. 11-12, 17; BERAN, K. (2013). Předpoklady vzniku právní odpovědnosti (prvky skutkové podstaty). In: VEČEŘA, M. – GERLOCH, A. – SCHLOSSER, H. – BERAN, K. – RUDENKO, S.: *Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie*, Bratislava: EUROKÓDEX, str. 278; PLÍVA, S. (1992). Odpovědnost podnikatele za škodu podle obchodního zákoníku. In: *Právo a podnikání*. č. 2, str. 3; BEJČEK, J. (1993). Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. In: *Právní praxe*. č. 9, str. 508 a další.

zvlášť, resp. výslovně uvedeno, že se nehledí na zavinění; a naopak u případů základních skutkových podstat odpovědnosti za zavinění (§ 2909 a § 2910 občanského zákoníku) je předpoklad zavinění vždy *zvlášť* výslovně uveden. Text občanského zákoníku tedy podle Čecha přísně vzato stanoví předpoklady odpovědnosti přesně opačně, než to požaduje § 2895 občanského zákoníku, tj. *zvlášť* (rozuměj výslovně) stanoví pouze to, kdy je třeba zavinění, a nikoliv, kdy ne, což údajně může činit interpretační a aplikační potíže.⁴² Takové čtení zákona ale podle mého názoru není nezbytné. Uvědomíme-li si, že *zvlášť stanovený zákonem* se nevztahuje primárně k subjektivní stránce, ale k samotné povinnosti nahradit újmu, pak výkladový problém odpadá. *Zvlášť* tu neznamena jen *výslovně*, nýbrž především to, že povinnost nahradit újmu najdeme také *ve speciálních (zvláštních) zákonných ustanoveních*.⁴³ Specialita (zvláštnost) spočívá v tom, že je *zvlášť* stanovena *povinnost* nahradit vzniklou újmu. Je tedy stanovena zvláštní povinnost oproti povinnosti obecné, tj. oproti § 2910 občanského zákoníku.

I u *zvlášť* stanovených povinností nahradit vzniklou újmu by mohl zákonodárce teoreticky uvést požadavek zavinění – takový požadavek by byl opět speciální a měl by před pravidlem § 2895 občanského zákoníku přednost. Tak se tomu stalo například v ustanovení § 2921 (arg. - *kdo nad ním zanedbal náležitý dohled*) či § 2922 (arg. - *kdo se uvede vlastní vinou*) občanského zákoníku. V těchto případech půjde tedy o zvláštní případ ve smyslu § 2895 občanského zákoníku, ovšem předpokladem odpovědnosti bude rovněž zavinění. V opačném případě, tj. nestanoví-li zákon jinak, nicméně musíme vycházet z toho, že tam, kde je povinnost k náhradě vzniklé újmy stanovena *zvlášť* (rozuměj speciálně vůči § 2910 občanského zákoníku), tam se primárně jedná

---

⁴² Blíže viz ČECH, P. (2012). Nad několika rekodifikačními nejasnostmi. In: *Obchodněprávní revue*, roč. 4, č. 11-12, str. 324 a násl.

⁴³ Viz též VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 563.

o odpovědnost bez ohledu na zavinění, nestanoví-li zákon u tohoto zvláštního případu jinak.

Celý pododdíl 2 (§§ 2920 až 2950),⁴⁴ na který § 2895 občanského zákoníku primárně dopadá a jenž stanovuje zvláštní případy povinnosti k náhradě újmy, je navíc výslovně nadepsán titulkem *Zvláštní ustanovení*, což znamená, že je výslovně označen jako speciální. Výkladem lze tedy myslím snadno dovodit, že v těchto případech se § 2895 občanského zákoníku uplatní a že povinnost nahradit újmu tu vzniká bez ohledu na zavinění.⁴⁵ U každého z ustanovení pododdílu 2 totiž navíc najdeme zvlášť a dokonce i výslovně stanovenou povinnost nahradit vzniklou újmu. Pro ilustraci lze uvést, že pododdíl 2 upravuje povinnost k náhradě újmy (1) způsobené tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání, dále (2) způsobené osobou s nebezpečnými vlastnostmi, (3) z provozní činnosti, (4) způsobené provozem zvlášť nebezpečným, (5) na nemovité věci, (6) z provozu dopravních prostředků, (7) způsobené zvířetem, (8) věcí, (9) vadou výrobku, (10) újmy na převzaté věci, (11) odložené věci a (12) na vnesené věci, a konečně (12) újmy způsobené informací nebo radou.

Zvlášť stanovená povinnost k náhradě vzniklé újmy samozřejmě nemusí být stanovena jen v hlavě III, části čtvrté občanského zákoníku (*Závazky z deliktů*). Tak například v oblasti spolkového práva (§ 261 odst. 1) najdeme objektivní povinnost odčinit nemajetkovou újmu způsobenou porušením základního členského práva. Nebo v oblasti nájemního práva (§ 2289) je pronajímatel povinen nájemci nahradit škodu, nevyužil-li byt do jednoho měsíce od jeho vyklizení nájemcem k účelu uvedenému jako výpovědní důvod. I zde se tedy bude jednat o odpovědnost objektivní. Takových ustanovení najdeme v občanském zákoníku celou řadu. Podobně může být povinnost nahradit vzniklou újmu

---

⁴⁴ Části čtvrté, hlavy III, dílu 1, oddílu 2 občanského zákoníku.

⁴⁵ Samozřejmě s výhradou toho, že i zde může být zvlášť stanoveno, že je třeba zavinění. Ustanovení § 2920 pak například stanoví požadavek zavinění (odst. 1), ale též objektivní odpovědnost (odst. 2). Oba případy jsou ovšem zvlášť stanovené povinnosti k náhradě újmy.

zvlášť stanovena v dalších právních předpisech – např. v zákoně o odpovědnosti státu za škodu (č. 82/1998 Sb.) apod.⁴⁶ V tomto ohledu je dle mého názoru § 2895 občanského zákoníku srozumitelný a potvrzuje základní koncepci odpovědnosti jako odpovědnosti subjektivní.

Zásadní potíží by ale podle Čecha mohla být spatřována v interpretaci § 2913 (smluvní odpovědnost) občanského zákoníku, který nespadá do zmiňovaného pododdílu 2 a tedy není výslovně označen jako *zvláštní* případ.⁴⁷ Lze se proto ptát, proč by se v těchto případech nemělo hledět na zavinění škůdce. Je sice nepochybné, že zákon u smluvní odpovědnosti stanoví samostatnou povinnost k náhradě vzniklé újmy, leč zároveň není zřejmé, proč by tato povinnost měla být považována za *zvláštní*.

Domnívám se, že k vyřešení tohoto problému nám pomůže rozdíl mezi společenskou úsluhou a závazkem. Zatímco společenská služba není právně vymahatelná, závazek ano. Je tomu tak proto, že společenská služba nevzniká v důsledku právně relevantního jednání (chybí zde vůle stran být *právně vázán*). Aby tudíž vznikla vymahatelná smlouva a s ní i vymahatelné smluvní závazky, musí mít právní jednání smluvních stran *zákonem* požadovanou kvalitu. Jinak se jedná nejvýše o již zmiňovanou společenskou službu. Tím pádem jsou v kontinentálním právu smluvní závazky vynutitelné nikoliv na základě vlastní *smlouvy*, nýbrž na základě *zákona*. Zákon je striktně vzato konečným důvodem závaznosti, ale i limitem obsahu smluvních závazků. Smluvní autonomie je tak vlastně garantována pozitivním právem. Tak například § 3 odst. 2 písm. d) občanského zákoníku stanoví, že „daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny“. Podobně § 1759 občanského zákoníku stanoví, že „[s]mlouva strany zavazuje.“ Rovněž ustanovení § 1789 občanského

---

⁴⁶ Shodně HRÁDEK, J. (2014). Komentář k § 2895. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer, str. 878; či TOMSA, M. (2013). Náhrada škody a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 11, str. 386 a násl.

⁴⁷ ČECH, P. (2012). Nad několika rekodifikačními nejasnostmi. In: *Obchodněprávní revue*, roč. 4, č. 11-12, str. 324 a násl.

zákoníku stanoví, že „[z]e závazku je dlužník povinen něco dát, něco konat, něčeho se zdržet nebo něco strpět a věřitel je oprávněn to od něho požadovat.“ To ostatně potvrzuje i česká právní teorie, podle níž individuální smlouvy nejsou formálním pramenem práva, tedy zdrojem poznání právních norem.⁴⁸

Domnívám se, že takovýto přístup a systematika je názorně provedena v německém BGB, který o prostředcích nápravy pojednává v samostatné části zákona a tyto prostředky nápravy se vztahují jak na porušení zákonné, tak na porušení smluvní povinnosti. Jelikož se český zákonodárce při přijímání občanského zákoníku v základních otázkách náhrady škody inspiroval v německém právu, je dle mého názoru možno systematicky smluvní povinnosti považovat za speciální případy zákonných povinností, které mají na základě (opět) pozitivně-právní zásady legální licence přednost před povinnostmi stanovenými zákonem (čl. 2 odst. 4 Ústavy, čl. 2. odst. 3 Listiny základních práv a svobod, § 1 odst. 2 občanského zákoníku). V § 2913 občanského zákoníku je tato specialita vyjádřena, když je opět *zákonem zvlášť* stanovena povinnost nahradit újmu způsobenou porušením smluvní povinnosti, tedy porušením speciální povinnosti či skupiny povinností. Proto lze i v kontextu § 2895 občanského zákoníku chápat povinnost k náhradě újmy vzniklé porušením smluvní povinnosti jako případ objektivní odpovědnosti.

Výše předestřená argumentace nás ovšem přivádí k poměrně nezvyklému důsledku – a totiž, že z hlediska deliktního práva existuje jen jedna kategorie povinností, a to právních povinností. Pouze právní povinnosti, které vznikly v souladu s právními normami, jsou státem vynutitelné. Chceme-li tak udržet systematiku deliktního práva, musíme podle mého názoru připustit, že nemá (v deliktním právu) smysl rozlišovat mezi smluvní a zákonnou právní povinností. Lze se ostatně ptát, k čemu nám má rozlišování smluvní a zákonné odpovědnosti sloužit. Dnes lze myslím jen stěží považovat za platný závěr, že důvodem závaznosti zákona je morálka a lidská přirozenost, zatímco důvodem závaznosti smlouvy je projev vůle. Mám za to, že důvodem právní závaznosti

---

⁴⁸ GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva*. 6. vydání. Praha/Plzeň: Aleš Čeněk, str. 71 a násl.

a vynutitelnosti zákona i smlouvy je svrchovanost a suverenita demokratického právního státu – ať už skrze zákonodárnou činnost, ústavní soudnictví či uzavírání mezinárodních smluv. Smysl odlišování smluvní a deliktní odpovědnosti tak lze spatřovat spíše v tom, že u smluvní odpovědnosti jde o speciální (konkretizovaný) případ zákonné odpovědnosti – a tedy o případ odpovědnosti objektivní.

Domnívám se navíc, že tyto systematika nepostihuje pouze vztah smluvní a zákonné odpovědnosti (§ 2910 a § 2913 občanského zákoníku), ale také vztah § 2909 (porušení dobrých mravů) a § 2910 (porušení zákona) občanského zákoníku. Dobré mravy, stejně jako smlouva, jsou vynutitelné na základě zákona. Soudy v úzkém slova smyslu neposkytují ochranu dobrým mravům, nestanoví-li to zákon (viz čl. 95 Ústavy), neboť se jedná o extralegální standard, který není bez dalšího státem vynutitelný. Jejich vynutitelnost, resp. vynutitelnost náhrady škody způsobené porušením dobrých mravů vyplývá z toho, že tak stanoví zvlášť právní předpis, zde § 2909 občanského zákoníku. A právě toto ustanovení stanoví *zvláštní* povinnost k náhradě škody, tedy *zvláštní* povinnost ve smyslu § 2895 občanského zákoníku. Paradoxně se tak na zavinění (úmysl) při porušení dobrých mravů hledí nikoliv proto, že by šlo o generální skutkovou podstatu ve smyslu § 2895 občanského zákoníku, které jsou myslím jen dvě (§ 2910 věta první a druhá občanského zákoníku – viz dále část 4.2 této práce), ale proto, že je zde požadavek úmyslného zavinění zvlášť stanoven zákonem. To samozřejmě ale nemění nic na tom, že úmyslné porušení dobrých mravů představuje v pozitivním právu základní skutkovou podstatu,⁴⁹ a to i proto, že dobré mravy jsou tady chráněny komplementárně, nikoliv speciálně. Všechny jiné zvlášť stanovené povinnosti k náhradě újmy (např. újma způsobená porušením smluvní povinnosti) se jakožto speciální, resp. kvalifikované skutkové podstaty užijí přednostně před § 2910 občanského zákoníku. Povinnost nahradit újmu způsobenou úmyslným porušením dobrých mravů může naproti tomu vzniknout jen

---

⁴⁹ Viz např. TOMSA, M. (2013). Náhrada škody a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 11, str. 386 a násl.

tam, kde (i) působnost generální skutkové podstaty dle § 2910 občanského zákoníku nedopadá, nebo tam, kde (ii) totéž jednání škůdce zasahuje jak do právní povinnosti, tak do dobrých mravů. V takovém případě sub (ii) si může poškozený vybrat, zdali bude způsobenou újmu uplatňovat na základě jedné či druhé skutkové podstaty. Porušení dobrých mravů a porušení zákona zde stojí vedle sebe jako dvě základní skutkové podstaty. Pouze § 2910 občanského zákoníku ovšem stanoví generální sekundární povinnost nahradit způsobenou škodu, proto o ní hovořím jako o generální skutkové podstatě. K povaze odpovědnosti za újmu způsobenou porušením dobrých mravů se ještě podrobněji budu věnovat v části 4.2.1 této práce. Nyní se vrátím k porušení smluvní povinnosti a jejímu objektivnímu charakteru.

Nejen odpovědnost za porušení, ale také odpovědnost za splnění smluvních povinností je ostatně vždy zásadně objektivní (lze si samozřejmě představit, že si strany výslovně sjednají požadavek zavinění). Objektivní odpovědnost přitom nevyplývá jen z formálního vztahu speciality, ale především jí lze justifikovat užším vztahem, který mezi smluvními stranami vzniká. Při uzavření smlouvy se strany jasně seznámí se svými právy a povinnostmi a proto ví, jak se mají chovat a jaké zájmy svým chováním sledují a chrání. To se ostatně projevuje i v dalším zvlášť stanoveném případě objektivní odpovědnosti, kterou je předmluvní odpovědnost (§ 1728 až § 1730). I tady je možno dovést specialitu tohoto ustanovení vůči obecným ustanovením o náhradě vzniklé újmy (§ 2910 občanského zákoníku).

Na tomto místě je třeba doplnit, že pravidlo speciality, a tedy pravidlo o objektivní odpovědnosti, bychom na první pohled mohli najít v § 1935 a § 2914 občanského zákoníku, které upravují odpovědnost za pomocníka při plnění smluvní či zákonné povinnosti. Domnívám se však, že jsou zde jen stanovena pravidla přičitatelnosti povinnosti k náhradě újmy, za kterou by jinak odpovídal pomocník. V závislosti na konkrétních okolnostech případu se tak povinnost k náhradě přičítá principálovi namísto pomocníka. Ovšem to, zda pomocník jednal zaviněně, nebo ne, budeme muset zkoumat podle toho, k porušení jaké povinnosti došlo. Z hlediska systematického

lze ovšem i zde v přísném slova smyslu tvrdit, že se odpovědnost za pomocníka (za třetího) principálovi přičítá objektivně.

Ve stručnosti je možno shrnout, že občanský zákoník jasně vymezuje odpovědnost za újmu jako odpovědnost za zaviněné porušení právní povinnosti, krátce jako odpovědnost za zavinění. Ta se projevuje v generální skutkové podstatě dle § 2910 občanského zákoníku – zaviněný zásah do zákonem stanovených práv poškozeného (§ 2910). Povinnost k náhradě vzniklé škody ovšem vzniká i v celé řadě zvlášť stanovených případů, kde se k zavinění nepřihlíží. V praxi nejvýznamnějším zvláštním případem je povinnost nahradit újmu způsobenou porušením smluvní povinnosti (§ 2913), tedy zásah do zákonem předvídaných a právním jednáním smluvních stran převzatých a individualizovaných práv. Zvláštní povinnost nahradit způsobenou škodu je pak obsažena také v základní skutkové podstatě dle § 2909 občanského zákoníku – porušení dobrých mravů. Tady je ale zvlášť stanoven i předpoklad zavinění, neboť je vyžadováno úmyslné porušení dobrých mravů.

4.1.2. *Specialita náhrady nemajetkové újmy*

Nyní obrátím svou pozornost na pozici náhrady nemajetkové újmy ve výše představeném systému deliktního práva dle občanského zákoníku. Zcela zásadní roli zde hraje § 2894 odst. 2 občanského zákoníku, podle něhož je povinnost k poskytnutí náhrady nemajetkové újmy formou přiměřeného zadostiučinění vázána výlučně na případy, kdy

(1) byla pro případ porušení povinnosti mezi stranami výslovně ujednána anebo

(2) kdy tuto povinnost zvlášť stanoví zákon.

Zákonem je tu pak třeba rozumět nejen občanský zákoník, ale formálně též jakýkoliv jiný právní předpis, jímž mohou být stanovovány práva a povinnosti, tj. především zákon,

ale též zákonné opatření senátu, ústavní zákon, mezinárodní smlouvy či předpisy evropského práva.⁵⁰

Přiměřené zadostiučinění je tedy v platném právu vázáno na zdánlivě taxativní výčet skutkových podstat, které najdeme nejen v občanském zákoníku, ale též v dalších právních předpisech. Dále je přiměřené zadostiučinění vázáno na situace, kdy si právo na přiznání satisfakce ujednají strany ve smlouvě. V takovém případě lze říci, že okruh případů, kdy je možno přiměřené zadostiučinění požadovat, je *a priori* neomezený.

Z již zmiňovaného ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku tedy jasně plyne, že se přiměřené zadostiučinění může uplatnit jak při porušení zákonné, tak smluvní povinnosti. To zároveň znamená, že se přiměřené zadostiučinění neváže pouze na zaviněné porušení právní povinnosti, které je obecně vyžadováno pro založení zákonné odpovědnosti za újmu, ale v případě porušení smlouvy či jiných zvlášť zákonem stanovených povinností k náhradě nemajetkové újmy také na samotný vznik nemajetkové újmy. To je oproti OZ 1964 poměrně zásadní posun, neboť dle § 13 OZ 1964 bylo přiznávání náhrady nemajetkové újmy postaveno na principu objektivní odpovědnosti za zásah do osobnostních práv poškozeného.⁵¹

Na druhou stranu lze ovšem argumentovat § 2895 občanského zákoníku, podle něhož je povinnost nahradit újmu nezávislá na zavinění právě pro všechny zvlášť stanovené případy. Je tedy otázkou, zdali i zvlášť stanovená povinnost odčinit nemajetkovou újmu (zákonem či smlouvou) znamená, že v takovém případě není třeba zavinění. To by znamenalo, že k povinnosti nahradit nemajetkovou újmu není třeba zavinění. Tak tomu ale dle mého názoru není. Zvláštní povinnosti nahradit nemajetkovou újmu zde plní zcela

---

⁵⁰ Opačně ale např. Hrádek, který slova „stanoví-li to zvlášť zákon“ interpretuje jako „stanoví-li to občanský zákoník“. *A contrario* by tedy nebylo možno přiměřené zadostiučinění přiznat v žádných jiných případech, což je s ohledem na textaci celé řady dalších předpisů soukromého práva nemyslitelné (viz výčet skutkových podstat níže). Podrobně HRÁDEK, J. (2014). Komentář k § 2894. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. Praha: Wolters Kluwer, str. 876.

⁵¹ K tomu viz náleží Ústavního soudu ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.

jinou úlohu, než *specialita* povinnosti nahradit škodu bez ohledu na zavinění (§ 2895 občanského zákoníku). Je-li stanovena povinnost k náhradě újmy – obecně nebo zvlášť, tj. v závislosti na zavinění nebo ne, pak vždy zahrnuje povinnost nahradit újmu na jmění (škodu). Právní norma obsažená v § 2894 odst. 2 občanského zákoníku je pak pouze *akcesorická* vůči předchozímu pravidlu a přistupuje k němu jako další obligatorní znak předpokladů odpovědnosti. To znamená, že pouze tam, kde je stanovena obecná povinnost (subjektivní odpovědnost) nebo zvláštní povinnost (objektivní odpovědnost) k náhradě újmy a kde je zároveň stanovena povinnost nahradit nemajetkovou újmu, je škůdce povinen odčinit na základě subjektivní či objektivní odpovědnosti vzniklou nemajetkovou újmu. Tomu ostatně odpovídá pravidlo § 2956 a násl. (náhrada při újmě na přirozených právech člověka) či § 2971 občanského zákoníku (náhrada nemajetkové újmy z důvodů zvláštních okolností), kde se vyžaduje zavinění škůdce. I důvodová zpráva říká, že „[o]becné předpoklady vzniku povinnosti hradit škodu však mají platit i pro vznik povinnosti odčinit nemajetkovou újmu.“⁵² Sjednocením úpravy náhrady nemajetkové újmy⁵³ v občanském zákoníku tak dle mého názoru nedošlo ke sjednocení režimu odpovědnosti za nemajetkovou újmu jako odpovědnosti jen subjektivní či jen objektivní.

Pro další postup mé studie je pak zcela určující, že výše uvedené ustanovení § 2894 odst. 2 ve větě druhé stanoví, že „se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím [přiměřeného] zadostiučinění posoudí *obdobně* podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu“ (pozn.: zvýraznění autora). V souladu s čl. 41 Legislativních pravidel vlády je tak třeba ustanovení o náhradě škody uplatnit v plném rozsahu, tj. nikoliv jen přiměřeně.⁵⁴

---

⁵² VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 564.

⁵³ V OZ 1964 byla náhrada nemajetkové újmy upravena především na dvou místech, a to v § 13 (náhrada újmy na osobnostních právech) a v § 444 (náhrada újmy na osobních právech – škoda na zdraví).

⁵⁴ Dle ustanovení čl. 41 Legislativních pravidel vlády slovo „obdobně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu vyjadřuje, že toto ustanovení se vztahuje na vymezené právní vztahy v plném rozsahu. Slova „přiměřeně“ ve spojení s odkazem na jiné ustanovení téhož nebo jiného právního předpisu lze použít výjimečně; vyjadřuje volnější vztah mezi tímto ustanovením a vymezenými právními vztahy.

To má poměrně závažné důsledky. Nestanoví-li totiž právní předpis jinak, znamená to, že obecným pravidlem je, že přiměřené zadostiučinění je prakticky totožným institutem jako náhrada škody, a to včetně pravidel pro stanovení předpokladů odpovědnosti a včetně jejího systematického zařazení v dalších prostředcích nápravy mimo deliktní právo. Tak například lze říci, že přiměřené zadostiučinění nelze, stejně jako náhradu škody, uplatnit v případě jiného smluvního titulu vztahujícího se k téže věcné problematice (vzniku nemajetkové újmy). *In concreto* to znamená, že se přiměřené zadostiučinění uplatní spolu s náhradou škody subsidiárně pouze tam, kde se nelze uspokojit jinými prostředky nápravy, a to právem z vadného plnění (§ 1925 občanského zákoníku – speciální způsob odčinění újmy) či tam, kde újma není kryta úroky z prodlení (§ 1971 občanského zákoníku – speciální způsob odčinění újmy). Podobně tomu bude v případě smluvní pokuty (§ 2050 občanského zákoníku – speciální způsob odčinění újmy), kterou lze sjednat i pro případ zajištění porušení povinnosti, z něhož by jinak vznikla nemajetková újma. V takovém případě je uplatnění přiměřeného zadostiučinění, stejně jako uplatnění náhrady škody, vyloučeno.

Na druhé straně není zcela zřejmé, zdali je právo na náhradu škody (a s ním i právo na přiznání přiměřeného zadostiučinění) v poměru speciality k právům z bezdůvodného obohacení, či zda je k nim bezdůvodné obohacení v poměru subsidiarity.⁵⁵ Tato systematická nevyjasněnost je v praxi velice problematická. Není totiž zřejmé, zda si žalobce může vybrat, z jakého titulu bude žalovat, případně zda se tyto tituly vzájemně vylučují (a to zcela nebo zčásti). Řada právních skutečností přitom bude zakládat jak právo na náhradu škody, tak právo na vydání bezdůvodného obohacení.

Lze dokonce uvést, že bezdůvodným obohacením vždy pojmově dochází k neoprávněnému (vy)užití cizího práva, tj. že bezdůvodné obohacení vždy představuje

---

⁵⁵ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3181/2013; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1104/2012; či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4533/2010. Opačně ale rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2419/2012 (konkurence) či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009 (kumulace).

zároveň určitou protiprávní újmu na právech poškozeného (ochuzeného). V tom se ostatně projevuje onen prvek obohacení se „na úkor“ někoho. Z uvedeného tudíž vyplývá, že bezdůvodné obohacení nemůže mít subsidiární povahu ve vztahu k náhradě škody, neboť si nelze představit obohacení, které by nebylo újmou. Nahlíženo tímto prismatem se ovšem vztah odpovědnosti za újmu a odpovědnosti za bezdůvodné obohacení jeví vztahem přesně obráceným, než jak jej popisuje většinová judikatura, totiž že bezdůvodné obohacení je speciálním případem újmy.

Předmětem této práce je ovšem analýza teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění, proto se vrátím k vlastnímu deliktnímu právu. Jestliže se přiměřené zadostiučinění posuzuje obdobně jako povinnost nahradit škodu, pak se, jak jsem již uvedl, musí obdobně posuzovat i základní předpoklady vzniku odpovědnosti za majetkovou a nemajetkovou újmu. Jediný rozdíl, který vyplývá ze základního ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku, jež zakotvuje akcesoritu náhrady nemajetkové újmy, je v tom, že budou-li předpoklady odpovědnosti za majetkovou či nemajetkovou újmu naplněny, pak sekundární povinnost nahradit tuto nemajetkovou újmu vzniká jen tam, kde to stanoví (1) zákon nebo (2) dohoda stran. Povinnost k náhradě nemajetkové újmy tedy nevzniká při každém deliktním jednání škůdce.⁵⁶

To není myslím zcela triviální tvrzení a má veliké praktické dopady. V první řadě lze říci, že tam, kde budou naplněny předpoklady odpovědnosti za vzniklou nemajetkovou újmu, tam lze poškozenému poskytnout peněžité či morální zadostiučinění, a to na základě platného právního titulu. Vzniklá újma se totiž na základě pravidel o vzniku odpovědnosti dle občanského zákoníku přičítá škůdci a neuplatní se tak zásada *casum sentit dominus*. Poskytnutí zadostiučinění tedy bude stále závazkem (obligací) škůdce, byť jen obligací naturální. Poškozený se tedy neobohatí bez právního

---

⁵⁶ V zahraničí je podobné řešení zvoleno např. v Německu, Řecku, Itálii. Naproti tomu např. ve Francii či Bulharsku je náhrada nemajetkové újmy přípustná obecně. Blíže viz např. PALMER, V. V. (2015). *The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law*. Cambridge: CUP, str. xii-lxv. Viz též článek 10:301 PETL, kde je náhrada nemajetkové újmy přípustná v závislosti na povaze chráněného zájmu.

titulu. Význam § 2894 odst. 2 tak dle mého názoru spočívá primárně v tom, že právo na náhradu nemajetkové újmy přiměřeným zadostiučiněním bude soudně vymahatelné pouze tam, kde zákon nebo dohoda stran zvlášť stanoví povinnost škůdce odčinit takovou nemajetkovou újmu. V jiných případech bude přiměřené zadostiučinění jen naturální obligací.

Tím se ale zároveň nabízí otázka, zda tady občanský zákoník stranám umožňuje sjednat vlastní předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou újmu, tj. *de facto* vytvořit vlastní systém deliktního práva. Domnívám se, že dikce § 2984 odst. 2, ale i § 1 odst. 2 občanského zákoníku, je v tomto ohledu dosti zřetelná a stranám dovoluje předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou újmu ujednat odchylně od zákona. Limity budou samozřejmě stanoveny celou řadou dalších kogentních ustanovení – např. § 2898, který zakazuje vyloučit nebo omezit povinnost k náhradě újmy na přirozených právech člověka, újmy způsobené z hrubé nedbalosti či jakékoliv újmy slabší smluvní strany. Ve zbylém rozsahu však budou mít strany téměř bezbřehou volnost a povinnost nahradit nemajetkovou újmu si budou moci ujednat. Pokud tomu tak je, otevírá se tím myslím poměrně velké pole působnosti tradiční právnické „kreativity“, neboť například v podnikatelských vztazích by se takto dal na první pohled snadno obcházet zákon tím, že by si strany arbitrárně sjednávaly (ať už za účelem daňové optimalizace, legalizace výnosů z trestné činnosti, nebo z jiného důvodu) peněžité náhrady za nemajetkovou újmu. V horším případě by si strany poskytly přiměřené zadostiučinění jen jako naturální obligaci. Bylo by přitom asi jen obtížně prokazatelné, že nemajetková újma z deliktu škůdce nevznikla, či že vznikla v jiné výši. Z povahy věci je prokázání výše nemajetkové újmy dosti složité.

Na druhou stranu to jsou právě podnikatelé či lépe právnické osoby, u nichž nelze o některých typech nemajetkové újmy vůbec uvažovat. Tak například si akciová společnost nemůže ujednat, že jí náleží přiměřené zadostiučinění za vytrpěnou bolest či jiné duševní útrapy. Takové ujednání by dle mého názoru zavazovalo strany k nemožnému plnění. Naopak je ale možné, že si právnická osoba dojedná satisfakci

za zásah do své dobré pověsti. V tomto ohledu dost dobře nedává smysl ustanovení § 107 odst. 3 zákona o pobytu cizinců, podle něhož „[z]voucí osoba je povinna uhradit majetkovou i nemajetkovou újmu, která vznikne státu nedodržením závazků uvedených v pozvání ověřeném policií.“ Pověst státu - České republiky (právnícké osoby) tu nemá jak utrpět a jinou nemajetkovou újmu si lze jen těžko představit. Jako určité vysvětlení se tak nabízí paralela s pojmovým vymezením přiměřeného zadostiučinění ve druhé kapitole této práce. Tam jsem o satisfakci hovořil jako (1) *odčinění* či (2) *uspokojení* za utrpěné bezpráví, tedy za zásah do jakéhokoliv primárního práva poškozeného. V tomto smyslu by nemajetkovou újmu mohlo být jakékoliv utrpěné bezpráví.

Zde je ovšem důležité připomenout teoretické rozdělení mezi předpoklady odpovědnosti a prostředky nápravy. Občanský zákoník totiž stranám výslovně umožňuje ujednat pouze „povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu“ (§ 2894 odst. 2), tj. předpoklady odpovědnosti. Nikoliv již to, jaký bude prostředek nápravy. Pokud tedy bude povinnost odčinit nemajetkovou újmu ujednána, pak již z vlastního textu zákona plyne, že prostředkem nápravy bude přiměřené zadostiučinění. Dle mého názoru proto bude ve velkém množství případů utrpěné bezpráví možno přiměřeně odčinit již samotným konstatováním porušení práva. Satisfakce tak bude často přiměřená jen ve svém morální (nepeněžité) formě.

Výše uvedené nicméně potvrzuje můj dřívější závěr o tom, že je zadostiučinění třeba zkoumat jako ucelený institut deliktního práva. Není například možné ujednat, že by se zadostiučiněním nahrazovaly majetkové škody, či že by se jím dokonce odstraňovaly vady zboží. Ve smluvní i mimosmluvním civilním právu je satisfakce tímtež institutem – prostředkem nápravy. Jak bylo přitom již uvedeno, může být přiměřené zadostiučinění jak prostředkem nápravy vynutitelné, tak i naturální obligace, tedy dluhu k náhradě nemajetkové újmy.

Předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou újmu a vztah akcesority zvláště stanovené povinnosti na náhradu nemajetkové újmy přichází v úvahu jak u porušení dobrých mravů (§ 2909 občanského zákoníku), tak ve spojení s porušením zákona, tj. u základní skutkové

podstaty dle § 2910 věta první i druhá občanského zákoníku. Spolu se vztahem speciality u objektivní odpovědnosti za způsobenu újmu, která naproti tomu přichází v úvahu jen u základní skutkové podstaty dle § 2910 občanského zákoníku je tento vztah možno schematizovat jako:

- (1) zásah do dobrých mravů (§ 2909) *a zároveň* (akcesorita) naplnění hypotézy právní normy, u které
  - i. je zvlášť stanovena povinnost nahradit nemajetkovou újmu (obligace)
  - ii. není zvlášť stanovena povinnost nahradit nemajetkovou újmu (naturální obligace),
- (2) zásah do práv poškozeného chráněných právní normou (§ 2910) *a zároveň* (specialita) porušení povinnostní normy, u které
  - a. *není zvlášť* stanovena povinnost nahradit *majetkovou škodu* (vyžaduje se zavinění) *a zároveň* (akcesorita) naplnění hypotézy právní normy, u které
    - i. *je zvlášť* stanovena povinnost nahradit *nemajetkovou* újmu (obligace),
    - ii. *není zvlášť* stanovena povinnost nahradit *nemajetkovou* újmu (naturální obligace),nebo u které
    - b. *je zvlášť* stanovená povinnost nahradit *majetkovou škodu* (bez ohledu na zavinění) *a zároveň* (akcesorita) naplnění hypotézy právní normy, u které
      - i. *je zvlášť* stanovena povinnost nahradit *nemajetkovou* újmu (obligace),
      - ii. *není zvlášť* stanovena povinnost nahradit *nemajetkovou* újmu (naturální obligace).

Nyní se proto podrobněji zaměřím na obecné předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu dle základních skutkových podstat uvedených v občanském

zákoníku, tj. dle § 2909 a § 2910. Teprve na základě jejich analýzy totiž mohu určit, kdy má poškozený právo na náhradu nemajetkové újmy. A až v další fázi přistoupím k analýze případů, které v oněch výše jmenovaných patnácti právních předpisech zakotvují případy, kdy je náhrada nemajetkové újmy vymahatelná, tj. kdy je zvlášť stanovena povinnost k její náhradě. Naopak se nebudu pouštět do spekulativních úvah o podmínkách poskytnutí zadostiučinění v právu smluvním.

4.2. Základní skutkové podstaty

4.2.1. Úmyslné porušení dobrých mravů - § 2909

Ustanovení § 2909 občanského zákoníku zní následovně.

Škůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.

V této kapitole se budu věnovat rozboru základní skutkové podstaty úmyslného porušení dobrých mravů, jež je zakotveno v ustanovení § 2909 občanského zákoníku. Nejprve se zaměřím na samotné vymezení pojmu dobrých mravů a rozbor vztahu dobrých mravů k subjektivním právům. Následně pojednám o skutkové podstatě úmyslného porušení dobrých mravů.

V prvé řadě je třeba uvést, k čemu dobré mravy (*boni mores*) vůbec slouží. Dobré mravy jsou obecně chápány jako jedna ze základních zásad, jež prostupuje napříč soukromým právem, plní zejména pomocnou funkci při výkladu a aplikaci práva či při vyplňování mezer v právu, a doplňuje tak platný právní řád. Obecně lze říci, že jejich funkcí je modifikovat, nebo dokonce zakázat výkon určitých práv nebo povinností, jenž je v rozporu s dobrými mravy.⁵⁷

---

⁵⁷ HURDÍK, J. (2009). Komentář k § 3. In: FIALA, J. – KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer, str. 18.

Co se týče obsahu pojmu dobré mravy, není výslovně v zákonné úpravě definován. Samotný pojem dobrých mravů spadá do kategorie tzv. neurčitých a fakticky také neurčitelných právních pojmů. Podle Nejvyššího soudu patřilo ustanovení § 3 odst. 1 OZ 1964, který institut dobrých mravů před účinností občanského zákoníku normativně upravoval,⁵⁸ k právním normám, jež mají tzv. relativně neurčitou hypotézu, což znamená, že je dán větší prostor pro uvážení soudu, jenž bude tuto právní normu aplikovat, aby v každém jednotlivém případě hypotézu této právní normy vymezil ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností.⁵⁹

Z uvedeného tedy vyplývá, že obsah pojmu dobré mravy je třeba vždy vykládat vzhledem ke konkrétním skutkovým okolnostem daného případu, a nelze přijmout všeobecně platnou a „správnou“ definici tohoto pojmu. Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku však nepůsobí kategorie dobrých mravů větší praktické potíže a je doktrinálně dobře analyzována.⁶⁰ Zároveň je ovšem třeba uvést, že názory jednotlivých autorů právě na výklad pojmu dobrých mravů, se v detailech velmi různí. Jako nejvíce relevantní se proto dle mého názoru jeví definice vytvořené dosavadní soudní praxí.

Definici dobrých mravů v právním slova smyslu podal např. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 3. 9. 1997, sp. zn. II. ÚS 249/97, kdy konstatoval, že „[d]obré mravy jsou souhrnem etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.“

---

⁵⁸ Obecná úprava institutu dobrých mravů byla v OZ 1964 zakotvena v ustanovení § 3 odst. 1, jenž stanovil, že „[v]ýkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.“

⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002.

⁶⁰ VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 32.

Dle názoru Nejvyššího soudu jsou pak dobré mravy měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy definuje jako „[s]ouhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihující podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních.“⁶¹

Citovaná judikatura se sice vztahuje k právní úpravě dobrých mravů dle OZ 1964, avšak vzhledem k materiální kontinuitě úpravy tohoto institutu v civilním právu lze mít za to, že se obecný výměr dobrých mravů nijak neposouvá. Nic na tom nemění ani skutečnost, že vedle dobrých mravů byl do občanského zákoníku zakotven další limit autonomie vůle v podobě institutu veřejného pořádku.⁶²

Sluší se doplnit, že v kontextu odborné literatury bývá často citována definice Salačova, který dobré mravy pojal jako „mimoprávní hodnoty společné určité společnosti na určitém stupni vývoje – chápané jako nezpochybnitelné minimum slušnosti všech spravedlivě uvažujících jedinců.“⁶³

Z výše uvedených definic dobrých mravů lze dovodit, že se jejich obsah řídí celou řadou extralegálních standardů, a že je jejich obsah závislý na kontextu, k němuž se vztahují. Je proto zřejmé, že řada právních norem může z dobrých mravů vyvěrat a potvrzovat je. Často se ostatně říká, že právo je minimum morálky. Pak jsou tady

---

⁶¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005.

⁶² Veřejným pořádkem (*ordre public interne*) se v občanském zákoníku myslí souhrn právních pravidel, na jejichž dodržování je bezpodmínečně třeba trvat. Funkcí veřejného pořádku je tudíž rozlišení, zda je právní úprava kogentní či ne. Tak např. Tichý veřejný pořádek považuje za „určitou množinu nejen norem veřejnoprávních, ale též ve veřejném zájmu vydaných norem soukromoprávních.“ – TICHÝ, L. (2014). *Obecná část občanského práva. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 76. K veřejnému pořádku v českém právu viz např. MELZER, F. (2013). Dispozitivní a kogentní právní normy v novém občanském zákoníku. In: *Právní rozhledy*, roč. 21, č. 7, str. 257-258; či pro srovnání zahraniční úpravy viz např. CHORUS, J. (2006). Illegality and Restitution. In: *European Review of Private Law*, roč. 14, č. 3, str. 438-442.

⁶³ SALAČ, J. (2004). *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 175 a násl. K tomu kriticky TICHÝ, L. (2014). *Obecná část občanského práva. I. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 72.

ale také právní normy, do nichž se dobré mravy nepromítají. Sem spadají různé právní definice – jen těžko lze například říci, zda je mravné či nemravné, jak právo definuje, co jsou to věci (§ 489 a násl. občanského zákoníku) – a jiné kogentní normy, jež spoluvytvářejí veřejný pořádek – například pravidla o vzniku manželství apod. Subjektivní práva tedy mohou, ale nemusí svým obsahem odrážet dobré mravy. Konečně je tady celá řada předem neurčených a zároveň neurčitelných pravidel vyplývajících z dobrých mravů, které nejsou – a kvůli jejich *apriorní* neurčitelnosti ani nemohou být zakotvena v pozitivním právu. Díky tomu však dobré mravy mohou fungovat jako materiální korektiv deliktního práva, tj. mohou postihnout škůdce i tam, kde na to pozitivní právní normy nestačí. Tento vztah mezi dobrými mravy a subjektivními právy stanovenými zákonem se pak projevuje v pojetí dvou základních skutkových podstat odpovědnosti za vzniklou újmu.

Vraťme se ale zpátky k vlastnímu textu občanského zákoníku. Dle § 2909 občanského zákoníku platí, že „[š]kůdce, který poškozenému způsobí škodu úmyslným porušením dobrých mravů, je povinen ji nahradit; vykonával-li však své právo, je škůdce povinen škodu nahradit, jen sledoval-li jako hlavní účel poškození jiného.“ Již jsem stručně uvedl, co to dobré mravy jsou a jaká je jejich úloha. Nyní se zaměřím na otázku zavinění, která se v souvislosti s první částí věty před středníkem nutně klade. Občanský zákoník zde jasně stanoví, že ke vzniku odpovědnosti je třeba zavinění, a to zavinění ve formě úmyslu (arg. – *úmyslným porušením*). Není zde ovšem stanoveno, jaký druh úmyslu je zákonem pro naplnění této skutkové podstaty vyžadován. To je třeba podrobit samostatné úvaze. Sama otázka zavinění v deliktním právu si jistě zasluhuje hlubší analýzu, než kterou předkládám v následující pasáži. Pro účely této práce a plynulost výkladu se však omezím pouze na některé mé základní myšlenky.

4.2.1.1. Zavinění dle občanského zákoníku

Občanský zákoník hovoří na řadě míst toliko o úmyslu, přičemž nikde nedefinuje, co se úmyslem rozumí. Pouze výjimečně pak stanoví, zdali má mít úmysl nějakou

konkrétní kvalitu. V deliktním právu může být úmysl kvalifikován jako *přímý úmysl* (*dolus directus*) a dokonce též jako *obmysl* (*dolus coloratus*). To dle mého názoru vyplývá z § 2909 občanského zákoníku z části věty za středníkem. Poškození jiného je tu totiž nejen přímým úmyslem (arg. – *sledoval-li*), ale také specifickým účelem, který zároveň škůdce motivuje (arg. – *hlavní účel poškození jiného*). Obmysl v sobě přitom zahrnuje jak to, že škůdce chce způsobit škodní následek (přímý úmysl), tak to, že je motivem jeho jednání.^{64, 65} V civilním deliktním právu se tedy setkáme jen se dvěma formami úmyslného zavinění, a to jednak s prostým *úmyslem* a za druhé s *obmyslem*.

Zavinění ve formě úmyslu samozřejmě může mít z hlediska právní teorie různou kvalitu. Tak například můžeme hovořit o úmyslu přímém, nepřímém, o obmyslu, o úmyslu alternativním či kumulativním, o zlém úmyslu, o úmyslu následném či předčasném, o úmyslu neuváženém atd.⁶⁶ Všechny tyto kategorie ovšem vycházejí z toho, že s nimi tam či jinde právo spojuje normativní důsledky. V civilním právu deliktním však právo důsledky spojuje pouze s prostým úmyslem a s obmyslem.

Problémem nicméně zůstává, že občanský zákoník nikde nedefinuje, co to vlastně prostý úmysl je, či jak jej má poškozený prokázat. Subjektivní stránka škůdce je totiž

---

⁶⁴ K pojmu obmyslu viz např. KRATOCHVÍL, V. a kol.: (2012). *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, str. 301; JELÍNEK, J. a kol. (2010). *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. vydání*. Praha: Leges, str. 159; či ŠÁMAL, P. a kol. (2009). *Trestní zákoník. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 165, podle nějž „[z]jednodušeně řečeno úmysl je vůle přivodit určitý následek, zatímco obmysl je vůle přivodit určitý následek, který je pro pachatele účelem či konečným cílem jeho činnosti.“

⁶⁵ Podobně je tomu na první pohled i v § 2971 občanského zákoníku, kde je stanovena povinnost hradit nemajetkovou újmu tam, kde škůdce způsobil újmu „úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné“. Mám ovšem za to, že v § 2971 občanského zákoníku je stanoven pouze prostý úmysl. Navíc je zde ale stanovena dodatečná podmínka (nový znak skutkové podstaty), jímž je pohnutka (motiv). Z touhy ničit totiž může škůdce způsobit i takovou újmu, kterou nechtěl způsobit, tzn., že může jít i o nepřímý úmysl. Pohnutka tu tedy nemá na formu či kvalitu zavinění vliv, pokud by zároveň nebyla cílem jednání škůdce. Zajímavá otázka by v této souvislosti byla, zdali lze tyto zvláště zavrženíhodné pohnutky škůdci přičítat dvakrát – jednou dle § 2909 a podruhé dle § 2971 občanského zákoníku.

⁶⁶ Viz blíže např. ŘÍHA, J. (2012). *Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 54-56.

otázkou skutkovou a nikoliv právní. Je tedy nezbytné vědět, co má být dokázáno. Občanský zákoník o tom mlčí, a proto je dle mého názoru třeba přihlédnout zejména k právní teorii a k judikatuře.

Stejně je tomu v případě nedbalosti. Pojmově se můžeme v občanském zákoníku setkat se dvěma formami nedbalosti, s nimiž zákon spojuje normativní důsledky. Jednak je to prostá nedbalost, jinými slovy také *lehká nedbalost*,⁶⁷ a jednak *hrubá nedbalost*.⁶⁸ Dlužno podotknout, že občanský zákoník dle mého názoru již nesleduje rozlišení mezi nedbalostí vědomou a nevědomou.⁶⁹ Občanský zákoník ovšem ani jednu formu (lehkou, ani hrubou nedbalost) nedefinuje. Pouze stanoví vyvratitelné právní domněnky, jak lehkou (nikoliv již hrubou) nedbalost prokázat. K tomu slouží § 2911 a § 2912 občanského zákoníku. Pokud jsou naplněny objektivizované předpoklady některé z domněnek nedbalosti, pořád to neznamena, že škůdce jednal nedbale. Pouze se má za to, že jednal nedbale. Připouští se zde vždy důkaz opaku a protidůkaz. Ten bude zpravidla vycházet ze subjektivních vlastností a schopností škůdce.

V tomto smyslu se nabízí zajímavá paralela s důkazním břemenem u úmyslných deliktů. Občanský zákoník totiž pro úmysl obsahuje pomocné pravidlo v § 556, podle něhož „[n]elze-li zjistit úmysl jednajícího, přisuzuje se projevu vůle význam, jaký by mu zpravidla přikládala osoba v postavení toho, jemuž je projev vůle určen.“ To lze myslím za určitých okolností brát jako vyvratitelnou domněnku ohledně *významu* prostého

---

⁶⁷ Viz blíže § 159, § 2911, § 2912, § 2929 či § 2937 občanského zákoníku.

⁶⁸ Viz blíže § 1032 odst. 1 písm. b), § 2071, § 2072 odst. 1, § 2544, § 2580 odst. 3, § 2808 odst. 1, § 2898 a § 2971 občanského zákoníku.

⁶⁹ Na první pohled by se mohlo zdát, že § 2915, § 2923 či § 2950 občanského zákoníku stanoví i požadavek vědomé nedbalosti (arg. – *škůdce vědomě účastnil na způsobení škody; vědomě se ujme osoby nebezpečných vlastností; škoda, kterou někdo informací nebo radou způsobil vědomě*). Domnívám se nicméně, že tomu tak není. Vždy se totiž jedná o zvláštní případy povinnosti nahradit újmu, a tak se zde s ohledem na § 2895 občanského zákoníku k zavinění nepřihlíží. Pouze se zohledňuje vědomostní stránka škůdce. O volní stránce se zde nic nestanoví (na rozdíl např. od § 2920 odst. 1 občanského zákoníku).

úmyslu. Na druhou stranu sama důvodová zpráva jasně stanoví, že „[p]resumpce zavinění se [...] netýká ani hrubé nedbalosti, ani úmyslu: dovolá-li se jich poškozený, musí takový stupeň škůdcova zavinění dokázat.“⁷⁰ Poškozený by tak musel prokázat, že vůči němu škůdce svým jednáním úmyslně projevil svou vůli. Teprve následně by si mohl pomoci domněnkou *významu* (obsahu) projevu vůle.

Uvedl jsem tedy, že v občanském zákoníku najdeme následující formy zavinění:

<i>Formy zavinění v deliktním právu</i>	
<i>ÚMYSL</i>	<i>Úmysl prostý (dolus)</i>
	<i>Obmysl (dolus coloratus)</i>
<i>NEDBALOST</i>	<i>Lehká nedbalost (culpa levis)</i>
	<i>Hrubá nedbalost (culpa lata)</i>

Z výše uvedeného ale plyne jen to, jaké *právní* kategorie občanský zákoník z hlediska forem zavinění rozlišuje a spojuje s nimi normativní důsledky. *Právní* kategorii ovšem nelze v soudním sporu prokazovat. Poškozený (či obecně ten, kdo má důkazní břemeno) musí prokázat jednotlivé faktické předpoklady (skutečnosti), z nichž dané právní kategorie či právní domněnky vyplývají. Tak například pokud nedopalek z cigarety v hotelovém pokoji způsobí požár, při kterém shoří křeslo, nebude majitel hotelu povinen prokazovat nedbalost, nýbrž konkrétní skutečnosti, které nedbalost zakládají, tj. že host si fakticky nepočínal s požadovanou péčí a opatrností. Musíme se tedy ptát, jaké skutečnosti zakládají jednotlivé formy zavinění (nikoliv jen domněnky zavinění).

Již jsem uvedl, že pro oblast civilního práva nejsou jednotlivé formy zavinění, resp. jejich faktický obsah, nikde legálně definovány. Občanský zákoník pracuje pouze s domněnkami nedbalosti (§ 2911 a § 2912), případně s domněnkou výkladu úmyslu (§ 556), aniž by přitom definoval vlastní obsah nedbalostní či úmyslné formy zavinění.

⁷⁰ VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 563.

Definice zavinění je tak v civilním právu ponechána na právní teorii a judikatuře.⁷¹ Na druhou stranu, otázka zavinění patří k tradičním tématům právní vědy a praxe, jejíž řešení bývá dnes všeobecně přijímáno, a to nejen v České republice. V právu tedy obecně rozlišujeme zavinění ve formě úmyslu (přímého a nepřímého), a ve formě nedbalosti (hrubé a lehké). Lze se myslím oprávněně domnívat, že se výše popsané teoretické rozdělení jednotlivých druhů zavinění uplatní i v kontextu občanského zákoníku.

Jednotlivé druhy zavinění se od sebe liší podle obsahu, resp. kvality vědomostní (rozumové) a ovládací (volní) složky škůdce.⁷² O úmysl přímý jde v situaci, kdy škůdce chtěl porušit nebo ohrozit způsobem uvedeným v zákoně právem chráněný zájem. Nepřímý úmysl je dán tehdy, kdy škůdce věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení právem chráněného zájmu, a pro případ, že je způsobí, s tím byl srozuměn.⁷³ Občanský zákoník ovšem přímý úmysl nikde v deliktním právu nevyžaduje. Naopak vyžaduje obmysl. Obmysl je kvalifikovanou formou přímého úmyslu, kdy ohrožení či porušení právem chráněného zájmu je konečným cílem škůdce.⁷⁴ Dále, hrubá nedbalost spočívá v tom, že škůdce věděl, že může svým jednáním porušit či ohrozit právem chráněný zájem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že k tomu nedojde. A konečně, pokud škůdce nevěděl, že svým jednáním může takový následek způsobit, ale vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům to vědět měl a mohl, pak se bude jednat o tzv. nedbalost lehkou.⁷⁵

---

⁷¹ Např. v oblasti práva trestního jsou zákonem definovány všechny formy zavinění. Srov. §§ 15 a 16 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku.

⁷² Viz např. ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer, str. 413.

⁷³ GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva. 6. vydání*. Plzeň/Praha: Aleš Čeněk, str. 180-181.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. (2009). *Trestní zákoník. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 165.

⁷⁵ GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva. 6. vydání*. Plzeň/Praha: Aleš Čeněk, str. 180-181. Dlužno podotknout, že nejen v trestním zákoníku (§ 16), ale též v doktríně občanského práva se setkáme s názorem, že hrubá nedbalost vyjadřuje bezohlednost škůdce k chráněnému zájmu, a že se taková nedbalost může kombinovat jak s nedbalostí vědomou, tak nevědomou. K tomu více viz např. ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J.

Definice lehké nedbalosti, již jsem podal výše, je podle mého názoru navíc nezbytným předpokladem toho, aby § 2911 a § 2912 občanského zákoníku zakotvovaly vyvratitelnou právní domněnku. Jestliže bychom totiž nevěděli, jak lze prokázat opak (tzn., že škůdce nezavinil škodu z lehké nedbalosti), nemohli bychom tyto právní domněnky vyvrátit. Bez definice lehké nedbalosti, která by byla odlišná od hypotézy vyvratitelných právních domněnek, by nebylo možné skutkově prokázat, že škůdce nejednal nedbale. Samotnou lehkou nedbalost či její opak totiž prokázat nelze – jedná se o právní kategorii. Předmětem důkazu přitom může být jen skutková okolnost. Musí tedy existovat jasně stanovené skutečnosti, jejichž prokázáním se může škůdce vyvinut. *A contrario* by § 2911 a § 2912 občanského zákoníku nestanovoval vyvratitelnou, nýbrž nevyvratitelnou právní domněnku, která připouští jen protidůkaz. Jelikož pak občanský zákoník nedefinuje skutečnosti zakládající lehkou nedbalost, musíme si vypomoci obecnou právní teorií. Lehká nedbalost tak dle mého názoru pro občanský zákoník v souladu s právní teorií znamená, že škůdce nevěděl, že svým jednáním může škodní následek způsobit, ale vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům to vědět mohl a měl.

Ve vztahu k vyvratitelným právním domněnkám dle § 2911 a § 2912 občanského zákoníku pak lze říci, že je v nich stanoveno objektivní měřítko (kritérium), podle kterého stanovíme, zdali škůdce objektivně *vědět měl*, jaký standard péče má dodržet, aby nezavinil vznik škodního následku. Nejedná-li tedy škůdce tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat, pak se nechová tak, jak se objektivně *chovat měl*. Jinými slovy, jak objektivně *vědět měl*, že se má chovat. Tehdy se vyvratitelná právní domněnka uplatní. Klíčové je ovšem také to, zda to subjektivně *vědět mohl*.⁷⁶ Důkaz opaku (vyvrácení domněnky) tudíž bude spočívat primárně v tom,

---

a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer, str. 418; či KRATOCHVÍL, V. a kol. (2012). *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck, str. 297-299. Jelikož však zavinění není předmětem této práce, ponechám tuto otázku stranou.

⁷⁶ Viz též BERAN, K. (2006). Trestní odpovědnost lékaře za chybu při ošetření pacienta. In: *Trestněprávní revue*, č. 1, str. 10 a násl.

že škůdce subjektivně nemohl vědět, jak se má chovat, či že se subjektivně nemohl chovat v souladu s požadovaným standardem péče.

Jednotlivé formy zavinění lze tedy schematizovat do následující tabulky:

<i>Forma zavinění</i>	<i>Rozumová složka</i>	<i>Volní složka</i>	
<i>ÚMYSL</i>	<i>Obmysl</i>	<i>Věděl</i>	<i>Chtěl jako hlavní účel</i>
	<i>Přímý</i>	<i>Věděl</i>	<i>Chtěl</i>
	<i>Nepřímý</i>	<i>Věděl</i>	<i>Byl srozuměn</i>
<i>NEDBALOST</i>	<i>Hrubá</i>	<i>Věděl</i>	<i>Bez přiměřených důvodů spoléhal</i>
	<i>Lehká</i>	<i>Nevěděl, ale mohl a měl vědět</i>	-

Jak jsem již uvedl, občanský zákoník operuje toliko se zaviněním ve formě (prostého) úmyslu, obmyslu, hrubé nedbalosti a nedbalosti (lehké). Z výše uvedeného tak vyplývá, že k prokázání úmyslu postačí prokázat úmysl nepřímý (*dolus eventualis*), tj. že škůdce věděl, že svým jednáním může ohrozit či porušit chráněný zájem a pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn. Přímý úmysl tedy dle mého názoru nově nehraje v deliktním právu z hlediska zavinění roli. Celkově lze tedy shrnout, že zavinění bude možno prokazovat pomocí výše uvedených skutečností, případně za pomoci právních domněnek zavinění.

4.2.1.2. Úmysl dle § 2909

Nyní se vrátím k výše položené otázce po tom, jakou formu úmyslného zavinění § 2909 ve větě první požaduje. Vzhledem k dikci ustanovení § 2909 věty první občanského zákoníku, které stanoví toliko požadavek úmyslu, mám za to, že postačí prokázat úmysl nepřímý. Při porušení dobrých mravů dle § 2909 věty první občanského zákoníku totiž

nehraje forma úmyslu roli, postačí prokázat jakýkoliv úmysl, tzn. i jeho nejmírnější formu.⁷⁷

Další otázkou, jež vyvstává v souvislosti se zaviněním škůdce, je, zda se má úmysl, ať už přímý či nepřímý, vztahovat pouze k porušení dobrých mravů anebo také ke způsobení újmy škůdcem. Dle odborné literatury se úmysl musí vztahovat k jednání, k újmě a zároveň k příčinné souvislosti mezi nimi.⁷⁸ Podobně jako v trestním právu tedy i v civilní odpovědnosti musí být údajně zaviněním kryty všechny znaky skutkové podstaty deliktu. To ale myslím z textu občanského zákoníku nevyplývá.

Z ustanovení první věty § 2909 občanského zákoníku se dozvíme jen to, že škodní následek musí být způsoben porušením dobrých mravů, a že pouze toto porušení dobrých mravů musí být úmyslné. V návaznosti na systematiku občanského zákoníku a vztah subjektivní a objektivní odpovědnosti je tu základní formou odpovědnosti odpovědnost bez ohledu na zavinění, nestanoví-li zákon jinak. Pokud bychom § 2909 občanského zákoníku chápali jako případ zákonem zvlášť stanovené povinnosti k náhradě škody (viz mou argumentaci v kapitole 4.1.1), pak bude v souladu s § 2895 občanského zákoníku škůdce odpovídat za způsobenou škodu bez ohledu na své zavinění. Zavinění je zde jako požadavek sice stanoveno ve vztahu k porušení dobrých mravů, ale nikoliv již ve vztahu ke vzniku újmy. To, že by předpokladem odpovědnosti bylo pouze objektivní způsobení újmy, by tu mohlo být jakýmsi symbolickým trestem za úmyslný (subjektivní prvek) zásah do dobrých mravů. Takovéto čtení zákona považuji s ohledem na dikci § 2895 občanského zákoníku za jediné správné. Úmysl je tedy třeba prokázat jen tam, kde zákonem předepsán jako dodatečná podmínka. Ve zbytku (byť zde jen ve vztahu k újmě)

---

⁷⁷ Podobně viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2863/2012; či HRÁDEK, J. (2014). Komentář k § 2909. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081)*. Praha: Wolters Kluwer, str. 924.

⁷⁸ BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2909. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, str. 1535.

je poněkud paradoxně odpovědnost za porušení dobrých mravů odpovědností objektivní. To dle mého názoru znamená, že se v případě úmyslného porušení dobrých mravů újma škůdci přičítá i tehdy, pokud ji nezavinil z nedbalosti.⁷⁹

K podobnému závěru můžeme myslím dojít na základě historického srovnání. Dle § 424 OZ 1964 platilo, že „[z]a škodu odpovídá i ten, kdo ji způsobil úmyslným jednáním proti dobrým mravům.“ I zde váže text zákona úmysl pouze k porušení dobrých mravů. To ostatně potvrzuje i tehdejší judikatura.⁸⁰ Navíc srovnáme-li text občanského zákoníku i OZ 1964 s Všeobecným občanským zákoníkem (o. z. o.), měli bychom dle mého názoru dospět k témuž závěru. Ustanovení § 1295 odst. 2 o. z. o. stanovilo, že „[i] ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem přičícím se dobrým mravům, odpovídá za ni.“ Zde je požadavek úmyslného zavinění jasně navázán i na způsobení škody. Takové řešení ovšem v současném občanském zákoníku přijato nebylo, a to navzdory nepochybné inspiraci v prvorepublikové civilistice, která přípravu občanského zákoníku provázela.⁸¹ Nezbyvá mi tedy, než uzavřít, že se úmyslné zavinění dle první věty § 2909 občanského zákoníku vztahuje pouze k porušení dobrých mravů.

Nyní se zaměřím na text ustanovení § 2909 občanského zákoníku části věty za středníkem. Ta stanoví důležitou okolnost, která vylučuje protiprávnost a tedy i odpovědnost škůdce za porušení dobrých mravů. Jedná se o výkon práva. Vykonává-li

---

⁷⁹ Srovnej ale ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. a kol. (2009). *Občanský zákoník I, II. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 1235, který bez dalšího vysvětlení říká, že „[n]emusí jít přímo o úmyslné způsobení škody, nýbrž o úmyslné jednání proti dobrým mravům, které mělo za následek vznik, popřípadě zvětšení rozsahu škody, a tohoto následku je si škůdce vědom.“ Domnívám se, že požadavek vědomosti zde zůstává proto, že autoři implicitně vycházejí z požadavku, aby se úmysl škůdce vztahoval také ke způsobené újmě. Pokud tedy ten, kdo jedná, byť úmyslně, v rozporu s dobrými mravy, si není v žádném ohledu vědom, že jeho jednání je způsobitelné způsobit újmu jinému, nebude za tuto újmu odpovědný a nevznikne mu povinnost takovou újmu nahradit. Nejedná totiž zaviněně. V takovém případě by u škůdce scházela rozumová složka, která musí být u úmyslu vždy dána.

⁸⁰ Viz např. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07; či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005, která obě uvádějí, že předpokladem odpovědnosti dle § 424 je toliko úmyslné porušení dobrých mravů, kterým byla způsobena škoda.

⁸¹ Viz VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, na mnoha místech.

škůdce své právo a zároveň tím porušuje dobré mravy, pak mu zásadně povinnost nahradit způsobenou újmu nevzniká, neboť nejedná protiprávně. Subjektivní právo škůdce, pakliže mohlo vůbec platně vzniknout (tj. pokud samo toto právo není nemravné – srov. § 1 odst. 2 občanského zákoníku, který zakazuje ujednání, která odporují dobrým mravům, ve spojení s § 588 občanského zákoníku, který stanoví sankci absolutní neplatnosti pro ta právní jednání, která se zjevně přiči dobrým mravům), a ochrana výkonu tohoto subjektivního práva, je zde upřednostněna před ochranou dobrých mravů.

Pro lepší názornost nejprve uvedu příklad výkonu práva, který úmyslně porušuje dobré mravy a z něhož může vzniknout újma. Představme si dva podílové spoluvlastníky nemovitosti, z nichž jeden má většinový podíl. Tento většinový spoluvlastník, aniž by o tom informoval druhého (menšinového) spoluvlastníka, uzavře smlouvu o pronájmu nemovitosti, a to za cenu asi 250krát nižší, než je cena tržní. Menšinovému spoluvlastníkovi tak vznikne újma v podobě ušlého zisku. Většinový vlastník nicméně vykonával své vlastnické právo a proto za škodu neodpovídá, a to třebaže jeho jednání odporuje dobrým mravům.⁸² Dle judikatury může být za určitých podmínek úmyslným jednáním proti dobrým mravům také neuzavření dohody o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví podílovým spoluvlastníkem.⁸³

Vykonává-li tedy škůdce své právo, nejedná protiprávně a za škodu neodpovídá, ani kdyby tím úmyslně porušoval dobré mravy. Zároveň ovšem § 2909 věta druhá občanského zákoníku z toho pravidla stanoví důležitou výjimku. Tou výjimkou je situace, kdy škůdce sice vykonává své právo, ale hlavní účel, který tím sleduje (obmysl) je poškození jiného. V takovém případě škůdce za vzniklou újmu odpovídá.

---

⁸² Tento příklad vychází ze skutečného případu, jímž se zabýval i Ústavní soud. Viz rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07.

⁸³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 127/2007. Další příklady viz též ELIÁŠ, K. (2015). K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, č. 9, str. 16.

To si myslím zaslouží krátké zamyšlení. Výkon práva, který je v rozporu s dobrými mravy, bude mnohem častěji představovat tzv. zneužití práva. Zneužití práva je jen zdánlivým výkonem práva a nepoživá právní ochrany. Zneužití práva či zdánlivý výkon práva spočívá v tom, že výkon práva sleduje zakázaný výsledek.⁸⁴ To, že zdánlivý výkon práva nepoživá a v kontextu respektování dobrých mravů ani nemůže požívat právní ochrany, explicitně vyplývá z dikce ustanovení § 8 občanského zákoníku, jenž zakotvuje zákaz zjevného zneužití práva.⁸⁵ Jako příklad zneužití práva a tedy jeho zdánlivý výkon, který nepoživá právní ochrany, lze uvést účelové zadlužení či prohlášení konkurzu se záměrem ztížit vymáhání dluhu věřitelem.

Pojmovým znakem zneužití práva je tedy výkon práva v rozporu s jeho účelem a smyslem. Tím by se ovšem zneužití práva nelišilo od obcházení zákona. Též obcházení zákona znamená výkon práva, který sleduje jiný účel. Rozdíl spočívá v tom, zda je tento účel dovolený či ne. Zneužití práva totiž sleduje účel, resp. výsledek zakázaný. Lze tedy shrnout, že zneužití práva je kvalifikovanou formou obcházení zákona. Posuzujeme-li pak v souladu s § 555 občanského zákoníku právní jednání podle jeho skutečného obsahu, dospějeme k tomu, že zneužití práva je vlastně protiprávní jednání, neboť podle skutečného obsahu nejde o výkon práva. Proto zneužití práva nepoživá právní ochrany.

Zdánlivý výkon práva, resp. jeho zneužití lze v některých případech považovat za tzv. šikanózní výkon práva. Jedná se o závažnější (kvalifikovanou) formu zneužití práva, kdy je ze strany škůdce vyžadován dokonce obmysl a zdánlivý výkon práva

---

⁸⁴ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 11. 2005, sp. zn. 1 Afs 107/2004.

⁸⁵ Zjevnost je dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku (str. 38) požadavkem procesním, z něhož vyplývá, že pokud se nepodaří prokázat zneužití práva (tj. nebude-li u soudu zjevné), pak se upřednostní zásada autonomie vůle a jednání bude považováno za oprávněné. Slovo „zjevné“ se tak v textu § 8 občanského zákoníku zdá být nadbytečné, neboť je zřejmé, že soud nemůže konstatovat jiné zneužití práva, než to, které bude „zjevné“, tj. to, které se mu vyjeví. K tomu viz též kriticky např. PELIKÁNOVÁ, I. – PELIKÁN, R. (2014). Komentář k § 8. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I (§ 1 až 654)*. Praha: Wolters Kluwer, str. 43 či PULKRÁBEK, Z. (2015). „Zjevný“ v občanském zákoníku. In: *Právní rozhledy*, č. 1, str. 1-5.

je tudíž nástrojem sloužícím *vylučně* k poškození práv jiného bez jakéhokoli vlastního užítku.⁸⁶ Za takový případ lze považovat např. podání trestního oznámení pouze z důvodu osobní nenávisti. Jak prosté zneužití výkonu práva, tak případy šikany ze strany škůdce jsou ovšem považovány za jednání protiprávní a mnoho odlišností mezi nimi nenajdeme.⁸⁷ Pokud je takový případ zneužití zjevný, pak by neměl požívat právní ochrany, ať už je šikanózní nebo ne (§ 8 občanského zákoníku).

To ovšem vyvolává zajímavou otázku ve vztahu k § 2909 občanského zákoníku, a totiž, zda je škůdce povinen nahradit škodu, kterou způsobil s přímým úmyslem a to způsobem navíc úmyslně odporujícím dobrým mravům. Z textu občanského zákoníku podle mého názoru vyplývá, že nikoliv. Případ zneužití práva, který najdeme v § 2909 občanského zákoníku, je vymezen tím, že musí být jeho *hlavním účelem poškození jiného*. Ze znění předmětného ustanovení lze tudíž dovodit, že poškození jiné osoby a způsobení újmy musí být hlavním účelem (obmyslem) škůdce. V opačném případě škůdce nemá povinnost škodu nahradit (arg. *a contrario* – jen). To znamená, že úmyslné způsobení škody výkonem práva, které navíc úmyslně porušuje dobré mravy, požívá právní ochrany a není zneužitím práva. Pouze pokud by škůdce při výkonu svého práva v rozporu s dobrými mravy chtěl újmu způsobit jako svůj hlavní cíl (obmysl) – tj. jen u šikanózního výkonu práva, by měl povinnost způsobenou újmu nahradit. Takový závěr je myslím nutný a logicky správný.

Pokud tedy škůdce vykonával své právo jen zdánlivě a zneužíval jej, nebude se na něj ochrana ustanovení § 2909 věty za středníkem občanského zákoníku vztahovat, neboť se *de iure* o žádný výkon práva nejedná. Ustanovení § 2909 občanského zákoníku stanoví, že škůdce je poškozenému povinen škodu nahradit jen tehdy, sledoval-li výkonem svého práva jako hlavní účel jeho poškození. Jak bylo ovšem výše uvedeno, lze

---

⁸⁶ Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2576/2000. K tomu viz též GERLOCH, A. – TRYZNA, J. (2007). Nad vázaností soudce zákonem z pohledu některých soudních rozhodnutí. In: *Právní rozhledy*, roč. 15, č. 1, str. 23 a násl.

⁸⁷ BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2909. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, str. 1536.

takový výkon práva označit za šikanózní či zdánlivý (pokud by bylo poškození druhého *vylučným* či *hlavním účelem* jednání škůdce). To znamená, že o výkon práva vlastně nejde a že tedy nepožívá právní ochrany. Pouze tehdy je škůdce za vzniklou újmu odpovědný.

Lze shrnout, že pro naplnění základní skutkové podstaty, jež zakládá odpovědnost za újmu způsobenou porušením dobrých mravů (§ 2909 občanského zákoníku), je z hlediska zákona vyžadován úmysl, a to alespoň nepřímý. Tento úmysl se v případě protiprávního jednání škůdce musí vztahovat toliko k samotnému jednání, jímž jsou dobré mravy porušovány. Za předpokladu úmyslného porušení dobrých mravů je tedy škůdce odpovědný za veškerou způsobenou újmu, a to i když její vznik nemohl a neměl předvídat. Odpovědnost za újmu způsobenou porušením dobrých mravů je totiž primárně odpovědností objektivní. Co se týče situací, kdy škůdce způsobí při porušení dobrých mravů újmu jinému, avšak k tomuto dojde při výkonu jeho vlastních subjektivních práv, bude povinen hradit způsobenou újmu pouze za předpokladu, že tato újma byla hlavním zamýšleným následkem jeho jednání (byla jeho obmyslem). Ohledně těchto případů, které lze souhrnně označit jako tzv. zdánlivý výkon práva, pak bylo uvedeno, že takovýto výkon práv nepožívá právní ochrany. Pro úplnost lze uzavřít, že kategorie obcházení zákona, zneužití práva, šikanózní výkon práva a jednání v rozporu s dobrými mravy nelze zaměňovat.⁸⁸

4.2.2. *Zaviněný zásah do zákonem chráněných práv - § 2910*

Druhou základní skutkovou podstatou deliktní odpovědnosti je zaviněný zásah do práv poškozeného chráněných zákonem. Ten se dále dělí na zásah do práv absolutních a na zásah do práv jiných než absolutních (slovy zákona označených jako *jiná práva*). Společným předpokladem obou dílčích generálních skutkových podstat je to, že vyžadují

---

⁸⁸ K tomu viz blíže např. LAVICKÝ, P. a kol. (2014). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, str. 87 či GERLOCH, A. – TRYZNA, J. (2007). Nad vázaností soudce zákonem z pohledu některých soudních rozhodnutí. In: *Právní rozhledy*, roč. 15, č. 1, str. 23 a násl.

zavinění škůdce ve vztahu k deliktu. V praxi to znamená, že si škůdce musí počínat alespoň nedbale (postačí lehká nedbalost – viz výše), jinak za delikt a vzniklou újmu neodpovídá.

Zavinění z nedbalosti se presumuje vždy tam, kde škůdce způsobil poškozenému újmu porušením zákonné povinnosti (§ 2911 občanského zákoníku) či pokud škůdce způsobil újmu tím, že nejednal tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat (§ 2912 odst. 1 občanského zákoníku). Stejně tak se domněnka nedbalosti uplatní tam, kde dá škůdce najevo zvláštní znalost, dovednost nebo pečlivost, nebo pokud se zaváže⁸⁹ k určité činnosti, k níž je těchto zvláštních znalostí, dovedností nebo pečlivosti zapotřebí, avšak tyto své zvláštní vlastnosti neuplatní, čímž způsobí újmu (§ 2912 odst. 2 občanského zákoníku). Poškozený tedy nemusí složitě prokazovat zavinění, postačí pouze, když prokáže, že došlo k porušení zákonné povinnosti (§ 2911) či že nebyl dodržen požadovaný standard chování, resp. povinnost péče (§ 2912).

Potom je naopak na škůdci, aby tuto právní domněnku vyvrátil, a to důkazem opaku či protidůkazem. Škůdce se tedy může vyvinit (exkullovat) například tím, že prokáže, že škodu nezavinil, a to ani z nedbalosti, tzn., že nevěděl, ani nemohl vědět, že svým jednáním může ohrozit nebo porušit práva poškozeného. Standard péče, který zakládá domněnku nedbalosti, je tedy objektivní, zatímco vyvrácení této domněnky je založeno na subjektivních poměrech škůdce. „Je na škůdci, aby prokázal, že není vůbec schopen jednat s běžnou péčí a opatrností. Na svoji obranu může primárně uvést, že nemohl za náležitého a jemu možného vypětí vůle rozpoznat, že ohrožuje cizí zájmy, že jeho jednání je nedovolené a on nemohl jednat jinak.“⁹⁰ V konečném důsledku lze myslím proto říci, že zavinění je v občanském zákoníku pojato subjektivně.

---

⁸⁹ Podle všeho je tak možno nedbalost presumovat i u porušení smluvní povinnosti, neboť závazek k určité činnosti na sebe strana může dobrovolně převzít jediň smlouvou. To jen potvrzuje koncepční sepjatost smluvní odpovědnosti se základní skutkovou podstatou § 2910 občanského zákoníku.

⁹⁰ BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2912. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, str. 1563.

Již jsem uvedl, že § 2985 občanského zákoníku požaduje, aby byla obecná skutková podstata deliktu kryta zaviněním. Zavinění se tedy, nestanoví-li zákon jinak, musí vztahovat jak na porušení právní povinnosti, tak na vznik škodního následku. Na rozdíl od trestního práva ovšem dle mého názoru není třeba, aby byla zaviněním kryta také příčinná souvislost. Cílem deliktního práva je zabránit újmě, resp. nahradit újmu, která byla v příčinné souvislosti s porušením povinnosti. Příčinná souvislost je nicméně otázkou dokazování objektivních a nikoliv subjektivních okolností, jako je tomu u zavinění. Kauzalitu nelze zavinit; vztah kauzality tu buďto je nebo není. Ani § 2909 ani § 2910 občanského zákoníku nestanoví, že by cílem bylo zabránit újmě „způsobem uvedeným v zákoně“ (srov. § 15 a § 16 trestního zákoníku). Proto se myslím zavinění na příčinnou souvislost nemůže vztahovat a týká se jen porušení právní povinnosti (následku deliktu) a způsobení újmy (účinku deliktu). Není-li uvedeno jinak, postačí zavinění z lehké nedbalosti.

Ve vztahu k porušení právní povinnosti se pak v § 2911 projevuje zásada, že neznalost zákona nikoho neomlouvá. Domněnka nedbalosti je tak dle mého názoru vlastně legálním zakotvením zásady *ignorantia legis non excusat*. Kdo jedná protiprávně, ten totiž mohl a měl vědět, že jedná protiprávně. Pouze ve výjimečných případech lze nedbalost škůdce ve vztahu k porušení právní povinnosti omluvit, a to například, pokud z jiných konkrétních důvodů neměl možnost poznat, že jeho jednání je protiprávní.

Konstrukce, při níž se zavinění ve vztahu ke vzniklé újmě presumuje na základě prostého porušení zákona a naopak je na škůdci, aby prokázal, že újmu porušením zákona nezavinil, je poměrně logická. Naprostá většina právních norem obsažených v právních předpisech (zejm. zákonech) či ve smlouvě totiž chrání subjektivní práva. Ze samotné skutečnosti, že došlo k porušení právní povinnosti, tak zpravidla vyplývá, že tím bude zasaženo něčí subjektivní právo. Jinými slovy, ze samotné skutečnosti, že škůdce poruší právní normu, vyplývá, že tím vznikne újma. To znamená, že škůdce mohl a měl vědět (lehká nedbalost), že svým jednáním může způsobit újmu na subjektivním právu poškozeného. Ve vztahu ke škodnímu následku si tedy škůdce počínal nedbale.

Ne všechny právní normy ovšem chrání subjektivní práva. Naopak celá řada norem subjektivní práva nechrání vůbec či jenom zprostředkovaně. Ve vztahu k těmto danou právní normou nechráněným právům se lze proto zprostit odpovědnosti, došlo-li k jejich porušení v kauzální souvislosti s porušením normy, která je nechrání. Tyto případy budou patrně méně časté, nikoliv však nepočtené. Tak například zákon o ochraně osobních údajů (č. 101/2000 Sb.) chrání především soukromí a svobodu jednotlivce. Pokud tedy pouze v důsledku porušení některé z povinností zpracovatele osobních údajů vznikla újma na zdraví či na majetku poskytovatele osobních údajů, mohl by se ve vztahu k takovému škodnímu následku škůdce zprostit odpovědnosti.⁹¹

4.2.2.1. *Zaviněný zásah do absolutních práv - § 2910 věta první*

Jak bylo již uvedeno, stanoví § 2910 ve své první větě povinnost nahradit újmu, resp. primárně škodu způsobenou zásahem do absolutních práv. Dle vlastního textu zákona:

[š]kůdce, který vlastním zaviněním poruší povinnost stanovenou zákonem a zasáhne tak do absolutního práva poškozeného, nahradí poškozenému, co tím způsobil.

Dle této generální klauzule tedy k odpovědnosti postačí (1) porušení povinnosti stanovené zákonem k ochraně absolutních práv, (2) škodní následek, (3) příčinná souvislost mezi nimi (arg. - *co tím způsobil*) a (4) zavinění.

4.2.2.2. *Zaviněný zásah do jiných práv - § 2910 věta druhá*

Zásahem do jiných než absolutních práv vzniká povinnost k náhradě újmy v následujících případech.

Povinnost k náhradě vznikne i škůdci, který zasáhne do jiného práva poškozeného zaviněným porušením zákonné povinnosti stanovené na ochranu takového práva.

Větu druhou § 2910 občanského zákoníku je třeba číst v kontextu věty první. Z citovaného textu zákona vyplývá, že i zde ke vzniku povinnosti nahradit újmu postačí

---

⁹¹ Viz též § 25 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů.

(1) porušení povinnosti stanovené zákonem, (2) zásah do jiného práva, (3) příčinná souvislost mezi nimi (arg. *co tunc způsobil* dle věty první) a (4) zavinění. Co je zde ale navíc, je kvalifikace porušení zákonné povinnosti tím, že musí jít o povinnost, která byla stanovena na ochranu tohoto jiného práva.

Jak je patrné i z důvodové zprávy k občanskému zákoníku (str. 570), sleduje toto pojetí „úpravu § 823 německého občanského zákoníku [...], když stanoví, že povinnost k náhradě škody nevzniká, nesměřuje-li účel porušené normy k ochraně před touto škodou, kterou poškozený utrpěl.“ Tím se do českého práva dostává právní institut označovaný jako tzv. **ochranný účel normy**. Ochranný účel normy je měřítkem adekvátnosti škodního následku.

V dalším výkladu se ještě k ochrannému účelu normy vrátím a ukážu, zda a jak se uplatňuje i u jiných skutkových podstat. Prozatím jen uvedu, že mám za to, že i u § 2910 věty první občanského zákoníku lze jako podmínku vzniku odpovědnosti považovat pouze porušení povinnosti stanovené na ochranu absolutního práva. Je totiž zřejmé, že kdo porušením povinnosti zasáhne do absolutního práva, ten vlastně poruší povinnost stanovenou na ochranu takového práva. Pojmově nelze myslet to, že by porušení povinnosti, která není stanovena na ochranu absolutního práva, mohlo představovat protiprávní zásah do absolutního práva. Ačkoliv zde tedy kritérium ochranného účelu není výslovně uvedeno, lze jej dle mého názoru dovodit i u generální klauzule dle § 2910 věty první občanského zákoníku. Důvodem jeho zamlčení v § 2910 větě první občanského zákoníku je myslím především to, že téměř všechny právní normy soukromého práva alespoň nepřímo chrání absolutní soukromá práva. To lze dovodit z § 2900 občanského zákoníku, který zjednodušeně řečeno vyžaduje, aby si každý počínal tak, aby nedocházelo k nedůvodným zásahům do absolutních práv. Každá jednotlivá povinnost stanovená zákonem by takto musela být vykonávána způsobem nezasahujícím do absolutních práv, což nepřímo znamená, že do ochranného účelu každé zákonné povinnosti spadají *per definitionem* absolutní práva. K tomu ale více a kriticky až později v pasáži věnované ochrannému účelu normy (viz kapitolu 4.5 této práce).

Ve vztahu k pojmu „jiná práva“, s nímž občanský zákoník v § 2910 větě druhé operuje, je rovněž třeba pojednat o tom, co se vlastně těmito jinými právy myslí. Řada autorů jednoduše ztotožňuje tento pojem s pojmem relativních soukromých práv, tzn., že právo na náhradu újmy způsobené zásahem do relativních soukromých práv poškozeného se hradí, jen pokud byla povinnost, kterou škůdce porušil, stanovena na ochranu tohoto relativního práva. Nejčastěji se proto v této souvislosti hovoří o čisté majetkové újmě, tedy o relativním majetkovém právu, které bylo jednáním škůdce zasaženo.⁹²

Domnívám se však, že text zákona, který vychází z německého ustanovení § 823 BGB, nám při interpretaci dává větší prostor. Za jiná práva je tak možno považovat také ta práva, která nelze vymezit tradičním rozlišením na soukromá práva absolutní a relativní. V první řadě se tím otevírá prostor pro práva a povinnosti z oblasti veřejného práva (tj. např. právo volební, sdružovací, trestní atd.). Zatímco první věta § 2910 občanského zákoníku chrání pouze soukromá práva absolutní, druhá věta umožňuje odškodnit poškozeného i tam, kde je zasaženo do jeho jiných práv, tj. do práv jiných než soukromých či jiných než absolutních. Není tedy nutno omezovat předem výčet těchto práv na relativní soukromá, či dokonce na relativní majetková práva.

Důsledkem interpretace, kterou zde zastávám, je podle mého názoru přesnější, spravedlivější a adekvátnější uplatňování delikttní odpovědnosti. V případě, že škůdce poruší jinou než soukromoprávní povinnost stanovenou na ochranu absolutního práva, pak se mu škodní následek (obecně újma) přičítá pouze tehdy, pokud ochranným účelem dané normy bylo této újmě zabránit. Pro založení odpovědnosti tedy nepostačí hledat v právních předpisech formálně jakoukoliv právní povinnost, která byla porušena, ale jen tu povinnost, která má chránit poškozeného právě před tou újmou, která mu vznikla.

Tak například dle § 10 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách je poskytovatel zdravotních služeb povinen zachovat vzájemnou anonymitu anonymního

---

⁹² Viz např. MELZER, F. (2011). Corpus delicti aneb obrana úpravy delikttního práva v návrhu občanského zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, č. 3, str. 25. K tomu srov. též BUSSANI, M. – PALMER, V. V. (eds.). (2003). *Pure Economic Loss in Europe*. Cambridge: CUP, 589 str.

dárce a neplodného páru, či anonymního dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce. Tato povinnost je přitom stanovena na ochranu důstojnosti a soukromí. Jestliže tedy poskytovatel zdravotních služeb poruší povinnost zachovat anonymitu, pak proti němu může poškozený uplatňovat případnou újmu spojenou s tím, že bude druhou stranou v důsledku deanonymizace vyhledán.

Příklady ochranných norem můžeme najít také v právu hospodářské soutěže či v právu veřejných zakázek atd. Významnou skupinu pravidel, které stanoví ochranný účel, pak dle mého názoru obsahují smlouvy. Vyjdeme-li z předestřené systematiky deliktního práva, podle níž jsou smluvní povinnosti jen speciálním případem právních povinností, pak je nutno zároveň dovodit, že právo na náhradu škody či nemajetkové újmy se u porušení smluvní povinnosti omezuje na ty újmy, jimž měla daná povinnost sloužit. I smlouva tedy zakotvuje „jiná práva“ ve smyslu § 2910 věty druhé občanského zákoníku.

Podobně dle zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví jsou stanoveny povinnosti, které mj. chrání zdraví jednotlivce. Pokud proto například správce koupaliště nedodrží hygienické standardy stanovené pro kvalitu vody, bude plně odpovídat za újmu na zdraví, způsobenou takovým porušením. Povinnosti dodržovat hygienické limity, ať už pro kvalitu vody, ovzduší, intenzitu hluku apod. jsou zde sice stanoveny na ochranu absolutních práv, avšak nejde o povinnosti soukromoprávní. Mám tedy za to, že na ně musíme nahlížet prismatem § 2910 věty druhé občanského zákoníku – tj. jako na zásah do jiných práv. Z toho mj. vyplývá, že jakákoliv jiná přímá újma, než újma na zdraví (chráněný statek), by v důsledku porušení povinnosti hygienických standardů, resp. zákona o ochraně veřejného zdraví, nebyla odškodnitelná. Vznikne-li poškozenému z porušení této povinnosti újma na majetku, nelze ji nahradit a platí zásada *casum sentit dominus*.

Na tomto místě je rovněž důležité zdůraznit závěr, že i absolutní právo může být v jiném kontextu – např. při plnění smlouvy či v kontextu veřejného práva – chráněno jako právo jiné (§ 2910 věta druhá občanského zákoníku). Zásah do absolutního práva na tělesnou integritu způsobený porušením smluvní povinnosti ze smlouvy o péči o zdraví

je zásahem do smluvní povinnosti, tedy jiné povinnosti, než povinnosti stanovené na ochranu absolutního práva. To znamená, že je i zásahem do jiného práva než práva absolutního, které chrání občanský zákoník. Takový zásah se tedy bude nutně posuzovat dle § 2910 věty druhé občanského zákoníku, resp. dle § 2913 (k tomu viz dále). Významné tedy je, jaký je důvod vzniku povinnosti škůdce nezasahovat do práv poškozeného. Pokud je důvodem jejich vzniku již samo ustanovení občanského zákoníku, které chrání absolutní práva, bude se odpovědnost škůdce posuzovat dle věty první § 2910 občanského zákoníku. Pokud je ale důvodem závazku škůdce nezasahovat do práv poškozeného jiné zákonné ustanovení, jiný zákon či dokonce smlouva, uplatní se věta druhá. Určující tedy dle mého názoru není faktická povaha zasaženého statku, ale právní důvod a původ povinnosti do tohoto statku nezasahovat.

Rozlišování ochranného účelu právních norem, jejichž porušením došlo ke vzniku újmy, je tedy rovněž užitečné z hlediska nezávislosti uplatňování soukromého práva ve vztahu k právu veřejnému. Zásada, že soukromé právo je uplatňováno nezávisle na právu veřejném, je dnes stanovena hned ve větě druhé § 1 odst. 1 občanského zákoníku.⁹³ Z hlediska deliktního práva to znamená, že porušení veřejnoprávní povinnosti nemůže mít bez dalšího za následek vznik odpovědnosti za újmu, která z toho vznikne. Veřejné právo stanoví své vlastní sankce a pouze tam, kde je stanoveno, že i povinnost v oblasti veřejného práva existuje proto, aby chránila poškozeného před určitou újmou, tam je možno tuto újmu – dle pravidla § 2910 občanského zákoníku – přičíst škůdci.

Čistě teoreticky by bylo možno i nyní uvažovat o tom, že povinnost k náhradě způsobené újmy na jiných právech je speciální povinností ve smyslu § 2895 občanského zákoníku, a tedy, že se zavinění nevyžaduje, nestanoví-li to zvlášť zákon nebo smlouva. Text zákona tu přitom zavinění požaduje opět pouze ve vztahu *porušení zákonné*

---

⁹³ K tomu blíže viz např. GERLOCH, A. – TRYZNA, J. (2014). Dualismus soukromého a veřejného práva a nový občanský zákoník: k jednotě a diferenciaci práva. In: *Právník*, č. 9, str. 730-745; či ELIÁŠ, K. (2014). K justifikaci pravidla o nezávislosti uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného. In: *Právník*, č. 11, str. 1007-1033.

povinnosti a nikoliv ve vztahu k *újmě*. Podobně jako u povinnosti nahradit škodu způsobenou úmyslným porušením dobrých mravů bychom tedy i tady měli dovodit, že se škůdci újma na jiném právu poškozeného způsobená nedbalostně zaviněným porušením povinnosti stanovené na ochranu takového práva přičítá bez ohledu na zavinění. Taková interpretace by ovšem myslím byla nesprávná, protože § 2910 občanského zákoníku ve své podstatě představuje jedinou generální skutkovou podstatu a rozdíl mezi jeho první a druhou větou spočívá jen v povaze chráněných práv (viz podrobněji dále).

4.3. Zvláštní skutkové podstaty

Z hlediska systematiky výkladu se nyní sluší alespoň stručně ozřejmit případy tzv. zvláštních skutkových podstat. Společným znakem zvláštních skutkových podstat je to, že samy stanoví povinnost k náhradě vzniklé újmy a důvody vzniku této povinnosti. Tím se liší od prostých zákonem stanovených povinností, jejichž porušení by bez existence generální klauzule nemohlo být sankcionováno odpovědností za vzniklou újmu. U zvláštních skutkových podstat tedy povinnost nahradit újmu vyplývá přímo z daného zákonného ustanovení. Povinnost nahradit újmu je tedy stanovena zvlášť. Proto se ostatně bude zpravidla jednat o odpovědnost objektivní – arg. § 2895 občanského zákoníku.

V určitém ohledu jsou ale normy zakotvující tyto zvláštní skutkové podstaty stejné jako normy stanovující kteroukoliv jinou povinnost. I zde je třeba tyto normy číst v kontextu obecných ustanovení § 2910 občanského zákoníku, jakožto případy konkretizace ochranného účelu, jehož porušení vede ve smyslu § 2910 občanského zákoníku ke vzniku povinnosti nahradit újmu. Vycházím zde z teoretické koncepce předpokladů odpovědnosti a z jejich systematiky, jak jsem jí analyzoval a popsal v kapitole 4.1 této práce. Tam jsem sice uvedl, že § 2909 občanského zákoníku (úmyslné porušení dobrých mravů) také představuje případ zvlášť stanovené povinnosti nahradit škodu, která se tudíž posuzuje bez ohledu na zavinění. To by znamenalo, že o ní mám systematicky pojednat zde. Působnost normy § 2909 občanského zákoníku sahá ovšem i tam, kam § 2910 občanského zákoníku nedosáhne. Dobré mravy nejsou zachyceny

v právních normách. Právní normy se na ně pouze odkazují. Proto považují povinnost nahradit škodu způsobenou porušením dobrých mravů za skutkovou podstatu základní.

Odlišně se ale dívám na povinnost nahradit škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti. Ustanovení § 2910 občanského zákoníku obsahuje generální výměr ochranné normy. V konečném důsledku je ale i smluvní závazek konkretizací obecné zákonem stanovené a vynutitelné právní povinnosti dodržovat smluvní ujednání (*pacta sunt servanda*), a představuje tak zvláštní druh ochranné normy. Nelze totiž například říci, že by účelem všech smluv bylo chránit jen ekonomické zájmy smluvních stran, třebaže tomu tak nejčastěji bude. Základní ochranný účel smluv je stanoven v § 1722 občanského zákoníku, podle něhož může být předmětem závazku jedině plnění majetkové povahy, tzn. hospodářsky ocenitelné plnění, a toto plnění musí odpovídat zájmu věřitele (zde poškozeného). Smlouva tedy chrání primárně majetková práva a zabraňuje tak majetkové újmě. Zájem věřitele se ovšem může dále konkretizovat, a to nejen zákonem (ochranný účel jednotlivých zákonných ustanovení – např. u smlouvy o péči o zdraví to bude tělesná integrita), ale také smlouvou (ochranný účel smlouvy). Jakmile si proto strany smlouvou upraví vzájemná práva a povinnosti, zároveň tím vždy jednak chrání svá majetková práva, jejichž ochrana vyplývá ze subsidiárně použitelného ustanovení § 1722 občanského zákoníku, a jednak další práva, která ve smlouvě vymezí či k jejichž ochraně bude sjednaná povinnost zjevně sloužit.

Na první pohled by se tak mohlo zdát, že samostatné stanovení zvláštní skutkové podstaty § 2913 občanského zákoníku postrádá svůj význam, neboť jde vlastně jen o aplikaci § 2910 věty druhé občanského zákoníku. Smlouva představuje ochrannou normu pro případ porušení smluvní povinnosti. Bezouška v této souvislosti hovoří o tzv. ochranném účelu smlouvy.⁹⁴ Význam § 2913 občanského zákoníku je ale dle mého názoru ještě jiný. Je v něm totiž zvlášť stanovena povinnost k náhradě újmy, z čehož

---

⁹⁴ BEZOUŠKA, P. (2015). Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb je stále důležitá předvídatelnost? In: *Právní rozhledy*, č. 22, str. 763.

vyplývá, že k odpovědnosti není potřeba zavinění. Pouze na základě § 2910 občanského zákoníku bychom k takovému závěru nikdy nemohli dojít.

4.3.1. *Zásah do práv ze smlouvy - § 2913 (malá generální klauzule)*

Odpovědnost za újmu způsobenou porušením smlouvy lze tedy systematicky a koncepčně považovat za zvláštní skutkovou podstatu ve vztahu k základní skutkové podstatě § 2910 občanského zákoníku. Vzhledem k četnosti a významnosti smluvních závazků však bývá a patrně i nadále bude řazena mezi skutkové podstaty základní. Domnívám se proto, že lze § 2913 občanského zákoníku označovat jako malou generální klauzuli – zvláštní ve vztahu k § 2910 občanského zákoníku a generální (obecnou) ve vztahu ke každé konkrétní smlouvě. Z hlediska aktuální koncepce předpokladů odpovědnosti v občanském zákoníku mám ovšem za to, že odpovědnost by měla být, podobně jako v německém právu, pojímána jednotně. Takové uvažování ostatně myslím stojí v pozadí pozitivistického přístupu k právu. Smlouva je závazná, protože jsou v ní závazky stran pozitivně stanoveny. Zákon má stejný charakter. Není mezi nimi tedy v tomto ohledu rozdíl. Naproti tomu prismatem přirozenoprávní teorie bychom řekli, že zákon je závazný z přirozenosti a ne protože je stanoven, zatímco smlouva závazky dodatečně stanoví. České právo je ovšem závazné jakožto právo pozitivní, proto není důvodu trvat na teoretickém rozlišování smluvní a mimosmluvní odpovědnosti.

Objevují se sice názory, že rozdíl mezi smluvní a zákonnou odpovědností za škodu spočívá v cíli, kterého má být nápravou dosaženo. Zatímco zákonná odpovědnost údajně směřuje k tomu, aby poškozeného uvedla do stavu, jako by k deliktu nedošlo, u smluvní odpovědnosti je cílem uvést poškozeného do stavu, jako by smlouva byla řádně splněna.⁹⁵ Takový rozdíl ovšem v občanském zákoníku nenajdeme. Prostředkem nápravy je u smluvní i zákonné odpovědnosti náhrada škody. Ta se dle § 2951 odst. 1 občanského zákoníku u smluvní i zákonné odpovědnosti nahrazuje uvedením do předešlého stavu,

---

⁹⁵ BEZOUŠKA, P. (2015). Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb je stále důležitá předvídatelnost? In: *Právní rozhledy*, č. 22, str. 763.

tj. jako by k deliktu nedošlo. Není přitom rozhodné, zda jde o delikt smluvní či zákonný. Systematicky a teoreticky je tedy dle mého názoru třeba povinnost k náhradě újmy vnímat jednotně, a to třebaže zde najdeme důležité odchylky – mj. to, že u porušení smluvní povinnosti nehledíme na rozdíl od OZ 1964 na zavinění.

Dle § 2913 odst. 1, který smluvní odpovědnost zakotvuje, platí, že

[p]oruší-li strana povinnost ze smlouvy, nahradí škodu z toho vzniklou druhé straně nebo i osobě, jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit.

Již bylo řečeno, že u zvlášť stanovených případů povinnosti nahradit vzniklou újmu se obecně nevyžaduje zavinění (§ 2895 občanského zákoníku). Při porušení smluvní povinnosti vzniká tudíž povinnost k náhradě újmy bez ohledu na zavinění. Samo ustanovení § 2913 odst. 1 občanského zákoníku totiž pravidlo § 2895 výslovně nevyvrací, a to ačkoliv by tomu tak být mohlo, neboť sám § 2913 je vůči § 2895 občanského zákoníku speciální.⁹⁶ Tím ovšem není vyloučeno, že si strany požadavek zavinění sjednají přímo ve smlouvě. Domnívám se totiž, že otázka předpokladů odpovědnosti, tj. i otázka zavinění je způsobilá být předmětem dohody stran a netvoří součást veřejného pořádku. V souladu s § 1 odst. 2 občanského zákoníku lze tedy podmínky odpovědnosti, samozřejmě při zachování speciálních kogentních ustanovení, sjednat odlišně od zákona.⁹⁷

Předpoklady pro vznik povinnosti nahradit újmu způsobenou porušením smluvní povinnosti jsou tedy (1) porušení povinnosti, tentokrát povinnosti, kterou na sebe některá ze stran dobrovolně převzala uzavřením smlouvy, (2) újma na právech poškozeného a (3) příčinná souvislost mezi nimi. I u smluvní odpovědnosti bude, jakožto u zvláštního případu § 2910 věty druhé občanského zákoníku nezbytné zkoumat ochranný účel porušené povinnosti.

---

⁹⁶ Viz též výše kritickou argumentaci Petra Čecha k tomuto ustanovení.

⁹⁷ Smlouva má opět přednost vůči malé generální klauzuli § 2913 odst. 1 občanského zákoníku. V celé řadě případů by se ovšem takové ujednání mohlo považovat za porušení § 2898 občanského zákoníku, které za určitých okolností zakazuje zúžit či vyloučit povinnost k náhradě škody. Viz též mou argumentaci na závěr kapitoly 4.1.2.

Jelikož je smlouva relativním závazkem, tj. právním poměrem mezi omezeným okruhem osob – smluvních stran, nabízí se otázka, zda mohou z porušení smluvní povinnosti vzniknout práva třetí osobě. Zákon výslovně říká, že třetí osobě bude újma nahrazena jen tehdy, pokud bude ze smlouvy zjevné, že daná povinnost má bránit také škodlivým následkům ve sféře třetích osob. Podobně jako v případě § 2910 věty druhé tedy i zde záleží na ochranném účelu smluvní normy. Slovy zákona je totiž dle mého názoru opět zachycen požadavek ochranného účelu, neboť náhrada škody je vázána na podmínku, že újma bude způsobena porušením smluvní povinnosti osobě, „jejímuž zájmu mělo splnění ujednané povinnosti zjevně sloužit“.

To, že škůdce způsobí škodu při plnění smluvní povinnosti, samozřejmě neznamená, že by měl výhodnější režim než jakýkoliv jiný delikvent. Specialita smluvní odpovědnosti nespočívá v tom, že by vylučovala odpovědnost zákonnou. Stejně jako se § 2910 věta první občanského zákoníku může subsidiárně uplatnit vedle odpovědnosti za zásah do „jiného než absolutního práva“ poškozeného, tak se obecná zákonná odpovědnost či odpovědnost za porušení dobrých mravů může subsidiárně uplatnit vedle odpovědnosti za porušení smluvní povinnosti. I při plnění smlouvy totiž může dojít k překročení celé řady dalších zákonných povinností, které mohou vést k povinnosti nahradit vzniklou újmu.

4.3.2. Další skutkové podstaty

Jako malá generální klauzule bývá označována též zvláštní povinnost k náhradě **nemajetkové újmy** dle § 2971 občanského zákoníku. Ta stanoví možnost poškozeného či každého, kdo způsobenou újmu pociťuje důvodně jako osobní neštěstí, požadovat náhradu nemajetkové újmy tam, kde to odůvodňují zvláštní okolnosti, za nichž škůdce újmu způsobil.⁹⁸ Nestanoví se zde tedy přesné pravidlo chování, ale obecná klauzule,

---

⁹⁸ Zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné.

na jejímž základě lze přiznat nemajetkovou újmu v principu ve všech případech – proto malá generální klauzule. Blíže se této skutkové podstatě budu věnovat v kapitole 6.

Z dalších zvláštních případů, u nichž je stanovena povinnost nahradit vzniklou újmu, je třeba zdůraznit ještě komplexní úpravu **předsmlavní odpovědnosti** (§ 1728 až § 1730 občanského zákoníku). Úprava předsmlavní odpovědnosti v občanském zákoníku zahrnuje především stanovení podmínek vzniku povinnosti k náhradě škody (tedy vymezení tzv. skutkových podstat vzniku předsmlavní odpovědnosti) a stanovení rozsahu nahrazované škody. V rámci předsmlavní odpovědnosti je dále upravena informační povinnost mezi stranami, povinnosti stran související s ochranou informací, které si strany při jednání o uzavření smlouvy poskytly, jakož i důsledky porušení těchto povinností.

Předmětem této rigorózní práce nicméně není komplexně popsat platnou právní úpravu odpovědnosti za újmu, proto již jen stručně shrnu, že další zvlášť stanovené případy povinnosti k náhradě újmy tvoří dosti nesourodou skupinu případů. Vždy je ale třeba číst tyto skutkové podstaty v návaznosti na skutkové podstaty základní. Typově lze tyto zvlášť stanovené případy označit za skupinu případů spadajících do pododdílu 2 (§ 2920 až § 2950), samostatné zvláštní skutkové podstaty (např. § 261, § 2543 aj.) či skutkové podstaty dle jiných právních předpisů. I na ně se totiž pravidla dle občanského zákoníku subsidiárně vztahují.

4.4. Proč není § 2900 základní skutkovou podstatou

V koncepci odpovědnosti před přijetím občanského zákoníku se povinnost k náhradě újmy v občanském právu zakládala na dosti obecné formulaci tzv. prevenční povinnosti (§ 415 OZ 1964). Prevenční povinnost je dnes upravena v § 2900 občanského zákoníku. V současné koncepci, která se hlásí k učení o ochranném účelu, ovšem není možno přijmout argumentaci, podle níž by bylo možno přičítat škůdci škodní následek způsobený pouze porušením tak neurčité právní povinnosti, jako je obecná povinnost prevence. Bez konkretizace v nějaké další povinnosti, která jasně stanoví, jak se má osoba

chovat, nelze říci, že by si někdo počínal tak, že porušuje prevenční povinnost. Prevenční povinnost má totiž význam jen v kontextu konkrétní situace, tedy v kontextu jiné zvláštní povinnosti. Teprve při plnění této zvláštní povinnosti si je každý povinen počínat tak, aby nedocházelo k nedůvodné újmě na zdraví, životě, svobodě a vlastnictví druhého. Hypotézou § 2900 občanského zákoníku je existence jiné konkrétní povinnosti, a tudíž není možné založit odpovědnost škůdce jen na tom, že vznikla újma.

Podle koncepce odpovědnosti založené na újmě (§ 415 OZ 1964) vzniká povinnost k náhradě újmy primárně proto, že se považuje za nespravedlivé, aby škůdce poškozenému způsobil újmu. Jinými slovy, vznikne-li újma, vznikne povinnost k její náhradě. Podstata této argumentace spočívá v tom, že jakékoliv způsobení újmy je považováno za protiprávní, a to z důvodu, že tím vždy nutně dochází k porušení prevenční povinnosti. V kontextu nové koncepce odpovědnosti je taková argumentace chybná a kruhová. Na základě samotného § 2900 ve spojení s § 2910 tudíž podle mého názoru nelze založit odpovědnost za vzniklou újmu.

Smysl a význam § 2900 občanského zákoníku je proto spíše interpretační, neboť stanoví, jaké zájmy jsou obecně při plnění soukromoprávních povinností chráněny.⁹⁹ Toto ustanovení nám tak významně pomáhá při zjišťování ochranného účelu norem, které byly porušeny. Ustanovení § 2900 tak myslím vlastně nezakotvuje prevenční povinnost, ale definuje chráněné zájmy. Pokud bychom prevenční povinnost chtěli někde v platném občanském právu najít, pak bychom měli dle mého názoru obrátit svou pozornost spíše k jednotlivým konkrétním povinnostem dle § 2901 a § 2902 občanského zákoníku – tj. k povinnosti zakročovací a oznamovací. To jsou ale jen zvláštní právní povinnosti, nikoliv povinnosti k náhradě újmy, proto se nemůže jednat o základní skutkovou podstatu založenou na zavinění, ani o zvláštní skutkovou podstatu

---

⁹⁹ Shodně viz např. PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 101 a násl. a literatura tam uvedená.

založenou bez ohledu na zavinění. Vždy budou navázány na § 2910 občanského zákoníku.

4.5.Ochranný účel normy

Dosud jsem analyzoval pozitivně-právní předpoklady odpovědnosti za porušení právní povinnosti, které mohou založit povinnost škůdce nahradit nemajetkovou i majetkovou újmu z toho vzniklou. Občanský zákoník jasně vymezuje odpovědnost za újmu jako odpovědnost za zavinění. Ta se projevuje v generální skutkové podstatě § 2910 – zaviněný zásah do zákonem stanovených práv poškozeného. Povinnost k náhradě vzniklé škody ovšem vzniká i v celé řadě zvlášť stanovených případů, kde se k zavinění nepřihlíží. V praxi nejvýznamnějším zvláštním případem je povinnost nahradit újmu způsobenou porušením smluvní povinnosti (§ 2913), tedy zásah do zákonem předvídaných a právním jednáním smluvních stran převzatých a individualizovaných práv.

Generální skutkovou podstatu lze z hlediska podmínek vzniku odpovědnosti zobecnit následovně. Základní podmínkou vzniku odpovědnosti za újmu je dle platného práva vždy

- (1) porušení povinnosti,*
- (2) vznik újmy,*
- (3) příčinná souvislost mezi nimi a*
- (4) zavinění.*

To neznamená, že by zákon či dohoda stran ve zvláštních případech nemohla stanovit podmínky odlišně. Muselo by tak ale být stanoveno u příslušné právní normy, jejíž porušení by bylo příčinou vzniku újmy. Na základě předcházející analýzy lze ovšem dovodit ještě další znak, a to, že

- (5) povinnost, která byla porušena, byla stanovena za účelem ochrany poškozeného před újmou, která mu vznikla.*

Jinými slovy, musí být porušen ochranný účel normy, která povinnost zakládá. Nyní se proto krátce zaměřím na tento institut. Ochranný účel normy (*Schutzzweck der Norm, statutory purpose*) je vlastně důvod, proč byla určitá právní norma přijata. Říká nám, ochrana jakých zájmů byla důvodem přijetí určité normy. Dle českého Ústavního soudu „[t]eorie ochranného účelu je založena na tom, že dlužník neodpovídá za všechny následky porušení smlouvy, [či zákona], nýbrž jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem příslušné [smluvní či zákonné normy], přičemž ohledně ochranného účelu není rozhodné výslovné vyjádření [...], nýbrž to, zda tyto zájmy leží věcně ve směru a v rámci smlouvou převzatých povinností“.¹⁰⁰

Nejen z této judikatury, ale i z právní teorie¹⁰¹ a obecné nauky o ochranném účelu normy¹⁰² tedy vyplývá, že právní norma je způsobilá vyvolat zamýšlené účinky pouze tam, kam sahá její působnost. Jestliže má proto škůdce odpovídat za újmu vzniklou porušením určité normy, pak musí taková újma spadat pod ochrannou působnost dané normy. Ochranný účel nám tedy mj. říká, jaká je ochranná působnost normy – tj. které skutečnosti mohou vést ke vzniku odpovědnosti škůdce. Ochranná působnost normy pak určuje zejména

- (1) osobní,
- (2) věcné a
- (3) modální (funkcionální)

---

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, odst. 26.

¹⁰¹ GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva*. 6. vydání. Plzeň/Praha: Aleš Čeněk, kap. 2.7.

¹⁰² U nás dosud prakticky jen PIPKOVÁ, P. (2013). Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 NOZ). In: *Právník*. č. 9, str. 869 a násl. a PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Stručně viz ale též komentáře k § 2910 větě druhé občanského zákoníku.

předpoklady vzniku odpovědnosti za porušení dané normy.¹⁰³ Z ochranného účelu tedy dovozujeme, koho měla porušená právní norma chránit (osobní působnost), jakým škodním následkům měla tato norma zabránit (věcná působnost) a jakým způsobem k těmto následkům nemělo dojít, tj. jak se neměl škůdce chovat (modální působnost). Pokud by pak vzniklá škoda nebyla kryta ochranným účelem porušené právní normy, odpovědnost nevzniká. Ochranný účel normy je tedy důležitým nástrojem omezení rozsahu odpovědnosti, a jako takový je měřítkem adekvátnosti.¹⁰⁴

Učení o ochranném účelu normy bývá historicky spojováno s anglickou kauzou *Gorris v. Scott* (1874).¹⁰⁵ V tomto sporu šlo o ochranný účel zákona o nakažlivých chorobách. Žalobce si žalovaným nechal na základě smlouvy přepravit lodí žalovaného ovce. Při přepravě lodí byly ovšem ovce smety přes palubu a žalobce tak utrpěl ztrátu. Žalobce argumentoval tím, že kdyby žalovaný neporušil zákon o nakažlivých chorobách, který mu přikazoval ovce při přepravě přivázat, ke škodě by nedošlo. Soud ovšem žalobu zamítl, a to s tím, že ochranným účelem povinnosti přivazovat při vodní přepravě domácí zvířata je zabránit šíření nakažlivých chorob. Cílem povinnosti přivazovat ovce tedy není, aby je vítr či vlny nesmetly z paluby, ale to, aby nepřicházely vzájemně do kontaktu a nenakazily se tak. Ve vztahu k porušení povinnosti tudíž může vzniknout žalobci škoda jen tím, že se ovce nakazí nakažlivou chorobou.

Důvod aplikace ochranného účelu při posuzování adekvátnosti škodního následku je poměrně jednoduchý. Právní normu nelze aplikovat v rozporu s jejím účelem. Nebylo-li tedy účelem (ochranným účelem) právní normy chránit poškozeného právě před tím druhem újmy, která mu vznikla, a to tím způsobem, jakým mu vznikla, nelze sekundární povinnostní normu aplikovat. Povinnost k náhradě škodního následku v takovém případě

---

¹⁰³ PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 99-105.

¹⁰⁴ Podrobněji k ochrannému účelu viz PIPKOVÁ, P. (2013). Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 NOZ). In: *Právník*. č. 9, str. 869 a násl.

¹⁰⁵ *Gorris v. Scott*, [1874] 9. L. R. (Exch.) 125.

nevznikne, neboť vlastně vůbec nejsou naplněny podmínky uplatnění příslušné ochranné normy. Slovy teorie struktury právních norem nenastane požadovaná hypotéza.

Další důvod můžeme spatřovat především u norem, které zakládají povinnost nahradit někomu újmu na jeho čistě majetkových zájmech vyplývajících z hospodářských vztahů se třetími osobami, či z jiných relativních práv. Relativní práva, která existují jen mezi stranami právního poměru, totiž nejsou pro třetí osoby rozpoznatelná. Třetím osobám tu nemůže být jasné, jaká relativní práva mohou svým jednáním ohrozit či porušit, a tedy ani nemohou vědět, jak se chovat, aby takovým ztrátám zabránily. Zjednodušeně řečeno, právní povinnost lze porušit jen tam, kde škůdce ví nebo by alespoň měl vědět, jaká je jeho právní povinnost, tj. jak konkrétně si má počínat. Jestliže tedy lze z některé ochranné zákonné normy (škůdce se s ní může seznámit v zákoně) nebo smluvní normy (škůdce se s ní seznámí při uzavírání smlouvy) dostatečně určitě stanovit, koho tato norma chrání (osobní působnost), jaké právní zájmy chrání (věcná působnost) a před jakým jednáním (modální působnost), pak lze za porušení ochranného účelu normy přivést škůdce k odpovědnosti. V opačném případě by nedávalo dobrý smysl, aby se riziko škodního následku odvíjelo od toho, do jakých právních poměrů poškozený vstoupil.¹⁰⁶ Škůdce tedy odpovídá za delikt jen tam, kde je jeho jednání v rozporu s ochranným účelem normy.

U absolutních práv je to stejné – i zde musí být dostatečně zřejmý ochranný účel porušené normy a tento účel se musí vztahovat na škodní následek, tj. újmu, která byla porušením dané normy způsobena. Díky obecnému ustanovení § 2900 občanského zákoníku je možno tvrdit, že při porušení jednotlivých zákonem stanovených konkrétních právních povinností si má každý počínat tak, aby nedocházelo k nedůvodné újmě na životě, zdraví, svobodě a vlastnictví, tzn., že do ochranného účelu všech právních povinností patří výše uvedené zájmy. To by znamenalo, že ochranný účel u škodních následků na absolutních právech nemusíme zjišťovat. Opak je ale pravdou. Za první

---

¹⁰⁶ V této souvislosti hovoříme o tzv. čistě ekonomické újmě (pure economic loss).

už samotná úvaha nad aplikací § 2900 ve spojení s § 2910 větou první občanského zákoníku je postupem, při němž zkoumáme ochranný účel norem. Za druhé, ve vztahu ke konkrétní zákonné povinnosti, jejímž porušením k újmě na absolutním právu došlo, nemusí být § 2900 občanského zákoníku plně aplikovatelný. Jeho použitelnost je totiž podmíněna tím, že to vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života. Jestliže by tato podmínka splněna nebyla, museli bychom zkoumat pouze ochranný účel konkrétní (zvláštní) právní normy, která byla porušena. Nevystačili bychom si tedy s modální ochrannou působností vyplývající z § 2900 občanského zákoníku. Konečně za třetí je tady celá řada speciálních právních norem stanovících povinnosti v oblasti soukromého práva, jejichž ochranný účel je jasně jiný, než účel § 2900 věty první občanského zákoníku. Takovým příkladem může být zákon o veřejných zakázkách, zákon o ochraně hospodářské soutěže, zákon o mezinárodním právu soukromém atd. Nelze tak například říci, že by porušením normy zákona o veřejných zakázkách, byť jde o předpis soukromoprávní,¹⁰⁷ vzniklo poškozenému právo na náhradu újmy na zdraví či dokonce nemajetkové újmy tím způsobené.

Dosud jsem záměrně pomíjel otázku, zda všechny povinnosti v oblasti soukromého práva chrání absolutní soukromá práva. Na příkladu zákona o veřejných zakázkách, zákona o ochraně osobních údajů či na příkladu zákona o ochraně veřejného zdraví jsem již ukázal, že u jiných než občanskoprávních (civilních) povinností tomu tak není. U zvláštních soukromoprávních předpisů či u veřejnoprávních předpisů tedy musíme

---

¹⁰⁷ Pravidla a principy, které se jinak plně uplatní v klasickém soukromém právu, jsou v oblasti práva veřejných zakázek značně modifikovány, neboť zákon o veřejných zakázkách (zák. č. 137/2006 Sb.) ve svém důsledku představuje sadu kogentních soukromoprávních norem – cit dle BRODEC, J. – JANEČEK, V. (2014). Podstatná změna smlouvy jakožto privativní novace. In: *Jurisprudence*, č. 5, str. 7. Viz též BRODEC, J. – JANEČEK, V. (2015). How does the Substantial Modification of a Public Contract Affect its Legal Regime? In: *Public Procurement Law Review*, roč. 24, č. 3, str. 95-96; nebo např. rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 15. 6. 2007, č. j. R047, 050/2007/02-11371/310-Hr. Shodně BOVIS, C. H. (2012). Public Procurement in the EU: Jurisprudence and Conceptual Directions. In: *Common Market Law Review*, roč. 49, č. 1, str. 283. Srov. BERAN, K. (2009). Kdy je norma kogentní a kdy dispozitivní? In: *Právní rozhledy*, roč. 17, č. 19, str. 685 a násl.

rekonstruovat konkrétní ochranný účel normy, přičemž nelze předpokládat, že implicitním ochranným účelem těchto předpisů je ochrana absolutních soukromých práv. V takovém případě postupujeme podle věty druhé § 2910 občanského zákoníku. Ve vztahu k občanskoprávním (civilním) předpisům jsem však tuto otázku prozatím nechával otevřenou. Nyní se pokusím argumentovat, že povinnosti stanovené na ochranu absolutních práv ve smyslu § 2910 věty první občanského zákoníku najdeme jen v civilním právu.

Mám za to, že jen civilní (nikoliv všechny soukromoprávní) předpisy, v čele s občanským zákoníkem, stanoví, jaká absolutní práva jsou vlastně dle § 2910 věty první občanského zákoníku chráněna a jaký je způsob jejich ochrany. Dle občanského zákoníku lze rozlišit absolutní práva (A) majetková a (B) nemajetková. Majetková práva absolutní jsou práva (A1) věcná a práva (A2) dědická. Věcná práva lze dále dělit na (A1.1) držbu, (A1.2) vlastnictví, (A1.3) spoluvlastnictví, (A1.4) věcná práva k cizím věcem, a to (A1.4.1) právo stavby, (A1.4.2) břemena, (A1.4.3) zástavní právo, (A1.4.4) zadržovací právo a (A1.4.5) správa cizího majetku. Nemajetková absolutní práva (B) jsou pak v souladu s § 2956 občanského zákoníku přirozená práva chráněná první částí občanského zákoníku, tj. život, zdraví, osobnost, důstojnost, vážnost, čest, soukromí a projevy osobní povahy. Tento výčet je ovšem demonstrativní.¹⁰⁸

Absolutní práva chráněná § 2910 větou první občanského zákoníku:

A) Absolutní práva majetková

A1) Věcná práva

A1.1) Držba

A1.2) Vlastnictví

A1.3) Spoluvlastnictví

A1.4) Věcná práva k cizím věcem

---

¹⁰⁸ Shodně s odkazem na § 81 odst. 2 občanského zákoníku VOJTEK, P. (2014). Náhrada při újmě na přirozených právech člověka. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer, str. 1100.

A1.4.1) Právo stavby

A1.4.2) Břemena

A1.4.3) Zástavní právo

A1.4.4) Zadržovací právo

A1.4.5) Správa cizího majetku

A2) Dědická práva

B) Absolutní práva nemajetková

Práva chráněná první částí občanského zákoníku jako jsou např.:

B1) Život

B2) Zdraví

B3) Osobnost

B4) Důstojnost

B5) Vážnost

B6) Čest

B7) Soukromí

B8) Projevy osobní povahy

To jsou tedy absolutní práva chráněná občanským zákoníkem a v návaznosti na něj i dalšími civilními předpisy. Tato absolutní práva reprezentují právní statky hodné nejvyšší ochrany, a proto je musí respektovat každý. Dle § 9 odst. 2 občanského zákoníku platí, že se ochrana těchto práv subsidiárně uplatní i v jiných předpisech, které upravují otázky civilního práva. Dále ovšem dle mého názoru na základě pozitivního práva jít argumentačně nelze. Vznik újmy na statku (myšleno fakticky identickém statku), který je chráněn absolutním právem dle občanského zákoníku, tedy nemusí být vždy zásahem do absolutního práva ve smyslu § 2910 věty první občanského zákoníku. To znamená, že bude-li zasaženo právo vyplývající z jiného předpisu, pak nelze aplikovat větu první § 2910 občanského zákoníku, nýbrž jen větu druhou, a to i tehdy, pokud by se toto právo a jemu odpovídající povinnost vztahovalo na tentýž materiální či imateriální statek, který chrání absolutní práva dle občanského zákoníku.

Výše uvedený závěr pouze potvrzuje, že se ochranný účel uplatní obecně při každém posuzování předpokladů deliktní odpovědnosti. Z hlediska právní teorie je ostatně možné dovodit, že každá norma má nějaký účel. V souladu s tímto účelem se tedy každá norma musí uplatňovat, a to bez ohledu na to, o jaký případ civilního deliktu jde. V tomto smyslu nám skrze § 2910 občanského zákoníku umožňuje nauka o ochranném účelu normy lépe rozdělit případy, kdy porušení veřejnoprávní normy nemá mít soukromoprávní následky. Dle již citovaného § 1 odst. 1 věty druhé občanského zákoníku je totiž uplatňování soukromého práva nezávislé na uplatňování práva veřejného. Pokud tak například ke vzniku újmy dojde v důsledku porušení politických práv poškozeného, nelze ji vymáhat dle práva občanského. Z důvodu porušení jiného zákona, než z oblasti soukromého práva, bude tudíž újmo možno odškodnit jen v režimu ochranného účelu tohoto zákona. Účel veřejného práva bývá zpravidla úzký a nelze jej v zájmu ochrany poškozeného uměle rozšiřovat. Pokud bychom řekli, že veřejné právo je ve vztahu k právu soukromému právem zvláštním, pak je ostatně nevyhnutelné, aby se toto právo aplikovalo jako výjimka restriktivně, a to ryze v souladu se svým účelem.

Ochranný účel normy tedy vede k omezení rozsahu odpovědnosti škůdce, a to pouze na ty následky či účinky, vůči těm osobám a pouze tím způsobem, před nimiž měla ochranná norma poškozeného chránit. Uplatnění ochranného účelu při interpretaci určité povinnosti normy, tj. postup výkladu při vlastní aplikaci práva, bývá tradičně označován jako metoda tzv. teleologického výkladu.¹⁰⁹ Teleologický výklad je potom jednou z tzv. nadstandardních výkladových metod, neboť nepracuje s primárním objektem interpretace (textem právního předpisu), ale s objektem sekundárním. Společným rysem všech nadstandardních výkladových metod je to, že upřednostňují spravedlnost právního řešení

---

¹⁰⁹ Zde je třeba upozornit na rozdíl mezi aplikací ochranného účelu a metodou jeho zjišťování. Pouze aplikace ochranného účelu může být spojena s metodou teleologického výkladu. Zjišťování účelu by naopak teleologickou metodou nebylo možné, neboť by se účel dokazoval účelem.

konkrétního případu před právní jistotou vyplývající ryze z textu zákona.¹¹⁰ Pokud proto teleologická metoda výkladu nespočívá na vlastním rozhodnutí interpreta, nýbrž je stanovena zákonem, je tím posílena právní jistota adresátů právních norem. Explicitní ustanovení § 2910 věty druhé občanského zákoníku, které ochranný účel zmiňuje, je v tomto ohledu potvrzením vhodnosti takového řešení.

Lze tedy uzavřít, že v českém deliktním právu se ochranný účel musí vždy uplatnit, a to jednak jako obecná právně-teoretická poučka, která není závislá na platném právu – přeci jen se vlastně jedná o metodu výkladu právních norem, a od roku 2014 pak nově též jako institut pozitivního práva. Ochranný účel bychom pak měli zjišťovat v případech všech skutkových podstat, a to zejména na základě právní normy, která zakládá konkrétní právní povinnost, jejímž porušením došlo ke vzniku škodního následku.

---

¹¹⁰ K tomu viz např. MARŠÁLEK, P. (2012). Metodologie interpretace práva: Legitimní cíl nebo fixní idea? In: GERLOCH, A. – TRYZNA, J. – WINTR, J. (eds.). *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Aleš Čeněk, str. 115-122; GERLOCH, A. (2010). Závaznost právních textů při interpretaci a aplikaci práva soudy a argumentace *lege artis*. In: GERLOCH, A. a kol.: *Nové jevy v právu na počátku 21. století. Vyd. 1*. Praha: Karolinum, str. 25-66.

5. ADEKVÁTNOST ÚJMY (PRÁVNÍ KAUZALITA)

Ochranný účel normy i ochranný účel smlouvy bývá z teoretického hlediska řazen mezi instituty, které stanoví adekvátnost škodního následku, resp. adekvátnost újmy. Třebaže totiž škůdce zaviněně nebo bez ohledu na zavinění porušil určitou právní normu, nelze mu automaticky přičíst všechny škodní následky, které jsou fakticky v příčinné souvislosti s takovým porušením. Takový přístup by byl totiž vůči škůdci nespravedlivý. Bezouška například s odkazem na německou literaturu uvádí ilustrativní případ, kdy si smluvní strany dojednaly, že skladník uschová zboží ve skladu, kde nebude vzdušná vlhkost. Zboží totiž ve vlhku podléhá zkáze. Skladník z kapacitních důvodů umístí zboží do skladu v podzemí, kam se ovšem v důsledku protržení vodní hráze nad městem dostane voda a všechno zboží se tak zničí. Dle nauky i rozhodovací praxe je ovšem taková újma neodškodnitelná, neboť skladník měl povinnost chránit zboží před vzdušnou vlhkostí a nikoliv před povodní či zatopením.¹¹¹ Zničení zboží v důsledku zatopení tudíž není adekvátním škodním následkem ve vztahu k převzaté smluvní povinnosti.

V této souvislosti si lze položit tři základní otázky, a to: (1) odkud se požadavek adekvátnosti bere, (2) ke kterému z předpokladů odpovědnosti se adekvátnost váže a (3) jak jí lze měřit. K první otázce jsem již uvedl, že adekvátnost vychází z představ o spravedlnosti. Odpovědnost totiž nelze zakládat na čistě faktických předpokladech. Na druhou stranu, text občanského zákoníku nikde o adekvátnosti explicitně nepojednává. Proč by se tedy měla uplatnit? Mám za to, že odpověď souvisí s klíčovým institutem právní odpovědnosti, a to s příčinnou souvislostí. Ani ta totiž není v občanském právu definována. Adekvátnost se přitom váže právě k příčinné souvislosti. Hovoříme totiž o adekvátnosti škodního následku ve vztahu k porušené povinnosti. Jde nám tedy o spravedlivý poměr mezi porušením povinnosti a škodním následkem.

---

¹¹¹ BEZOUŠKA, P. (2015). Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb je stále důležitá předvídatelnost? In: *Právní rozhledy*, č. 22, str. 764.

Jediným pojivem mezi těmito dvěma prvky předpokladů odpovědnosti je pak příčinná souvislost.

K odpovědi na druhou výše položenou otázku je tedy dle mého názoru třeba uvést, že adekvátnost se váže k příčinné souvislosti. V předchozí kapitole 4 jsem dovedl, že příčinná souvislost patří mezi objektivní předpoklady vzniku odpovědnosti. Tam, kde je odpovědnost závislá na zavinění škůdce, se zavinění musí vztahovat jen k porušení povinnosti a ke škodnímu následku. U základní skutkové podstaty dle § 2909 občanského zákoníku (úmyslné porušení dobrých mravů) se pak zavinění dokonce vztahuje jen k porušení dobrých mravů.¹¹² Zavinění jakožto subjektivní předpoklad odpovědnosti tedy nyní ponechám stranou (k tomu blíže viz předchozí kapitolu) a budu se věnovat objektivním kritériím. Těmi jsou (1) porušení povinnosti, (2) vznik újmy a (3) příčinná souvislost mezi nimi.

Objektivní předpoklady (1) a (2) jsem již také rozebral a uvedl jsem, jak se u nich projevuje jedno z měřítek adekvátnost – ochranný účel normy. Stručně řečeno jsem přitom dospěl k závěru, že ochranný účel normy stanoví, které škodní následky je možno považovat ve vztahu k porušené právní povinnosti za přičitatelné, resp., kterým škodním následkům má daná právní povinnost zabránit. Je tedy patrné, že i ochranný účel normy se projevuje ve spojnici mezi porušením právní povinnosti a vzniklou újmou.

Objektivní, avšak právem regulovaný vztah mezi porušením právní povinnosti a vzniklou újmou bývá v právní teorii nazýván adekvátní příčinnou souvislostí.¹¹³ Nad rámec faktického vztahu kauzality (*conditio sine qua non*) totiž z řetězce příčin a následků pro vznik odpovědnosti vybíráme pouze ty, které jsou právně relevantní a vzájemně adekvátní. Takto lze například říci, že ochranný účel stanoví, které škodní následky jsou a nejsou právně relevantní. Proto se vztah adekvátnosti také někdy označuje jako **právní kauzalita**, která zužuje faktickou (přirozenou kauzalitu).

---

¹¹² Nejde-li o výkon práva – viz § 2909 věta za středníkem občanského zákoníku.

¹¹³ Viz např. ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer, str. 411.

Adekvátnost (právní kauzalitu) ovšem neměříme jen pomocí testu ochranného účelu normy. Na otázku, co je měřítkem adekvátnosti, totiž můžeme v odborné literatuře i v judikatuře najít celou řadu odpovědí. Koziol například ve svém přehledu jako měřítko adekvátnosti uvádí (1) přetržení příčinné souvislosti, (2) vzdálenost, blízkost či míru rizika, (3) ochranný účel normy, (4) předvídatelnost či (5) přímost.¹¹⁴ Naproti tomu Kleinschmidt v monumentálním srovnávacím díle *Max-Planck Encyclopedia of European Private Law* uvádí, že jsou to (1) pravděpodobnost, (2) ochranný účel normy, (3) předvídatelnost, (4) stupeň zavinění, (5) alternativní zákonné jednání, (6) typ újmy a povaha odpovědnosti, (7) přetržení příčinné souvislosti, či (8) veřejný zájem.¹¹⁵

Již na první pohled je tedy patrné, že měřítko adekvátnosti (právní kauzality) může mít mnoho podob. Výše uvedený přehled se přitom vztahuje jen k evropským právním řádům. Prakticky žádný stát nepracuje se všemi měřítky a řada z nich se překrývá. Nechci se zde proto pouštět do analýzy každého z nich, ani nehodlám vysvětlovat, proč se u nás některá měřítká neuplatní. Domnívám se, že bychom v našem právním řádu měli primárně pracovat s tím, co již známe a s tím, co občanský zákoník stanoví. Pozitivně je u nás přitom zakotven pouze ochranný účel normy. Historicky pak máme zkušenost s měřítkem předvídatelnosti, a to jak v civilním, tak v obchodním právu, pro subjektivní i objektivní odpovědnost.¹¹⁶

Měřítkem adekvátnosti je tedy podle mého názoru v občanském zákoníku pouze

---

¹¹⁴ KOZIOL, H. (2007). Natural and Legal Causation. In: TICHÝ, L. (ed.). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 61-66.

¹¹⁵ KLEINSCHMIDT, J. (2012). Causation. In: BASEDOW, J. – HOPT, J. K. – ZIMMERMANN, R. – STIER, A. (eds.). *The Max-Planck Encyclopedia of European Private Law. Vol. I*. Oxford: OUP, str. 157-160.

¹¹⁶ Viz zejména § 379 obchodního zákoníku. Pro subjektivní odpovědnost a civilní právo viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 315/07; ze dne 8. 9. 2009 sp. zn. I. ÚS 1227/09; ze dne 13. 9. 2004 sp. zn. I. ÚS 534/03; či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2706/2012; pro subjektivní i objektivní odpovědnost viz např. nálezy Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05; pro objektivní odpovědnost viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 28 Cdo 4491/2011 a mnohé další.

(1) *ochranný účel normy*

(2) *předvídatelnost škodního následku.*

Zároveň je třeba mít na paměti, že adekvátnost (právní kauzalita) je objektivním měřítkem, které jak u subjektivní, tak u objektivní odpovědnosti není kryta zaviněním.¹¹⁷ Ve vztahu k objektivnímu požadavku příčinné souvislosti tedy můžeme říci, že je třeba nejprve prokázat faktickou kauzalitu a následně i kauzalitu právní, a to pomocí měřítka adekvátnosti. Kritérium kauzality má tedy dva požadavky – faktický a právní, což lze schematizovat následovně:

<i>Příčinná souvislost</i>		
<i>Prvky příčinné souvislosti</i>	<i>Měřítko příčinné souvislosti</i>	
<i>1. Faktická kauzalita</i>	<i>1.1 Sine qua non test</i>	
<i>2. Adekvátnost (právní kauzalita)</i>	<i>2.1 Ochranný účel</i>	<i>2.2 Předvídatelnost</i>

Dosud jsem pojednal o ochranném účelu normy. Na jednu stranu lze na základě výše uvedeného vyslovit obecnou zásadu, že rozsah přičitatelných následků, a tedy i rozsah přičitatelné újmy se vždy omezí na tu újmu, která spadá do ochranného účelu normy. To ale automaticky neznamená, že bude možno ochranný účel normy vždy konkrétně určit. Celá řada právních norem totiž nebude v tomto ohledu jasná. Tak například u objektivní odpovědnosti za škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným dle § 2925 občanského zákoníku je pouze stanoveno, že „[k]do provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí.“ Problém s ochranným účelem normy tu tedy nastává proto, že z pozitivně-právního zakotvení této povinnosti není zřejmé, jakým typům škodních následků má tato norma zabránit. V takovém případě se musíme spokojit s tím, že to budou následky na všech

¹¹⁷ Subjektivní a objektivní předpoklady odpovědnosti směšuje např. BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2910. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, str. 1555-1556, který za měřítko adekvátnosti považuje i míru zavinění. Takové měřítko, byť v některých zahraničních právních řádech důvodné, nicméně dle mého názoru nemá v českém právu s ohledem na systematiku občanského zákoníku místo.

absolutních právech, která chrání občanský zákoník. Jelikož je § 2925 součástí civilního předpisu, lze mít za to, že pro něj platí obecný ochranný účel celého tohoto zákona. Zároveň však není možno jednoznačně určit konkrétní věcnou, funkční a osobní ochrannou působnost této normy, proto nelze test adekvátnosti provést tak, aby bylo možno rozhodnout, které škodní následky jsou delikventovi spravedlivě přičitatelné. Právě tehdy se uplatní druhý, obecnější test adekvátnosti, a to předvídatelnost. Nyní se proto blíže zaměřím na otázku příčinné souvislosti a předvídatelnosti. Na závěr této 5. kapitoly pak vymezím vztah mezi ochranným účelem normy a principem předvídatelnosti.

5.1. Princip předvídatelnosti

O principu předvídatelnosti dnes nenajdeme výslovnou zmínku v žádném účinném právním předpise. Před účinností občanského zákoníku tomu ale tak nebylo. Obchodní zákoník (zákon č. 513/1991 Sb.), který byl od počátku roku 2014 zrušen a nahrazen právě občanským zákoníkem, totiž institut předvídatelnosti škody dobře znal a explicitně jej upravoval. Dle ustanovení § 379 obchodního zákoníku byl škůdce povinen nahradit pouze tu škodu, kterou škůdce jako možný důsledek porušení své povinnosti předvídal nebo při obvyklé péči alespoň mohl předvídat. Občanský zákoník ovšem tuto úpravu nepřejal, či lépe řečeno o ní mlčí, údajně proto, že postačí teorie adekvátní příčinné souvislosti.¹¹⁸

V prvním přiblížení lze tedy princip předvídatelnosti vymezit tím, že je to obecný právně-teoretický předpoklad odpovědnosti za vzniklou újmu, který se uplatňuje v právu již dlouhodobě a není proto nijak pozitivně vymezen. Dále lze říci, že se princip předvídatelnosti uplatní jako měřítko adekvátnosti příčinné souvislosti.

---

¹¹⁸ VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 569.

Otázka příčinné souvislosti je nicméně předmětem sporů nejen celé řady právních teoretiků, ale také praktikujících právníků. Důvodem toho je skutečnost, že kauzalita (příčinná souvislost) není v právním řádu rovněž nijak pozitivně definována. Navíc nauka o příčinné souvislosti není nijak jednoznačná ani napříč Evropskou unií.¹¹⁹ To dává sice prostor k vytvoření teorie soukromoprávní kauzality, ale také je tím oslabena právní jistota na straně adresátů právních norem. Hrádek dokonce říká, že „[p]říčinná souvislost je jedním z nejslabších míst českého deliktního práva. České právo totiž doposud vychází ze striktního rozlišování relevantní příčinnosti na přímou a nepřímou příčinnost, přičemž opomíjí jakákoliv další hlediska, včetně otázky předvídatelnosti.“¹²⁰

Pro lepší uchopení principu předvídatelnosti se v následující kapitole podívám na to, jak byla teorie kauzality, resp. teorie adekvátní příčinné souvislosti chápána v českém právu před rokem 2014. Do té doby byla soukromoprávní úprava odpovědnosti za škodu komplexně upravena zejména ve dvou kodexech, a to ve starém OZ 1964 a v obchodním zákoníku.¹²¹ Z těchto předpisů je tedy možno primárně vycházet. Zároveň je ale nezbytné mít stále na paměti, že princip předvídatelnosti, resp. teorie adekvátní příčinné souvislosti

---

¹¹⁹ MELZER, F. (2011). Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku. In: *Bulletin Advokacie*, č. 3, str. 27; k problematice příčinné souvislosti viz např. TICHÝ, L. a kol. (2007). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze; či přehledově disertační práce HAŠČÁK, J. (2012). *Příčinná souvislost jako prvek právní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze.

¹²⁰ HRÁDEK, J. (2014). Náhrada majetkové a nemajetkové újmy. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer, str. 932.

¹²¹ Úpravu odpovědnosti za vzniklou újmu jsme před účinností občanského zákoníku samozřejmě mohli nalézt i v jiných předpisech. Velice komplexní úpravu např. obsahoval a stále ještě obsahuje do dnešního dne účinný zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem či zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (§§ 248 – 275). Oba tyto předpisy (a vedle nich mnohé další) sice stanovují speciální pravidla pro náhradu škody, leč žádný z nich vlastním způsobem nemodifikuje ani nedefinuje princip předvídatelnosti. Z hlediska dalšího výkladu o předvídatelnosti lze tudíž tyto předpisy uzávorkovat.

K aplikovatelnosti teorie adekvátní příčinné souvislosti (principu předvídatelnosti) v případě zákona č. 82/1998 Sb. viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 656/2013. Pro pracovněprávní vztahy pak rovněž platí, že příčinná souvislost je základním stavebním kamenem odpovědnosti za vzniklou újmu. I zde je tedy třeba uvažovat o adekvátní příčinné souvislosti. K tomu viz např. NOVOTNÝ, Z. (2015). Komentář k § 250. In: BĚLINA, M. – DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 1027.

je výdobytkem právní teorie a nikoliv právní praxe. Nejprve se proto zaměřím na adekvátní příčinnou souvislost prismatem české právní či možná lépe občanskoprávní teorie. V dalším kroku tak budu moci lépe vyložit pojetí předvídatelnosti dle obchodního zákoníku a dle OZ 1964, a to i podle stávající judikatury. Právě soudy jsou totiž jako jediné oprávněny závazně rozhodnout, zdali byly splněny všechny podmínky vzniku právní odpovědnosti za újmu.

5.2. Předvídatelnost v teorii odpovědnosti

Mezi základní předpoklady vzniku odpovědnosti za újmu patří

- (1) porušení právní povinnosti – ať už zaviněné či nezaviněné,
- (2) vznik újmy – ať už zavinění či nezaviněné, a
- (3) příčinná souvislost mezi porušením právní povinnosti a vznikem újmy.

Tak například bude za újmu odpovídat lékař, který svému pacientovi i při kontraindikaci nedbale podá nesprávný lék, jenž způsobí úplnou ztrátu chuti tohoto pacienta. V takovém případě je lékař povinen nahradit pacientovi vzniklou újmu, neboť (1) zaviněně porušil svou právní povinnost jednat s péčí řádného odborníka¹²² se snahou zlepšit nebo zachovat zdravotní stav pacienta,¹²³ resp. speciální povinnost poskytovat zdravotní služby na náležité odborné úrovni (postup *de lege artis*),¹²⁴ když mu vědomě podal nesprávný lék; (2) pacientovi vznikla újma na zdraví spočívající v absolutní ztrátě chuti; a (3) tato újma byla zapříčiněna protiprávním jednáním lékaře.

---

¹²² § 2643 odst. 1 občanského zákoníku: „Poskytovatel postupuje podle smlouvy s péčí řádného odborníka, a to i v souladu s pravidly svého oboru.“

¹²³ § 2737 občanského zákoníku: „Péče o zdraví zahrnuje úkon, prohlídku nebo radu a všechny další služby, které se týkají bezprostředně ošetřovaného a které jsou vedeny snahou zlepšit nebo zachovat jeho zdravotní stav. Péče o zdraví však není činnost spočívající jen v prodeji nebo jiném převodu léků.“

¹²⁴ § 45 odst. 1 zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování: „Poskytovatel je povinen poskytovat zdravotní služby na náležité odborné úrovni, vytvořit podmínky a opatření k zajištění uplatňování práv a povinností pacientů a dalších oprávněných osob, zdravotnických pracovníků a jiných odborných pracovníků při poskytování zdravotních služeb.“

Když obecně uvádíme, že újma byla zapříčiněna protiprávním jednáním lékaře, máme tím zpravidla ambici tvrdit něco o skutečnosti. Jinými slovy, že nějaká skutečnost ve světě způsobila jinou skutečnost.¹²⁵ Abychom od sebe odlišili případy, kdy jedna skutečnost pouze *vede* k jiné, od případů, kdy je jedna skutečnost *příčinou* jiné, musíme mezi oběma skutečnostmi najít zvláštní vztah nutnosti. Zatímco mezi nastáním či udáním se některých skutečností pocítujeme nutnost, u jiných tomu tak není.¹²⁶ Tak byl například formulován zákon gravitace, tj. pravidlo o nutném vztahu. Jestliže tisíckrát vyhodíme kámen do vzduchu a ten tisíckrát spadne zase k zemi, řekneme, že kámen kvůli gravitaci nutně vždy spadne. Gravitace je tedy *příčinou* pádu kamene. Na druhou stranu, to, že jsme kamenem mrštili vzhůru, pouze *vedlo* k pádu kamene, avšak nezapříčinilo jej. Podobně výroba léku sice *vedla* ke ztrátě chuti pacienta, ale nebyla jeho *příčinou*. Říkáme proto, že skutečnost (označme ji jako C), je *příčinou* jiné skutečnosti (označme ji jako E), pakliže C je nutnou podmínkou E. Nutná podmínka (*conditio sine qua non*) vyjadřuje onen zvláštní kondicionální vztah mezi C a E, spočívající v tom, že pokud by nenastala skutečnost C, nutně by nemohla nastat ani skutečnost E. Jednání lékaře je v tomto smyslu nutnou podmínkou (*conditio sine qua non*) ztráty chuti jeho pacienta, neboť nebýt podání onoho nesprávného léku, neztratil by pacient svou chuť. Tvrzení, že újma byla zapříčiněna protiprávním jednáním lékaře, tedy vlastně znamená, že pacient by jinak o chuť nepřišel.

---

¹²⁵ Pro zjednodušení lze na tomto místě hovořit pouze o skutečnostech a nikoliv již např. o událostech, jevech, faktech, objektech, vlastnostech či oblastech časoprostoru, které mohou individuálně (v ontologickém smyslu) vstupovat do kauzálních vztahů. V analytické filozofii bývají tyto skutečnosti souhrnně označovány jako eventuality (*events*). K tomu více viz např. CASATI, R. – VARZI, A. (2014). Events. In: ZALTA, E. N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z URL <<http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/events/>> [přístup dne 15. 9. 2015].

¹²⁶ Tento rozdíl je tradičně spojován s filozofií Davida Huma (*A Treatise Of Human Nature*) a později se pod Kantovým označením „Humův problém“ stal předmětem kritiky založení všech empirických věd.

Výše nastíněné pojetí kauzality bývá v právním diskurzu označováno jako teorie přirozené kauzality či teorie nutné podmínky (*conditio sine qua non*). Právní teorie přirozené kauzality staví na předpokladu, že příčinou vzniku újmy je taková skutečnost, bez níž by újma nevznikla. Dle této teorie vlastně provádíme myšlenkový experiment, v němž hledáme jednu či více skutečností, jejichž existence byla nutnou podmínkou vzniku újmy. Takovéto pojetí příčinné souvislosti stojí v základu všech právních řádů napříč Evropskou unií a je z něj proto třeba vždy vycházet.¹²⁷

Příčinná souvislost ve smyslu přirozené kauzality ovšem může vést v praxi k dosti tvrdým postihům škůdce. Podání nesprávného léku totiž může zapříčinit nejen ztrátu chuti pacienta, ale také celou řadu dalších následků či účinků. Pokud by byl například pacient vyhlášeným kuchařem, může mít podání nesprávného léku za následek ztrátu jeho pověsti, zaměstnání, ztrátu mnoha přátel či další nezdary v osobním životě. Dokonce si lze představit, že jednání lékaře zapříčiní odbyt klientely restaurace, ve které pacient jako kuchař pracoval, či až úplnou likvidaci této živnosti. Všechny tyto majetkové i nemajetkové újmy lze přitom z hlediska přirozené kauzality označit za následky, které by nenastaly, nebýt pochybení lékaře při podání léku. Protiprávní jednání lékaře lze takto označit za *conditio sine qua non* výše uvedených následků.

Nyní je třeba položit si otázku, zda lze takto široké pojetí odpovědnosti, resp. odpovědnost zakládajícího vztahu kauzality považovat za spravedlivé. Na první pohled se zdá, že lékař musí odpovídat za újmu na zdraví. Mohl a měl totiž vědět, jak se má zachovat, aby ztrátě chuti pacienta zabránil. Povinnosti, které mu v tomto ohledu právní řád stanoví, byly přijaty za účelem ochrany zdraví. Není ale zřejmé, zda bylo ochranným účelem těchto povinností zabránit také jiným újmám na absolutních právech poškozeného, resp. újmám na jiných absolutních právech poškozeného, např. na právu

---

¹²⁷ ZIMMERMANN, R. (2007). Comparative Report. In: WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. – ZIMMERMANN, R. (eds.). *Digest of European Tort Law, Vol. 1: Essential Cases on Natural Causation*. Wien, New York: Springer, str. 99; viz též čl. 3:101 PETL.

vlastnickém. Výše uvedené majetkové újmy by totiž bylo možné pojímat také jako zásah do absolutního práva poškozeného, a to do práva vlastnického.¹²⁸ Obecné vymezení ochranného účelu lékařových povinností jako ochrana absolutních majetkových práv nám tedy nedává jasnou odpověď.

Položme si proto znovu otázku, zda je spravedlivé, aby v takovém případě škůdce odpovídal za všechny újmy, které jsou s porušením právní povinnosti v přirozené příčinné souvislosti. Právě zde funguje jako efektivní síto přičitatelných následků test předvídatelnosti. Relativní majetková práva poškozeného, ať už pojmána jako objekt absolutního vlastnického práva či nikoliv, totiž nejsou pro škůdce dost dobře poznatelná, a újma na nich tedy ani předvídatelná. Lze si totiž jen těžko představit, že by lékař mohl vědět, jaké má jeho pacient pracovní či jiné smluvní vztahy se třetími stranami, či že je na něm jako na kuchaři existenčně závislý chod celé restaurace. Vztahy poškozeného s třetími osobami, zájmy a hodnoty zpravidla nebudou škůdci (lékaři) známy, a proto jim nemůže efektivně zabránit. Nemůže ani vědět, jak by jim zabránit měl. Neexistuje totiž ani žádná právní povinnost, která by mu ukládala, jak se má chovat, aby zabránil ztrátě zaměstnání pacienta či likvidaci jeho živnosti.

V praxi a judikatuře se proto prosadil názor, že odpovědnost za újmu založená pouze na přirozeném pojetí kauzality vede k nespravedlivým výsledkům. Tak například nepřiměřeně omezuje svobodu jednotlivce, neboť na něj přenáší zcela nepředvídatelná rizika a dodatečné náklady, s nimiž před porušením povinnosti nemohl nijak počítat a která by jistě jeho jednání ovlivnily. V konečném důsledku by tak soukromé právo spíše omezovalo svobodu účastníků právních poměrů. Z toho důvodu už římské právo

---

¹²⁸ Zajímavou myšlenku v této souvislosti vyslovil L. Tichý [přednáška Centra právní komparatistiky: Následky odpovědnosti (náprava škody, vyrovnání výhod a regres), 22. 10. 2015, Praha], podle něhož lze uvažovat následovně. Široká definice věci dle občanského zákoníku (§ 489), podle níž je věcí vše, co slouží potřebě lidí a co je zároveň odlišné od osoby, umožňuje říci, že objektem absolutního majetkového práva k věci v právním slova smyslu může být i pohledávka či obecně relativní majetkové právo. *Stricto sensu* by tedy zásah do relativního majetkového práva představoval *ipso facto* zásah do absolutního práva.

kazuisticky stanovilo limity náhrady vzniklé újmy a tato limitace pak byla v 16. století zobecněna do pravidla o předvídatelnosti.¹²⁹

Výsledkem je, že předvídatelnost újmy bývá dnes označována za jeden z obligatorních znaků soukromoprávních deliktů, a to vedle porušení povinnosti, vzniku újmy a příčinné souvislosti (viz výše).¹³⁰ S ohledem na historické zakotvení předvídatelnosti bývá ostatně označována za právní princip. Samotný text občanského zákoníku ovšem žádné ustanovení o předvídatelnosti neobsahuje. Hovoří se zde toliko o způsobené újmě, tedy o újmě, která byla zapříčiněna porušením povinnosti. Zákon tedy nikde nestanoví, že se nahrazuje jen předvídatelná újma. Naopak stanoví, že se hradí jen újma způsobená. Užití korektivu adekvátnosti lze proto dovodit pouze výkladem, a to jako tzv. právní kauzalitu (viz úvod této kapitoly). Právě k tomu slouží tzv. teorie adekvátní příčinné souvislosti. Podle této teorie považujeme, zjednodušeně řečeno, za adekvátní následek porušení

---

¹²⁹ Jako patrně první přišel s obecnou myšlenkou předvídatelnosti újmy francouzský právník Charles Du Moulin (latinsky Molinaeus), a to už v 16. století ve svém vlivném *Traktátu o tom, co je rozdíl* – viz MOULIN, C. (1574). *Tractatus de eo quod interest*. Venetiae, kap. 60, str. 121. Moulin tu zobecnil pravidlo zavedené císařem Justinianem do Corpus Iuris Civilis, (C 7, 47, 1), podle něhož je výše odškodnění limitována dvojnásobkem určité hodnoty věci; pro ty újmy, kde částku nelze jasně stanovit, je pak limitace dána citem a rozumným zdůvodněním. Moulin z toho pak dovozuje, že je to totéž jako limit stanovený tím, co nebylo možno předvídat („quia verisimiliter non fuit praevisum“ – *op. cit.*, str. 121). K tomu dále viz např. ZIMMERMANN, R. (1996). *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: OUP, str. 829. Původ pravidla předvídatelnosti bývá poněkud nepřesně přisuzován dalšímu francouzskému právníkovi Pothierovi (*Traité des Obligations*, 1768, Paris, kap. 160) – viz GORDLEY, J. (2007). *Foundations of Private Law*. New York: OUP, str. 399, který se však zároveň odvolává na Zimmermanna. Gordleyho pak u nás nekriticky přebírá Sztefek – SZTEFEK, M. (2014). Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: *Jurisprudence*. roč. 23, č. 5, str. 26. Zcela jinde pak zdroj principu předvídatelnosti nachází Pipková. Ta tvrdí, že předvídatelnost má původ až v 19. století u fyziologa J. von Kriese, který brojil proti tomu, aby pachatel trestného činu ublížení na zdraví odpovídal „i za zcela nepravděpodobný průběh zranění s následkem smrti.“ – viz PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 64-65.

¹³⁰ U nás z poslední doby např. HRUDA, O. (2012). Náhrada škody (nejen) ve věcech nekalé soutěže I. – předvídatelnost škody, zavinění rušitele a spoluzavinění poškozeného. In: *Právní rozhledy*. roč. 20, č. 13-14, str. 465. Pro srovnání lze uvést, že v angloamerickém *tort law* je předvídatelnost (*foreseeability*) újmy tradičním předpokladem povinnosti k náhradě vzniklé újmy. Zde ovšem požadavek předvídatelnosti vyplývá přímo z judikatury, která sama delikt ní právo tvoří.

povinnosti takovou újmu, která by *za běžného chodu události* byla jejím skutečným následkem. Teorie adekvátní příčinné souvislosti tedy vychází z lidské zkušenosti o tom, jaké příčiny a následky můžeme považovat za vzájemně adekvátní, a tedy předvídatelné.

Adekvátnost kauzality jakožto nástroj omezení rozsahu nahraditelné újmy lze proto měřit tím, co je pro škůdce předvídatelné. Faktická (přirozená) kauzalita je základním předpokladem vzniku odpovědnosti za způsobenou újmu, teorie adekvátní příčinné souvislosti pak tento předpoklad modifikuje, když vybírá pouze adekvátní příčiny a následky – tj. *de facto* omezuje rozsah nahraditelné újmy na újmu, kterou bylo možno předvídat. Pro založení odpovědnosti musí tudíž mezi porušením povinnosti a vznikem újmy existovat vztah přirozené i adekvátní kauzality.¹³¹

Teorie podmínky (*conditio sine qua non*) stanovuje, že kauzalita mezi příčinou a následkem existuje, pokud by následek bez příčiny nenastal. V české občanskoprávní teorii bývá ovšem větší důraz kladen na teorii adekvátní příčinné souvislosti. „Podle této teorie je příčinná souvislost dána tehdy, jestliže je škoda podle obecné povahy, obvyklého chodu věcí a zkušeností adekvátním důsledkem protiprávního úkonu nebo škodní události. Současně se musí prokázat, že škoda by nebyla nastala bez této příčiny.“¹³² Podívejme se nyní blíže, co se tedy adekvátností kauzality, resp. testem předvídatelnosti rozumí a poté, jak se uplatňovala v českém právu před rokem 2014.

5.2.1. Předvídatelnost jako obecný nástroj omezení rozsahu nahraditelné újmy

Předvídatelnost je měřítkem toho, které příčiny a následky z množiny faktických příčin a následků jsou vzájemně adekvátní. Adekvátní příčinná souvislost tedy zužuje faktickou příčinnou souvislost pouze na vztah mezi příčinami a následky, které jsou

---

¹³¹ Shodně KRMČÁŘ, J. (1947/2014). *Právo občanské III. Právo obligační*. Praha: Wolters Kluwer, str. 319 a násl.

¹³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009.

vzájemně adekvátní, tj. obvyklé. Podle Pipkové zavádí adekvátní kauzalita „hodnocení, jejichž úkolem je korigovat výsledky, jichž by za slepé aplikace pouhé naturální kauzality (tedy kritéria *sine qua non*) nutně muselo být dosaženo.“¹³³ V judikatuře se, jak bylo již uvedeno, tato adekvace (právní kauzalita), chcete-li přiměřenost, nebo obvyklost, měří testem předvídatelnosti.

Asi nejvýstižnější definici testu předvídatelnosti v české judikatuře podal Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05. Podle něj

pro odpovědnost za škodu není nutné, aby vznik určité škody byl pro jednajícího konkrétně předvídatelný, nýbrž je dostatečné, že pro optimálního pozorovatele není vznik škody vysoce nepravděpodobný.

Zjišťování adekvátnosti tedy spočívá na objektivních soudech o předvídatelnosti. To je velice důležité. Subjektivní kritéria hrají roli u zavinění, tj. u samostatného předpokladu odpovědnosti. U příčinné souvislosti – faktické i právní – naopak musíme vycházet z objektivních kritérií (viz argumentace výše). Předvídatelnost se tedy neměří z hlediska subjektivních vlastností škůdce, nýbrž z objektivního hlediska¹³⁴ *optimálního pozorovatele*. Zcela zásadní poznatek tedy je, že adekvátní příčinná souvislost je do značné míry objektivním měřítkem, které hledá adekvátnost/předvídatelnost mezi příčinou a následkem jako takovými, a to bez ohledu na osobu škůdce. Dlužno podotknout, že v zahraničí se názory liší na to, zda má být měřítkem adekvátnosti předvídatelnost založena na tzv. optimálním pozorovateli, nebo na osobě průměrných schopností.¹³⁵ Jak ovšem vyplývá z judikatury Ústavního soudu, přiklání se české právo

---

¹³³ PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 63.

¹³⁴ Opačně viz ale např. BEZOUŠKA, P. (2015). Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné souvislosti, aneb je stále důležitá předvídatelnost? In: *Právní rozhledy*, č. 22, str. 764, či SZTEFEK, M. (2014). Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: *Jurisprudence*. roč. 23, č. 5, str. 30.

¹³⁵ Viz PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 69.

k teorii optimálního pozorovatele (viz citovaný nálezn výše). Pokud tedy není z hlediska optimálního pozorovatele vznik škody vysoce nepravděpodobný, lze újmu označit za adekvátní následek příčiny. Pokud nikoliv, pak adekvátnost splněna není.

V tomto ohledu je důležité stanovit, jak má být chápáno kritérium *optimálního pozorovatele*, co to znamená *vysoce nepravděpodobný* a k jakému okamžiku je třeba předvídatelnost posuzovat. Optimální pozorovatel je dle německé doktríny (z níž český Ústavní soud vychází) takový „subjekt, který pozná vše poznatelné, přičemž se poznatelnost (*Erkennbarkeit*) posuzuje podle toho, co bylo do té doby (obecně) známo.“¹³⁶ To znamená, že se při posuzování adekvátnosti přihlíží prakticky ke všem okolnostem a odborným znalostem doby. Takové měřítko je dosti přísné a za neadekvátní v konečném důsledku označí skutečně jen kauzálně zcela či vysoce nepravděpodobné následky. V této souvislosti je zajímavá konstrukce § 379 bývalého obchodního zákoníku, který stanovil měřítko tím, co škůdce „znal nebo měl znát při obvyklé péči.“ V daném případě se jednalo o subjektivizované kritérium, které přihlíží nejprve k tomu, co konkrétní škůdce skutečně sám znal a až poté se přihlíží k tomu, co měl znát při obvyklé péči. Jevila-li by se újma jako předvídatelná podle alespoň jednoho z obou kritérií, škůdce by za ni odpovídal. Obchodní zákoník se svým zněním spíše klonil k měřítku průměrného podnikatele, a to navíc podnikatele v určitém oboru – např. bankéř bude mít jiný objektivní standard obvyklé péče ve vztahu ke správě cenných papírů než prokurista atd.¹³⁷ Naopak u výše nastíněného měřítka daného optimálním pozorovatelem je nerozhodné, zda škodu způsobil lékař nebo zahradník – oba mají stejný standard předvídatelnosti.

Co se týče měřítka pravděpodobnosti, lze konstatovat, že není nikde stanovena žádná pevná hranice, podle níž by například postačila 50% pravděpodobnost nenastání

---

¹³⁶ Tamtéž, str. 71.

¹³⁷ K tomu viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2003, sp. zn. 29 Odo 690/2011; či ze dne 9. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 723/2007.

následku. V české odborné literatuře se sice setkáme s názorem, že „škoda předvídatelná pro osobu průměrných vlastností musí vykazovat pravděpodobnost alespoň 50 %, neboť nelze očekávat od řádné a rozumně jednající osoby, aby předvíдалa vznik škody s pravděpodobností jejího výskytu nižší než 50 %.“¹³⁸ Avšak tento názor by byl správný v kontextu *tort law* či rakouského práva, nikoliv v kontextu české právní teorie a praxe. U nás totiž, jak bylo již uvedeno, aktuálně panuje optimalizované pojetí škůdce a nikoliv jeho pojetí standardizované (škůdce průměrných vlastností). To dle mého názoru oprávněně vychází z toho, že zde objektivně nehodnotíme povinnost péče (ta je dle občanského zákoníku stanovena v závislosti na průměrných vlastnostech - § 2912 odst. 1 či § 4 odst. 1), nýbrž právně hodnotíme faktickou kauzalitu. A jelikož právo chrání primárně poškozeného, je právní hodnocení faktické kauzality co možná nejpřísnější. V německé judikatuře, která rovněž optimalizované pojetí zastává, pak najdeme dokonce případy, kdy byla za adekvátní příčinu označena okolnost, jež zvýšila riziko vzniku újmy o pouhé 0,01 %.¹³⁹ Lze tedy uzavřít, že hranice pravděpodobnosti bude v českém právu záviset na konkrétních okolnostech případu, avšak z rozsahu faktických následků vyloučí pouze ty velmi nepravděpodobné.

Poslední nezodpovězenou otázkou je, k jakému okamžiku se předvídatelnost posuzuje. Je totiž zřejmé, že ani kritérium optimálního pozorovatele není statické. Naopak se v čase mění. Optimální pozorovatel by před deseti lety zcela jistě považoval za vysoce nepravděpodobnou celou řadu kauzálních vztahů, které dnes ve světě informačních technologií považuje i průměrný člověk za běžné a adekvátní. Od toho, k jakému

---

¹³⁸ SZTEFEK, M. (2014). Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: *Jurisprudence*. roč. 23, č. 5, str. 28, kde se odvolává na americkou doktrínu.

¹³⁹ Rozhodnutí ze dne 17. 10. 1955, BGH, BGHZ 18, 286 – převzato z PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 73, 81.

okamžiku tedy budeme objektivní standard předvídatelnosti posuzovat, se významně odvíjí to, k jakému standardu dospějeme.

V zásadě lze přitom uvažovat o dvou časových okamžicích, a to o momentu vzniku povinnosti a momentu porušení této povinnosti.¹⁴⁰ V oblasti smluvního práva bývá tento okamžik tradičně spojován s dobou vzniku závazku.¹⁴¹ Je tomu tak proto, že odpovědnost za porušení smluvních povinností není závislá na zavinění, to znamená, že smluvní strany mohou zvážit předvídatelná rizika a případně je definovat, omezit či vyloučit zásadně jen v době uzavírání smlouvy. Poté již na sebe převezmou striktní smluvní závazky a nebylo by spravedlivé, aby při porušení těchto závazků odpovídaly i za rizika, která nebyla v době vzniku závazku předvídatelná. Smluvní strany by totiž možná s takovými riziky do smluvního vztahu vůbec nevstoupily. Sjednaná práva a povinnosti ze smlouvy, jakož i hrozící povinnosti z jejího porušení, se v průběhu trvání smlouvy nemohou jen tak měnit.

U odpovědnosti za zavinění – tedy u subjektivní zákonné deliktní odpovědnosti – je naopak okamžikem, k němuž se předvídatelnost posuzuje, moment, kdy došlo k porušení povinnosti. I zde lze odůvodnění najít v subjektivním vztahu škůdce k potenciálním rizikům. Totiž nejpozději právě ve chvíli, kdy škůdce porušuje svou právní povinnost, by si zároveň mohl a měl uvědomit, jaká rizika tím na sebe bere. Lze mu proto vytknout, a tím pádem také přičíst, škodu, kterou způsobil, ačkoliv tak učinit nemusel a mohl jednat jinak. Naopak konstrukce, podle které by se předvídatelnost posuzovala dle okamžiku vzniku zákonné povinnosti, by vedla k protiústavní nerovnosti.

---

¹⁴⁰ V literatuře se objevuje i názor, že se předvídatelnost může posuzovat k okamžiku vzniku újmy - PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 70. To lze ovšem, jak bude dále ukázáno, přijmout jen stěží, neboť pro takový přístup schází dobré zdůvodnění.

¹⁴¹ Viz ustanovení § 379 obchodního zákoníku či historicky již v 18. století ve francouzském právu Pothier (*Traité des Obligations*, 1768, Paris, kap. 160), odkud bylo toto určení převzato prakticky do všech občanských zákoníků v Evropě.

Rozsah odpovědnosti by často závisel jen na tom, kdo se kdy narodil, což nelze nikomu spravedlivě přičítat. Dnešní padesátníci by měli jiný rozsah odpovědnosti než dvacátníci atd.

V případech objektivní zákonné delikt ní odpovědnosti je to poněkud složitější. Odborná literatura k tomuto problému mlčí.¹⁴² Dle mého názoru lze mít za to, že se test předvídatelnosti uplatní i zde, neboť i v případech objektivní odpovědnosti za újmu způsobenou porušením zákonné povinnosti bývají stanoveny liberační důvody. Tyto liberační důvody *de facto* stanoví, kdy už újmu nechceme domnělému škůdci přičítat, tzn., kdy už vzniklou újmu považujeme za neadekvátní. Je to vlastně podobné jako u exkulpace – i zde říkáme, že ve vztahu k (typizovanému) škůdci není již škodní následek přičítatelný, neboť jej nemohl a ani neměl předvídat. Tak jako se exkulpace posuzuje ke stejnému časovému okamžiku jako vlastní předvídatelnost újmy způsobené zaviněným porušením povinnosti, tak se i liberační důvody u objektivní odpovědnosti posuzují ke stejnému okamžiku jako adekvátnost vzniklého následku. Konkrétní časový okamžik, k němuž se předvídatelnost váže, ovšem bude třeba posuzovat s ohledem na to, o jaký přesně liberační důvod půjde. Případy objektivní zákonné odpovědnosti totiž tvoří dosti nesourodou skupinu deliktů, které nelze snadno pojmut jediným kritériem.

Na tomto místě je také důležité připomenout, že předvídatelnost jakožto objektivní měřítko adekvátní kauzality nemá nic společného se zaviněním.¹⁴³ U zavinění se totiž zkoumá subjektivní vztah škůdce k jednotlivým znakům skutkové podstaty deliktu, zatímco u adekvátní příčinné souvislosti vztah objektivní, totiž vztah hypotetického škůdce – optimálního pozorovatele. To samozřejmě neznamená, že u zavinění nemůžeme zkoumat, zdali škůdce mohl a měl vědět, že svým jednáním škodní následek může

---

¹⁴² Srov. PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 75 a literatura tam uvedená.

¹⁴³ Opačně viz např. SZTEFEK, M. (2014). Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: *Jurisprudence*. roč. 23, č. 5, str. 30.

způsobit, tj. jinými slovy, zdali jej mohl a měl předvídat.¹⁴⁴ Takovýmto zkoumáním ovšem neposuzujeme adekvátnost (právní kauzalitu), nýbrž zavinění. Určitou podobnost mezi zaviněním a předvídatelností lze sice spatřovat v tom, že se u obou zkoumá rozumová složka škůdce. Škůdce i měřítko rozumové (poznávací) složky jsou přesto pojímány zcela odlišně. To ostatně potvrzuje Ústavní soud, podle něhož se předvídatelnost škodního následku velice podobá nedbalostní formě zavinění a odlišuje se pouze „subjektem, podle kterého se předvídatelnost následku poměřuje. V případě zavinění je jím sám (typizovaný) jednající subjekt, zatímco při zjišťování adekvátnosti příčinné souvislosti je kritériem hypotetický (tzv. optimální) pozorovatel, tedy myšlená osoba, která zahrnuje veškerou zkušenost své doby.“¹⁴⁵ Ze vztahu mezi subjektivním a objektivním kritériem předvídatelnosti, tj. ze vztahu mezi adekvátností a zaviněním pak mj. vyplývá, že „[k]aždý nedbalostně zaviněný následek je [vždy] též adekvátním následkem příslušného jednání.“¹⁴⁶

Z uvedeného tedy dovozují, že se předvídatelnost jako objektivní kritérium adekvátnosti uplatní nutně u všech deliktů založených na zavinění, a to bez ohledu na jeho formu (tj. jak u úmyslných, tak nedbalostních deliktů).¹⁴⁷ Bude-li totiž prokázáno zavinění konkrétního škůdce, a to v jakékoliv formě, je tím *per definitionem* dokázána i předvídatelnost škodního následku, neboť zavinění se musí dle zákona vztahovat na všechny znaky deliktu, tj. i následek. Stejně tak se předvídatelnost plně uplatní u smluvní odpovědnosti, kde se na zavinění nehledí, ale kde se uznává spravedlnost řešení, podle něhož nelze škůdci přičítat následky, jež nebyly v době vzniku závazku

---

¹⁴⁴ K tomu viz např. BERAN, K. (2006). Trestní odpovědnost lékaře za chybu při ošetření pacienta. In: *Trestněprávní revue*, č. 1, str. 10 a násl.

¹⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, odst. 28.

¹⁴⁶ Tamtéž.

¹⁴⁷ Odlišně PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 74-75.

předvídatelné. Předvídatelnost se konečně teoreticky uplatní i v případě objektivní odpovědnosti za újmu vzniklou porušením zákonné povinnosti. U objektivní odpovědnosti je ostatně samo riziko vzniku újmy – tedy její předvídatelnost, často hlavním důvodem přísnějšího odpovědnostního režimu.¹⁴⁸ Především se však adekvátnost a tedy i měřítko předvídatelnosti uplatní vždy právě proto, že je součástí posuzování příčinné souvislosti. Příčinná souvislost je pak vždy elementárním předpokladem odpovědnosti za vzniklou újmu.

5.3. Dosavadní koncepce předvídatelnosti v platném právu

Předvídatelnost, jak jsem o ní pojednal výše, byla měřítkem adekvátní příčinné souvislosti i podle dříve účinné soukromoprávní úpravy. Její explicitní legislativní vymezení až na jednu výjimku chybělo, nicméně i přesto s tímto konceptem judikatura běžně pracovala.

Onou výjimkou bylo již zmiňované ustanovení § 379 obchodního zákoníku, které stanovilo, že se nenahrazuje škoda, jež převyšuje škodu, kterou povinná strana předvíдалa v době vzniku závazkového vztahu jako možný důsledek porušení své povinnosti nebo kterou bylo možno předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, jež v uvedené době povinná strana znala nebo měla znát při obvyklé péči. Na rozdíl od výše vyloženého obecného pojetí předvídatelnosti, u něhož je měřítkem tzv. optimální pozorovatel, byla úprava v § 379 obchodního zákoníku poněkud odlišná. Pracovala s tím, co měla povinná strana předvídat s přihlédnutím ke skutečnostem, které *znala nebo měla znát při obvyklé péči*. Právě kritérium obvyklé péče oproti kritériu optimálního pozorovatele vyznívalo příznivěji pro škůdce, neboť zužovalo okruh předvídatelných škodních následků mnohem více.

Uvážíme-li, že základním standardem českého pojetí adekvátní příčinné souvislosti je kritérium optimálního pozorovatele, pak je celkem pochopitelné, že odlišný standard

---

¹⁴⁸ Viz dále BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2895. In: HULMÁK, M. a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055-3014). Komentář*. Praha: C. H. Beck, str. 1502.

musel být v zákoně upraven výslovně. Snad i proto byl obchodní zákoník jediným předpisem, kde bylo možno najít pozitivně-právní vymezení předvídatelnosti.

Pro naplnění kritéria předvídatelnosti podle § 379 obchodního zákoníku postačoval jeden ze dvou jeho alternativní předpokladů. První (subjektivní) z nich byl, že povinná osoba vznik škody měla předvídat na základě toho, co skutečně sama znala.¹⁴⁹ Druhým (objektivním) předpokladem předvídatelnosti pak bylo to, že povinná osoba měla vznik škody předvídat na základě toho, co *měla znát při obvyklé péči*. Měřítka obvyklé péče bylo sice objektivizované, nicméně podle rozhodovací praxe soudů šlo o typizované objektivní měřítko ve vztahu k určité odbornosti povinné osoby.¹⁵⁰ Posuzovala se tedy obvyklá péče osoby v obdobném postavení jako povinná osoba, a nikoli ve vztahu ke všem osobám.

Ustanovení § 379 obchodního zákoníku vymezovalo náhradu škody (a s ním spojenou předvídatelnost) pro případy porušení povinností ze smlouvy. U zákonné odpovědnosti za porušení obchodněprávních předpisů nebylo o předvídatelnosti výslovně stanoveno nic. Použití adekvátní příčinné souvislosti (ve znění dle § 379 obchodního zákoníku) na zákonné odpovědnostní vztahy bylo nicméně možno dovodit z § 757 obchodního zákoníku, který stanovil, že pro odpovědnost za škodu způsobenou porušením povinností stanovených obchodním zákoníkem se *obdobně* použije ustanovení § 373 a násl. obchodního zákoníku. V souladu s již zmiňovaným čl. 41 Legislativních pravidel vlády¹⁵¹ bylo tak možno ustanovení o náhradě škody způsobené porušením smluvní povinnosti uplatnit v plném rozsahu, tj. nikoliv jen přiměřeně, i na újmu způsobenou porušením zákonné povinnosti.

---

¹⁴⁹ Shodně TOMSA, M. (2010). In: ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání*. Praha: C. H. Beck, str. 1043. Odlišně ale KOVAŘÍK, Z. (n. d.). Komentář k § 379 obchodního zákoníku. Dostupné z ASPI.

¹⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2003, sp. zn. 29 Odo 690/2011; či ze dne 9. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 723/2007.

¹⁵¹ Viz kapitolu 4.1.2.

Důležitým aspektem, v němž nebylo možné § 373 obchodního zákoníku použít ve stejném rozsahu i na porušení zákonné odpovědnosti, bylo dle mého názoru posouzení okamžiku, k němuž se předvídatelnost posuzuje. Podle § 373 obchodního zákoníku se předvídatelnost vzhledem ke smluvní odpovědnosti posuzovala k době vzniku závazkového vztahu (smlouvy). Tento koncept jsem již zdůvodnil tím, že strana má v daném okamžiku možnost na sebe vzít nebo naopak nevzít danou právní povinnost s přihlédnutím k předvídatelným rizikům. Druhá strana přitom legitimně očekává, že bude rizika posuzovat s obvyklou péčí, tedy tak, jak to stanovoval § 379 obchodního zákoníku. To samé se ale nedá říct ve vztahu k zákonné odpovědnosti, protože zákonné povinnosti vznikají z vůle zákonodárce, tj. nezávisle na vůli osoby a někdy i před jejím narozením. Posouzení předvídatelnosti k okamžiku vzniku právní povinnosti by tak vedlo ke zjevně absurdním závěrům a porušení ústavních zásad rovnosti před zákonem. Vhodnější se proto jeví obecné posouzení předvídatelnosti ve vztahu k době porušení zákonné povinnosti (viz výše).

Jako příklad toho, co bylo podle § 379 obchodního zákoníku vnímáno jako nepředvídatelné, lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. 32 Cdo 2843/2008. Nepředvídatelná tu byla taková škoda, která vznikla zhotoviteli zaplacením smluvní pokuty v důsledku porušení povinností jeho subdodavatelem, byla-li smluvní pokuta sjednána až po uzavření smlouvy se subdodavatelem. Subdodavatel totiž v době uzavření smlouvy se zhotovitelem nemohl vědět o existenci ujednání smluvní pokuty mezi objednatelem a zhotovitelem, ani ji nemohl předvídat.

Navzdory tomu, že měřítko předvídatelnosti výslovně existovalo pouze v obchodním zákoníku (a navíc v lehce modifikované podobě oproti obecné teoretické kategorii adekvátnosti), ho právní nauka¹⁵² i praxe přijaly za své rovněž v dalších právních

---

¹⁵² Např. ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer, str. 411; či KLEE, L. (2013). Ujednání smlouvy o dílo vedoucí k zániku nároku v důsledku jeho pozdního oznámení podle nového občanského zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 5, str. 162 a násl.

odvětvích, tedy ve spojitosti s jinými zákony. Jako příklady je možné uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu, který adekvátnost použil ve vztahu k OZ 1964 (rozhodnutí ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2706/2012), k zákonu č. 82/1992 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem (rozhodnutí ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 28 Cdo 4491/2011), k zákonu č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích (rozhodnutí ze dne 12. 9. 2012, sp. zn. 31 Cdo 1791/2011) atd. Ústavní soud pak aplikoval adekvátnost ve vztahu k zákonu č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku (rozhodnutí ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05), či ve vztahu k zákonu č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele (rozhodnutí ze dne 13. 9. 2004, sp. zn. I. ÚS 534/03) aj.

Lze tedy shrnout, že před účinností občanského zákoníku se předvídatelnost uplatnila obecně napříč soukromoprávní odpovědností. V obchodním právu pak měla specifickou podobu, a to s ohledem na doslovné znění § 379 obchodního zákoníku, který standard předvídatelnosti odvíjel od toho, co by předvídal podnikatel jednající s obvyklou péčí.

5.4. Princip předvídatelnosti dle občanského zákoníku

Občanský zákoník sice na mnoha místech stanoví povinnost nahradit újmu způsobenou porušením právní povinnosti, tedy povinnost nahradit újmu, která je v kauzálním vztahu k porušení povinnosti. Z vlastního textu zákona ale není jasné, o jakou kauzalitu se tu vlastně jedná – zda jen přirozenou (faktickou) či též o kauzalitu adekvátní (právní). Nyní budu proto analyzovat, zda a jak se předvídatelnost jako obecný test adekvátnosti uplatní i dnes.

5.4.1. *Role předvídatelnosti u nových skutkových podstat*

Dle důvodové zprávy k občanskému zákoníku se smluvní odpovědnost od zákonné odpovědnosti za vzniklou újmu liší jednak tím, že se jedná o odpovědnost bez ohledu

na zavinění, a za druhé tím, že je u ní rozsah újmy omezen předvídatelností.¹⁵³ To ovšem, jak bylo ukázáno výše, není pravda ani ve vztahu ke staré právní právě, natož pak ve vztahu k nové. Stejně jako u dosavadní úpravy, tak i v novém občanském zákoníku však lze argumentovat týmiž důvody pro to, aby se test předvídatelnosti uplatnil.

Ze systematiky občanskoprávní odpovědnosti vyplývá, že podmínky pro vznik povinnosti nahradit škodní následek jsou zásadně stejné jak u zákonné, tak u smluvní odpovědnosti, nestanoví-li zákon jinak. Občanský zákoník přitom u žádné ze základních skutkových podstat, ani u malé generální klauzule o smluvní odpovědnosti, nestanoví žádné pravidlo týkající se adekvátnosti, resp. testu předvídatelnosti. Již z toho lze proto, myslím, jasně dovodit, že se adekvátnost a objektivní měřítko předvídatelnosti uplatní u všech skutkových podstat, které zakládají odpovědnost za újmu.

Přijetím občanského zákoníku sice nedošlo k převzetí výslovného omezení na náhradu jen předvídatelné škody, upravené v § 379 obchodního zákoníku. To ale neznamená, že by škůdce odpovídal za všechnu faktickou škodu.¹⁵⁴ Nejvyšší soud ostatně v rozhodnutí ze dne 26. 5. 2015, sp. zn. 25 Cdo 1206/2015 dovedl použití adekvátnosti už i ve vztahu k novému občanskému zákoníku.

Těžší otázkou ovšem je, v jaké podobě se test adekvátnosti uplatní, resp. jaké měřítko uplatníme – jestli měřítko optimálního pozorovatele, jako u dosavadní úpravy, nebo měřítko jiné. Vysoký standard měřítka adekvátnosti najdeme nejen v citovaném nálezu Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, ale také v judikatuře Nejvyššího soudu.¹⁵⁵ Tato judikatura se přitom vztahuje k samotné kauzalitě, tedy k institutu, který nebyl a stále není pozitivně-právně zakotven. Z tohoto, jakož i z dalších

---

¹⁵³ VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 569.

¹⁵⁴ Opačně ale TOMSA, M. (2013). Náhrada škody a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 11, str. 386 a násl., podle něhož se díky vypuštění úpravy § 379 obchodního zákoníku rozšířil rozsah odpovědnosti za porušení smlouvy na všechny fakticky způsobené škodní následky.

¹⁵⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000.

v této kapitole uvedených důvodů se domnívám, že by objektivní měřítko adekvátnosti mělo být posuzováno takto přísně i nadále. I v novém občanském zákoníku se tedy dle mého názoru uplatní kritérium optimálního pozorovatele.

Na druhou stranu např. podle Pipkové není takové pojetí adekvátnosti příliš vhodným a spravedlivým nástrojem omezení rozsahu nahraditelné újmy. Od žádného škůdce totiž nelze očekávat, že bude schopen dosáhnout standardu optimálního pozorovatele. Tím pádem ale ani nelze očekávat, že by takový škůdce dokázal některým škodám zabránit – nemůže totiž vědět, jakým škodám by zabránit měl, a tedy ani jak toho dosáhnout. Optimalizované pojetí adekvace tak podle Pipkové nedokáže efektivně a spravedlivě omezit rozsah přičitatelných následků. Naopak by raději volila měřítko *každé rozumné osoby*.¹⁵⁶ To už se ale dostáváme do zcela odlišné otázky, a to zavinění, což, jak jsem se již výše snažil zdůraznit, je třeba důsledně rozlišovat.

Dle § 2912 odst. 1 občanského zákoníku jedná škůdce nedbale, pokud poruší standard *osoby průměrných vlastností*, tj. ve spojení s § 4 občanského zákoníku, standard *každého průměrně rozumného člověka*.¹⁵⁷ To, co škůdce při porušení povinnosti z hlediska každého průměrně rozumného člověka vědět a předvídat měl a mohl, bude však nutně méně, než to, co by věděl a předvídal optimální pozorovatel. To ovšem znamená, že se škůdce může v tomto rozsahu vyvinut, neboť k takové škodě nezavdal svým jednáním příčinu ani z nevědomé nedbalosti. Za nezaviněnou škodu přitom dle § 2910 občanského zákoníku škůdce neodpovídá.

Navíc, u generální klauzule § 2910 věty první občanského zákoníku, podle níž se bude zákonná odpovědnost za újmu posuzovat nejčastěji, nemůže z povahy věci vést test optimalizované předvídatelnosti k tak drastickým a přísným závěrům, jak by se na první pohled mohlo zdát. Absolutní práva totiž působí *erga omnes* (vůči všem). Předpokladem

---

¹⁵⁶ PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, str. 77.

¹⁵⁷ Podotkněme, že pro výkon odborné činnosti je nezbytné dodržet standard o něco vyšší – viz více § 2913 odst. 2 občanského zákoníku.

(byť často fiktivním) tohoto jejich účinku je, že všichni vědí, jak se mají chovat, aby do absolutních práv nezasáhli. Povinnosti, které jsou stanoveny na ochranu absolutních práv, jsou totiž zakotveny výlučně v právních předpisech, a proto je všichni musí znát. Pro všechny je tedy předvídatelné, že pokud poruší danou právní povinnost, pak z toho může vzniknout újma na absolutním právu poškozeného. Optimální pozorovatel tedy nemůže v tomto směru pozorovat více, než je uvedeno v právních předpisech.

V případě smluvní odpovědnosti pak nelze dovodit přísnost testu přiměřenosti tím spíše. Strany mají totiž již při uzavírání smlouvy možnost omezit či jasně vymezit rozsah předvídatelných škodních následků. Navíc ani u smlouvy ani u objektivní zákonné odpovědnosti nemůže být předvídatelnost širší, než míra, kterou ztělesňuje liberační důvod. Ten už totiž vyjadřuje hranici toho, co považuje sám zákonodárce za neadekvátní případ přičitatelnosti škodních následků delikventovi.

5.5. Předvídatelnost vs. ochranný účel

Nyní se podívejme na to, jaký je vztah mezi předvídatelností a ochranným účelem normy. Výše bylo totiž uvedeno, že jsou to dva různé testy adekvátnosti, resp. dvě různá měřítka pro stanovení právní kauzality. Jednou měříme, jestli byl škodní následek předvídatelný, podruhé, jestli spadl do ochranného účelu porušené právní normy. Uvedl jsem, že obě dvě měřítka lze užít u všech skutkových podstat. Z hlediska aplikace práva, ale také z hlediska procesní ekonomie je ovšem důležité posoudit, zdali se obě měřítka nepřekrývají. Bylo by totiž neefektivní provádět tentýž test dvakrát.

Položme si tedy dvě otázky: Spadá škodní následek, který je z hlediska optimálního pozorovatele předvídatelný, vždy zároveň pod ochranný účel normy? A je škodní následek, který je kryt ochranným účelem normy, vždy zároveň předvídatelný? Odpověď na první otázku musí být záporná. Vzpomeňme si na případ *Gorris v. Scott*.¹⁵⁸

---

¹⁵⁸ *Gorris v. Scott*, [1874] 9. L. R. (Exch.) 125.

Při přepravě ovcí sice bylo z hlediska optimálního pozorovatele předvídatelné, že mohou být nepřivázané ovce smeteny z paluby (škodní následek), avšak ochranný účel normy byl jiný, a totiž ochrana před šířením nakažlivých nemocí. Ve vztahu ke druhé otázce je ovšem odpověď kladná. Ochranný účel totiž musí být z právní normy seznatelný – jinak by ani nikdo nemohl jednat v souladu s ním. To zároveň znamená, že škodní následek, který spadá pod ochranný účel normy, je vždy předvídatelný.

Adekvátnost škodního následku je tudíž třeba posuzovat nejprve testem ochranného účelu, a teprve ve druhém kroku testem předvídatelnosti. Lze-li ochranný účel určit bez větších obtíží, bude zpravidla možno stanovit, jak které škodní následky jsou adekvátní, tak které ne. V takovém případě si s testem ochranného účelu vystačíme. Někdy se ale může stát, že ochranný účel bude příliš složité určit – budeme například sice vědět, které škodní následky spadají pod ochranný účel normy, ale už nebudeme moci určit, které nikoliv. Nebo nebude možno jasně stanovit, jaká je funkcionální ochranná působnost normy. V takových případech musíme ve vztahu ke zbylým škodním následkům aplikovat test předvídatelnosti. To potvrzuje i Ústavní soud, podle něhož se teorie ochranného účelu uplatní vždy první a jen tam, kde „nelze [ochranný účel] konkrétně určit, [...] je nutno postupovat v souladu s teorií adekvátnosti kauzálního nexu.“¹⁵⁹

Výše uvedené lze shrnout následovně. Ochranný účel norem je vůči předvídatelnosti speciálním institutem, a proto je třeba jej aplikovat přednostně.¹⁶⁰ Předvídatelnost je pak institutem subsidiárním, proto se uplatní tam, kde nebude možno ochranný účel porušené právní normy (smluvní či zákonné) jasně určit. Příkladem, kde není možno ochranný účel jasně stanovit, mohou být normy, které obsahují relativně neurčitě stanovenou modální

---

¹⁵⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05, odst. 25.

¹⁶⁰ Opačně ale např. BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2910. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, str. 1556, který považuje ochranný účel za doplněk teorie adekvátní příčinné souvislosti. To myslím vychází z nepřesného chápání vztahu objektivních a subjektivních znaků skutkové podstaty deliktu.

či věcnou hypotézu (působnost) – např. § 2900 až § 2904 občanského zákoníku (prevence, odvracení škody, oznamovací povinnost, zakročovací povinnost).

5.6. Další faktory zdánlivě omezující rozsah odpovědnosti

Při prvním zamyšlení by se nyní mohla nabízet otázka, zdali se adekvátnost posuzuje jen ve vztahu k druhu škodního následku nebo i k jeho hodnotě. V běžném jazyce lze totiž říci, že je neadekvátní, aby škůdce např. za rozbitou vázu zaplatil na náhradě škody milion korun. To bychom ovšem směřovali předpoklady odpovědnosti (kam patří adekvátnost) s prostředky nápravy (kam patří výše náhrady škody). Z hlediska teoretické systematiky deliktního práva proto dává smysl hovořit pouze o adekvátnosti druhu či typu škodního následku, nikoliv o adekvátnosti odškodnění. Výše odškodnění je totiž otázkou nápravy a nikoliv odpovědnosti.

Oba testy adekvátnosti – ochranný účel i předvídatelnost – se tedy vztahují primárně k druhu škodního následku. Jakmile je ovšem škodní následek druhově adekvátní, je škůdce povinen nahradit zpravidla celou výší (hodnotu) tohoto druhu následku. Nahrazuje se celá škoda. Cílem je totiž plná kompenzace adekvátních škodních následků (§ 2951 a § 2952 občanského zákoníku).

Důvodem takového přístupu je skutečnost, že poškozený si svého škůdce nevybírá. Škůdce tedy ve vztahu k poškozenému musí přistupovat tak, jak je. Pokud například někdo z nedbalosti poškodí při jídle v restauraci oblek hosta u vedlejšího stolu, odpovídá mu za plnou cenu tohoto obleku, ať už stál pět nebo sto tisíc korun. Druh škodního následku (zničený oblek) je zde adekvátní ve vztahu k porušené právní povinnosti. Ocenění tohoto druhu majetkové škody tedy nemůže být adekvátností předem omezeno.

Samotnou výši (nikoliv druh) škody lze ale snížit na základě pravidel uvedených v § 2953 a násl. občanského zákoníku, tj. s přihlédnutím k důvodům hodným zvláštního zřetele. Nelze-li navíc výši náhrady přesně určit, určí ji podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností soud (§ 2955 občanského zákoníku).

6. NÁHRADA NEMAJETKOVÉ ÚJMY

Nyní, poté, co jsem představil obecné předpoklady vzniku povinnosti nahradit způsobenou újmu, se zaměřím na to, kdy poškozenému může vzniknout nárok na náhradu nemajetkové újmy. Připomínám, že systematicky i zde stále pojednávám o předpokladech odpovědnosti a nikoliv o vlastním prostředku nápravy. Přiměřené zadostiučinění, jakožto prostředek nápravy, je totiž nástrojem odčinění nemajetkové újmy, a to pouze tam, kde jsou splněny všechny zákonné předpoklady odpovědnosti. Nejprve tedy uvedu, v čem se podmínky vzniku povinnosti nahradit nemajetkovou újmu liší od obecných předpokladů odpovědnosti za újmu. Poté se budu věnovat otázce, jak lze identifikovat případy, kde má škůdce povinnost nemajetkovou újmu nahradit. To mi umožní jasně oddělit ustanovení právních předpisů, které se sice přiměřeného zadostiučinění dotýkají (viz seznam 15 zákonů v kapitole 3.2), avšak stanoví pouze předpoklady možnosti jeho přiznání, od těch ustanovení, která upravují vlastní prostředek nápravy, tedy samo přiměřené zadostiučinění. Závěrem této kapitoly tak představím přehled konkrétních skutkových podstat, ve kterých může poškozený žádat náhradu nemajetkové újmy formou přiměřeného zadostiučinění.

6.1. Předpoklady povinnosti k náhradě nemajetkové újmy

Výše jsem dospěl k závěru, že základními předpoklady odpovědnosti za vzniklou újmu jsou:

- (1) *porušení právní povinnosti*
- (2) *vznik škodního následku*
- (3) *příčinná souvislost mezi (1) a (2), tj.*
  - *faktická kauzalita, jejímž měřítkem je*
    - *sine qua non test, a*
  - *právní kauzalita (adekvátnost), jejímž měřítkem je*
    - *ochranný účel normy a podpůrně též*
    - *předvídatelnost škodního následku z hlediska optimálního pozorovatele*
- (4) *zavinění (vyjma případů zvláštní povinnosti k náhradě způsobené újmy).*

Případy objektivní odpovědnosti lze v tomto smyslu označit za výjimky. Z § 2985 občanského zákoníku totiž vyplývá, že škůdce zásadně odpovídá za újmu, kterou zavinil. Pouze ve zvláštních případech se nehledí na zavinění. Dále již tedy nebudu rozlišovat mezi objektivní a subjektivní odpovědností s tím, že na jejich rozlišení lze uplatnit pravidlo § 2895 občanského zákoníku. U ostatních, objektivních předpokladů sub (1) až (3) se objektivní i subjektivní odpovědnost shoduje. V předchozích kapitolách jsem tyto podmínky podrobně analyzoval, a to z hlediska obecné deliktní odpovědnosti. Jen předešlu, že platné právo nikde nestanoví výčet toho, co můžeme považovat za nemajetkovou újmu. Dokonce i u absolutních nemajetkových práv obsahuje občanský zákoník pouze demonstrativní seznam chráněných právních statků (srov. kapitolu 4.5). Nemajetková újma přitom může spočívat v zásahu i do jiných než absolutních práv. Jako nemajetkovou újmu můžeme chápat též vlastní porušení práva poškozeného – tj. vlastní bezpráví.¹⁶¹

---

¹⁶¹ Shodně viz např. HAJN, P. (2012). Když rozpor s právem nebolí. In: *Právní fórum*, č. 10, str. 441; NOVOTNÝ, P. – KOUKAL, P. – ZÁHOŘOVÁ, E. (2014). *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, str. 20; ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář*

Chápání nemajetkové újmy jako vlastního bezpráví je typické například v oblasti ochrany osobnosti. Porušení povinností na ochranu osobnosti (např. pomluva) je tradičně považováno za zásah do osobnostních práv, což představuje nemajetkovou újmu poškozeného. To potvrzuje i poslední tuzemská judikatura.¹⁶² Nejvyšší soud k tomu například říká, že „konstatování *porušení práva* poškozeného je možno považovat za základní formu satisfakce“, když „poškozenému vznikla v důsledku porušení jeho práva nemajetková újma.“¹⁶³ Chápání nemajetkové újmy jako vlastního bezpráví je tu navíc nutnou podmínkou toho, aby soudy mohly do výše případného peněžitého odškodnění promítat i tzv. preventivně-sankční funkci zadostiučinění. Na řadě míst jsem argumentoval, že takové zadostiučinění není v českém právu vlastně ničím jiným, než náhradou za utrpěné bezpráví.¹⁶⁴ Toto, jak ještě ukáži, je jedním z klíčových předpokladů mé další argumentace.

Nyní se zaměřím na to, jak se měřítko právní kauzality projevují při odpovědnosti za nemajetkovou újmu a případně jaké další předpoklady jsou pro vymahatelnost náhrady nemajetkové újmy nezbytné. Klíčové ustanovení v tomto směru představuje § 2894 odst. 2 občanského zákoníku. Dovedil jsem, že je v něm zakotveno pravidlo, podle kterého:

(A) *pouze tam, kde je zákonem nebo smlouvou zvlášť stanovena povinnost odčinit nemajetkovou újmu, je náhrada nemajetkové újmy soudně vymahatelná a zároveň*

---

k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341). Praha: Codex Bohemia, str. 667. Mezi další druhy nemajetkové újmy obvykle řadíme zásah do osobních práv, osobnostních práv, práva na soukromí, či svobody.

¹⁶² Viz např. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2223/13; ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09; či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4842/2010; ze dne 27. 7. 2012, sp. zn. 23 Cdo 3704/2011; či ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013.

¹⁶³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014.

¹⁶⁴ JANEČEK, V. (2013). K přípustnosti sankční náhrady škody. In: *Právní rozhledy*, č. 5, str. 153-159; (2013). Sankční náhrada škody. In: *Právník*, č. 10, str. 989-1012; (2014). Exemplary Damages: A Genuine Concept? In: *European Journal of Legal Studies*, roč. 6, č. 2, str. 189-206; či (2014). Funkce náhrady škody. In: GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol.: *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, str. 37-66.

(B) v ostatních případech, kde jsou splněny předpoklady odpovědnosti za vzniklou újmu sub (1) až (4) shora, představuje závazek odčinit způsobenou nemajetkovou újmu toliko naturální obligaci.

Předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou újmu způsobenou porušením právní povinnosti a obdobně též porušením dobrých mravů jsou dle mého názoru tudíž následující:

- (1) porušení právní povinnosti
- (2) vznik nemajetkové újmy
- (3) příčinná souvislost mezi (1) a (2), tj.
  - faktická kauzalita, jejímž měřítkem je
    - *sine qua non test*, a
  - právní kauzalita (adekvátnost), jejímž měřítkem je
    - ochranný účel normy a *podpůrně též*
    - předvídatelnost nemajetkové újmy z hlediska optimálního pozorovatele
- (4) zavinění (vyjma případů zvláštní povinnosti¹⁶⁵ k náhradě způsobené újmy).

Nyní se lze ptát, jak lze z těchto předpokladů rozlišit mezi (A) vymahatelným právem na náhradu nemajetkové újmy a (B) naturální obligací. Rozdíl spatřuji v tom, jaká právní povinnost byla sub (1) porušena. Jestliže bude porušena povinnost, u níž je zvlášť stanoveno, že má za cíl chránit poškozeného před nemajetkovou újmu, pak bude její náhrada (A) vymahatelná. *A contrario*, v ostatních případech bude (B) naturální obligací.¹⁶⁶ Lze tedy rozlišit:

- (1) porušení právní povinnosti
  - zvlášť nebo výslovně stanovené na ochranu před nemajetkovou újmu – (A)
  - stanovené na ochranu před jinou újmu – (B).

---

¹⁶⁵ Zvlášť zákonem stanovená povinnost nahradit nemajetkovou újmu ovšem není důvodem pro to, abychom považovali odpovědnost za objektivní – viz mou argumentaci v kapitole 4.1.2.

¹⁶⁶ Viz text § 2894 odst. 2 občanského zákoníku, který stanoví: „Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon.“

Zůstaňme ještě chvíli v rovině abstraktního uvažování a zamysleme se nad tím, jaký je rozdíl mezi povinností stanovenou na ochranu před nemajetkovou újmou a povinností stanovenou na ochranu před jinou újmou. Újma přeci může být jen majetková nebo nemajetková. Třetí možnost, zdá se, není. Proč tedy uvádím jako druhou variantu povinnost, stanovenou na ochranu před *jinou újmou* a nikoliv jen před *újmou majetkovou*? Je tomu tak proto, že i při porušení povinnosti stanovené na ochranu před majetkovou újmou může poškozenému vzniknout nemajetková újma. Vezměme si například spor vlastníků dvou bytů o náhradu škody způsobenou průsakem vlhkosti z jednoho bytu do druhého. V jednom bytě bydlí manželé se svými potomky. Ve druhém bytě, o patro níže, bydlí upjatá seniorka, která celé dny tráví u televize v obýváku. Rodiče odjedou na víkend pryč a mládež zůstane v bytě sama. V sobotu si proto uspořádají narozeninovou oslavu. Hry, tanec, zpěv, zábava, než někdo upadne na bohatý bar s alkoholem. Všechny lahve se rozbijí, sklo udělá díru v dřevěné podlaze a alkohol začne prosakovat přímo nad televizní obrazovkou naší seniorky. Je zřejmé, že v takovém případě bude mít poškozená právo na náhradu majetkové škody. Stejně tak je ale pochopitelné, že samotnou skutečnost, že bylo zasaženo do jejího vlastnického práva, bude vnímat jako újmu, a to újmu nemajetkovou. Tím spíše, pakliže to bude zapříčiněno alkoholem, jejíž zesnulý manžel ještě za života neustále po bytě bryndal svůj oblíbený rum. Nemajetková újma nicméně nebude dle § 2894 odst. 2 občanského zákoníku vymahatelná.

V tomto příkladu záměrně modeluji osobní historii poškozené, aby bylo lépe zřejmé, že i porušení povinnosti stanovené na ochranu majetkového práva může způsobit újmu nemajetkovou. V souladu s pravidlem (B) pak tvrdím, že tato újmu bude odčinitelná pouze jako naturální obligace. Tedy, zásah do povinnosti stanovené na ochranu majetkového práva je už pojmově zásahem nejen do (i) majetku, ale též do (ii) práva, tj. představuje za určitých okolností též nemajetkovou újmu. Nepřímo tak může být spolu s majetkovou újmou chráněn poškozený i před újmou nemajetkovou. Z toho důvodu hovořím o povinnosti stanovené na ochranu před jinou újmou.

To je však myslím logicky stále dosti nepřesné a neurčité. Takto bychom totiž mohli říci, že ochranným účelem všech norem je, alespoň nepřímým, zabránit nemajetkové újmě, která spočívá ve vlastním porušení primární povinnosti. To přitom není pravda. Tak například, když si dva chlapci budou na ulici házet míčkem a jednomu z nich z nedbalosti míček vyletí z ruky, nevyplývá z toho nikomu právo na náhradu nemajetkové újmy. Povinnost péče¹⁶⁷ není stanovena proto, aby se nikdo nechoval nedbale, ale proto, aby z nedbalosti nevznikla majetková újma. Chlapec tudíž nebude za toto své jednání postižen, pakliže tím nezpůsobí škodu na majetku (např. rozbité okno sousedního domu). Samo porušení povinnosti péče (jinými slovy samo bezpráví) nezakládá právo (ani naturální obligaci) na náhradu nemajetkové újmy. Až tím, že nedbalost jednoho z chlapců vyústí v majetkovou újmu, se z obecné povinnosti péče stává konkrétní povinnost v rámci odpovědnostního právního vztahu mezi chlapcem a vlastníkem zasaženého majetku.

Ochrana před jakoukoliv nemajetkovou újmu (vč. nemajetkové újmy spočívající ve vlastním porušení povinnosti) tudíž není ochranným účelem všech právních povinností. Cílem povinnosti stanovené k náhradě způsobené újmy není zabránit rizikovému chování, tj. zabránit nemajetkové újmě spočívající v protiprávním jednání. Navíc, bylo-li by tomu tak, pak by byly předpoklady odpovědnosti postaveny na logicky rozporném základě. Nelze totiž tvrdit, že porušení určité povinnosti je v příčinné souvislosti s újmu spočívající právě v porušení této povinnosti. To by byla argumentace kruhem. Podmínky (1) a (2) shora, tj. porušení povinnosti a újmu, od sebe musíme odlišovat.

Ochranným účelem povinnostní normy tudíž musí být něco jiného než povinnost sama. Povinnostní normy tak chrání před vznikem újmy, tedy před zásahem do práv poškozeného. Podobně u náhrady majetkové újmy stanoví § 2910 občanského zákoníku podmínku, že škůdce poruší svou povinnost a „zasáhne tak do absolutního práva

---

¹⁶⁷ § 4 odst. 1, § 2900, § 2910 a § 2912 odst. 1 občanského zákoníku.

poškozeného“. Vznik újmy tudíž nespočívá v porušení povinnosti, nýbrž v zásahu do práva, jemuž měla daná právní povinnost zabránit.

Jak lze ovšem rozlišit případy právních povinností, které chrání (alespoň zprostředkovaně) poškozeného před nemajetkovou újmou, od těch, kdy tomu tak není? Na základě výše uvedeného se domnívám, že v posledku půjde o ochranný účel povinností normy. Ochranný účel povinností normy se musí, alespoň nepřímou, vztahovat k dostatečně určitým individuálním nemajetkovým právům poškozeného. Bude-li tako ochranný účel stanoven výslovně ve smlouvě či zvlášť v zákoně, pak bude navíc nemajetková újma v souladu s § 2895 občanského zákoníku soudně vymahatelná.

Cílem povinností normy tedy musí být zabránit škodnímu následku spočívajícímu v nemajetkové újmě poškozeného. To mj. znamená, že musí jít o povinnost chování, která je ze strany poškozeného **nárokovatelná**. Nemůže jít jen o obecnou právní povinnost, kterou má škůdce vůči všem, nýbrž o povinnost, která má svůj protipól v podobě vymahatelného práva poškozeného. Pouze u takto individualizované právní povinnosti, tj. povinnosti vůči konkrétní osobě, lze ostatně vůbec uvažovat o tom, že poškozenému vznikne porušením této povinnosti nemajetková újma – újma spočívající v tom, že se škůdce nechová, jak se podle normy vůči poškozenému chovat měl. Musí zde být též individuální zájem poškozeného na tom, jak se vůči němu má škůdce chovat, nikoliv zájem obecný. Tam kde je obecný zájem na tom, aby se poškozený choval v souladu s právem, je porušení povinností sankcionováno veřejným právem (např. právem přestupkovým, trestním či správním).

V soukromém právu lze vlastní povinností normu vynucovat zpravidla žalobou na plnění. Ne vždy to ovšem bude fakticky možné. Některé primární povinnosti totiž v okamžiku jejich porušení již nelze zcela napravit – nelze vše uvést do původního stavu. Tak například, když smlouva stanoví určitou povinnost, může se jí druhá smluvní strana soudně domáhat, to znamená, že je nárokovatelná. Náhradu za nemajetkovou újmu spočívající v nesplnění této povinnosti ovšem soud poškozené straně přizná jen tehdy, bude-li výslovně ujednáno, že jí lze odčinit. Ve smluvním právu přitom nejčastějším

prostředkem nápravy za nesplnění ujednané povinnosti bude smluvní pokuta. Teoreticky lze nicméně jak u smluvní, tak u zákonné nárokovatelné povinností normy uvažovat o tom, že by škůdce poškozenému dodatečně po právu poskytl náhradu způsobené nemajetkové újmy, čímž se odčiní zásah do nárokovatelného práva – tj. čímž se odčiní nemajetková újma.

Tím se vracím zpátky ke druhé kapitole mé práce, kde hovořím o pojmu přiměřeného zadostiučinění jako o (1) odčinění či (2) uspokojení za zásah do primárního práva. Již v této druhé kapitole jsem upozorňoval na to, že primárním právem rozumím pouze nárokovatelné právo. Rozdíl mezi právem a nárokovatelným právem, tedy rozdíl mezi obecným právem všech a individuálním právem jednotlivce vůči škůdci, rozpoznal ve svém slavném textu o „Některých základních právních pojmech, jak jsou užívány v soudním uvažování“ již Hohfeld.¹⁶⁸ Ukazuje se, že jeho rozlišení mezi právem (right) a nárokovatelným právem (claim-right) je velice trefné. Právě užší vztah mezi nárokovatelným právem a jemu odpovídající právní povinností se pak projevuje v možnosti odčinit zásah do tohoto práva formou alternativního plnění – zadostiučiněním. Častěji samozřejmě bude poškozený vymáhat ono primární právo. Když to však nebude objektivně možné, musí být zásah do takového práva odčinitelný, a to třeba ve formě ujednané smluvní pokuty či ve formě zadostiučinění. Bylo by nesmyslné, kdyby vynutitelné povinnosti neměly sankci.

Dospívám tak k potvrzení výše uvedeného závěru o pravidlu (B), tj. o pravidlu náhrady nemajetkové újmy jako naturální obligace. Bude-li porušena povinnost stanovená na ochranu před majetkovou újmou a nepřímou též újmou nemajetkovou, a bude-li tím způsobena majetková újma, lze jako naturální obligaci nahradit i nemajetkovou újmu spočívající v zásahu do vynutitelné právní povinnosti (claim-right). Předpoklady náhrady nemajetkové újmy jako naturální obligace lze schematizovat takto:

---

¹⁶⁸ HOHFELD, W. N. (1913). Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning. In: *Yale Law Journal*, roč. 23, str. 16-59.

- (1) *porušení právní povinnosti stanovené na ochranu před jinou újmou – (B)*
- (2) *vznik nemajetkové a zároveň vždy i majetkové újmy*
- (3) *příčinná souvislost mezi (1) a (2), tj.*
  - *faktická kauzalita, jejímž měřítkem je*
    - *sine qua non test, a*
  - *právní kauzalita (adekvátnost), jejímž měřítkem je*
    - *ochranný účel povinnosti normy ad (1) a podpůrně též*
    - *předvídatelnost nemajetkové újmy z hlediska optimálního pozorovatele*
- (4) *zavinění (vyjma případů zvláštní povinnosti k náhradě způsobené újmy).*

Případy, kdy by podmínka ad (2) zahrnovala pouze vznik nemajetkové újmy (spočívající především v samotném zásahu do nárokovatelného práva), spadají do oblasti veřejného práva, neboť zde, skrze absenci způsobení majetkové újmy, není dán legitimní soukromý zájem na tom, aby poškozený vymáhal vlastní právní povinnost.

Pokud naopak bude porušena povinnost stanovená zvlášť nebo výslovně na ochranu před nemajetkovou újmou, bude náhrada vzniklé nemajetkové újmy soudně vymahatelná – pravidlo (A). Předpoklady vymahatelnosti náhrady nemajetkové újmy lze tudíž schematizovat takto:

- (1) *porušení právní povinnosti výslovně nebo zvlášť stanovené na ochranu před nemajetkovou újmou – (A)*
- (2) *vznik nemajetkové újmy*
- (3) *příčinná souvislost mezi (1) a (2), tj.*
  - *faktická kauzalita, jejímž měřítkem je*
    - *sine qua non test, a*
  - *právní kauzalita (adekvátnost), jejímž měřítkem je*
    - *ochranný účel povinnosti normy ad (1) a podpůrně též*
    - *předvídatelnost nemajetkové újmy z hlediska optimálního pozorovatele*
- (4) *zavinění (vyjma případů zvláštní povinnosti k náhradě způsobené újmy).*

6.2. Metoda zjišťování povinnosti nahradit nemajetkovou újmu

Nyní se podívám na to, co to znamená, že je ochrana před vznikem nemajetkové újmy v povinnostní normě *zvlášť* nebo *výslovně* stanovena, a jak lze tyto případy metodicky zjistit. Požadavek, aby byla povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu „výslovně ujednána“, nebo aby byla tato povinnost stanovena „zvlášť zákonem“, vyplývá z již několikrát uvedeného § 2894 odst. 2 občanského zákoníku. To v praxi neznamena nic jiného, než nutnost z doslovného znění zákona či smlouvy takovou povinnost dovodit. Pomocí standardních výkladových metod (výklad jazykový, logický, systematický)¹⁶⁹ tedy dovozujeme, zdali je zabránění nemajetkové újmě součástí ochranného účelu té které normy.

Povinnost k náhradě nemajetkové újmy, která je soudně vymahatelná, je tudíž úzce spjata s tím, zdali lze za ochranný účel porušené povinnostní normy označit zabránění nemajetkové újmě. Jinými slovy, je zde klíčová otázka, zda smlouva či zákon považuje v daném případě náhradu nemajetkové újmy za adekvátní ve vztahu k dané právní povinnosti. Ve světle předchozí části 6.1 se ovšem ukazuje, že adekvátní může být náhrada nemajetkové újmy i tam, kde není soudně vymahatelná a má jen povahu naturální obligace. Rozdíl tudíž spočívá v tom, že pro uplatnění pravidla (A) musí být povinnost k náhradě nemajetkové újmy v příslušné právní normě *jednoznačně stanovena*, zatímco u pravidla (B) dovozují přípustnost náhrady v režimu naturální obligace pouze výkladem.

Ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku přitom stanoví pouze požadavek na *jednoznačné stanovení* věcné ochranné působnosti právní normy. Speciálním předpokladem vzniku povinnosti nahradit nemajetkovou újmu tudíž není, aby byla zároveň *zvlášť* stanovena osobní či modální ochranná působnost normy. Ve zbylých aspektech se tedy vznik povinnosti nahradit nemajetkovou újmu posoudí stejně jako u povinnosti nahradit škodu (majetkovou újmu), včetně požadavku předvídatelnosti. Předvídatelnost se proto uplatní při posuzování modálních a osobních předpokladů

---

¹⁶⁹ Viz např. GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva*. 6. vydání. Praha/Plzeň: Aleš Čeněk, str. 134-137.

odpovědnosti za nemajetkovou újmu (nebude-li jasný ochranný účel). *A contrario*, pokud nebude možno *jednoznačně* dle textu smlouvy či zákona určit věcnou ochrannou působnost normy jako ochranu před nemajetkovou újmou, pak taková újma není vymahatelná.

Nemajetková újma ovšem sama o sobě nepředstavuje dostatečně určitý škodní následek. Jednou totiž může být nemajetkovou újmou újma na osobních (tělesná integrita), jindy na osobnostních právech (urážky, důstojnost). Nemajetkovou újmou je ale také zásah do soukromí, svobody nebo duševní útrapy. Na řadě míst právní předpisy v čele s občanským zákoníkem takto stanoví mnohem konkrétnější ochranný účel. Z obecného vztahu mezi oběma testy právní kauzality (adekvátnosti) proto dovozují, že tam, kde je dle textu smlouvy či zákona *jednoznačně* ochranným účelem toliko *nemajetková újma* ve všech svých podobách, tam se jako další omezení předpokladů odpovědnosti uplatní test předvídatelnosti. Ty druhy nemajetkové újmy, které tak nebudou předvídatelné, nebudou ani odškodnitelné. V této souvislosti mohu připomenout příklad porušení povinnosti zachovávat anonymitu anonymního dárce spermatu. Tato povinnost se váže k § 2956 občanského zákoníku, který zakládá obecnou povinnost nahradit nemajetkovou újmu poškozeného při zásahu do jeho absolutních nemajetkových práv. Sem patří jak soukromí, tak zdraví a tělesná integrita člověka. Povinnost zachovávat anonymitu však chrání pouze soukromí a důstojnost dárce, a patrně již nikoliv jeho zdraví či tělesnou integritu. Jiné nemajetkové újmy budou tedy odčinitelné jen tehdy, pokud je škůdce z hlediska optimálního pozorovatele mohl předvídat.

Ochranný účel dále nebude možno často konkrétně určit ani u naturální obligace (pravidlo B), neboť povinnostní norma bude stanovena primárně za účelem ochrany před majetkovou újmou. Ochrana před nemajetkovou újmou tedy bude v právní normě vyjádřena jen implicitně. Tehdy opět dle mého názoru metodicky přichází ke slovu test předvídatelnosti. U něj ovšem, s ohledem na jeho povahu, dle mého názoru vždy dovodíme, že tam, kde existuje nárokovatelné právo na dodržení povinnosti chování, tam je také z hlediska optimálního pozorovatele rovněž předvídatelné, že z porušení

takové povinnosti může vzniknout nemajetková újma. Test předvídatelnosti tudíž může mít praktické uplatnění pouze u pravidla (A), tj. u případů, kdy dovodíme, že je povinnost nemajetkovou újmu stanovena výslovně ve smlouvě, či zvláště v zákoně. I tehdy totiž nemusí být ochranný účel konkrétně určitelný. Typicky to bude v případě, že zákon nebo smlouva pouze stanoví, že se hradí nemajetková újma, ale již nestanoví, jak je blíž tato újma vymezena (například jestli má jít o újmu na zdraví, na osobnosti, nebo zda má například jít o újmu způsobenou právě tím či oním způsobem). V takovém případě bude jediným metodickým limitem pro zjištění odčinitelného druhu nemajetkové újmy test předvídatelnosti.

7. JEDNOTLIVÉ SKUTKOVÉ PODSTATY DLE § 2894 ODST. 2

Poté, co jsem popsal metodu zjišťování *povinnosti* nahradit nemajetkovou újmu – pravidlo (A), se nyní zaměřím na konkrétní zákonná ustanovení, z nichž lze dle mého názoru tuto povinnost dovodit. Ve čtvrté kapitole jsem uvedl seznam 15 právních předpisů, které jsem na základě jazykové analýzy označil za relevantní pro koncepci přiměřeného zadostiučinění. Také jsem ale uvedl, že občanský zákoník směšuje předpoklady odpovědnosti s prostředky nápravy. Jazykově a za pomoci standardních metod interpretace jsem tedy identifikoval ustanovení patnácti zákonů, které z jazykového hlediska pojednávají jak o *nemajetkové újmě*, tak o *zadostiučinění*. V dalším textu z těchto ustanovení vyberu v souladu s dosavadními závěry mé práce ty právní normy, které se projevují v předpokladech odpovědnosti za nemajetkovou újmu, a to tak, že stanoví onu zvláštní povinnost nahradit nemajetkovou újmu.

Jednotlivé právní předpisy, a to nejen ty, které jsem zařadil do výčtu oněch patnácti zákonů, samozřejmě mohou stanovit další znaky skutkové podstaty. Tak například § 2971 občanského zákoníku stanoví jako další znak (1) pohnutku, (2) zvláštní předpoklad zavinění či (3) definici poškozeného.¹⁷⁰ V této části mé práce chci ovšem pouze stanovit, kde je na základě zákonem zvlášť stanovené povinnosti možno nahradit nemajetkovou újmu. Souhrnně tedy nejprve uvedu ty skutkové podstaty, kde je zvlášť stanovena ochranná věcná působnost normy pro *jakoukoliv nemajetkovou újmu*, tj. kde je uvedeno obecně jen to, že se nahradí nemajetková újma.

U občanského zákoníku pak souhrnně uvedu i jednotlivé konkrétně určené druhy nemajetkové újmy, tedy skutkové podstaty, kde ochranná věcná působnost není obecná (*jakákoliv nemajetková újma*), nýbrž zvláštní (*konkrétní druh nemajetkové újmy*).

---

¹⁷⁰ K bodu (3) podobně viz například § 261 či § 2959 občanského zákoníku, ale také téměř všechny další předpisy, které se uplatní ve spojení s § 2910 větou druhou občanského zákoníku, tj. například u autorského zákona, trestního zákoníku atd.

Jak jsem totiž v této práci dovedl, občanský zákoník a pouze občanský zákoník obecně všemi svými ustanoveními chrání všechny absolutní nemajetková práva stanovená v jeho první části. Je tudíž třeba vymezit ty skutkové podstaty, u nichž se obecná ochrana absolutních nemajetkových práv neuplatní, třebaže i zde poškozený bude mít nárok na náhradu způsobené nemajetkové újmy (to však jen pro konkrétní druh této újmy).

Konečně zde přehled zvlášť stanovených konkrétních povinností nahradit nemajetkovou újmu alespoň rozšířím o přehled dalších ustanovení právních předpisů, a to jak z oněch 15 uvedených zákonů, tak příkladmo i nad jejich rámeček.

To mi umožní odlišit případy, kdy je povinnost k náhradě nemajetkové újmy obecná, tj. kdy se odčiní jakýkoliv druh způsobené nemajetkové újmy, od těch případů, kdy se odčiní pouze ten druh nemajetkové újmy, který spadá do konkretizované věcné ochranné působnosti povinnosti normy.

Takovéto rozdělení je dle mých závěrů klíčové pro to, aby bylo možno stanovit, kdy se jako kritérium adekvátnosti uplatní pouze ochranný účel normy a kdy i test předvídatelnosti. Rovněž je toto rozdělení důležité k tomu, abych vymezil, ve kterých případech může vzniknout povinnost odčinit nemajetkovou újmu spočívající byť jen v samotném porušení právní povinnosti. Z argumentace uvedené v kapitole 6 totiž vyplývá, že je tomu tak pouze tam, kde zákon zvlášť stanoví povinnost nahradit *jakoukoliv nemajetkovou újmu*. Na toto rozdělení poté naváží v následující kapitole 8 analýzou vybraných funkcí zadostiučinění.

Pro snazší čtenářskou orientaci a pro větší přehlednost dále vždy uvedu jen formou tabulky název zákona, identifikuji v něm vybraná ustanovení a stručně napíši, na jaké případy se vztahují. Pořadové číslo každého předpisu je shodné s jeho pořadovým číslem uvedeným v kapitole 3.2. V detailech odkazuji na přílohu této práce, která obsahuje plné znění relevantních ustanovení 15 vybraných zákonů.

7.1. Zvláštní povinnost odčinit jakoukoliv nemajetkovou újmu

1. občanský zákoník	
§ 261	Nemajetková újma při porušení základního členského práva člena spolku
§ 2956	Nemajetková újma při zásahu do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části zákona
§ 2958	Nemajetková újma při ublížení na zdraví
§ 2971	Nemajetková újma při zvláštních okolnostech způsobení újmy
§ 2988	Nemajetková újma při nekalé soutěži
2. zákon o ochraně osobních údajů	
§ 21	Nemajetková újma při zpracování osobních údajů
3. zákon o obchodních korporacích	
§ 71	Nemajetková újma při ovlivnění chování obchodní korporace vlivnou osobou
§ 193	Nemajetková újma při porušení práv společníka s. r. o.
§ 430	Nemajetková újma při porušení práv akcionáře a. s.
4. zákon o přeměnách	
§ 57	Nemajetková újma při právně vadném projektu přeměny
5. zákon o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci	
§ 31a	Nemajetková újma při nezákonném rozhodnutí nebo nesprávném úředním postupu
6. autorský zákon	
§ 40	Nemajetková újma při neoprávněném zásahu do autorského práva
7. zákon o vynálezech	
§ 75	Nemajetková újma při neoprávněném zásahu do práv k vynálezům

8. zákon o právech z průmyslového vlastnictví	
§ 5	Nemajetková újma při neoprávněném zásahu do práv z průmyslového vlastnictví
9. zákon o ochraně práv k odrůdám	
§ 27	Nemajetková újma při neoprávněném zásahu do práv k odrůdám
10. antidiskriminační zákon	
§ 10	Nemajetková újma při diskriminačním zásahu
11. zákon o služebním poměru příslušníků BS	
§ 77	Nemajetková újma při diskriminačním zásahu
12. zákon o pobytu cizinců	
§ 107	Nemajetková újma při porušení závazků uvedených v pozvání ověřeném policií
13. zákon o protiprávnosti komunistického režimu	
§ 4	Nemajetková újma při nespravedlivém postihu a perzekuci komunistickým režimem
14. trestní zákoník	
§ 48	Nemajetková újma způsobená trestným činem (při upuštění od potrestání s dohledem)
§ 60	Nemajetková újma způsobená trestným činem (při ukládání trestu domácího vězení)
§ 63	Nemajetková újma způsobená trestným činem (při výměře trestu obecně prospěšných prací)
§ 65	Nemajetková újma způsobená trestným činem (při výkonu trestu obecně prospěšných prací)
§ 75	Nemajetková újma způsobená trestným činem (při ukládání trestu zákazu pobytu)

§ 82	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při ukládání trestu podmíněného odsouzení)</i>
§ 83	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při rozhodnutí o výkonu trestu podmíněného odsouzení)</i>
§ 85	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při ukládání trestu podmíněného odsouzení s dohledem)</i>
§ 86	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při rozhodnutí o výkonu trestu podmíněného odsouzení s dohledem)</i>
§ 89	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při podmíněném propouštění)</i>
§ 91	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při rozhodnutí o výkonu zbytku trestu podmíněně propuštěného nebo odsouzeného)</i>
§ 196a	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při trestném činu zanedbání povinné výživy)</i>

15. trestní řád

§ 43	<i>Nemajetková újma způsobená trestným činem (při trestním řízení)</i>
------	--

7.2. Zvláštní povinnost odčinit konkrétní druh nemajetkové újmy dle občanského zákoníku

1. občanský zákoník

§ 2543	<i>Újma za narušení dovolené při porušení práv ze smlouvy o zájezdu</i>
§ 2959	<i>Újma za duševní útrapy při usmrcení nebo zvlášt' závažném ublížení na zdraví</i>
§ 2969	<i>Újma za cenu zvláštní oblíby při poškození věci</i>

7.3. Zvláštní povinnost odčinit konkrétní druh nemajetkové újmy dle jiných právních předpisů

V této skupině najdeme patrně velké množství různých právních předpisů. Spíše pro ilustraci volím přehled předpisů, které umožňují nahradit jeden konkrétní druh

nemajetkové újmy, a to nemajetkovou újmu na zdraví. Vzhledem k tomu, že prakticky všechny předpisy, které teď uvedu, byly přijaty před účinností občanského zákoníku, nabízí se tu otázka, zdali je třeba každou takto *zvlášť stanovenou* povinnost nahradit nemajetkovou újmu na zdraví pouze za provedení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku, nebo i za provedení pravidla speciality objektivní odpovědnosti (§ 2895 občanského zákoníku).

I tady se ovšem uplatní akcesorita povinnosti nahradit nemajetkovou újmu ve vztahu k povinnosti nahradit škodu na jmění. To znamená, že bude-li stanovena zvlášť v některém z níže uvedených předpisů povinnost nahradit škodu na jmění, pak se při posuzování odpovědnosti nebude hledět na zavinění, a to ani ve vztahu k nemajetkové újmě. V opačném případě bude odpovědnost zásadně závislá na zavinění.

Zvláštní povinnost nahradit nemajetkovou újmu na zdraví (ať už zaviněnou či nikoliv), je tedy stanovena mj. v těchto zákonech:

- 1) č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky - § 60 odst. 2,
- 2) č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky - § 23,
- 3) č. 133/1985 Sb., o požární ochraně - § 80,
- 4) č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážci, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství) - § 18 odst. 3,
- 5) č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů - § 30 odst. 2 a odst. 3,
- 6) č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci - § 23 odst. 1 a odst. 4,
- 7) č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) - § 36 odst. 3,
- 8) č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny - § 81b odst. 2,
- 9) č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky - § 51 odst. 2,
- 10) č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon) - § 39a odst. 2,
- 11) č. 449/2001 Sb., o myslivosti - § 16 odst. 1,

12) č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy - § 7 odst. 2.

Ve vztahu k ochraně zdraví pak mají výjimečné postavení také zákony jako je například zákon:

13) č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách,

14) č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování,

15) č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů,

16) č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon).

Jejich společným znakem je to, že směřují jednoznačně k ochraně zdraví (místy též i jiných nemajetkových práv) pacienta. Na rozdíl od předchozích 12 zvláštních předpisů je lze ovšem označit za ochranné zákony, tzn., že tyto předpisy chrání zdraví jako celek a nikoliv jen vybranými konkrétními ustanoveními. Zároveň se tyto zákony použijí jako kogentní předpisy ve vztahu k soukromoprávní smlouvě o péči o zdraví (§ 2636 a násl. občanského zákoníku).

Za ochranný zákon dále můžeme myslím považovat také zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Dle ustanovení § 1 písm. a) tohoto zákona je *jednoznačně* stanoven jeho ochranný účel, a to zabránit škodám na zdraví způsoby uvedenými v tomto zákoně. Náhradu za nemajetkovou újmu na zdraví tak lze požadovat například při porušení povinnosti nekouřit na vymezených místech, či pokud restaurátér prodá nezletilému alkohol apod.

Konečně jsou ochrannými zákony hygienické předpisy, zejména pak zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Podle tohoto předpisu je sice primárně chráněno veřejné zdraví, tj. zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin (§ 2 odst. 1 zákona). Ochranný účel je zde nicméně *jednoznačně* stanoven a jeho součástí je také individuální

zájem na dobrém zdravotním stavu. I podle tohoto zákona (ve spojení s § 2910 občanského zákoníku) lze tedy požadovat náhradu nemajetkové újmy na zdraví.

8. ZADOSTIUČINĚNÍ JAKO PROSTŘEDEK NÁPRAVY

Zadostiučinění je soukromoprávním prostředkem nápravy škodního následku deliktu, který spočívá v nemajetkové újmě. Zadostiučiněním se tedy nahrazuje nemajetková újma (§ 2894 odst. 2 věta druhá občanského zákoníku). Doposud jsem hledal odpověď na otázku, jaké jsou předpoklady vzniku povinnosti nahradit nemajetkovou újmu. Jinými slovy jsem se ptal na to, (1) kdy lze poskytnout přiměřené zadostiučinění. V této poslední kapitole se zaměřím na to, (2) v jaké formě se zadostiučinění poskytne a (3) jaká je jeho funkce.

Přiměřené zadostiučinění samozřejmě nemusí být jediným dostupným prostředkem nápravy nemajetkové újmy. Vedle něj lze uvažovat také například o smluvní pokutě, či u trvajících zásahů o předběžném opatření. Významnou roli tu hraje rovněž trestní právo, které stanoví celou řadu veřejnoprávních prostředků nápravy – trestů či trestních opatření. V této práci se nicméně věnuji přiměřenému zadostiučinění, a proto dále pojednám pouze o něm.

Uvedl jsem, že přiměřené zadostiučinění chápu jako jednotný soukromoprávní institut, a to napříč různými právními obory. Tento prostředek nápravy tak představuje určitý jednotící prvek v systému práva. Z toho důvodu také vše, co dále uvedu o přiměřeném zadostiučinění, bude platit pro případy jeho aplikace napříč právním řádem. Jen výjimečně stanoví zvláštní právní předpis pro některé právní odvětví odchylky, na které však upozorním.

8.1. Forma zadostiučinění

Základním rysem přiměřeného zadostiučinění je tedy to, že se jím nahrazuje nemajetková újma. To vyplývá z doslovného znění § 2894 odst. 2 věty druhé občanského zákoníku, který stanoví, že se „povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím

přiměřeného zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.“¹⁷¹

Zadostiučinění přitom může být poskytnuto v nepeněžitě (tzv. morální¹⁷²) nebo peněžitě podobě. To plyne z ustanovení § 2951 odst. 2 věty druhé občanského zákoníku, který stanoví, že „[z]adostiučinění musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.“ Zadostiučinění se tedy primárně poskytne v (1) nepeněžitě (morální) formě a až podpůrně (2) v penězích. Peněžitá náhrada je zde uváděna jako subsidiární způsob, který nastupuje teprve v případech, že jiná forma (morální) není dostačující.¹⁷³

---

¹⁷¹ Viz též § 2951 odst. 2 občanského zákoníku, podle něhož „[n]emajetková újma se odčiní přiměřeným zadostiučiněním.“ Srov. ale HAJN, P. (2013). Otázky a odpovědi. In: *Rekodifikace a praxe*, č. 12, str. 20, který říká, že přiměřené zadostiučinění je jednak náhradou nemajetkové újmy, ale že zákon nevylučuje, aby mělo i jinou úlohu než náhradu nemajetkové újmy. To je sice logicky možné, ale nemá to oporu v textu zákona. Řekli bychom tím totiž jen tolik, že tam, kde je stanovena povinnost poskytnout zadostiučinění, ale již není explicitně stanoveno, za co se zadostiučinění poskytne (např. v § 2988 občanského zákoníku), je možno jako zadostiučinění poskytnout cokoliv. To ovšem dle mého názoru odporuje požadavku jednotné koncepce zadostiučinění a dále také systematické deliktivního práva, ze které jasně vyplývá, že předpokladem zadostiučinění je vždy nemajetková újma. *Ad absurdum* bychom s takovou argumentací mohli říci, že smluvní pokuta (§ 2048 a násl. občanského zákoníku) může znamenat jakoukoliv peněžitou povinnost – například i náhradu škody či nemajetkové újmy, což by narušovalo vnitřní integritu soukromého práva. K pozadí Hajnova názoru viz též HAJN, P. (2003). K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*, roč. 33, č. 4, str. 9.

¹⁷² Viz např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013; rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5210/2009; či nálezy Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09.

¹⁷³ Opačně ale NOVOTNÝ, P. – KOUKAL, P. – ZÁHOŘOVÁ, E. (2014). *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada, str. 49: „[Z]atímco škoda se primárně nahrazuje uvedením do předešlého stavu a pouze v případě, že to není dobře možné anebo o to žádá sám poškozený, se škoda hradí v penězích, tak u náhrady *nemajetkové újmy* se postupuje naopak. To znamená, že nemajetková újma se primárně odčiní poskytnutím přiměřeného *zadostiučinění*, které musí být poskytnuto *v penězích*.“ Tento názor je ovšem spíše ojedinělý. Spolu s Hajnem se domnívám, že text § 2951 občanského zákoníku stanoví časovou prioritu nepeněžitě satisfakce. Tj. předpokladem úvahy o přiznání peněžitě zadostiučinění je vždy předcházející úvaha o tom, zdali jiný způsob nezajistí skutečné a dostatečné odčinění vzniklé újmy. Viz HAJN, P. (2014). Otázky a odpovědi. In: *Rekodifikace a praxe*, č. 1, str. 24-25. Shodně také VÍTOVÁ, B. – DOHNAL, J. – KOTULA, J. (2015). *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku*. Olomouc: ANAG, str. 193.

Nepeněžitá forma zadostiučinění není v občanském zákoníku jakkoliv blíže vymezena. Může přitom nabývat různých podob, jako například omluva, odvolání difamujícího výroku, uveřejnění soudního výroku v tisku, a tím uvedení věci veřejně na pravou míru, soudní konstatování porušení subjektivního práva apod.¹⁷⁴ Jak přitom uvádí Nejvyšší soud, „konstatování porušení práva poškozeného je možno považovat za základní formu satisfakce, neboť závěr, že došlo k porušení konkrétního práva žalobce, je výsledkem prvotního posouzení věci a nutným východiskem pro veškeré další úvahy o naplnění předpokladů odpovědnosti“.¹⁷⁵ Volba jiného způsobu morální satisfakce pak musí být přiměřená povaze porušené povinnosti, resp. povaze vzniklé nemajetkové újmy.¹⁷⁶

Důležitost morálního zadostiučinění ve formě konstatování porušování práva považují za klíčové i v zahraničí. Například podle Enocha trpí kompenzační systém na Novém Zélandu tím, že neumožňuje poškozenému v řadě případů škůdce žalovat a jednoduše tak potvrdit (vindikovat) své porušené právo.¹⁷⁷ Na vysvětlenou je třeba uvést, že Nový Zéland zavedl tzv. *Accident Compensation Scheme*, které skrze systém jakéhosi společného veřejného pojištění umožňuje poškozenému žádat náhradu za způsobenou újmu na zdraví po státu. Náhrady jsou tudíž vypláceny rychle a efektivně, avšak poškozený nemá možnost satisfakce, kterou dosáhne často jedině skrze žalobu. Podobně Hershovitz ve svém článku *Harry Potter and the Trouble with Tort Theory* dovozuje, že pokud bychom kouzelnou hůlkou odstranili všechny transakční náklady na prosazení našich práv, tj. pokud by existovalo kouzlo, které

---

¹⁷⁴ BEZOUŠKA, P. (2014). Komentář k § 2951. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, str. 1684.

¹⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014. Shodně viz též rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 157/2013; ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2174/2012; ze dne 18. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 269/2012; ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4411/2010; ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4427/2011; ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2640/2010; ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 401/2010; ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010; ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2742/2009 a další.

¹⁷⁶ Srov. též § 2957 občanského zákoníku, který stanoví, že „[z]působ a výše“ musí být přiměřené.

¹⁷⁷ ENOCH, D. (2014). Tort Liability and Taking Responsibility. In: OBERDIEK, J. (ed.): *Philosophical Foundations of the Law of Torts*. Oxford: OUP, str. 250-271.

by učinilo jakýkoliv hmotný nárok samovykonatelným (tj. například při způsobení újmy by se okamžitě převedly peníze z bankovního účtu škůdce na účet poškozeného), pak tím ztratíme důležité funkce deliktního práva. Bude nám chybět informace o tom, proč delikvent udělal to, co udělal; ztratí se publicita a zanikne implicitní prevenční funkce soukromého deliktního práva. Poškozený ovšem nachází uspokojení i v tom, že se jeho právo veřejně potvrdí (vindikuje).¹⁷⁸ Jako třetí příklad mohu uvést Holandsko, kde se také výrazně zvyšuje povědomí o důležitosti „konstatovat“ porušené právo.¹⁷⁹

Z výše uvedeného vyplývá následující obecný závěr ohledně formy zadostiučinění. Je-li to dostatečně účinné, pak se tedy zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu poskytne v nepeněžité podobě, která má primárně podobu *konstatování porušení práva*. Pouze subsidiárně, když takováto jiná forma zadostiučinění nezajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy, se zadostiučinění poskytne v penězích. Tato subsidiarita je pak opakovaně potvrzena i v dalších zákonech.¹⁸⁰

Z tohoto pravidla jsou stanoveny některé výjimky. Tak je tomu u (1) náhrady při ublížení na zdraví (§ 2958 občanského zákoníku), (2) náhrady při usmrcení nebo zvlášť závažném ublížení na zdraví (§ 2959 občanského zákoníku), a (3) při náhradě nemajetkové újmy způsobené trestným činem (§ 43 odst. 3 trestního řádu a systematicky pak též výše uvedená ustanovení trestního zákoníku). V těchto případech se podle textu příslušných ustanovení zadostiučinění poskytne pouze v peněžité formě.

Vlastní výše peněžitého zadostiučinění, tj. způsob výpočtu je v řadě ustanovení rovněž upraven, avšak poskytuje vždy jen demonstrativní vodítka. To ostatně souvisí s povahou

---

¹⁷⁸ Blíže viz HERSHOVITZ, S. (2010). Harry Potter and the Trouble with Tort Theory. In: *Stanford Law Review*, č. 63, str. 67 a násl.

¹⁷⁹ ZWART-HINK, A. – AKKERMANS, A. – VAN WEES, K. (2014). Compelled Apologies as a Legal Remedy: Some Thoughts from a Civil Law Jurisdiction. In: *University of Western Australia Law Review*, vol. 38, str. 105, 122.

¹⁸⁰ § 57 odst. 3 písm. b) zákona o přeměnách; § 31a odst. 2 zákona o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci; § 40 odst. 1 písm. e) autorského zákona; § 75 zákona o vynálezech; § 5 odst. 1 zákona o právech z průmyslového vlastnictví; § 27 odst. 2 zákona o ochraně práv k odrůdám; a § 10 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

nemajetkové újmy, jejíž hodnotu nelze snadno vyčíslit. V zahraničí se sice v poslední době objevují názory, podle nichž lze např. emocionální újmu měřit pomocí neurologických věd,¹⁸¹ to však nic nemění na závěru, že v drtivé většině případů bude hodnota nemajetkové újmy spíše otázkou úvahy soudu. V tomto smyslu hraje důležitou roli § 2955 občanského zákoníku, který umožňuje soudci určit výši náhrady podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu všude tam, kde nelze výši přesně určit. Tomu pak konvenuje limit stanovený v § 13 občanského zákoníku, podle nějž musí být skutkově podobné případy rozhodovány podobně. Samotnou výši náhrady nemajetkové újmy v penězích ovšem zkoumat nehodlám, neboť k této otázce bylo myslím již uvedeno v odborné literatuře dost a nečiní větších potíží.¹⁸² Naopak se chci zaměřit na funkce a cíle zadostiučinění.

8.2. Cíl a funkce zadostiučinění

Pro stanovení toho, co je cílem náhrady nemajetkové újmy, tj. co je cílem zadostiučinění, je dle mého názoru třeba začít u vlastního textu zákona. Ten u náhrady vzniklé újmy hovoří o „vedení do předešlého stavu“ (§ 2951 odst. 1 občanského zákoníku). Maximou poskytnutí přiměřeného zadostiučinění je tedy primárně odestát, odčinit nebo alespoň nahradit vzniklé bezpráví.¹⁸³ To ovšem není z logiky věci možné.

---

¹⁸¹ KEATING, G. C. (2013). When is Emotional Distress Harm? In: PATEL, S. G. A. – NEYERS, J. W. - CHAMBERLAIN, E. (eds.): *Tort Law: Challenging Orthodox*, Oxford: Hart Publishing, str. 14-28; PRIAULX, N. (2015). *Injuries That Matter: Manufacturing Damage in Negligence*, dostupné na BePress; SMITH, J. (2015). Does the Law of Delict Have a Future? On Neuroscience and Liability. In: *On Neuroscience and Liability (February 17, 2015)*. Maastricht European Private Law Institute Working Paper, č. 2015/1; GOLDBERG, E. (2015). Emotional Duties. In: *Connecticut Law Review*, roč. 47, č. 3, str. 825-840 a další.

¹⁸² Poměrně dobrý přehled podává z poslední doby např. NEDBÁLEK, K. (2015). Výpočet nemajetkové újmy. In: *Bulletin advokacie*, č. 11, str. 35-41.

¹⁸³ Tento princip je ostatně považován za výsadní napříč celou Evropou – viz MAGNUS, U. (2001). Comparative Report on the Law of Damages. In: MAGNUS, U. (ed.). *Unification of Tort Law: Damages*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International, str. 185 či KOZIOL, H. (2005). Basic Norm. In: EUROPEAN GROUP ON TORT LAW. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer, str. 19-23. Připomínám, že v českém právu restituční povinnost platí jak pro zákonnou, tak smluvní odpovědnost. Ve smluvním právu se tedy neuplatní povinnost

Čas plyne a co se již stalo, nemůže se odestát. Jednoduše řečeno, poškozený nemůže žalovat na to, aby k deliktu nedošlo, to znamená, že nemůže vymáhat primární povinnost, která již byla porušena.¹⁸⁴ To by bylo možné jedině tam, kde je primární povinnost pouze ohrožena, nebo tam, kde deliktní jednání trvá. Přiměřené zadostiučinění tedy představuje povinnost k alternativnímu plnění, namísto plnění povinnosti primární. Připomeňme si ostatně pojem *satisfacio* v římském právu, které označovalo rovněž alternativní splnění dluhu. Proto se někdy také hovoří o tzv. „teoriích druhé nejlepší varianty“.¹⁸⁵

Zlatým pravidlem je tudíž uvedení do předešlého stavu; stříbrným pak poskytnutí alternativní náhrady, která, nakolik to bude možné, dosáhne téhož cíle jako zlaté pravidlo. I taková druhá nejlepší varianta má tedy svůj cíl – *restitutio in integrum*. Tento cíl pak dle mého názoru vyjadřuje stěžejní pozitivně-právní limit výše náhrady, jímž je snaha o dosažení plné kompenzace. Je-li cílem navrácení do původního stavu, pak funkce alternativních prostředků nápravy musí být nutně kompenzační. Hlavní funkcí přiměřeného zadostiučinění je tedy kompenzace.

OZ 1964 obsahoval prakticky stejné pravidlo jako občanský zákoník, když pozitivně-právně vyjádřil pouze jeden hlavní cíl, a to *restitutio in integrum* (uvedení do předešlého stavu).¹⁸⁶ I tehdy se u přiměřeného zadostiučinění jako hlavní funkce náhrady uplatnila

---

náhradou sledovat takovou situaci, jako by byl kontrakt splněn, nýbrž povinnost náhradou sledovat situaci, jako by delikt nikdy nebyl způsoben.

¹⁸⁴ Striktně vzato by takový nárok nebyl odlišný od plnění primární povinnosti – viz též ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Codex Bohemia, str. 899.

¹⁸⁵ V originále tzv. *next best theories* – mezi zastánce tohoto přístupu patří např. E. Weinrib, J. Gardner, R. Stevens, A. Ripstein.

¹⁸⁶ Viz § 13, § 19b a § 442 odst. 2 OZ 1964.

kompenzace.¹⁸⁷ Tato podobnost mi dále umožní přihlížet ve vztahu k občanskému zákoníku i k judikatuře dle OZ 1964.

Otázkou funkce náhrady škody a nemajetkové újmy dle OZ 1964 i dle občanského zákoníku jsem se zabýval již dříve,¹⁸⁸ proto nyní pouze shrnu zásadní závěry, k nimž jsem ve svém bádání dospěl. Představím zde přitom pouze ty závěry, které jsou relevantní z hlediska centrální otázky této části, totiž *zda a kde má v českém právu po přijetí občanského zákoníku místo preventivně-sankční funkce přiměřeného zadostiučinění*. Tato funkce se totiž poslední dobou stává stále častěji důvodem přiznávání vyšších částek peněžité formy zadostiučinění, a to aniž by bylo kriticky zkoumáno, zda má v novém systému deliktů odpovědnosti dle občanského zákoníku své právoplatné místo.¹⁸⁹

8.2.1. Preventivně-sankční funkce zadostiučinění

V mém posledně publikovaném textu k preventivně-sankční funkci zadostiučinění (*Funkce náhrady škody*)¹⁹⁰ jsem se snažil ukázat, že takovéto pojetí zadostiučinění stojí doktrinálně na chápání sankční náhrady jako rehabilitačního nástroje, tj. jako náhrady za *závažnost* porušení práva poškozeného. Nejde tu jen o deklaraci bezpráví, ani o samotnou kompenzaci následné majetkové či nemajetkové újmy, či o odebrání nezákonného zisku škůdce z jeho nezákonné výhody spočívající v protiprávním jednání. Jde o rehabilitaci (vindikaci) soukromého práva poškozeného. Tedy o kompenzaci zvláštní povahy. Té lze zpravidla dosáhnout pomocí sankce v podobně nákladů řízení či samotným vynesením rozsudku (deklarací, konstatováním porušení práva), ovšem

¹⁸⁷ Srov. ale např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1154/2010, podle něhož je smyslem peněžitého zadostiučinění podle § 13 odst. 2 OZ 1964 výhradně zmírnění následků vzniklé nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby. Nejde však o reparaci celé nemajetkové újmy.

¹⁸⁸ Viz např. JANEČEK, V. (2014). Funkce náhrady škody. In: GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol.: *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, str. 37-66.

¹⁸⁹ Např. rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2223/13; ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09; či rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4842/2010; ze dne 27. 7. 2012, sp. zn. 23 Cdo 3704/2011; či ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013.

¹⁹⁰ JANEČEK, V. (2014). Funkce náhrady škody. In: GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol.: *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges, str. 37-66.

ve výjimečných případech je třeba v zájmu realizace preventivně-sankčních aspektů náhrady nemajetkové újmy přiznat poškozenému částku přesahující jeho kompenzovatelnou následnou újmu. Právě k tomu sankční náhrada slouží.

V této souvislosti jsem dospěl k obecné pojmové definici, podle které se *sankční náhrada nemajetkové újmy poškozenému, který je obětí nepřístojného jednání delikventa, přizná za účelem potrestání a zastrašení škůdce, a to ve výši zajišťující rehabilitaci (vindikaci) jeho porušených práv, tj. s ohledem na všechny okolnosti zvyšující či snižující závažnost spáchaného deliktu.*

Tomu pak odpovídá právě preventivně-sankční složka přiměřeného zadostiučinění, jejíž existenci v posledním roce opakovaně potvrdily i naše nejvyšší justiční orgány. O přítomnosti a potřebnosti určité podoby civilního trestu svědčí též důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku či některá odborná literatura.¹⁹¹

Argumentoval jsem ve prospěch teoretického rozdělení přiměřeného zadostiučinění na náhradu nemajetkové újmy (kompenzační/satisfakční funkce) a rehabilitaci či vindikaci porušeného práva poškozeného (sankční/preventivní funkce). Tomuto rozdělení ostatně odpovídá i obecný pojem zadostiučinění, který jsem analyzoval v kapitole 2 této práce, kde jsem dospěl k závěru, že satisfakce představuje (1) *odčinění* či (2) *uspokojení* za utrpěné bezpráví, tedy za zásah do jakéhokoliv primárního práva poškozeného. V tomto smyslu by nemajetkovou újmou mohlo být jakékoliv utrpěné bezpráví.

V mém textu *Funkce náhrady škody* jsem dále dovedl, že lze poskytnout mnoho dobrých důvodů pro i proti tomuto institutu a také jsem představil některé základní problémové body, které jsou se sankční náhradou škody tradičně v zemích *common law*,

---

¹⁹¹ Viz VLÁDA ČR. (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR, str. 578; či např. RYŠKA, M. (2009). Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. In: *Právní rozhledy*, č. 9, str. 305 a násl.; KÚHN, Z. (2010). Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci? In: HAVEL, B. – PIHERA, V. (eds.): *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Praha/Plzeň: Aleš Čeněk, str. 203-216; či HAJN, P. (2003). K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*, roč. 33, č. 4, str. 7-12.

odkud institut sankční náhrady škody pochází, spojovány. I na nich se však ukázalo, že nově nastavený trend sankčních náhrad s sebou přináší mnohé problémy. Ostatně i proto české soudy preventivně-sankční princip upřednostňují spíše na základě politických, než právních a právně-dogmatických argumentů. Závažný zásah do nemajetkových práv jednotlivce totiž představuje mj. zásah do základních práv chráněných ústavním pořádkem, tudíž ochrana před takovým zásahem musí převážet nad právní dogmatikou. Přípustnost sankční náhrady nemajetkové újmy v českém právu proto není z doktrinálního hlediska vůbec samozřejmá. Ve svém textu jsem se z toho důvodu zavázal podrobněji prozkoumat problematiku sankčních aspektů náhrady nemajetkové újmy, a to při důkladnějším zohlednění všech specifík českého právního prostředí.

V předcházejících částech této studie jsem podrobně analyzoval předpoklady vzniku povinnosti k náhradě nemajetkové újmy dle občanského zákoníku, abych tyto své závěry nyní mohl použít při argumentaci o preventivně-sankční funkci přiměřeného zadostiučinění.

8.2.2. Přípustnost preventivně-sankční funkce zadostiučinění dle občanského zákoníku

Ve světle mých dosavadních závěrů se otázka po doktrinální přípustnosti preventivně-sankční funkce zadostiučinění zužuje na otázku, kdy lze zadostiučiněním rehabilitovat (vindikovat) vlastní zásah do práv poškozeného. Jinými slovy, kdy lze zadostiučiněním nahradit nemajetkovou újmu spočívající v samotném bezpráví. Zformulujeme-li otázku takto, odpověď je myslím nabíledni.

Předpokladem vindikace vlastního zásahu do práva poškozeného je, stejně jako obecně u povinnosti nahradit nemajetkovou újmu, to, že taková povinnost k náhradě nemajetkové újmy bude zvlášť stanovena zákonem nebo výslovně smlouvou (§ 2894 odst. 2 občanského zákoníku). Aby tedy soud mohl poškozenému jako náhradu nemajetkové újmy přiznat také preventivně-sankční složku zadostiučinění, tj. aby mohl rehabilitovat

jeho právo, musí být povinnost nahradit tuto újmu *jednoznačně* stanovena. Předpokladem tedy je, aby součástí skutkové podstaty deliktu byla i nemajetková újma.

V kapitole 6 jsem popsal metodu určování těchto předpokladů a následně jsem v kapitole 7 rozlišil jednotlivé případy, kdy lze za součást skutkové podstaty *jednoznačně* stanovit (1) jakoukoliv nemajetkovou újmu a kdy jen (2) konkrétní druh nemajetkové újmy. Ty jsem uvedl v přehledné tabulce. Pouze ve vztahu k předpokladu (1), tj. pouze ve vztahu k jakékoliv nemajetkové újmě jsem dovodil povinnost škůdce odčinit i vlastní zásah do práv poškozeného. Z toho vyplývá následující závěr. *Zásadně jen tam, kde je stanovena povinnost nahradit obecně jakoukoliv nemajetkovou újmu (dle zákona nebo smlouvy), může poškozený požadovat též rehabilitaci (vindikaci) vlastního zásahu do jeho práva.*

Přihlédneme-li k prioritě morální formy zadostiučinění, lze dále dojít k závěru, že rehabilitace (vindikace) bude primárně soud dosahovat pomocí nepeněžitého zadostiučinění a jen výjimečně, v návaznosti na závažnost porušení práva také formou zadostiučinění v penězích.

Na základě kapitoly 7.1 lze dále uzavřít, že o vindikaci můžeme uvažovat pouze v případech 32 skutkových podstat tam uvedených. Výjimku tu dle mého názoru nepředstavují ani skutkové podstaty zakládající právo na náhradu nemajetkové újmy způsobené trestným činem. Na první pohled bychom je sice měli vyloučit ze seznamu 32 případů, kdy lze preventivně-sankční funkci zadostiučinění aplikovat, a to kvůli zákazu dvojího trestání. Vlastní protiprávní jednání přeci může být sankcionováno jen jednou a zde se tak děje v rámci trestního řízení. Tím ovšem neztrácí na důležitosti potřeba rehabilitovat právo poškozeného. Trestním řízením se totiž rehabilitují práva společnosti. Vtip je v tom, že preventivně-sankční funkce zadostiučinění se aktivuje v případě trestného činu zpravidla vždy již v adhezním řízení, kdy bude jednoznačně konstatováno porušení práva. Pokud by ale závažnost či intenzita porušení práva byla zvýšená i ve vztahu k poškozenému (a nikoliv jen ke společnosti jako celku, která pachatele z tohoto důvodu stíhá), může být dle mého názoru v adhezním, či v případném civilním

řízení poškozenému přiznána peněžité rehabilitace (vindikace) za vlastní bezprávi spočívající ve spáchání trestného činu právě vůči poškozenému (oběti).

Tato zdánlivě široká přípustnost preventivně-sankční funkce přiměřeného zadostiučinění by mohla podněcovat k vedení soudních sporů. Opak je ale myslím pravdou. Ochranný účel, který byl do občanského zákoníku zaveden, stejně jako komplexita deliktů odpovědnosti dle mého názoru v praxi povede k tomu, že se preventivně-sankční funkce zadostiučinění uplatí jen v taxativně vymezených případech, a navíc, že mnohem častěji bude mít pouze formu morální rehabilitace, spíše než peněžitého zadostiučinění. *De lege ferenda* lze nicméně uvažovat o tom, jak lépe v zákoně vymezit ochranný účel či definovat pojem (alespoň negativně) nemajetkové újmy. Stačilo by například alespoň u některých z vyjmenovaných 32 skutkových podstat uvést, že povinnost k náhradě nemajetkové újmy nezahrnuje povinnost k peněžité náhradě za zásah do nárokovatelného práva poškozeného, či za vlastní bezprávi. Tak se lze napříště vyhnout situaci, kdy by soud přiznal sankční složku zadostiučinění bez zákonného základu.

9. ZÁVĚRY PRÁCE

Tématem této práce byly vybrané otázky teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění v recentním českém právu, tj. institutu přiměřeného zadostiučinění dle občanského zákoníku. Tento institut jsem přitom analyzoval metodou doktrinálního a srovnávacího právního výzkumu, a to za účelem dosažení jednotné teoretické koncepce zadostiučinění. Tato koncepce by měla jednak ujasnit (1) základní kategorie, na nichž zadostiučinění spočívá, (2) jejich vzájemný vztah a díky tomu i pomoci zodpovědět praktické otázky jako je (3) vymezení případů, kdy lze přiměřené zadostiučinění požadovat, (4) jakou nemajetkovou újmu lze zadostiučiněním nahradit, (5) jak ji lze nahradit a konečně, (6) za jakých podmínek může mít zadostiučinění preventivně-sankční funkci. V jednotlivých kapitolách jsem se tak postupně věnoval následujícím okruhům problémů, díky jejichž rozboru mohu nyní v závěru podat na výše položené otázky náležitou odpověď.

Ve druhé kapitole studie jsem analyzoval pojem zadostiučinění a jeho jazykový význam. Dospěl jsem přitom k závěru, že zadostiučinění je sekundárním (alternativním, náhradním) (1) *odčiněním* nebo (2) *uspokojením* poskytnutým za zásah do primárního práva poškozeného a že tento jeho význam můžeme najít již historicky v jeho řecké, latinské i české podobě. Pojmově se přitom zadostiučinění neomezuje jen na alternativní *odčinění* či *uspokojení* za primární právo osobní či osobnostní povahy. Další omezení ovšem plynou z platného práva.

Ve třetí kapitole jsem proto nejprve zkoumal pozitivně-právní výměr toho, co vlastně pojem zadostiučinění v platném právu znamená. Systematickým výkladem jsem dospěl k tomu, že se jedná o dluh. Proto jsem se dále ptal, jaké jsou předpoklady vzniku takového dluhu. Zde jsem došel k jednoduché definici zadostiučinění, a totiž že jde o dluh, jehož předpokladem je delikt. Je to tedy dluh, který spočívá v alternativním *odčinění* či *uspokojení* za primární právo poškozeného, které bylo deliktem zasaženo. Jinými slovy

je to alternativní (sekundární) povinnost nahradit újmu způsobenou zásahem do primárního práva poškozeného.

To mne přivedlo k důležitému teoreticko-systematickému rozdělení deliktního práva na (1) předpoklady odpovědnosti a (2) prostředky nápravy. Zatímco delikt je předpokladem odpovědnosti, přiměřené zadostiučinění je prostředkem nápravy. V části občanského zákoníku věnovaného deliktnímu právu pak najdeme ještě jeden prostředek nápravy, a to náhradu škody. Třebaže tak český občanský zákoník na rozdíl od řady zahraničních předpisů kategorie (1) a (2) důsledně nerozlišuje, považuji uvedené rozdělení za zásadní pro pochopení celkové koncepce zadostiučinění. Z toho důvodu jsem ve zbytku práce vycházel z teoretického pojetí deliktního práva, které lze zjednodušeně zachytit následovně.

Z analýzy základního ustanovení § 2894 odst. 2 věty první občanského zákoníku vyplynulo, že přiměřené zadostiučinění je prostředkem nápravy pouze nemajetkové újmy. Zároveň se na něj ale obdobně (v plném rozsahu) použijí ustanovení o náhradě škody, tj. o prostředku nápravy majetkové újmy. Předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou i majetkovou újmu se tudíž do značné míry shodují. Jelikož zároveň občanský zákoník výše uvedené teoreticko-systematické pojetí deliktního práva nesleduje, bylo nezbytné, abych v dalším kroku ze zákona abstrahoval obecné předpoklady odpovědnosti za způsobenou újmu a doplnil je o specifika odpovědnosti za nemajetkovou újmu.

Ve čtvrté kapitole jsem proto přistoupil k analýze obecných předpokladů odpovědnosti, a to v občanském zákoníku, který se subsidiárně použije všude tam, kde zvláštní předpis nestanoví jinak. Občanský zákoník jasně vymezuje odpovědnost za způsobenou újmu jako odpovědnost za zaviněné porušení právní povinnosti, tedy jako odpovědnost subjektivní. Ta je vtištěna do jedné hlavní, resp. dvou dílčích generálních skutkových podstat, tedy souboru znaků, které tvoří předpoklady vzniku odpovědnosti za způsobenou újmu. Jsou to případy újmy způsobené:

(1) zaviněným porušením povinnosti stanovené na ochranu práv poškozeného (§ 2910), a to

- a. absolutních práv (věta první);
- b. jiných práv (věta druhá).

Povinnost k náhradě způsobené újmy je pak stanovena v řadě dalších, zvláštních případů, kde se dle § 2895 občanského zákoníku k zavinění nepřihlíží. Takto stanovená speciální povinnost nahradit vzniklou újmu je povinností objektivní. I tyto speciální povinnosti je třeba číst vždy v návaznosti na příslušnou základní skutkovou podstatu uvedenou v § 2910 občanského zákoníku.

Důležitým příkladem speciální povinnosti nahradit újmu je § 2913 občanského zákoníku, který zakládá odpovědnost za újmu způsobenou porušením smluvní povinnosti. V zájmu zachování systematiky předpokladů odpovědnosti v občanském zákoníku jsem rovněž dospěl k závěru, že povinnost nahradit škodu způsobenou porušením smluvní povinnosti (§ 2913) je jen zvláštním případem druhé základní skutkové podstaty sub (1)b. shora, tj. případem zásahu do jiných práv poškozeného.

Dále jsem dovodil, že i povinnost nahradit škodu způsobenou zásahem do dobrých mravů (§ 2909) je ve smyslu § 2895 občanského zákoníku zvlášť stanoveným případem povinnosti nahradit újmu, tzn., že ani zde se na zavinění nehledí, nestanoví-li zákon požadavek zavinění zvlášť. Na druhou stranu je ale s ohledem na odlišnou věcnou působnost § 2909 občanského zákoníku (porušení morálních pravidel) a § 2910 občanského zákoníku (porušení právních pravidel) myslím vhodné teoreticky chápat § 2909 občanského zákoníku jako základní skutkovou podstatu. Na rozdíl od § 2913 občanského zákoníku (porušení smluvní povinnosti) totiž § 2909 občanského zákoníku myslím nelze považovat za kvalifikovanou skutkovou podstatu vůči § 2910 občanského zákoníku.

Ve čtvrté kapitole jsem rovněž argumentoval, proč nelze další ustanovení občanského zákoníku považovat za základní skutkové podstaty, třebaže jsou velice obecné a budou

mít široké uplatnění. Jednak se tato má argumentace vztahovala k § 2900 a násled. občanského zákoníku (prevenční povinnost) a dále k § 2971 občanského zákoníku (náhrada nemajetkové újmy z důvodů zvláštních okolností), který bývá označován jako tzv. malá generální klauzule.

Občanský zákoník tedy vedle sebe staví dvě základní skutkové podstaty, a to odpovědnost za újmu způsobenou

- (1) porušením dobrých mravů - § 2909
- (2) porušením právní povinnosti - § 2910
  - a. stanovené na ochranu absolutních práv poškozeného – věta první;
  - b. stanovené na ochranu jiných práv poškozeného – věta druhá.

Zatímco první skutková podstata je zásadně objektivní, druhá je postavena na zavinění. To může být pro poškozeného výhodné, pokud bude jednání škůdce zároveň porušovat jak dobré mravy, tak určitou právní povinnost. V takovémto případě si může poškozený vybrat, zdali své právo na náhradu založí v jedné či druhé základní skutkové podstatě. Občanský zákoník pro takové případy zakotvuje komplementární ochranu práv poškozeného.

Základní předpoklady vzniku povinnosti nahradit způsobenou újmu jsou tedy (A) zaviněný zásah do povinnosti stanovené na ochranu práv poškozeného; (B) vznik újmy a (C) příčinná souvislost mezi nimi. Ve speciálních případech pak vzniká povinnost nahradit způsobenou újmu bez ohledu na zavinění. Toto pravidlo je základní a týká se povinnosti nahradit každou majetkovou újmu (škodu).

Z § 2894 odst. 2 občanského zákoníku potom plyne, že povinnost nahradit nemajetkovou újmu vzniká jen tam, kde je to (i) stanoveno zvlášť zákonem nebo (ii) výslovně ujednáno ve smlouvě. Zjednodušeně řečeno vzniká tato povinnost jen tam, kde je to zvlášť stanoveno, ať už zákonem nebo smlouvou. Argumentoval jsem pro závěr, že jde o akcesorický požadavek, tj. že přistupuje k základním skutkovým podstatám zakládajícím odpovědnost jako něco navíc. Neznamená to naopak, že by náhrada

nemajetkové újmy byla vždy založena bez ohledu na zavinění. Dále jsem analýzou tohoto ustanovení občanského zákoníku dovodil, že právo na náhradu nemajetkové újmy bude soudně vymahatelné pouze tam, kde zákon nebo dohoda stran zvlášť stanoví povinnost škůdce odčinit nemajetkovou újmu. V jiných případech bude moci být přiměřené zadostiučinění jen naturální obligací (čestným dluhem). Tak tomu bude napříč celým právním řádem, neboť mám za to, že institut přiměřeného zadostiučinění je pouze jeden. Akcesorita zvlášť stanovené povinnosti k náhradě nemajetkové újmy může být dána ve vztahu k oběma základním skutkovým podstatám, tj. jak k § 2909, tak k § 2910 občanského zákoníku.

Subjektivní odpovědnost za způsobenou újmu je tedy dle občanského zákoníku vyžadována pro případ porušení zákonné povinnosti, u níž zároveň *není zvlášť* stanovena povinnost nahradit *majetkovou škodu*. V případech porušení zákonné povinnosti, u níž *je zvlášť stanovena* povinnost nahradit *majetkovou škodu*, vzniká odpovědnost nezávisle na zavinění, stejně jako u porušení dobrých mravů. Není však vyloučeno, že povinností norma, která se u porušení dobrých mravů či u objektivní odpovědnosti uplatní, stanoví některé speciální požadavky, vč. požadavku zavinění. To se na řadě míst občanského zákoníku děje (např. § 2909, § 2921, § 2922).

V další části čtvrté kapitoly jsem se zabýval problematikou zavinění. Dovodil jsem přitom, že v občanském zákoníku najdeme následující formy zavinění: nepřímý úmysl; obmysl; lehkou nedbalost a hrubou nedbalost. Základní formou zavinění je přitom lehká nedbalost. Vždy je tedy třeba ke vzniku odpovědnosti prokázat nejméně lehkou nedbalost. Pouze tam, kde zákon vyžaduje zvláštní formu zavinění (úmysl, obmysl či hrubou nedbalost), bude ke vzniku odpovědnosti za způsobenou újmu potřeba prokázat i další skutečnosti. Případně tam, kde bude stanovena zvláštní (speciální) povinnost k náhradě škody, se k zavinění zásadně nebude vůbec přihlížet.

Vysvětlil jsem, že jednotlivé formy zavinění se od sebe odlišují podle obsahu, resp. kvality vědomostní (rozumové) a ovládací (volní) složky škůdce. Úmysl (dolus) znamená, že škůdce věděl, že svým jednáním může způsobit porušení nebo ohrožení

právem chráněného zájmu (rozumová složka) a také to chtěl (volní složka – úmysl přímý) nebo pro případ, že se tak stane, s tím byl srozuměn (volní složka – úmysl nepřímý). Občanský zákoník ovšem přímý úmysl nikde v deliktním právu nevyžaduje. K prokázání úmyslu tak postačí prokázat úmysl nepřímý (*dolus eventualis*). Přímý úmysl tedy dle mého názoru nově nehraje v deliktním právu z hlediska zavinění roli. Obmysl je kvalifikovanou formou přímého úmyslu, kdy ohrožení či porušení právem chráněného zájmu je konečným cílem škůdce. Lehká nedbalost spočívá v tom, že škůdce nevěděl, že svým jednáním může porušit či ohrozit právem chráněný zájem, ale vzhledem k okolnostem a svým osobním poměrům to vědět měl a mohl (pouze rozumová složka). A konečně u hrubé nedbalosti musí poškozený prokázat, že škůdce věděl, že může svým jednáním porušit či ohrozit právem chráněný zájem (rozumová složka), ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že k tomu nedojde (volní složka).

K naplnění jednoho ze základních předpokladů delikt ní odpovědnosti – zavinění, je tedy třeba prokázat výše uvedené skutečnosti. Nepřímý úmysl, obmysl i hrubá nedbalost vyžadují prokázání skutečností, které jsou ryze subjektivní povahy a vztahují se toliko k osobě škůdce (*věděl; chtěl; byl srozuměn; sledoval jako konečný cíl; bez přiměřených důvodů se spoléhal, že k tomu nedojde*). Naproti tomu lehkou nedbalost jsem na základě textu občanského zákoníku, judikatury a právní doktríny vymezil jako souhrn (i) objektivních a (ii) subjektivních znaků. Objektivní stránka lehké nedbalosti spočívá v tom, že škůdce *měl vědět*, že svým jednáním může způsobit škodní následek. Subjektivní stránka naproti tomu znamená, že konkrétní škůdce to také *vědět mohl*. Občanský zákoník navíc zavádí pomocné měřítko objektivního kritéria lehké nedbalosti, a to vyvratitelnou právní domněnku nedbalosti dle § 2911 a § 2912 občanského zákoníku. Poruší-li škůdce zákon (§ 2911) nebo nejedná-li tak, jak lze od osoby průměrných vlastností v soukromém styku důvodně očekávat (§ 2912 odst. 1), nebo nevyužije-li své zvláštní vlastnosti (§ 2912 odst. 2), má se za to, že jedná nedbale. Na základě těchto skutečností se tedy nedbalost presumuje, nebude-li prokázán opak. Opak u (i) objektivních znaků nedbalosti již ovšem prokázat nelze, proto bude důkaz opaku

(vyvrácení domněnky) spočívat primárně v tom, že škůdce prokáže opak u (ii) subjektivního znaku, tj. prokáže-li, že subjektivně *nemohl vědět*, jak se má chovat, či že se subjektivně nemohl chovat v souladu s požadovaným standardem péče.

Dále jsem argumentoval, že samo nedbalostní zavinění, které je jako minimum vyžadováno u obou dílčích skutkových podstat v § 2910 občanského zákoníku, se musí vztahovat k (A) porušení povinnostní normy a k (B) újmě; nikoliv již však k (C) příčinné souvislosti mezi nimi. Příčinnou souvislost nelze zavinit; příčinná souvislost buďto je nebo není. Kauzalitu proto postačí prokázat jen jako objektivní kategorii, zatímco ve vztahu k porušení povinnostní normy i ve vztahu k újmě bude třeba prokázat zavinění. V případech objektivní odpovědnosti, tj. kde je zvlášť stanovena povinnost k náhradě škody (§ 2895), se na zavinění nehledí ve vztahu k (A), (B) ani (C), pokud není požadavek zavinění zákonem či smlouvou dodatečně stanoven.

Zvláštní požadavek zavinění je tak požadován mj. u první základní skutkové podstaty – porušení dobrých mravů (§ 2909). Zde je vyžadován prostý úmysl ve vztahu k (A) porušení dobrých mravů. Jsou-li ale dobré mravy porušeny výkonem subjektivního práva škůdce, musí poškozený navíc prokázat i kvalifikovaný úmysl (obmysl) ve vztahu k (B) újmě, tj. ke způsobené škodě, jinak za ni škůdce neodpovídá. Zvláštní požadavek zavinění (nedbalost, úmysl či hrubá nedbalost) je stanoven na řadě dalších míst občanského zákoníku a je třeba jednotlivě zkoumat, k čemu se má toto zavinění vztahovat.

Ve čtvrté kapitole jsem rovněž detailně analyzoval obě dvě základní skutkové podstaty a dospěl jsem tak k vymezení základních stavebních kamenů předpokladů odpovědnosti za způsobenou újmu. Krom výše uvedených čtyř prvků, a totiž (A) porušení povinnosti; (B) vznik újmy; (C) kauzalita mezi (A) a (B); a zásadně též (D) nedbalostní zavinění k (A) a (B), jsem upozornil na to, že občanský zákoník pracuje ještě s jedním obecným znakem či institutem, a to s *ochranným účelem normy*. Zcela explicitně je ochranný účel normy zakotven v § 2910 občanského zákoníku větě druhé, podle nějž škůdce odpovídá

jen za zásah do práva poškozeného způsobený porušením povinnosti stanovena na ochranu takového práva.

Ochranný účel normy nám říká, za jakou újmu škůdce odpovídá. Zásadně totiž platí, že škůdce odpovídá jen za porušení těch zájmů, jejichž ochrana byla účelem příslušné povinnosti normy. K určení ochranného účelu normy přitom není rozhodující pouze to, zda byl ochranný účel v zákoně výslovně uveden či nikoliv, nýbrž to, zda lze stanovit, že způsobená újma zasahuje do zájmů poškozeného, které byly povinností normou alespoň nepřímo chráněny. Ochranný účel se pak projevuje v tom, jaká je věcná, osobní a modální ochranná působnost normy, tj. jaké jsou předpoklady uplatnění této ochranné normy.

Na závěr čtvrté kapitoly jsem tak detailně tento institut zkoumal a dovedil jsem, že je součástí objektivních znaků každé skutkové podstaty, neboť každá morální či právní povinnost, jejíž porušení zakládá právo na náhradu způsobené újmy, musí chránit alespoň nepřímo poškozeného před takovou újmou. Argumentoval jsem, že ačkoliv zde kritérium ochranného účelu není výslovně uvedeno, lze jej dovést i u generální klauzule dle § 2910 občanského zákoníku věty první, která chrání absolutní práva poškozeného. Uvedl jsem, co občanský zákoník rozumí absolutními právy, a dovedil jsem, že tato práva (jakožto práva absolutní) chrání pouze normy občanského zákoníku. Z toho jsem uzavřel, že zásah do téhož právem chráněného zájmu může být v závislosti na kontextu jak zásahem do absolutního práva (§ 2910 věta první), tak zásahem do práva jiného (§ 2910 věta druhá). Například zásah do tělesné integrity způsobený porušením smluvní povinnosti ze smlouvy o péči o zdraví je porušením smluvní povinnosti, tedy jiné povinnosti, než povinnosti stanovené na ochranu absolutního práva. Určující tedy dle mého názoru není faktická povaha zasaženého statku, ale právní důvod a původ povinnosti do tohoto statku nezasahovat. Zdůraznil jsem, že taková to koncepce umožňuje mj. účinně rozlišovat mezi soukromoprávními a veřejnoprávními povinnostmi, jakož i tím, kdy má mít porušení veřejného práva soukromoprávní důsledky. Pouze tam, kde povinnost v oblasti veřejného práva existuje proto, aby chránila poškozeného před určitou újmou, tam je možno tuto újmu přičíst škůdci.

Z hlediska teoretické koncepce přiměřeného zadostiučinění, resp. z hlediska předpokladů vzniku práva na přiměřené zadostiučinění, ovšem bylo nezbytné, abych v páté kapitole rozebral, jaký je vztah ochranného účelu normy k základním stavebním kamenům odpovědnosti sub (A), (B), (C) a (D). Ukázal jsem proto nejprve, že ochranný účel normy je tradičně považován za měřítko adekvátnosti. Adekvátnost pak není ničím jiným, než právním hodnocením přirozené kauzality. K naplnění znaku (C) kauzality je tudíž třeba prokázat vztah (i) přirozené kauzality, jejímž měřítkem je *sine qua non* test, a následně ze souboru takto identifikovaných příčin a následků vybrat pouze ty, které jsou (ii) adekvátní, tj. kauzálně právně relevantní. Stejně jako je proto (C) kauzalita otázkou objektivních kritérií, tak je i přirozená kauzalita a adekvátnost stanovena objektivně. K právnímu hodnocení vztahu přirozené kauzality přistupujeme pouze na základě principů spravedlnosti, neboť kauzalita není v platném právu vymezena. Vymezeno je však nově měřítko adekvátnosti, a to *ochranný účel normy*.

Ochranný účel normy jsem tedy v páté kapitole vymezil jako měřítko právní kauzality (adekvátnosti). Ukázal jsem ale také, že ochranný účel nebude možno vždy konkrétně určit, a dospěl jsem tak k závěru, že se v takovém případě uplatní na našem území dlouhodobě užívaný test *předvídatelnosti* škodního následku, který proto považuji za právní princip. *Princip předvídatelnosti* je tudíž druhým měřítkem adekvátnosti. Stejně jako ochranný účel normy je i princip předvídatelnosti součástí posuzování kauzality, tedy objektivní skutečnosti, která jak u subjektivní tak objektivní odpovědnosti není kryta zaviněním. V souladu s německou doktrínou potvrzenou Ústavním soudem jsem proto princip předvídatelnosti vymezil jako pravidlo, podle něhož je právní kauzalita dána i tehdy, pokud by z hlediska *optimálního pozorovatele* nebyl vznik škodního následku vysoce nepravděpodobný. V této kapitole jsem dále rozebral, kdo je to optimální pozorovatel, k jakému okamžiku se předvídatelnost posuzuje a jak je stanovena míra pravděpodobnosti.

Povaha obou měřítek adekvátnosti mne dovedla k závěru, že princip předvídatelnosti, se uplatní pouze subsidiárně, neboť škodní následek, který spadá do ochranného účelu

normy je z hlediska optimálního pozorovatele nutně vždy i předvídatelný. Příčinná souvislost má tedy dva požadavky – faktický a právní, přičemž faktickou kauzalitu měříme testem *sine qua non* a právní kauzalitu měříme nejprve *ochranným účelem normy*, subsidiárně také *principem předvídatelnosti*.

Na závěr páté kapitoly jsem pak upozornil na to, že v deliktním právu lze uvažovat pouze o adekvátnosti druhu či typu škodního následku, nikoliv o adekvátnost výše odškodnění. Výše odškodnění totiž v deliktním právu systematicky nespadá do problematiky předpokladů odpovědnosti, ale do otázky prostředků nápravy.

Vedle všech výše uvedených obecných předpokladů vzniku povinnosti nahradit způsobenou újmu je samozřejmě nutným předpokladem přiznání přiměřeného zadostiučinění i vznik nemajetkové újmy. Ne každá nemajetková újma je ale v případě porušení té které povinnosti adekvátní. Poté, co jsem tedy v prvních pěti kapitolách vymezil a analyzoval vztah základních kategorií, na nichž zadostiučinění spočívá, a jejich vzájemný vztah, jsem se v šesté kapitole zaměřil na stanovení adekvátnosti nemajetkové újmy a s tím související právo na přiznání přiměřeného zadostiučinění.

Základní pravidlo v tomto směru představuje již zmiňované ustanovení § 2894 odst. 2 občanského zákoníku. Zdůvodnil jsem, že je zde obsaženo pravidlo, podle kterého (A) *pouze tam, kde je zákonem nebo smlouvou zvlášť stanovena povinnost odčinit nemajetkovou újmu, je náhrada nemajetkové újmy soudně vymahatelná a zároveň (B) v ostatních případech, kde jsou splněny předpoklady odpovědnosti za vzniklou újmu, představuje závazek odčinit způsobenou nemajetkovou újmu toliko naturální obligaci.*

Předpoklady odpovědnosti za nemajetkovou újmu způsobenou porušením právní povinnosti a obdobně též porušením dobrých mravů jsou dle mého názoru tudíž následující:

(1) porušení právní povinnosti

- zvlášť nebo výslovně stanovené na ochranu před nemajetkovou újmou – (A)
- stanovené na ochranu před jinou újmou – (B).

(2) vznik nemajetkové újmy

(3) příčinná souvislost mezi (1) a (2), tj.

- faktická kauzalita, jejímž měřítkem je
  - sine qua non test, a
- právní kauzalita (adekvátnost), jejímž měřítkem je
  - ochranný účel normy a podpůrně též
  - předvídatelnost nemajetkové újmy z hlediska optimálního pozorovatele

(4) zavinění (vyjma případů zvláštní povinnosti k náhradě způsobené škody).

V této šesté kapitole jsem rovněž dovodil, že cílem povinnostní normy, jejíž porušení má založit naturální obligaci poškozeného – pravidlo (B), musí být alespoň nepřímo zabránit škodnímu následku spočívajícímu v nemajetkové újmě poškozeného a vždy také majetkové újmě. Nemajetková újma, jejíž náhrada bude naturální obligací, může spočívat v samotném bezpráví, tj. v samotném porušení povinnosti, kterou škůdce poškozenému dlužil. To mj. znamená, že musí jít o povinnost, která je ze strany poškozeného *nárokovatelná*. Argumentoval jsem, že nárokovatelná je pouze ta povinnost, která ochraňuje konkrétní majetkové zájmy poškozeného. Bude-li proto porušena konkrétní povinnost stanovená jak na ochranu před škodou, tak nepřímo též před újmou nemajetkovou, lze jako naturální obligaci nahradit i nemajetkovou újmu. V jiných případech to ale není možné.

Tím samozřejmě není dotčeno pravidlo (A), podle kterého bude při porušení povinnosti stanovené zvlášť nebo výslovně na ochranu před nemajetkovou újmou přiměřené zadostiučinění soudně vymahatelné. V druhé části šesté kapitoly jsem se proto zabýval otázkou, jak lze určit, zdali je zájem na zabránění nemajetkové újmě zvlášť nebo výslovně právní normou stanoven. Dle mého názoru tomu je tak v případech, kdy lze *jednoznačně* určit věcnou ochrannou působnost normy.

Občanský zákoník, ale i další předpisy stanoví povinnost nahradit nemajetkovou újmu v zásadě pomocí dvou typů věcné ochranné působnosti. Jednak je to působnost obecná (zvláštní povinnost nahradit *jakoukoliv nemajetkovou újmu*), a za druhé působnost zvláštní (zvláštní povinnost nahradit *konkrétní druh nemajetkové újmy*). Ochranný účel (nejen věcná ochranná působnost normy) ovšem nemusí být ani tady vždy konkrétně určitelný, proto se i zde subsidiárně uplatní omezení právní kauzality na vztah těch příčin a následků, které jsou z hlediska optimálního pozorovatele předvídatelné.

V sedmé kapitole jsem metodu zjišťování skutkových podstat, které mohou založit povinnost (nikoliv jen naturální obligaci) k náhradě nemajetkové újmy aplikoval na platné právo. Tak jsem identifikoval konkrétní právní předpisy a jejich ustanovení, které ukládají povinnost nahradit (1) *jakoukoliv nemajetkovou újmu*, nebo (2) *konkrétní druh nemajetkové újmy*, a to (2.1) zvlášť pro občanský zákoník a (2.2) příkladmo pro jiné právní předpisy. V kategorii (1) jsem označil třicet dva skutkových podstat a v kategorii (2.1) tři skutkové podstaty. Zároveň jsem na příkladu šestnácti právních předpisů v kategorii (2.2) ukázal, kde je konkrétně chráněno zdraví jednotlivce.

V šesté a sedmé kapitole jsem takto zodpověděl výše položenou otázku, v jakých případech lze přiměřené zadostiučinění požadovat a jakou nemajetkovou újmu lze zadostiučiněním odčinit. Konečně v osmé kapitole jsem se zaměřil na to, jak lze nemajetkovou újmu odčinit a za jakých podmínek může mít zadostiučinění preventivně-sankční funkci.

Nejprve jsem rozebral formu, v jaké může být zadostiučinění přiznáno. Uvedl jsem, že dle § 2951 občanského zákoníku se zadostiučinění primárně poskytne v nepeněžitě

(morální) formě. Pouze tam, kde jiná forma zadostiučinění (rozuměj nepeněžítá) není dostačující, se podpůrně zadostiučinění přizná v penězích. Jen výjimečně je stanoveno, že se zadostiučinění poskytne rovnou v penězích. Zároveň jsem na základě tuzemské judikatury dovedil, že morální zadostiučinění bude nejčastěji přiznáno v podobě *konstatování porušení práva*.

Zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu musí být samozřejmě přiměřené. To znamená, že musí být přiměřená jak jeho forma, tak případná výše přiznané peněžité částky. Nemajetková újma ovšem z povahy věci nemá svůj přesný majetkový ekvivalent a je proto nemožné výši náhrady jednoznačně stanovit. Trendy ze zahraničí sice naznačují, že např. citovou složku nemajetkové újmy lze měřit neuro-vědeckými metodami. Nemajetková újma má nicméně mnoho dalších podob. Nemajetková újma může spočívat prakticky v jakémkoliv zásahu do jiných než majetkových zájmů poškozeného. Spolu s českou judikaturou i částí odborné literatury mám za to, že nemajetkovou újmu může být i samo bezpráví, tedy vlastní zásah do práva poškozeného. Jako hlavní pravidlo se tak uplatní § 2955 občanského zákoníku, který umožňuje soudu rozhodnout podle spravedlivého uvážení jednotlivých okolností případu. Druhým limitem je povinnost soudu rozhodovat skutkově podobné případy podobně uvedená v § 13 občanského zákoníku.

Zejména při stanovení výše peněžité formy zadostiučinění se do popředí dostává otázka funkce zadostiučinění. Na základě textu občanského zákoníku a na základě mého jinde publikovaného výzkumu jsem dovedil, že hlavním cílem peněžité i nepeněžité formy zadostiučinění je uvedení do předešlého stavu – *restitutio in integrum*. Hlavní funkcí přiměřeného zadostiučinění je proto *kompence*. Jak jsem ale ukázal již samotným rozborem pojmu zadostiučinění ve druhé kapitole, zadostiučinění představuje dluh, který je náhradním (1) *odčiněním* či (2) *uspokojením* za primární právo poškozeného. Zadostiučinění tedy pojmově zahrnuje i jiné funkce, než je *kompence* (*odčinění*). V tuzemské judikatuře se v této souvislosti často hovoří o tzv. preventivně-sankční funkci zadostiučinění.

Dovodil jsem, že tato funkce je velice problematická, neboť nápadně připomíná institut sankční náhrady škody, který většina evropských států odmítá. Dále jsem uvedl, že bychom preventivně-sankční složku přiměřeného zadostiučinění měli chápat jako *náhradu nemajetkové újmy poškozenému, který je obětí nepřístojného jednání delikventa, která se přizná za účelem potrestání a zastrašení škůdce, a to ve výši zajišťující rehabilitaci (vindikaci) jeho porušených práv, tj. s ohledem na všechny okolnosti zvyšující či snižující závažnost spáchaného deliktu.*

Otázka po přípustnosti preventivně-sankční složky přiměřeného zadostiučinění se tak dle mého názoru zužuje na otázku po tom, kdy lze zadostiučiněním rehabilitovat (vindikovat) vlastní zásah do práv poškozeného. Jinými slovy jde o to, zda a kdy je přípustné zadostiučiněním nahradit nemajetkovou újmu spočívající v samotném bezpráví. V souladu s předcházejícími závěry této rigorózní práce jsem dovedl, že taková náhrada je možná jen tam, kde se dle zákona věcná ochranná působnost normy vztahuje na náhradu *jakékoliv nemajetkové újmy*. Uzavřel jsem proto, že pouze za předpokladu, že právní norma zvlášť stanoví povinnost nahradit *obecně jakoukoliv nemajetkovou újmu*, může poškozený požadovat preventivně-sankční složku zadostiučinění, tj. rehabilitaci (vindikaci) vlastního zásahu do jeho práva. Z toho jsem pak dovedl několik závěrů *de lege ferenda* o tom, jak by ve světle výše uvedeného bylo možné preventivně-sankční funkci přiměřeného zadostiučinění v občanském zákoníku regulovat, neboť mám za to, že za současného stavu občas je a bude tato preventivně-sankční složka přiměřeného zadostiučinění přiznávána bez zákonného základu. Navrhl jsem proto, že by se zákonem mohlo u vybraných ustanovení uvést, že povinnost k náhradě nemajetkové újmy nezahrnuje povinnost k peněžité náhradě za zásah do nárokovatelného práva poškozeného, či za vlastní bezpráví.

PŘÍLOHA

**RELEVANTNÍ USTANOVENÍ VYBRANÝCH
PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ**

1. Občanský zákoník

§ 261

- (1) Porušil-li spolek základní členské právo člena závažným způsobem, má člen právo na **přiměřené zadostiučinění**.
- (2) Namítne-li to spolek, soud právo na **zadostiučinění** členu spolku nepřizná, nebylo-li uplatněno
- a) v době stanovené pro podání návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí, nebo
  - b) do tří měsíců ode dne právní moci rozhodnutí o zamítnutí návrhu, byl-li tento návrh zamítnut podle § 260.

§ 2543

- (1) Při porušení povinnosti, za niž odpovídá, nahradí pořadatel zákazníkovi vedle škody na majetku také **újmu za narušení dovolené**, zejména byl-li zájezd zmařen nebo podstatně zkrácen.
- (2) Odstoupí-li zákazník od smlouvy nebo uplatní-li právo z vady zájezdu, není tím dotčeno jeho právo na náhrady podle odstavce 1.

§ 2894

- (1) Povinnost nahradit jinému újmu zahrnuje vždy povinnost k náhradě újmy na jmění (škody).
- (2) Nebyla-li povinnost odčinit jinému **nemajetkovou újmu** výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit **nemajetkovou újmu** poskytnutím **zadostiučinění** posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.

§ 2951

- (1) Škoda se nahrazuje uvedením do předešlého stavu. Není-li to dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích.
- (2) **Nemajetková újma** se odčiní **přiměřeným zadostiučiněním**. **Zadostiučinění** musí být poskytnuto v penězích, nezajistí-li jeho jiný způsob skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy.

§ 2956

Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i **nemajetkovou újmu**, kterou tím způsobil; jako **nemajetkovou újmu** odčiní i způsobené **duševní útrapy**.

§ 2957

Způsob a výše **přiměřeného zadostiučinění** musí být určeny tak, aby byly odčiněny i okolnosti zvláštního zřetele hodné. Jimi jsou úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohružky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Vezme se rovněž v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavou hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

§ 2958

Při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další **nemajetkové újmy**; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

§ 2959

Při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce **duševní útrapy** manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.

§ 2969

Náhrada při poškození věci

- (1) Při určení výše škody na věci se vychází z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.
- (2) Poškodil-li škůdce věc ze svévole nebo škodolibosti, nahradí poškozenému **cenu zvláštní oblíby**.

§ 2971

Náhrada nemajetkové újmy

Odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvláště zavrženíhodné, nahradí škůdce též **nemajetkovou újmu** každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.

§ 2988

Osoba, jejíž právo bylo nekalou soutěží ohroženo nebo porušeno, může proti rušiteli požadovat, aby se nekalé soutěže zdržel nebo aby odstranil závadný stav. Dále může požadovat **přiměřené zadostiučinění**, náhradu škody a vydání bezdůvodného obohacení.

2. Zákon o ochraně osobních údajů

§ 21

- (1) Každý subjekt údajů, který zjistí nebo se domnívá, že správce nebo zpracovatel provádí zpracování jeho osobních údajů, které je v rozporu s ochranou soukromého a osobního života subjektu údajů nebo v rozporu se zákonem, zejména jsou-li osobní údaje nepřesné s ohledem na účel jejich zpracování, může
  - a) požádat správce nebo zpracovatele o vysvětlení,

- b) požadovat, aby správce nebo zpracovatel odstranil takto vzniklý stav. Zejména se může jednat o blokování, provedení opravy, doplnění nebo likvidaci osobních údajů.
- (2) Je-li žádost subjektu údajů podle odstavce 1 shledána oprávněnou, správce nebo zpracovatel odstraní neprodleně závadný stav.
- (3) Pokud vznikla v důsledku zpracování osobních údajů subjektu údajů **jiná než majetková újma**, postupuje se při uplatňování jejího nároku podle zvláštního zákona [tj. občanského zákoníku].
- (4) Došlo-li při zpracování osobních údajů k porušení povinností uložených zákonem u správce nebo u zpracovatele, odpovídají za ně společně a nerozdílně.
- (5) Správce je povinen bez zbytečného odkladu informovat příjemce o žádosti subjektu údajů podle odstavce 1 a o blokování, opravě, doplnění nebo likvidaci osobních údajů. To neplatí, pokud je informování příjemce nemožné nebo by vyžadovalo neúměrné úsilí.

3. Zákon o obchodních korporacích

§ 3

- (1) Ustanovení občanského zákoníku o spolcích se použijí na obchodní korporace, jen stanoví-li tak tento zákon.
- (2) Ukládá-li tento zákon povinnost nahradit újmu, postihuje škůdce i povinnost nahradit **nemajetkovou újmu**.
- (3) Společenskou smlouvou se podle této hlavy a hlavy IV rozumí i stanovy a zakladatelská listina.
- (4) Společníkem podle této hlavy se rozumí i člen družstva.

§ 71

Ovlivnění

- (1) Každý, kdo pomocí svého vlivu v obchodní korporaci (dále jen „vlivná osoba“) rozhodujícím významným způsobem ovlivní chování obchodní korporace (dále jen „ovlivněná osoba“) k její újmě, tuto **újmu nahradí**, ledaže prokáže, že mohl při svém ovlivnění v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu ovlivněné osoby.
- (2) Neuhradí-li vlivná osoba způsobenou újmu nejpozději do konce účetního období, v němž újma vznikla, nebo v jiné dohodnuté přiměřené lhůtě, **nahradí i újmu**, která v této souvislosti vznikla společníkům ovlivněné osoby.
- (3) Vlivná osoba ručí věřitelům ovlivněné osoby za splnění těch dluhů, které jim ovlivněná osoba nemůže v důsledku ovlivnění podle odstavce 1 zcela nebo zčásti splnit.
- (4) Vlivem podle odstavce 1 se rozumí také vliv vykonávaný prostřednictvím jiné osoby či jiných osob.
- (5) Ustanovení odstavce 1 se nepoužije na jednání členů orgánů ovlivněné osoby a jejího prokuristu.

§ 193

- (1) Neplatnosti rozhodnutí jiných orgánů společnosti se mohou osoby podle § 191 dovolávat pouze tehdy, byla-li tato rozhodnutí činěna v působnosti valné hromady; ustanovení § 191 a 192 se použijí přiměřeně.
- (2) Porušila-li společnost při svolání valné hromady nebo v jejím průběhu právo společníka závažným způsobem, má společník právo na **přiměřené zadostiučinění** podle

ustanovení občanského zákoníku upravujícího právo člena spolku na **přiměřené zadostiučinění**.

§ 430

(1) Neplatnosti rozhodnutí jiných orgánů společnosti se mohou osoby podle § 428 dovolávat pouze tehdy, byla-li tato rozhodnutí činěna v působnosti valné hromady; ustanovení § 428 a 429 se použijí přiměřeně.

(2) Porušila-li společnost při svolání valné hromady nebo v jejím průběhu právo akcionáře závažným způsobem, má akcionář právo na **přiměřené zadostiučinění** podle ustanovení občanského zákoníku o přiznání **přiměřeného zadostiučinění** členovi spolku.

4. Zákon o přeměnách

§ 57

(1) Po zápisu přeměny do obchodního rejstříku nelze ani

- a) vyslovit neplatnost rozhodnutí o schválení přeměny; tím není dotčeno právo společníků nebo členů na dorovnání a na náhradu škody, popřípadě na **přiměřené zadostiučinění**, nebo
- b) změnit ani zrušit projekt přeměny.

(2) Probíhá-li v době zápisu přeměny do obchodního rejstříku soudní řízení o návrhu na určení neplatnosti projektu přeměny nebo o návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny, může navrhovatel ve lhůtě určené soudem, která nesmí být kratší než 30 dnů, i bez souhlasu soudu změnit návrh na zahájení řízení tak, že se bude domáhat určení, zda projekt přeměny nebo rozhodnutí o schválení přeměny jsou v rozporu s právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo se stanovami. Je-li navrhovatelů více, jedná v řízení o takové změně návrhu na zahájení řízení každý z nich sám za sebe. Nelze-li v řízení pokračovat jen proto, že nedošlo v určené lhůtě ke změně návrhu na zahájení řízení, soud řízení o návrhu na určení neplatnosti projektu přeměny nebo o návrhu na vyslovení neplatnosti rozhodnutí o schválení přeměny zastaví; je-li navrhovatelů více, zastaví soud řízení jen ve vztahu k těm z nich, kteří návrh na zahájení řízení nezměnili.

(3) Určí-li soud, že projekt přeměny nebo rozhodnutí o schválení přeměny jsou v rozporu s jinými právními předpisy, společenskou nebo zakladatelskou smlouvou, zakladatelskou listinou nebo se stanovami, nebo že jsou neplatné, mají osoby,

- a) kterým v důsledku takového porušení nebo neplatnosti vznikla škoda, právo na její náhradu a
- b) do jejichž práv bylo takovým porušením zasaženo, právo na **přiměřené zadostiučinění**, které může být poskytnuto i v penězích.

(4) Osoby uvedené v odstavci 3 mají tam uvedené právo

- a) vůči všem osobám zúčastněným na přeměně nebo jejich právním nástupcům, má-li takové porušení, důvod neplatnosti projektu přeměny nebo neplatnosti rozhodnutí o přeměně základ v projektu přeměny, nebo
- b) vůči osobě zúčastněné na přeměně, jejíž orgán o přeměně rozhodl, nebo jejímu právnímu nástupci, nemá-li toto porušení nebo důvod neplatnosti rozhodnutí o přeměně základ v projektu přeměny.

(5) Právo na **přiměřené zadostiučinění** musí být uplatněno u soudu nejpozději ve lhůtě 3 měsíců ode dne, kdy rozhodnutí soudu podle odstavce 3 nabylo právní moci.

5. Zákon o odpovědnosti za škodu při výkonu veřejné moci

§ 31a

Zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu

(1) Bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje se podle tohoto zákona též **přiměřené zadostiučinění** za vzniklou **nemajetkovou újmu**.

(2) **Zadostiučinění** se poskytne v penězích, jestliže **nemajetkovou újmu** nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše **přiměřeného zadostiučinění** se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k **nemajetkové újmě** došlo.

(3) V případech, kdy **nemajetková újma** vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí, přihlédne se při stanovení výše **přiměřeného zadostiučinění** rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k

- a) celkové délce řízení,
- b) složitosti řízení,
- c) jednání poškozeného, kterým přispěl k průtahům v řízení, a k tomu, zda využil dostupných prostředků způsobilých odstranit průtahy v řízení,
- d) postupu orgánů veřejné moci během řízení a
- e) významu předmětu řízení pro poškozeného.

6. Autorský zákon

§ 40

(1) Autor, do jehož práva bylo neoprávněně zasaženo nebo jehož právu hrozí neoprávněný zásah, může se domáhat zejména

- a) určení svého autorství,
- b) zákazu ohrožení svého práva, včetně hrozícího opakování, nebo neoprávněného zásahu do svého práva, zejména zákazu neoprávněné výroby, neoprávněného obchodního odbytu, neoprávněného dovozu nebo vývozu originálu nebo rozmnoženiny či napodobeniny díla, neoprávněného sdělování díla veřejnosti, jakož i neoprávněné propagace, včetně inzerce a jiné reklamy,
- c) sdělení údajů o způsobu a rozsahu neoprávněného užití, o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla, o způsobu a rozsahu jejího neoprávněného užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím díla souvisí, a o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní, včetně osob, kterým byly předmětné rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě; práva na informace podle tohoto ustanovení se autor může domáhat vůči osobě, která do jeho práva neoprávněně zasáhla nebo je neoprávněně ohrozila, a dále zejména vůči osobě, která
  1. má nebo měla v držení neoprávněně zhotovenou rozmnoženinu či napodobeninu díla za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,
  2. využívá nebo využívala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu, která neoprávněně zasahuje nebo zasahovala do práva autora nebo je neoprávněně ohrožuje nebo ohrožovala,

3. poskytuje nebo poskytovala za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu službu užívanou při činnostech, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují, anebo
4. byla označena osobou uvedenou v bodě 1, 2 nebo 3 jako osoba, která se účastní pořízení, výroby nebo distribuce rozmnoženiny či napodobeniny díla anebo poskytování služeb, které neoprávněně zasahují do práva autora nebo je neoprávněně ohrožují,
- d) odstranění následků zásahu do práva, zejména
1. stažením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2 z obchodování nebo jiného užití,
  2. stažením z obchodování a zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,
  3. zničením neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,
  4. zničením nebo odstraněním materiálů a nástrojů použitých výlučně nebo převážně k výrobě neoprávněně zhotovené rozmnoženiny či napodobeniny díla nebo zařízení, výrobku nebo součástky podle § 43 odst. 2,
- e) poskytnutí **přiměřeného zadostiučinění** za způsobenou **nemajetkovou újmu**, zejména
1. omluvou,
  2. **zadostiučiněním** v penězích, pokud by se přiznání **jiného zadostiučinění** nejevilo postačujícím; výši **peněžitého zadostiučinění** určí soud, který přihlédně zejména k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k zásahu do práva došlo; tím není vyloučena dohoda o narovnání,
- f) zákazu poskytování služby, kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.
- (2) Opatření podle odstavce 1 písm. d) musí být přiměřené závažnosti porušení práva a musí být přihlédnuto k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.
- (3) Autorovi, jehož návrhu bylo vyhověno, může soud přiznat v rozsudku právo uveřejnit rozsudek na náklady účastníka, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.
- (4) Právo na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení podle zvláštních právních předpisů zůstává nedotčeno; místo skutečně ušlého zisku se autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání takové licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Výše bezdůvodného obohacení vzniklého na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem, aniž by k tomu získal potřebnou licenci, činí dvojnásobek odměny, která by byla za získání takové licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.

7. Zákon o vynálezech

§ 75

V případě neoprávněného zásahu do práv chráněných tímto zákonem, s výjimkou práv z patentů a dodatkových ochranných osvědčení se může ten, jehož právo bylo porušeno, domáhat zejména toho, aby rušení práva bylo zakázáno a aby následky porušení byly odstraněny. Byla-li tímto zásahem způsobena škoda, má poškozený právo na její náhradu;

nahrazuje se to, oč se majetek poškozeného škodnou událostí zmenšil (skutečná škoda) a čeho by byl dosáhl, kdyby nenastala škodná událost (ušlý zisk). Byla-li tímto zásahem způsobena **nemajetková újma**, má poškozený právo na **přiměřené zadostiučinění**, které může spočívat i v peněžitém plnění.

8. Zákon o právech z průmyslového vlastnictví

§ 5

(1) Oprávněná osoba má právo na náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a **přiměřené zadostiučinění**, byla-li zásahem do práv způsobena **nemajetková újma**. **Přiměřené zadostiučinění** může spočívat i v peněžitém plnění.

(2) Soud může na návrh stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a **přiměřené zadostiučinění** paušální částkou nejméně ve výši dvojnásobku licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj.

(3) Soud může na návrh stanovit náhradu škody, výši bezdůvodného obohacení, které získal porušovatel v důsledku ohrožení nebo porušení práva, a **přiměřené zadostiučinění**, jestliže porušovatel při výkonu činností nevěděl ani nemohl vědět, že svým jednáním porušuje práva, paušální částkou nejméně ve výši licenčního poplatku, který by byl obvyklý při získání licence k užívání práva v době neoprávněného zásahu do něj.

(4) Soud přihlédne ke všem odpovídajícím okolnostem, jako jsou například nežádoucí hospodářské důsledky včetně ztráty zisku, které oprávněná osoba utrpěla, k neoprávněným ziskům porušovatele práv a případně i k jiným než hospodářským hlediskům, jako je například morální újma způsobená oprávněné osobě porušovatelem.

9. Zákon o ochraně práv k odrůdám

§ 27

Rozhodování sporů

(1) Spory vzniklé z právních vztahů na základě tohoto zákona projednávají a rozhodují soudy.

(2) V případě neoprávněného zásahu do práva chráněného tímto zákonem se může oprávněná osoba, jejíž právo bylo ohroženo nebo porušeno, domáhat proti rušiteli, aby se tohoto jednání zdržel a odstranil závadný stav. Byla-li tímto zásahem způsobena škoda, má poškozený právo na její náhradu. Při **nemajetkové újmě** má poškozený právo na **přiměřené zadostiučinění**, které může spočívat i v peněžitém plnění.

(3) Na návrh oprávněné osoby může příslušný soud rozhodnout, aby rozmnožovací materiál nebo sklizený materiál odrůdy, s nímž bylo nakládáno v rozporu s výlučným právem držitele šlechtitelských práv, byl stažen z trhu nebo zničen, ledaže by porušení práva mohlo být odstraněno jinak a zničení by bylo nepřiměřené tomuto porušení. Jestliže budou opatření k nápravě směřovat k rozmnožovacímu materiálu nebo sklizenému materiálu odrůdy, který není ve vlastnictví osoby porušující výlučné právo držitele šlechtitelských práv, soud přihlédne k zájmům třetích osob, zejména spotřebitelů a osob jednajících v dobré víře.

(4) Oprávněná osoba se může u soudu domáhat nároků uvedených v odstavcích 2 a 3 rovněž vůči zprostředkovatelům, jejichž prostředky nebo služby jsou užívány třetími osobami k porušování práv.

(5) Soud může v rozsudku přiznat oprávněné osobě, jejímuž návrhu bylo vyhověno, právo uveřejnit rozsudek na náklady porušovatele, který ve sporu neuspěl, a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob zveřejnění.

10. Antidiskriminační zákon

§ 10

(1) Dojde-li k porušení práv a povinností vyplývajících z práva na rovné zacházení nebo k diskriminaci, má ten, kdo byl tímto jednáním dotčen, právo se u soudu zejména domáhat, aby bylo upuštěno od diskriminace, aby byly odstraněny následky diskriminačního zásahu a aby mu bylo dáno **přiměřené zadostiučnění**.

(2) Pokud by se nejevilo postačujícím zjednání nápravy podle odstavce 1, zejména proto, že byla v důsledku diskriminace ve značné míře snížena dobrá pověst nebo důstojnost osoby nebo její vážnost ve společnosti, má též právo na náhradu **nemajetkové újmy** v penězích.

(3) Výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

11. Zákon o služebním poměru příslušníků BS

§ 77

Povinnosti v oblasti péče o příslušníky

(1) Bezpečnostní sbor ani příslušník nesmí výkonu práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru zneužívat k újmě jiného účastníka služebního poměru nebo k ponižování jeho lidské důstojnosti.

(2) Ve služebním poměru je zakázána přímá i nepřímá diskriminace z důvodů pohlaví, sexuální orientace, jazyka, náboženského vyznání nebo víry, politického nebo jiného smýšlení, členství v odborových organizacích a jiných sdruženích, majetku, rodu, rasy, barvy pleti, národnosti, etnického nebo sociálního původu, věku, těhotenství a mateřství, manželského a rodinného stavu, povinností k rodině. Obtěžování a sexuální obtěžování se považuje za formu diskriminace; za diskriminaci se považuje i jednání zahrnující podněcování, navádění anebo vyvolávání nátlaku směřujícího k diskriminaci.

(3) Za přímou diskriminaci se pro účely tohoto zákona považuje jednání, v jehož důsledku bylo, je nebo by mohlo být z důvodu uvedeného v odstavci 2 s příslušníkem zacházeno nevýhodněji než s jiným příslušníkem ve srovnatelné situaci.

(4) Za nepřímou diskriminaci se pro účely tohoto zákona považuje zdánlivě nediskriminační jednání, které znevýhodňuje příslušníka vůči jinému na základě důvodů uvedených v odstavci 2.

(5) Obtěžováním se rozumí jednání, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření nepřátelského nebo ponižujícího prostředí.

(6) Sexuálním obtěžováním se rozumí nežádoucí jednání sexuální povahy v jakékoli formě v době služby, které je jiným příslušníkem oprávněně vnímáno jako nevíтанé a jehož záměr nebo důsledek vede ke snížení důstojnosti fyzické osoby nebo k vytváření

nepřátelského nebo ponižujícího prostředí anebo které může být oprávněně vnímáno jako podmínka pro rozhodnutí, která ovlivní výkon práv a povinností vyplývajících ze služebního poměru. Sexuální obtěžování se považuje za diskriminaci na základě pohlaví.

(7) Za diskriminaci se nepovažuje postup, kdy bezpečnostní sbor prokáže věcný důvod spočívající v předpokladech nebo požadavcích na výkon služby, které jsou pro výkon této služby nezbytné, nebo zvláštní povaze služby, kterou má příslušník vykonávat; účel sledovaný takovou výjimkou musí být oprávněný a požadavek přiměřený.

(8) Bezpečnostní sbor je při vytváření podmínek výkonu služby povinen zajišťovat rovné zacházení se všemi příslušníky, zejména pokud jde o odbornou přípravu a dosažení služebního postupu, odměňování, jiná peněžitá plnění a plnění peněžité hodnoty. Za nerovné zacházení se nepovažuje postup podle odstavce 7.

(9) Dojde-li ve služebním poměru k porušení práv a povinností vyplývajících z rovného zacházení jiným jednáním než rozhodnutím služebního funkcionáře, má příslušník právo domáhat se u soudu, aby bylo upuštěno od tohoto porušování, aby byly odstraněny jeho následky a aby mu bylo dáno **přiměřené zadostiučinění**, toto právo má příslušník i v případě, že jeho služební poměr již skončil. Výši náhrady určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a okolnostem, za nichž k porušení práv a povinností došlo.

(10) Bezpečnostní sbor nesmí postihovat příslušníka nebo jej znevýhodňovat proto, že se zákonným způsobem domáhá svých práv a nároků, které pro něj vyplývají ze služebního poměru. Postihovat či znevýhodňovat nelze ani osobu, která příslušníka v řízení zastupuje.

(11) Bezpečnostní sbor je povinen vytvářet podmínky pro řádný a pokud možno bezpečný výkon služby. Za tím účelem zajišťuje pro příslušníky zejména

- a) písemné informování o změnách skutečností, které jsou uvedeny v § 16 odst. 3, a o opatřeních zajišťujících naplnění odstavce 2 a § 16 odst. 4 do 1 měsíce od jejich vzniku,
- b) informování o právních předpisech potřebných k výkonu služby,
- c) seznamování se služebními předpisy, nahlížení do nich a obstarávání jejich opisů na svůj náklad podle potřeby, jakož i seznamování s rozkazy a s informacemi potřebnými k výkonu služby,
- d) podmínky pro jejich soustavné vzdělávání a zdokonalování odborné způsobilosti, pro získávání a zdokonalování znalostí, dovedností a návyků potřebných pro výkon služby a pro získávání a udržování fyzické kondice,
- e) péči o vzhled, úpravu a sociální vybavení služeben,
- f) pomůcky, prostředky a zařízení potřebné k výkonu služby, případně pro zajištění bezpečnosti a ochrany života a zdraví příslušníků i v době mimo službu a k zajištění připravenosti příslušníků k výkonu služby,
- g) ubytování při výkonu služby v jiném místě, než je místo jejich trvalého pobytu; ubytování je možno poskytnout společně s členem rodiny,
- h) podmínky pro stravování,
- i) bezplatné stravování v potřebném rozsahu, jestliže vykonávají službu za ztížených podmínek při mimořádných bezpečnostních akcích nebo při služebních zásazích,
- j) bezpečnou úschovu svršků a osobních předmětů, které obvykle nosí do služby,
- k) zdravotní služby,
- l) psychologickou péči.

12. Zákon o pobytu cizinců

§ 107

Povinnosti jiných osob

- (1) Kdo nalezne či jinak získá cestovní doklad uvedený v § 108 odst. 1, průkaz o povolení k pobytu, potvrzení o přechodném pobytu na území, průkaz o povolení k trvalému pobytu, pobytovou kartu rodinného příslušníka občana Evropské unie nebo průkaz o povolení k trvalému pobytu občana Evropské unie, je povinen je neprodleně odevzdat policii.
- (2) Kdo zajišťuje ubytování cizince, je povinen na jeho žádost vydat doklad o zajištění ubytování s uvedením doby, po kterou je ubytování zajištěno.
- (3) Zvoucí osoba je povinna uhradit majetkovou i **nemajetkovou újmu**, která vznikne státu nedodržením závazků uvedených v pozvání ověřeném policií.
- (4) Ten, kdo se zavázal podle § 15, je povinen neprodleně oznámit odstoupení od svého závazku policii. Od závazku podle § 15 nelze odstoupit v průběhu pobytu pozvaného cizince na území.
- (5) Vysoká škola nebo vyšší odborná škola je povinna neprodleně písemně oznámit ministerstvu nezahájení přerušování nebo ukončení studia držitele víza k pobytu nad 90 dnů za účelem studia nebo povolení k dlouhodobému pobytu za účelem studia.
- (6) Výzkumná organizace, která s cizincem uzavřela dohodu o hostování^{9j}, neprodleně písemně oznámí ministerstvu ukončení platnosti této dohody nebo sdělí skutečnosti, které brání dalšímu pokračování dohody o hostování.
- (7) Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy neprodleně písemně oznámí ministerstvu vyřazení výzkumné organizace ze seznamu výzkumných organizací schválených pro přijímání výzkumných pracovníků ze třetích zemí vedeného podle zvláštního právního předpisu.
- (8) Fyzická nebo právnická osoba, která zaměstnala cizince a pracovní poměr byl skončen z některého z důvodů uvedených v § 52 písm. a) až e) zákoníku práce anebo dohodou z těchto důvodů nebo okamžitým zrušením podle § 56 zákoníku práce před uplynutím doby, na kterou bylo cizinci vydáno povolení k zaměstnání, zaměstnanecká karta nebo modrá karta a z tohoto důvodu mu byla nebo má být zrušena platnost oprávnění k pobytu vydaného za účelem zaměstnání, je povinna uhradit náklady spojené s poskytnutím zdravotních služeb cizinci v období od skončení pracovního poměru do vycestování cizince z území, nejdéle však po dobu, na kterou bylo vydáno povolení k zaměstnání, zaměstnanecká karta nebo modrá karta; to neplatí, pokud úhrada těchto nákladů je zajištěna jiným způsobem.
- (9) Fyzická nebo právnická osoba, která zaměstnala držitele zaměstnanecké karty nebo modré karty, je povinna ministerstvu neprodleně písemně oznámit předpokládanou změnu pracovního zařazení držitele zaměstnanecké karty nebo modré karty.
- (10) Poskytovatel zdravotních služeb je povinen nejméně 24 hodin předem informovat policii o ukončení pobytu cizince ve zdravotnickém zařízení podle § 10 a 126b.

13. Zákon o protiprávnosti komunistického režimu

§ 4

Každý, kdo byl komunistickým režimem nespravedlivě postižen a perzekuován a nepodílel se na skutečnostech uvedených v § 1 odst. 1 tohoto zákona, si zaslouží úcty a **morální zadostiučinění**.

14. Trestní zákoník

§ 48

Podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

- (1) Za podmínek uvedených v § 46 odst. 1, 2 nebo 3 může soud podmíněně upustit od potrestání a stanovit dohled nad pachatelem, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele.
- (2) Při podmíněném upuštění od potrestání stanoví soud zkušební dobu až na jeden rok a zároveň uloží pachateli dohled (§ 49 až 51).
- (3) Pachateli, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, může soud uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.
- (4) Soud může jako přiměřená omezení a přiměřené povinnosti uložit zejména
- podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace,
  - podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy,
  - podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona,
  - podrobit se vhodným programům psychologického poradenství,
  - zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami,
  - zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo právem chráněných zájmů jiných osob,
  - zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek,
  - zdržet se požívání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek,
  - uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku,
  - veřejně se osobně omluvit poškozenému, nebo
  - poskytnout poškozenému **přiměřené zadostiučinění**.
- (5) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností uvedených v odstavci 4, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.
- (6) Jestliže pachatel, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne o uložení trestu, a to popřípadě již během zkušební doby.
- (7) Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 6, aniž na tom měl pachatel, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, vinu, má se za to, že se osvědčil.
- (8) Bylo-li vysloveno, že se pachatel, od jehož potrestání bylo podmíněně upuštěno, osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen.

§ 60

Domácí vězení

- (1) Soud může uložit trest domácího vězení až na dvě léta, odsuzuje-li pachatele přečinu, jestliže
- vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele, lze mít důvodně za to, že postačí uložení tohoto trestu, a to popřípadě i vedle jiného trestu, a

- b) pachatel dá písemný slib, že se ve stanovené době bude zdržovat v obydlí na určené adrese a při výkonu kontroly poskytne veškerou potřebnou součinnost.
- (2) Jako samostatný trest může být trest domácího vězení uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.
- (3) Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.
- (4) Soud stanoví časové období, ve kterém je odsouzený povinen se zdržovat v určeném obydlí nebo jeho části, v pracovních dnech, ve dnech pracovního klidu a pracovního volna s přihlédnutím zejména k jeho pracovní době a k času potřebnému k cestě do zaměstnání, k péči o nezletilé děti a k vyřizování nutných osobních a rodinných záležitostí, aby při zajištění všech nezbytných potřeb odsouzeného a jeho rodiny ho přiměřeně postihl na svobodě. Soud může odsouzenému povolit navštěvování pravidelných bohoslužeb nebo náboženských shromáždění i ve dnech pracovního klidu a pracovního volna.
- (5) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení nebo **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.
- (6) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a **přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4**, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

§ 63

Výměra trestu obecně prospěšných prací

- (1) Trest obecně prospěšných prací může soud uložit ve výměře od 50 do 300 hodin.
- (2) Soud může uložit pachateli na dobu trestu i přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou přečinem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané přečinem.
- (3) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a **přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4**, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

§ 65

Výkon trestu obecně prospěšných prací

- (1) Obecně prospěšné práce je odsouzený povinen vykonat osobně a bezplatně ve svém volném čase nejpozději do dvou let ode dne, kdy soud nařídil výkon tohoto trestu. Do této doby se nezapočítává doba, po kterou odsouzený
- a) nemohl obecně prospěšné práce vykonávat pro zdravotní nebo zákonné překážky, nebo

- b) byl ve vazbě nebo vykonával trest odnětí svobody.
- (2) Jestliže pachatel v době od odsouzení do skončení výkonu trestu obecně prospěšných prací nevede řádný život, vyhýbá se nástupu výkonu trestu, bez závažného důvodu poruší sjednané podmínky výkonu trestu obecně prospěšných prací, jinak maří výkon tohoto trestu nebo zaviněně tento trest ve stanovené době nevykonává, může soud přeměnit, a to i během doby stanovené pro jeho výkon, trest obecně prospěšných prací nebo jeho zbytek
- za podmínek § 60 odst. 1 v trest domácího vězení, přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den domácího vězení,
  - v peněžitý trest a pro případ, že by ve stanovené lhůtě nebyl tento trest vykonán, stanovit náhradní trest odnětí svobody, který nesmí být přísnější nežli trest, který by pachateli hrozil v případě přeměny trestu obecně prospěšných prací v trest odnětí svobody, nebo
  - v trest odnětí svobody a rozhodnout zároveň o způsobu jeho výkonu; přitom každá i jen započatá jedna hodina nevykonaného trestu obecně prospěšných prací se počítá za jeden den odnětí svobody.
- (3) Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat trest obecně prospěšných prací v platnosti nebo prodloužit dobu výkonu tohoto trestu až o šest měsíců, i když odsouzený zavdal příčinu k přeměně trestu podle odstavce 2, a
- stanovit nad odsouzeným na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku dohled,
  - stanovit odsouzenému na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku dosud neuložená přiměřená omezení nebo **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4**, nebo
  - stanovit odsouzenému na dobu výkonu trestu nebo jeho zbytku některé z výchovných opatření podle § 63 odst. 3, je-li ve věku blízkém věku mladistvých.
- Na výkon dohledu se užije obdobně § 49 až 51.
- (4) Na pachatele, kterému byl uložen trest obecně prospěšných prací, se hledí, jako by nebyl odsouzen, jakmile byl trest vykonán nebo bylo od výkonu trestu nebo jeho zbytku pravomocně upuštěno.

§ 75

Zákaz pobytu

- (1) Soud může uložit trest zákazu pobytu na jeden rok až deset let za úmyslný trestný čin, vyžaduje-li to se zřetelem na dosavadní způsob života pachatele a místo spáchání činu ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku; trest zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel trvalý pobyt.
- (2) Trest zákazu pobytu může být uložen jako samostatný trest za trestný čin, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje tři léta, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.
- (3) Soud může uložit pachateli na dobu výkonu tohoto trestu přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.
- (4) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a **přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4**, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

(5) Do doby výkonu trestu zákazu pobytu se doba výkonu trestu odnětí svobody nezapočítává; rozhodnutí podle odstavců 3 a 4 činí soud až po výkonu trestu odnětí svobody nebo po podmíněném propuštění.

(6) Trest zákazu pobytu spočívá v tom, že se odsouzený nesmí po dobu výkonu tohoto trestu zdržovat na určitém místě nebo v určitém obvodu; k přechodnému pobytu na takovém místě nebo v takovém obvodu v nutné osobní záležitosti je třeba povolení.

§ 82

Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

(1) Při podmíněném odsouzení stanoví soud zkušební dobu na jeden rok až pět let; zkušební doba počíná právní mocí rozsudku.

(2) Podmíněně odsouzenému může soud uložit přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

(3) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a **přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4**, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

(4) Doba, po kterou podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, se započítává do zkušební doby nově stanovené při podmíněném odsouzení pro týž skutek nebo do zkušební doby stanovené při uložení úhrnného nebo souhrnného trestu nebo společného trestu za pokračování v trestném činu.

§ 83

Rozhodnutí o podmíněném odsouzení

(1) Jestliže podmíněně odsouzený vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestu, a

a) stanovit nad odsouzeným dohled,

b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 82 odst. 1, nebo

c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život.

(2) Na výkon dohledu se užije obdobně ustanovení § 49 až 51.

(3) Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 1, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

(4) Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

(5) Rozhodne-li soud podle odstavce 1, že se trest vykoná, rozhodne zároveň o způsobu výkonu trestu.

§ 85

Zkušební doba, přiměřená omezení a přiměřené povinnosti

(1) Při podmíněném odsouzení s dohledem stanoví soud zkušební dobu na jeden rok až pět let; zkušební doba počíná právní mocí rozsudku.

(2) Podmíněně odsouzenému, nad kterým byl stanoven dohled, může soud uložit přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem.

(3) Jde-li o pachatele ve věku blízkém věku mladistvých, může soud v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení nebo **přiměřených povinností uvedených v § 48 odst. 4**, též některá z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

§ 86

Rozhodnutí o podmíněném odsouzení s dohledem

(1) Jestliže podmíněně odsouzený, ohledně něhož byl vysloven dohled, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se trest vykoná. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněné odsouzení s dohledem v platnosti, i když odsouzený zavdal příčinu k nařízení výkonu trestu, a

- a) stanovit nad odsouzeným další povinnosti v rámci uloženého dohledu,
- b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 85 odst. 1, nebo
- c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život.

(2) Neučinil-li soud do jednoho roku od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 1, aniž na tom měl podmíněně odsouzený vinu, má se za to, že se podmíněně odsouzený osvědčil.

(3) Bylo-li vysloveno, že se podmíněně odsouzený osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na pachatele, jako by nebyl odsouzen.

(4) Rozhodne-li soud podle odstavce 1, že se trest vykoná, rozhodne zároveň o způsobu výkonu trestu.

§ 89

Zkušební doba a přiměřená omezení a přiměřené povinnosti při podmíněném propuštění
(1) Při podmíněném propuštění stanoví soud zkušební dobu u odsouzených za přečin až na tři roky a u odsouzených za zločin na jeden rok až sedm let; zkušební doba počíná podmíněným propuštěním odsouzeného na svobodu. Soud může zároveň vyslovit nad pachatelem dohled a současně uložit, aby ve stanovené části zkušební doby, navazující na počátek zkušební doby, se pachatel zdržoval v určené době ve svém obydlí nebo jeho části. Na výkon dohledu se užije obdobně § 49 až 51.

(2) Podmíněně propuštěnému může soud uložit přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život; může mu též uložit, aby podle svých sil nahradil škodu nebo odčinil **nemajetkovou újmu**, kterou trestným činem způsobil, nebo aby vydal bezdůvodné obohacení získané trestným činem. Podmíněně propuštěnému podle § 88 odst. 2 soud může uložit, aby se ve zkušební době zdržoval ve stanoveném časovém období ve svém obydlí nebo jeho části, nebo aby vykonal práce ve prospěch obcí, státních nebo jiných obecně prospěšných institucí, anebo aby složil určenou peněžní částku na pomoc obětem trestné činnosti na účet soudu.

(3) Celková doba trvání určeného pobytu podmíněně propuštěného v obydlí podle odstavců 1 a 2 nesmí přesáhnout jeden rok, a to i v případě stanovení delší zkušební doby. Výkon prací podle odstavce 2 může být stanoven ve výměře od 50 do 200 hodin. Částka na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle odstavce 2 se stanoví ve výměře od 2 000 Kč do 10 000 000 Kč; při stanovení této částky přihledne soud také k osobním a majetkovým poměrům odsouzeného a vzhledem k tomu může stanovit, že určená částka bude zaplacena v přiměřených měsíčních splátkách.

§ 91

Společné ustanovení

(1) Jestliže podmíněně propuštěný nebo odsouzený, u něhož se podmíněně upustilo od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se zbytek trestu vykoná. Výjimečně může soud vzhledem k okolnostem případu a osobě odsouzeného ponechat podmíněně propuštění nebo podmíněně upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí o tom, že se zbytek trestu vykoná, a

- a) stanovit nad odsouzeným dosud neuložený dohled,
- b) přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby stanovené v § 89 odst. 1 nebo § 90 odst. 2, nebo
- c) stanovit dosud neuložená přiměřená omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** směřující k tomu, aby vedl řádný život.

(2) Vyslovil-li soud, že se podmíněně propuštěný nebo odsouzený, u něhož se podmíněně upustilo od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, osvědčil, má se za to, že trest byl vykonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn nebo kdy nabylo právní moci rozhodnutí, že se podmíněně upouští od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce.

(3) U podmíněně propuštěného nebo u odsouzeného, u něhož se podmíněně upustilo od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, se má za to, že trest byl vykonán dnem, kdy došlo k podmíněnému propuštění nebo kdy nabylo právní moci rozhodnutí, že se podmíněně upuští od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, také tehdy, neučinil-li soud bez jeho viny do roka od uplynutí zkušební doby rozhodnutí podle odstavce 1.

(4) Opětovné podmíněně propuštění z výkonu téhož trestu je možné po výkonu poloviny zbytku trestu a v případech uvedených v § 88 odst. 4 po výkonu dvou třetin zbytku trestu. Opětovné podmíněně propuštění z výjimečného trestu odnětí svobody na doživotí není možné.

(5) Jestliže byla záruka za dovršení nápravy odsouzeného odvolána tím, kdo ji poskytl, přezkoumá soud chování odsouzeného během zkušební doby, a shledá-li, že podmíněně propuštění nebo podmíněně upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce neplní své poslání, rozhodne, že se zbytek trestu vykoná; jinak podmíněně propuštění nebo podmíněně upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce ponechá v platnosti.

§ 196a

Zvláštní ustanovení o trestání

Pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196) může soud uložit jako přiměřené omezení a **přiměřené povinnosti uvedené v § 48 odst. 4** i přiměřené omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel. Toto přiměřené omezení soud uloží zejména tehdy, je-li důvodná obava, že povinnost uhradit dlužné výživné bude mařena nebo ztěžována.

15. Trestní řád

§ 43

(1) Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo **nemajetková újma**, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil (poškozený), má právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit.

(2) Za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.

(3) Poškozený je oprávněn také navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo **nemajetkovou újmu**, jež byla poškozenému trestným činem způsobena, nebo vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný na jeho úkor trestným činem získal. Návrh je třeba učinit nejpozději u hlavního líčení před zahájením dokazování (§ 206 odst. 2); je-li sjednána dohoda o vině a trestu, je třeba návrh učinit nejpozději při prvním jednání o takové dohodě (§ 175a odst. 2). Z návrhu musí být patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok na náhradu škody nebo **nemajetkové újmy** uplatňuje nebo z jakých důvodů a v jakém rozsahu se uplatňuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Důvod a výši škody, **nemajetkové újmy** nebo bezdůvodného obohacení je poškozený povinen doložit. O těchto právech a povinnostech musí být poškozený poučen. Nebyl-li by pro rozhodnutí o nároku poškozeného dostatečný podklad a nebrání-li tomu důležité důvody, zejména potřeba vyhlášení rozsudku nebo vydání trestního příkazu bez zbytečných průtahů, soud poškozenému sdělí, jakým způsobem může podklady doplnit, a poskytne mu k tomu přiměřenou lhůtu, kterou mu zároveň určí.

(4) Poškozený, který je obětí trestného činu podle zákona o obětech trestných činů, má právo v kterémkoliv stadiu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život. Prohlášení lze učinit i písemně. Písemné prohlášení se v řízení před soudem provede jako listinný důkaz.

(5) Poškozený se může rovněž výslovným prohlášením sděleným orgánu činnému v trestním řízení vzdát procesních práv, které mu tento zákon jako poškozenému přiznává.

SEZNAM POUŽITÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

ČESKÁ REPUBLIKA

- zákon č. 205/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, zrušuje zákon č. 266/2006 Sb., o úrazovém pojištění zaměstnanců, a zrušují nebo mění některé další zákony;
- zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě;
- zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích);
- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník;
- zákon č. 17/2012 Sb., o Celní správě České republiky;
- zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách;
- zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování;
- zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon);
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník;
- zákon č. 296/2008 Sb., o zajištění jakosti a bezpečnosti lidských tkání a buněk určených k použití u člověka a o změně souvisejících zákonů;
- zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev;
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce;
- zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví;
- zákon č. 137/2006 Sb., o veřejných zakázkách;
- zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů;

- zákon č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské stráží, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství);
- zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů;
- zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon);
- zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti;
- zákon č. 408/2000 Sb., o ochraně práv k odrůdám rostlin a o změně zákona č. 92/1996 Sb., o odrůdách, osivu a sadbě pěstovaných rostlin, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o ochraně práv k odrůdám);
- zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví;
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon);
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů;
- zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon);
- zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy;
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů;
- zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů;
- zákon č. 222/1999 Sb., o zajišťování obrany České republiky;
- zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání;
- zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze;

- zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád);
- zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně některých zákonů (lesní zákon);
- zákon č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu;
- zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky;
- zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny;
- zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník;
- zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích
- zákon č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci;
- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně;
- zákon č. 100/1970 Sb., o služebním poměru příslušníků Sboru národní bezpečnosti;
- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
- zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád;
- zákon č. 119/1873 Ř. z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního;
- zákon č. 117/1852 Ř. z., o zločinech, přečinech a přestupcích, ve znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927;
- zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., obecný zákoník občanský ve znění zákona č. 69/1916 Ř. z., císařského nařízení, jímž se vydává třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému;
- nařízení vlády č. 276/2015 Sb., o odškodňování bolesti a ztížení společenského uplatnění způsobené pracovním úrazem nebo nemocí z povolání.

JINÉ PŘEDPISY

- Corpus Iuris Civilis (C.)

- Digesta seu Pandectae (Dig.);
- Principles of European Tort Law;
- Legislativní pravidla vlády, dostupné na URL:
http://www.vlada.cz/assets/ppov/lrv/legislativn__pravidla_vl_dy.pdf
[<http://perma.cc/X2PP-HMKW>].

JUDIKATURA A JINÁ ROZHODNUTÍ

ČESKÁ REPUBLIKA

ÚSTAVNÍ SOUD

- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 26. 2. 2015, sp. zn. III. ÚS 2223/13;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 6. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 1586/09;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2009 sp. zn. I. ÚS 1227/09;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 5. 8. 2009, sp. zn. I. ÚS 1310/09;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 315/07;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 21. 10. 2008, sp. zn. IV. ÚS 1735/07;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 1. 11. 2007, sp. zn. I. ÚS 312/05;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 13. 9. 2004 sp. zn. I. ÚS 534/03;
- rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 28. 5. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.

NEJVYŠŠÍ SOUD ČR

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 11. 2014, sp. zn. 30 Cdo 3850/2014;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2535/2013;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 5. 2014, sp. zn. 28 Cdo 3181/2013;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2014, sp. zn. 30 Cdo 656/2013;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 2. 2014, sp. zn. 25 Cdo 2706/2012;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 2. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2707/2013;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 157/2013;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 9. 2013, sp. zn. 28 Cdo 4491/2011;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 22 Cdo 2419/2012;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2013, sp. zn. 25 Cdo 2863/2012;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 7. 3. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1104/2012;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2174/2012;

- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4842/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 7. 2012, sp. zn. 23 Cdo 3704/2011;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2012, sp. zn. 30 Cdo 269/2012;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4411/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4427/2011;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. 1. 2012, sp. zn. 21 Cdo 4533/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 22. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1154/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2640/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 401/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 7. 2011, sp. zn. 28 Cdo 4755/2009;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 28 Cdo 3471/2009;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2742/2009;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 3. 2011, sp. zn. 30 Cdo 5210/2009;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 2. 9. 2008, sp. zn. 25 Cdo 127/2007;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 9. 4. 2008, sp. zn. 32 Cdo 723/2007;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. 33 Odo 236/2005;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 874/2005;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 1. 2003, sp. zn. 29 Odo 690/2011;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 12. 2002, sp. zn. 21 Cdo 486/2002;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 30. 9. 2002, sp. zn. 22 Cdo 2576/2000;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24. 5. 2001, sp. zn. 25 Cdo 1946/2000.

NEJVYŠŠÍ SPRÁVNÍ SOUD

- rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 10. 11. 2005, sp. zn. 1 Afs 107/2004.

NEJVYŠŠÍ SOUD ČESKOSLOVENSKE REPUBLIKY

- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 29. 12. 1923, sp. zn. Rv II 412/23;
- rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 4. 1923, sp. zn. R I 304/23.

ÚŘAD PRO OCHRANU HOSPODÁŘSKÉ SOUTĚŽE

- rozhodnutí Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže ze dne 15. 6. 2007, č. j. R047, 050/2007/02-11371/310-Hr.

VELKÁ BRITÁNIE

- *Gorris v. Scott*, [1874] 9. L. R. (Exch.) 125.

BIBLIOGRAFIE

- BASEDOW, J. – HOPT, J. K. – ZIMMERMANN, R. – STIER, A. (eds.). (2012).
The Max-Planck Encyclopedia of European Private Law. Vol. I. Oxford:
OUP;
- BEJČEK, J. (1993). Odpovědnost za škodu v obchodních vztazích. In: *Právní praxe*,
č. 9;
- BERAN, K. (2013). Předpoklady vzniku právní odpovědnosti (prvky skutkové
podstaty). In: VEČEŘA, M. – GERLOCH, A. – SCHLOSSER, H. – BERAN,
K. – RUDENKO, S.: *Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie*,
Bratislava: EUROKÓDEX;
- (2009). Kdy je norma kogentní a kdy dispozitivní? In: *Právní rozhledy*, č. 19;
- (2006). Trestní odpovědnost lékaře za chybu při ošetření pacienta.
In: *Trestněprávní revue*, č. 1;
- BEZOUŠKA, P. (2015). Ochranný účel smlouvy jako prostředek omezení příčinné
souvislosti, aneb je stále důležitá předvídatelnost? In: *Právní rozhledy*, č. 22;
- (2014). Komentář k § 2894 a násl. In: HULMÁK, M. a kol.: *Občanský
zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář.
1. vydání. Praha: C. H. Beck;
- BĚLINA, M. – DRÁPAL, L. a kol. (2015). *Zákoník práce. 2. vydání*. Praha:
C. H. Beck;
- BOVIS, C. H. (2012). Public Procurement in the EU: Jurisprudence and Conceptual
Directions. In: *Common Market Law Review*, č. 1;
- BRODEC, J. – JANEČEK, V. (2015). How does the Substantial Modification
of a Public Contract Affect its Legal Regime? In: *Public Procurement Law
Review*, č. 3;
- (2014). Podstatná změna smlouvy jakožto privativní novace.
In: *Jurisprudence*, č. 5;

- BUSSANI, M. – PALMER, V. V. (eds.). (2003). *Pure Economic Loss in Europe*. Cambridge: CUP;
- CAESAR, G. I. (n. d.). *Commentarii de bello Gallico*. (Caes. Gal.);
- CASATI, R. – VARZI, A. (2014). Events. In: ZALTA, E. N. (ed.). *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Dostupné z URL <<http://plato.stanford.edu/archives/fall2014/entries/events/>> [přístup dne 15. 9. 2015];
- ČECH, P. (2012). Nad několika rekodifikačními nejasnostmi. In: *Obchodněprávní revue*, č. 11-12;
- DOLEŽAL, A. – DOLEŽAL, T. (2014). *Praktické dopady nového občanského zákoníku na provozování lékařské praxe*. Praha: BOFIA Medical;
- ELIÁŠ, K. (2015). K pojetí dispozitivního práva v občanském zákoníku. In: *Bulletin advokacie*, č. 9;
- (2014). K justifikaci pravidla o nezávislosti uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného. In: *Právník*, č. 11;
- ENOCH, D. (2014). Tort Liability and Taking Responsibility. In: OBERDIEK, J. (ed.): *Philosophical Foundations of the Law of Torts*. Oxford: OUP;
- GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol. (2014). *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges;
- GERLOCH, A. a kol. (2010). *Nové jevy v právu na počátku 21. století. Vyd. 1*. Praha: Karolinum;
- GERLOCH, A. – TRYZNA, J. (2014). Dualismus soukromého a veřejného práva a nový občanský zákoník: k jednotě a diferenciaci práva. In: *Právník*, č. 9;
- (2007). Nad vázaností soudce zákonem z pohledu některých soudních rozhodnutí. In: *Právní rozhledy*, č. 1;
- GERLOCH, A. – TRYZNA, J. – WINTR, J. (eds.). (2012). *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Aleš Čeněk;
- GERLOCH, A. (2013). *Teorie práva. 6. vydání*. Plzeň/Praha: Aleš Čeněk;

- (2010). Závaznost právních textů při interpretaci a aplikaci práva soudy a argumentace *lege artis*. In: GERLOCH, A. a kol.: *Nové jevy v právu na počátku 21. století. Vyd. 1.* Praha: Karolinum;
- GOLDBERG, E. (2015). Emotional Duties. In: *Connecticut Law Review*, č. 3;
- GORDLEY, J. (2007). *Foundations of Private Law*. New York: OUP;
- HAJN, P. (2014). Otázky a odpovědi. In: *Rekodifikace a praxe*, č. 1;
- (2013). Otázky a odpovědi. In: *Rekodifikace a praxe*, č. 12;
- (2012). Když rozpor s právem nebolí. In: *Právní fórum*, č. 10;
- (2003). K přiměřenému zadostiučinění ve sporech o ochranu osobnosti. *Bulletin advokacie*, č. 4;
- HAŠČÁK, J. (2012). *Příčinná souvislost jako prvek právní odpovědnosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze;
- HAVEL, B. – PIHERA, V. (eds.). (2010). *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Praha/Plzeň: Aleš Čeněk;
- HENDRYCH, D. a kol. (2009). *Právní slovník*. Praha: C. H. Beck, citováno dle Beck-Online [přístup dne 5. 6. 2015];
- HERSHOVITZ, S. (2010). Harry Potter and the Trouble with Tort Theory. In: *Stanford Law Review*, č. 63;
- HOHFELD, W. N. (1913). Some Fundamental Legal Conceptions as Applied in Judicial Reasoning. In: *Yale Law Journal*, č. 23;
- HRÁDEK, J. (2014). Komentář k § 2894 a násl.. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer;
- HRUDA, O. (2012). Náhrada škody (nejen) ve věcech nekalé soutěže I. – předvídatelnost škody, zavinění rušitele a spoluzavinění poškozeného. In: *Právní rozhledy*, roč. 20, č. 13-14;
- HUME, D. (1739). *A Treatise Of Human Nature*, London;

- HULMÁK, M. a kol. (2014). *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck;
- HURDÍK, J. (2009). Komentář k § 3. In: FIALA, J. – KINDL, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer;
- CHORUS, J. (2006). Illegality and Restitution. In: *European Review of Private Law*, č. 3;
- JANEČEK, V. (2014). Exemplary Damages: A Genuine Concept? In: *European Journal of Legal Studies*, č. 2;
- (2014). Funkce náhrady škody. In: GERLOCH, A. – BERAN, K. a kol.: *Funkce a místo právní odpovědnosti v recentním právním řádu*. Praha: Leges;
- (2013). Sankční náhrada škody. In: *Právník*, č. 10;
- (2013). K přípustnosti sankční náhrady škody. In: *Právní rozhledy*, č. 5;
- JELÍNEK, J. a kol. (2010). *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část. 2. vydání*. Praha: Leges;
- KEATING, G. C. (2013). When is Emotional Distress Harm? In: PATEL, S. G. A. – NEYERS, J. W. - CHAMBERLAIN, E. (eds.): *Tort Law: Challenging Orthodox*, Oxford: Hart Publishing;
- KLEE, L. (2013). Ujednání smlouvy o dílo vedoucí k zániku nároku v důsledku jeho pozdního oznámení podle nového občanského zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 5;
- KLEINSCHMIDT, J. (2012). Causation. In: BASEDOW, J. – HOPT, J. K. – ZIMMERMANN, R. – STIER, A. (eds.). *The Max-Planck Encyclopedia of European Private Law. Vol. I*. Oxford: OUP;
- KNAP, K. – ŠVESTKA, J. – JEHLIČKA, O. – PAVLÍK, P. – PLECITÝ, V. (2004). *Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatně přepracované a doplněné vydání*. Praha: Linde;
- KOVAŘÍK, Z. (n. d.). Komentář k § 379 obchodního zákoníku, citováno dle ASPI [přístup dne 18. 9. 2015];

- KOZIOL, H. (2007). Natural and Legal Causation. In: TICHÝ, L. (ed.). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze;
- (2005). Basic Norm. In: EUROPEAN GROUP ON TORT LAW. *Principles of European Tort Law: Text and Commentary*. Wien: Springer;
- KRATOCHVÍL, V. a kol. (2012). *Trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C. H. Beck;
- KRČMÁŘ, J. (1947/2014). *Právo občanské III. Právo obligační*. Praha: Wolters Kluwer;
- KÜHN, Z. (2010). Má mít náhrada škody v soukromém právu sankční funkci?
In: HAVEL, B. – PIHERA, V. (eds.): *Soukromé právo na cestě: eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*. Praha/Plzeň: Aleš Čeněk;
- LAVICKÝ, P. a kol. (2014). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654)*. Komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck;
- LEIBNIZ, G. W. (1664). *Specimen Questionum Philosophicarum ex Jure Collectarum*. Leipzig;
- MAGNUS, U. (2001). Comparative Report on the Law of Damages. In: MAGNUS, U. (ed.). *Unification of Tort Law: Damages*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International;
- (ed.). (2001). *Unification of Tort Law: Damages*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International;
- MARŠÁLEK, P. (2012). Metodologie interpretace práva: Legitimní cíl nebo fixní idea?
In: GERLOCH, A. – TRYZNA, J. – WINTR, J. (eds.). *Metodologie interpretace práva a právní jistota*. Plzeň: Aleš Čeněk;
- MELZER, F. (2015). O teorii a praxi v právu. *Epravo.cz*, dostupné z URL:
<http://www.epravo.cz/top/efocus/o-teorii-a-praxi-v-pravu-98476.html>
[<http://perma.cc/9Q93-SCZR>];
- (2013). Dispozitivní a kogentní právní normy v novém občanském zákoníku.
In: *Právní rozhledy*, č. 7;

- (2011). *Corpus delicti aneb obrana úpravy deliktního práva v návrhu občanského zákoníku*. In: *Bulletin advokacie*, č. 3;
- MOULIN, C. (1574). *Tractatus de eo quod interest*. Venetiae;
- NEDBÁLEK, K. (2015). Výpočet nemajetkové újmy. In: *Bulletin advokacie*, č. 11;
- NOVOTNÝ, Z. (2015). Komentář k § 250. In: BĚLINA, M. – DRÁPAL, L. a kol. *Zákoník práce. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck;
- NOVOTNÝ, P. – KOUKAL, P. – ZÁHOŘOVÁ, E. (2014). *Nový občanský zákoník: Náhrada škody*. Praha: Grada;
- OBERDIEK, J. (ed.). (2014). *Philosophical Foundations of the Law of Torts*. Oxford: OUP;
- PALMER, V. V. (2015). *The Recovery of Non-Pecuniary Loss in European Contract Law*. Cambridge: CUP;
- PATEL, S. G. A. – NEYERS, J. W. - CHAMBERLAIN, E. (eds.). (2013). *Tort Law: Challenging Orthodox*, Oxford: Hart Publishing;
- PELIKÁNOVÁ, I. – PELIKÁN, R. (2014). Komentář k § 8. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Sv. I (§ 1 až 654)*. Praha: Wolters Kluwer;
- PIPKOVÁ, P. (2014). *Rozsah odpovědnosti za škodu způsobenou porušením soutěžních pravidel EU*. Praha: Univerzita Karlova v Praze;
- (2013). Ochranný účel normy a jeho význam pro vymezení rozsahu odpovědnosti za škodu (k § 2910 NOZ). In: *Právník*, č. 9;
- PLÍVA, S. (1992). Odpovědnost podnikatele za škodu podle obchodního zákoníku. In: *Právo a podnikání*, č. 2;
- POITHIER, R. J. (1768). *Traité des Obligations*, Paris;
- PRIAULX, N. (2015). *Injuries That Matter: Manufacturing Damage in Negligence*, dostupné na BePress;
- PULKRÁBEK, Z. (2015). „Zjevný“ v občanském zákoníku. In: *Právní rozhledy*, č. 1;

- ROUČEK, F. – SEDLÁČEK, J. a kol. (1937/1998). *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl 5, (§§ 1090 až 1341)*. Praha: Codex Bohemia;
- RYŠKA, M. (2009). Výše a účel náhrady nemajetkové újmy v penězích při ochraně osobnosti. In: *Právní rozhledy*, SMITH, J. (2015). Does the Law of Delict Have a Future? On Neuroscience and Liability. In: *On Neuroscience and Liability (February 17, 2015)*. Maastricht European Private Law Institute Working Paper, č. 2015/1;
- ŘÍHA, J. (2012). *Tabulky a schémata z obecné části trestního práva hmotného*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck;
- SALAČ, J. (2004). *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck;
- SEDLÁČEK, J. (2010/1933). *Obligační právo*. 3. díl. Praha: Wolters Kluwer;
- SZTEFEK, M. (2014). Předvídatelnost škody v novém občanském zákoníku. In: *Jurisprudence*, č. 5;
- ŠÁMAL, P. a kol. (2009). *Trestní zákoník*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck;
- ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol. (2010). *Obchodní zákoník*. Komentář. 13. vydání. Praha: C. H. Beck;
- ŠVESTKA, J. (2009). Obecný výklad o odpovědnosti za škodu. In: ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol.: *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer;
- ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol. (2014). *Občanský zákoník*. Komentář. Svazek VI., Praha: Wolters Kluwer;
- ŠVESTKA, J. - DVOŘÁK, J. a kol. (2009). *Občanské právo hmotné II*. Praha: Wolters Kluwer;
- ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. a kol. (2009). *Občanský zákoník I, II*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck;
- TACITUS, C. (n. d.). *O původu, poloze, mravech a národech Germánů (De origine, situ, moribus ac populis Germanorum)*, (Tac. Ger.);

- TICHÝ, L. (2014). *Obecná část občanského práva. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck;
- TICHÝ, L. a kol. (2007). *Causation in Law*. Praha: Univerzita Karlova v Praze;
- TOMSA, M. (2013). Náhrada škody a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku. In: *Obchodní právo*, č. 11;
- (2010). In: ŠTENGLOVÁ, I. – PLÍVA, S. – TOMSA, M. a kol.: *Obchodní zákoník. Komentář. 13. vydání*. Praha: C. H. Beck;
- VEČEŘA, M. – GERLOCH, A. – SCHLOSSER, H. – BERAN, K. – RUDENKO, S. (2013). *Teória práva. 5. rozšírené a doplnené vydanie*, Bratislava: EUROKÓDEX;
- VÍTOVÁ, B. – DOHNAL, J. – KOTULA, J. (2015). *Náhrada majetkové a nemajetkové újmy v novém občanském zákoníku*. Olomouc: ANAG;
- VLÁDA ČR (2012). *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu občanského zákoníku*. Praha: Vláda ČR;
- VOJTEK, P. (2014). Náhrada při újmě na přirozených právech člověka. In: ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. – FIALA, J. a kol.: *Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI.*, Praha: Wolters Kluwer;
- WEINRIB, E. J. (2012). *The Idea of Private Law*. Oxford: OUP;
- WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. – ZIMMERMANN, R. (eds.). (2007). *Digest of European Tort Law, Vol. 1: Essential Cases on Natural Causation*. Wien, New York: Springer;
- WINTERTON, D. (2015). *Money Awards in Contract Law*. Oxford: Hart Publishing;
- ZAKRZEWSKI, R. (2004/2009). *Remedies Reclassified*. Oxford: OUP;
- ZIMMERMANN, R. (2007). Comparative Report. In: WINIGER, B. – KOZIOL, H. – KOCH, B. – ZIMMERMANN, R. (eds.). *Digest of European Tort Law, Vol. 1: Essential Cases on Natural Causation*. Wien, New York: Springer;
- (1996). *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. New York: OUP;

ZWART-HINK, A. – AKKERMANS, A. – VAN WEES, K. (2014). Compelled Apologies as a Legal Remedy: Some Thoughts from a Civil Law Jurisdiction. In: *University of Western Australia Law Review*, č. 38.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL:
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/morph?l=satis&la=la#lexicon>
[<http://perma.cc/5ZQM-UCVX>].
- LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL:
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dfacio> [<http://perma.cc/2W3P-WPXA>].
- LEWIS, C. T. - SHORT, C. (1879). *A Latin Dictionary*, dostupné z URL:
<http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0059%3Aentry%3Dsatisfactio> [<http://perma.cc/JW3B-2MV7>];
- https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&corpname=omezeni%2Fsyn2010&queryselector=iqueryrow&iquery=zadostiu%C4%8Din%C4%9Bn%C3%AD&default_attr=word&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&remote=1
[<http://perma.cc/3T5Q-CV2W>];
- https://kontext.korpus.cz/first?shuffle=1&reload=&corpname=omezeni%2Fsyn2010&queryselector=iqueryrow&iquery=satisfakce&lemma=&lpos=&phrase=&word=&wpos=&char=&cql=&default_attr=word&fc_lemword_window_type=both&fc_lemword_wsize=5&fc_lemword_type=all&fc_pos_window_type=both&fc_pos_wsize=5&fc_pos_type=all&sca_opus.nazev=
[<http://perma.cc/2L6R-LNJ6>];
- Slovník spisovné češtiny – dostupné z URL:
<http://ssjc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=zadostiu%C4%8Din%C4%9Bn%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no> [<http://perma.cc/34MD-NTKV>].